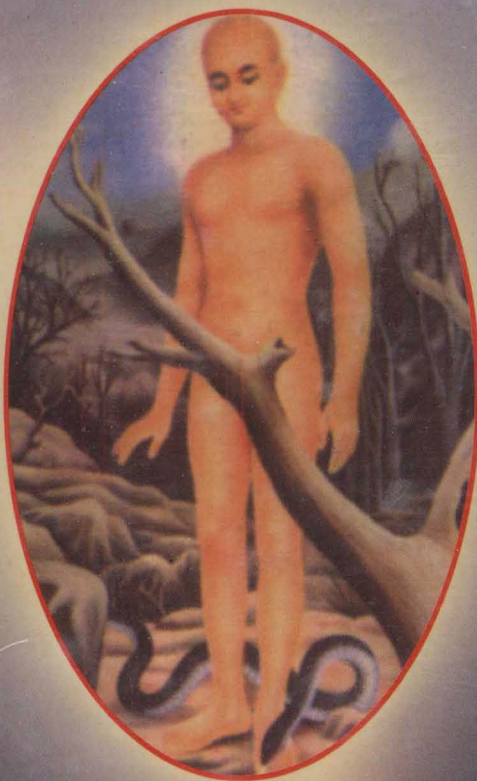

DICTIONARY OF

JAINA TERMS

(PRAKRIT TO ENGLISH/ HINDI)

404/2

MUKUL RAJ MEHTA

ABOUT THE BOOK

The arrangement of the terms is in alphabetical order. The description of the term is in three stages - 1. putting first the technical term in Prakrit (Devanagari Script) for example “अत्थिकाय”, then exact transliteration of the term in bracket as "(atthikay)". The same line carries the meaning of the term in English as "An extensive substance". Then the first part ends with the Hindi (Sanskrit) form of the term like “अस्तिकाय” 2. Now begins second part of the description, which is the definition of the term in Prakrit language (as available in the text), put in transliterated form with reference, for example"-Jesim atthi-sahao gunehim sah pajjaehim vivihehim. te honti atthikaya vippannam jehim taelukkam. (Panca. Ka. 5)". 3. The third stage of description begins with the box bracket, which is the same definition of the term in Prakrit language (as available in the text), put in the Devanagari script with reference, for example-“जिसिं अत्थि - सहाओ गुणेहिं सहपज्जएहिं विविहेहिं । ते होंति अत्थिकाया विष्णणं जेहिं तइलुक्कं । (पंचा. का. ५)”

DICTIONARY OF
JAINA TERMS
(PRAKRIT TO ENGLISH / HINDI)

DICTIONARY OF
JAINA TERMS
(PRAKRIT TO ENGLISH / HINDI)

MUKUL RAJ MEHTA
DEPARTMENT OF PHILOSOPHY AND RELIGION
BANARAS HINDU UNIVERSITY
VARANASI, INDIA

2000
KALA PRAKASHAN
VARANASI-5

All Rights Reserved :
© Mukul Raj Mehta

ISBN : 81-87566-08-6

First Edition: 2000

Price : Rs. 500.00

Published By :
Kala Prakashan
B.33/33 A-1, New Saket Colony
B.H.U., Varanasi – 221005.

Composing By :
Sardaben Chimanbhai Educational Research Centre ,
'Darshan', Opp. Ranakpur Housing Society,
Shahi Bagh , Ahmedabad.

DEDICATED TO

**“MAHAMANA MADAN MOHAN MALAVIYA”
FOUNDER OF THE GREAT
BANARAS HINDU UNIVERSITY**

INTRODUCTION

Ancient Indian Literature was composed mainly in three languages i.e. Sanskrit, Pali and Prakrit. Among these three, Pali is nothing but a shade of Prakrit language. As a literary language, Prakrit being a group of various local dialects as Magadhi, Pali, Paisaci, Saurseni, Maharastri, was never developed as a single language but as a group of languages. Various types of Apabhramsa were also developed according to their different places and time. If we consider these three main languages from religious point of view, all the Vedic religious literature are found in Sanskrit while the Jain canonical and Buddhist literature is in Prakrit and Pali respectively. So far as the Jain religious literature of early period is concerned, it was mainly written in Prakrit, known as Prakrit canons. Jainas started writing from 3rd - 4th century A.D. in Sanskrit but, it is worth mentioning that these Sanskrit works were written on Prakrit works either as an independent or in the form of commentaries.

To bring this work in the present form, first I had to consult the available Prakrit, Sanskrit and Hindi work relating to my U.G.C. project, which includes dictionaries like 1- Volumes of Abhidhana Rajendra Kosh by Rajendra Suri 2. Jainendra Siddhanta Kosh by Jinendra Varniji 3. Prakrit-Hindi Kosh by Dr. K.R. Chandra, 4. Paea-Sadda Mahannavo by Hargovind Dasji 5. Volumes of Jain Lakshanavali by Balchandra Siddhanta Sastri 6. Volumes of Ardha Magadhi Sabda-Kosa by Ratna Candra Ji 7. Prakrit Proper Names and Jain Technical Terms by Dr. M.L. Mehta and other works.

This is the first work I have tried to bring out, because it was so difficult for non-Hindi speaking scholars to understand the meaning of Prakrit technical terms as there is no such work available till now. Further, in the West also very few scholars are acquainted with Prakrit language. I have also tried to bring out maximum

original references to define the terms though few references I could not trace out in spite of my best effort. On some places I had to put Sanskrit references.

I am very much thankful to Prof. R.R. Pandey, Head, Department of Philosophy & Religion, Banaras Hindu University, who very kindly extended the financial support to get this work published. Dr. J.B. Shah, Director, L.D. Institute of Indology, Ahmedabad was always with me at every step of this work, and he extended every facility regarding computer, at the campus of Shardaben Chimanbhai Educational Research Centre, Ahmedabad. I am thankful to him and his staff Mr. Akhilesh Mishra, Harish Bhai, Priten Bhai and others. I am thankful to Dr. Prem Shanker Dwivedi, who is also my friend, for the trouble he faced while publishing this work. I extend my full respect to Prof. N.S.S. Raman, who very kindly gave me several suggestions from time to time. Prof. Bhuvan Chandel of Department of Philosophy, Panjab University, Chandigarh has been the real presiding deity over and above all the efforts I performed to complete the book. I dedicate my humble 'Pranam' to her, because she made me whatever I am today.

Date : 16-04-2000

MUKUL RAJ MEHTA
Deptt. of Philosophy & Religion
BANARAS HINDU UNIVERSITY

Abbreviations

- adhyātmak -- adhyātmakamalamārtanḍ -- kavi rājamall
adhyātmār -- adhyātmārahasy (yogoddīpan śāstr) -- paṃ.
āśādhār
adhyātmāsā -- adhyātmāsār -- yaśovijay
an. dh. -- anagāradharmāmṛt -- paṃ. āśādhār
an.dh. svo.ṭī. -- anagāradharmāmṛt ṭīkā -- paṃ. āśādhār
anuyo. -- anuyogadvārasūtr -- āryarakṣit sthāvīr
anuyo.mal.hem.vṛ. -- anuyogadvār ṭīkā -- maladhāragacchīy
hemacandr
anuyo.cū. -- anuyogadvār cūrṇi -- maladhāragacchīy hemacandr
anuyo.hari.vṛ. -- anuyogadvār ṭīkā -- haribhadrāsūri
ane.j.p. -- anekāntajayapatākā -- haribhadr sūri
amit.ā. -- amitagati āvakācār(bhāgaacandrakṛt ṭīkā sahī) -- ācāry
amitagati
aṣṭak -- aṣṭakāni -- haribhadrāsūri
abhi.rā. -- abhidhān rājendrakoṣ (sāt bhāg) -- śrī vijay
rājendr sūrisvar
aṣṭas. -- aṣṭasatī -- bhaṭṭākalaṅkadev
aṣṭas. -- aṣṭasahastrī -- ā. vidyānand
aṣṭas.vṛ. -- aṣṭasahastrī tātparyavivaraṇ -- u.yaśovijay
ācā.sā.,ā.sā. -- ācārasār -- vīranandi saiddhāntikacakravartī
ācārā.sū. -- ācārāṅgasūtr (pratham v dvitīy śrut.) --
ācārā.nī. -- ācārāṅg niryukti -- bhadrabāhu ācāry
ācārā.śī.vṛ. -- ācārāṅg vṛtti -- śīlāṅkācāry
ācāryabh. -- ācāryabhakti (kriyāk) --
ātmānu. -- ātmānuśāsan -- guṇabhadhrācāry
ātmānu.vṛ. -- ātmānuśāsan vṛtti -- prabhācandrācāry
ā.mī. -- āptamīmāṃsā (devāgam) -- samantabhadhrācāry
ā.mī.vṛ. -- ātmamīmāṃsā padavṛtti -- vasunandī
saiddhāntikacakravartī
āptasv. -- āptasvarūp --
ā.sā. -- ārādhanāsār -- devasenācāry
ā.sā.ṭī. -- ārādhanāsār ṭīkā -- śrī ratnakīrtidev
ālāp. -- ālāpapaddhati -- devasenācāry
āv.sū. -- āvaśyak sūtr (adhy.1) --
āv.nī. -- āvaśyak niryukti (adhy.1) -- ā.bhadrabāhu
āv.bhā. -- āvaśyak bhāṣy (adhy.1) --
āv.vṛ. -- āvaśyak vṛtti (adhy.1) -- haribhadrāsūri
āv.sū. -- āvaśyak sūtr (adhy 2,3,4) --

JAINA TERMS : PRAKRIT TO ENGLISH/HINDI

Abbreviations

- äv.ni. -- āvaśyak niryukti(adhy 2,3,4) -- ā.bhadrabāhu
äv.bhā. -- āvaśyak bhāṣy (adhy 2,3,4) --
äv.vṛ. -- āvaśyak vṛtti (adhy 2,3,4) -- haribhadrasūri
äv.sū. -- āvaśyak vṛtti (bhā.1,2) --
äv.vṛ. -- āvaśyak vṛtti -- ā.malayagiri
äv.sū. -- āvaśyak sūtr (bhā.3) --
äv.vṛ. -- āvaśyak sūtr vṛtti -- ā.malayagiri
äv.hari.vṛ.mal.hem.ṭi. -- āvaśyakasūtr haribhadraviracit vṛtti par
ṭippan -- maladhāragacchīy hemacandrasūri
iṣṭoṣ. -- iṣṭopadeś -- pūjyapādācāry
iṣṭop.ṭi. -- iṣṭopadeś ṭikā -- paṃ. āśādhar
uttarā. -- uttarādhyayan sūtr --
utt.ne.vṛ. -- uttarādhyayan subodhā vṛtti --
nemicandrācāry
uttarā.sū. -- uttarādhyayan sūtr (pratham vibhāg) --
uttarā.ni. -- uttarādhyayan niryukti -- bhadrabāhu
uttarā.śāṃ.vṛ. -- uttarādhyayan ni.vṛtti -- śānti sūri
upade.p. up.p. -- upadeś (pratham vi.) -- haribhadrasūri
upade.p.ṭi. -- upadeśapad ṭikā -- municandrasūri
upade. p., up. -- upadeśapad (dvitīy vi.) -- haribhadrasūri
upade.p.ṭi. -- upadeśapad ṭikā -- municandrasūri
upade.mā. -- upadeśamālā -- dharmadās gaṇī
upāsakā. -- upāsakādhāyayan -- somadevasūri
ṛṣibhā. -- ṛṣibhāṣit.sūtr --
oghani.vṛ. -- oghaniryukti (sabhāṣy) -- vṛttikār droṇācāry
aupapā. -- aupapātik sūtr --
opapā.abhay.vṛ. -- opapātik sūtravṛtti -- vṛttikār abhayadev
aṅgap. -- aṅgapaṇṇattī -- śubhacandrācāry
karmapr. -- karmaaprakṛti -- vācak śivaśarmasūri
karmapr.cū. -- karmaaprakṛti cūrṇi --
karmapr. malay.vṛ. -- karmaaprakṛti vṛtti -- malayagiri
karmapr.yaśo.ṭi. -- karmaaprakṛti ṭikā -- upādhyāy yaśovijay
karmavi.g. -- karmavipāk -- garg maharṣi
karmavi.pū.vyā. -- karmavipāk vyākhyā --
karmavi.g.paramā.vṛ. -- karmavipāk vṛtti -- paramānandasūri
karmavi.de. -- karmavipāk -- devendrasūri
karmavi.de.svo.vṛ. -- karmavipāk vṛtti -- devendrasūri
karmast. -- karmastav. --
karmast.go.vṛ. -- karmastav vṛtti -- gobind gaṇī

JAINA TERMS : PRAKRIT TO ENGLISH/HINDI

Abbreviations

- kalpasū. -- kalpasūtr -- bhadrabāhu
kalpasū. s.vṛ. -- kalpasūtravṛtti -- samayasundar gaṇī
kalpasū.vinay.vṛ. -- kalpasūtr vṛtti -- vinayavijay gaṇī
kasāy.pā. -- kasāyapāhuḍ sutt -- guṇadharācāry
kasāy.pā.cū. -- kasāyopāhuḍ cūṇī sūtr -- yativṛṣabhācāry
jayadh. -- kasāyapāhuḍ ṭikā (jayadhavalā) -- vīlasenācāry aur
jīnasenācāry
kārtike. -- kārtikēyānuprekṣā -- svāmikumār
kārtike.ṭī. -- kārtikēyānuprekṣā ṭikā --
śubhacandrācāry
kṣatracū. -- kṣatracūḍamaṇi -- vādībhasiṃh sūri
gadyaci. -- gadyacintāmaṇi -- vādībhasiṃhasūri
guṇ.kr. -- guṇasthānakramāroḥ -- ratnaśekharasūri
gu.gu.ṣ. -- gurugūṇaṣaṭatrimśikā -- ratnaśekharasūri
gu.gu.ṣ. svo.vṛ. -- gurugūṇaṣaṭatrimśikā vṛtti -- ratnaśekhar
sūru
go.jī. -- gommaṭasār jīvakāñj -- ā.nemicandr si.c.
go.jī.maṃ.pr.ṭī. -- go.mandaprabodhiniṭ ṭikā (jñānamārgaṇā
paryant) -- abhayacandrācāry
go.k. -- gommaṭakār karmakāṇḍ -- ā.nemicandr si.c.
go.k.jī.pr.ṭī. -- go. jīvatattvaparakāśiniṭ ṭikā -- keśavavarṇī
candr.c. -- candraprabhacaritr -- ā.vīranandī
cā.sā.pr. -- cāritrasār -- cāmuṇḍarāy
jambūdvi. -- jambūdviṇipaprajñaptisūtr --
jambūdvi.sā.vṛ. -- jambūsṣvāmicaritr -- paṃ. rājamall
jaṃ.dī.p. -- jambūdīv-panṇatti-saṅgaho -- ā.padmanandī
jītak. -- jītakalpasūtr -- jinabhadraṇi-kṣamāśramaṇ
jītak.cū. -- jītakalpasūtr cūṇi -- siddhasenasūri
jītak. vi. vyā. -- jītakalp-viṣayapadavyākhyā -- śrīcandrasūri
jīv.c. -- jīvandharacampū -- kavi haricandr
jīvas. -- jīvasamās (mūl) --
jīvājī.malay.vṛ. -- jīvājīvābhigam vṛtti -- ā.malayagiri
jaivat. -- jainatark paribhāṣā -- ā.yaśovijay
jñā.sā. -- jñānasār -- padmasiṃh muni
jñā.sā. -- jñānasāgar sūtr -- u. yaśovijay
jñā.sā.ṭī. -- jñānasār ṭikā -- devabhadra muniś
jñānā. -- jñānāṃṇav -- śubhacandr ācāry
jyotiṣk. -- jyotiṣkaraṇḍak --
jyotiṣk.malay.vṛ. -- jyotiṣkaraṇḍak vṛtti -- malayagiri

JAINA TERMS : PRAKRIT TO ENGLISH/HINDI

Abbreviations

ācāry

t.sā. -- tattvasār -- śrīdevasen

tattvānu. -- tattvānuśāsan -- rāmasen muni

t.bhā. -- tattvārthabhāṣy (bhā.1,2) -- svopajñ (umāsvāti)

t.bhā.sī.vṛ. -- tattvārthabhāṣyavṛtti -- siddhasen gaṇī

t.bhā.hari.vṛ. -- tattvārthabhāṣyavṛtti -- haribhadrāsūri

t.vā. -- tattvārthavārtik (bhā.1,2) -- akalaṅkadev

t.vṛtti. -- tattvārthavṛtti -- śrutasaṅgar sūri

t.ślo. -- tattvārthaslokaṅkāṭik -- vidyānand ācāry

t.sā. -- tattvārthasār (pratham gu.) -- amṛtacandrasūri

t.sukhabo. -- t.sukhabodhā vṛtti -- bhāskaranandī

t.sū. -- tattvārth sūtr (pr.gucchak) -- umāsvamī

ti.p. -- tiloyapaṇṇatti (dvitīy bhāg) -- yativṛṣabhācāry

tri.sā. -- trilokasār -- nemicandr siddhāntacakray

tri.sā.ṭī. -- trilokasār ṭīkā -- mādhavacandr traividyaadev

tri.sā.ś.c. -- triṣaṣṭīśalākāpuruṣacaritr --

hemacandrācāry

daśavai.sū. -- daśavaikālik sūtr -- sayyambhavasūri

daśavai.nī. -- daśavaikālik niryukti -- bhadrabāhu

daśavai.nī.hari.br. -- daśavaikālik vṛtti -- haribhadr

daśavai.cū. -- daśavaikālik cūrṇi -- jinadās gaṇi mahattar

dravyasaṃ. -- dravyasaṅgrah -- nemicandr saiddhāntik dev

dravyānu.t. -- dravyānuyogatarakaṇā -- bhojakakavi

dvātriṃ. -- dvātriṃśikā (tattvānuśānādīsaṅgrah meṃ) --

amitagatisūri

dvādaśānu. -- dvādaśānuprekṣā -- kundakundācāry

dhammar, dharm. -- dhammarasāyaṇ -- padmanandī muni

dharmap. -- dharmaparīkṣā -- amitagatyācāry

dh.bi. -- dharmabindu prakaraṇ -- haribhadrāsūri

dh.bi.mu.vṛ. -- dharmabindu municandr vṛtti -- municandr

sūri

dharmas. -- dharmasārmābhyuday -- kavi haricandr

dharmasaṃ. -- dharmasaṅgrah -- upādhyāy mānavijay

dharmasaṃ. svo.vṛ. -- dharmasaṅgrah ṭīkā -- svopajñ (mānavijay)

dharmasaṃ.malay.vṛ. -- dharmasaṅgrahaṇī vṛtti -- malayagiri

dharmasaṃ. śrā. -- dharmasaṅgrah śrāvakaṅkāṭik -- paṇ. medhāvī

dhyānaś. -- dhyānaśatak --

nandī.sū., nandī.gā. -- nandī sūtr -- devavācak gaṇī

nandī.malay.vṛ. -- nandīsūtr vṛtti -- ā.malayagiri

JAINA TERMS : PRAKRIT TO ENGLISH/HINDI

Abbreviations

- nandī.cū. -- nandīsūtr cūṃi -- jinadās gaṇi mahattar
nandī.hari.vṛ. -- nandīsūtr vṛtti -- haribhadrāsūri
nayapr. -- nayapradīp -- u.yaśovijay
nayar -- nayarahasy prakaraṇ -- u.yaśovijay
nayop. -- nayopadeś -- yaśovijay gaṇī
nayop.svo.vṛ. -- nayopadeś vṛtti -- yaśovijay gaṇī
navat -- navatattv prakaraṇ --
ni.sā. -- niyamasār -- kundakundācāry
ni.sā.vṛ. -- niyamasār vṛtti -- padmaprabh maladhārī dev
nirvāṇak. -- nirvāṇakalikā -- pādaliptācāry
nyā.dī., -- nyāyadīpikā -- abhinav dharmabhūṣaṇ
nyāyavi. -- nyāyaviniścay -- bhaṭṭākalaṅkadev
paumac. -- paumacariy -- vimalasūri
padm.pam. -- padmanandī-pañcaviṃśati -- padmanandī muni
padm.pu. -- padmapurāṇ -- śrīraviṣeṇācāry
pañcav. -- pañcavastukagranth -- haribhadr sūri
pañcav.vṛ. -- pañcavastukavṛtti -- haribhadrāsūri
prā.pañcasam. -- pañcasaṅgrah (prākṛtīvṛtti) --
pañcasam.svo.vṛ. -- pañcasaṅgrah vṛtti -- candrarṣi mahattar
pañcasam.malay.vṛ. -- pañcasaṅgrah vṛtti -- malayagiri
pañcasam.amit. -- pañcasaṅgrah (saṃskṛt) -- amitagati
pañcasū. -- pañcasūtr. --
pañcādhyā. -- pañcādhyāyī -- kavi rājamall
pañcās. -- pañcāsakamūl -- haribhadrāsūri
pañcā.kā. -- pañcāstikāy -- kundakundācāry
piṇḍani. -- piṇḍaniryukti -- bhadrabāhu
pu.si. -- puruṣārthasiddhyupāy -- amṛtacandrācāry
prajñāp. -- prajñāpanā -- śyāmācāry
prajñāp.malay.vṛ. -- prajñāpanā vṛtti -- malayagiri
pr.n.t. -- pramāṇanayaatattvālokālaṅkāra -- vādi devasūri
pramāṇani. -- pramāṇanirṃay -- vādirājasūri
pramāṇamī.pr.mī. -- pramāṇamīmāṃsā -- hemacandrācāry
pr.k.mā. -- prameyakamalamārtaṇḍ -- śrīprabhācandrācāry
prav.sā. -- pravacanasār -- śrīkundakundācāry
prav.sāro. -- pravacanasāroddhār -- nemicandrasūri
praśnavyā. -- praśnavyākaraṇaṅg --
br̥hatk.vṛ. -- br̥hatkalpasūtravṛtti -- malayagiri-kṣemakīrti
br̥hats. -- br̥hatsarvajñasiddhi -- anantakīrti
br̥.dravyasaṃ. -- br̥had dravyasaṅgrah --

JAINA TERMS : PRAKRIT TO ENGLISH/HINDI

Abbreviations

nemicandrasaiddhāntikadev

bodhaprā. -- bodhaprābhṛt -- kundakundācāry

bh.ā. -- bhagavati-ārādhana -- śivakoṭi ācāry

bh.ā.vijayo. -- bhagavati-ārādhana ṭikā -- aparājitasūri

bhagav. -- bhagavatisūtr --

prā.bhāvasaṃ.de. -- bhāvasaṅgrah -- devasenasūri

bhāṣār. -- bhāṣārahasy -- yaśovijayagaṇi

m.pu. -- mahāpurāṇ -- jinasenācāry

mūlā. -- mūlācār -- vaṭṭakerācāry

mūlā.vṛ. -- mūlācār vṛtti -- vasunandyācāry

mokṣapaṃ. -- mokṣapañcāśikā --

mokṣaprā. -- mokṣaprābhṛt -- kundakundācāry

yaśasti. -- yaśastilak -- somadevasūri

yogaśā. -- yogaśāstr -- hemacandrācāry

ratnak. -- ratnakaraṇḍaśrāvākācār -- ācāry samantabhadra

ratnak.ṭi. -- ratnākaraṇḍaśrāvākācār ṭikā -- prabhācandrācāry

laghīy -- laghīyastay -- bhāṭṭākalaṅkadev

lalitavi. -- lalitavistar -- haribhadrāsūri

lāṭisaṃ. -- lāṭisaṃhitā -- rājamall kavi

lokapr. -- lokaprakāś -- vinayavijay gaṇi

varāṅgac. -- varāṅgacaritr -- jāṭasiṃhanandī

vasuśrā. -- vasunandīśrāvākācār -- basunandī

vipāk. -- vipākasūtr --

viśeṣā. -- viśeṣāvaśyak bhāṣy -- jinabhadragaṇi-kṣamāśramaṇ

śatak.de. -- śatak -- devendrasūri

śatak.de.svo.vṛ. -- śatak vṛtti -- devendrasūri

śatak. -- śatakaprakaraṇ -- śivaśarmasūri

śrā.pr.vi. -- śrāddhaprakaraṇavimśikā --

śrā.pr. -- śrāvakaprajñapti ṭikā -- haribhadrāsūri

śrā.pr.ṭi. -- śrāvakaprajñapti ṭikā -- haribhadrāsūri

śrut. -- śrutaskandh --

ṣ.kh. -- ṣaṭkhaṇḍāgam -- śrībhagavat puṣpadant bhūtabali ācāry

dhav.pu. ṣaṭkhaṇḍāgam ṭikā -- -- vīrasenācāry

ṣaḍaśi. -- ṣaḍaśīti karmagranth -- jinavallabhagaṇi

ṣaḍd.s. -- ṣaḍdarśanasamuccay -- haribhadrāsūri

saptabhaṃ -- saptabhaṅgītaraṅgiṇī -- vimaladās

samayaprā. -- samayaprābhṛt -- kundakundācāry

samayadhi -- samādhitantr -- pūjyapād

samādhī.ṭi. -- samādhitantr ṭikā -- prabhācandrācāry

JAINA TERMS : PRAKRIT TO ENGLISH/HINDI

Abbreviations

- s.si. -- sarvārthasiddhi -- pūjyapād
saṅgrahaṇī -- saṅgrahaṇīsūtr -- strīcandrasūri
sā.dh. -- sāgaradharmāmṛt -- paṃ. āśādhār
sā.dh.svo.ṭī. -- sāgaradharmāmṛt ṭīkā -- paṃ. āśādhār
sidvivi. -- siddhiviniścay -- akalaṅkadev
sūtrakṛ. -- sūtrakṛtāṅg --
sūtrakṛ.ni. -- sūtrakṛtāṅg niryukti -- bhadraabāhu
sūtrak.śī.vṛ. -- sūtrakṛtāṅg vṛtti -- śīlāṅkācāry
sūryapr. -- sūryaprajñapti --
sūryapr.malay.vṛ. -- sūryaprajñapti malay vṛtti -- malayagiri
sthānā. -- sthānāṅgasūtr --
sthānā.abhay.vṛ. -- sthānāṅgasūtr vṛtti -- abhayadev sūri
syā.maṃ. -- syādvādamāñjarī -- hemačandrasūri
syā.r.vṛ. -- syādvādaratnākar pr.pari. -- vādidēvasūri
svarūpasam. -- svarūpasambodhan -- akalaṅk dev
svarūpasam. -- svarūpasamvedan -- akalaṅk dev
h.pu. -- harivaṃśapurāṇ -- jinasenācāry

ग्रन्थ-संकेत

- अध्यात्मक -- अध्यात्मकमलमार्तण्ड -- कवि राजमल्ल
 अध्यात्मर -- अध्यात्मरहस्य (योगोदीपन शास्त्र) -- पं. आशाधर
 अध्यात्मसा -- अध्यात्मसार -- यशोविजय
 अन. घ. -- अनगारधर्माभूत -- पं. आशाधर
 अन.घ. स्वो.टी. -- अनगारधर्माभूत टीका -- पं. आशाधर
 अनुयो. -- अनुयोगद्वारसूत्र -- आर्यरक्षित स्थविर
 अनुयो.मल.हेम.वृ. -- अनुयोगद्वार टीका -- मलधारगच्छीय हेमचन्द्र
 अनुयो.वृ. -- अनुयोगद्वार वृष्णि -- मलधारगच्छीय हेमचन्द्र
 अनुयो.हरि.वृ. -- अनुयोगद्वार टीका -- हरिभद्रसूरि
 अने.ज.प. -- अनेकान्तजयपताका -- हरिभद्र सूरि
 अमित.आ. -- अमितगति आवकाचार(भागचन्द्रकृत टीका सहित) -- आचार्य
 अमितगति
 अष्टक -- अष्टकानि -- हरिभद्रसूरि
 अभि.रा. -- अभिधानं राजेन्द्रकोष (सात भाग) -- श्री विजय राजेन्द्र
 सूरीश्वर
 अष्टश. -- अष्टसती -- भट्टाकलंकदेव
 अष्टस. -- अष्टसहस्री -- आ. विद्यानन्द
 अष्टस.वृ. -- अष्टसहस्री तात्पर्यविवरण -- उ.यशोविजय
 आचा.सा.,आ.सा. -- आचारसार -- वीरनन्दि सैद्धान्तिकचक्रवर्ती
 आचारा.सू. -- आचाराङ्गसूत्र (प्रथम व द्वितीय श्रुत.) --
 आचारा.नि. -- आचाराङ्ग निर्युक्ति -- भद्रबाहु आचार्य
 आचारा.शी.वृ. -- आचारांग वृत्ति -- शीलांकाचार्य
 आचार्यभ. -- आचार्यभक्ति (क्रियाक) --
 आत्मानु. -- आत्मानुशासन -- गुणभद्राचार्य
 आत्मानु.वृ. -- आत्मानुशासन वृत्ति -- प्रभाचन्द्राचार्य
 आ.मी. -- आप्तमीमांसा (देवागम) -- समन्तभद्राचार्य
 आ.मी.वृ. -- आत्ममीमांसा पदवृत्ति -- वसुनन्दी
 सैद्धान्तिकचक्रवर्ती
 आप्तस्व. -- आप्तस्वरूप --
 आ.सा. -- आराधनासार -- देवसेनाचार्य
 आ.सा.टी. -- आराधनासार टीका -- श्री रत्नकीर्तिदेव
 आलाप. -- आलापपद्धति -- देवसेनाचार्य
 आव.सू. -- आवश्यक सूत्र (अध्य.1) --
 आव.नि. -- आवश्यक निर्युक्ति (अध्य.1) -- आ.भद्रबाहु
 आव.भा. -- आवश्यक भाष्य (अध्य.1) --
 आव.वृ. -- आवश्यक वृत्ति (अध्य.1) -- हरिभद्रसूरि
 आव.सू. -- आवश्यक सूत्र (अध्य 2,3,4) --
 आव.नि. -- आवश्यक निर्युक्ति(अध्य 2,3,4) -- आ.भद्रबाहु
 आव.भा. -- आवश्यक भाष्य (अध्य 2,3,4) --

JAINA TERMS : PRAKRIT TO ENGLISH/HINDI

ग्रंथ - संकेत

- आव.वृ. -- आवश्यक वृत्ति (अध्य 2,3,4) -- हरिभद्रसूरि
 आव.सू. -- आवश्यक वृत्ति (भा.1,2) --
 आव.वृ. -- आवश्यक वृत्ति -- आ.मलयगिरि
 आव.सू. -- आवश्यक सूत्र (भा.3) --
 आव.वृ. -- आवश्यक सूत्र वृत्ति -- आ.मलयगिरि
 आव.हरि.वृ.मल.हेम.टि. -- आवश्यकसूत्र हरिभद्रविरचित वृत्ति पर
 टिप्पण -- मलधारगच्छीय हेमचन्द्रसूरि
 इष्टोष. -- इष्टोपदेश -- पूज्यपादाचार्य
 इष्टोप.टी. -- इष्टोपदेश टीका -- पं. आशाधर
 उत्तरा. -- उत्तराध्ययन सूत्र --
 उत्तर.ने.वृ. -- उत्तराध्ययन सुबोधा वृत्ति -- नेमिचन्द्राचार्य
 उत्तरा.सू. -- उत्तराध्ययन सूत्र (प्रथम विभाग) --
 उत्तरा.नि. -- उत्तराध्ययन निर्युक्ति -- भद्रबाहु
 उत्तरा.शां.वृ. -- उत्तराध्ययन नि.वृत्ति -- शान्ति सूरि
 उपदे.प. उप.प. -- उपदेश (प्रथम वि.) -- हरिभद्रसूरि
 उपदे.प.टी. -- उपदेशपद टीका -- मुनिचंद्रसूरि
 उपदे. प., उप. -- उपदेशपद (द्वितीय वि.) -- हरिभद्रसूरि
 उपदे.प.टी. -- उपदेशपद टीका -- मुनिचंद्रसूरि
 उपदे.मा. -- उपदेशमाला -- धर्मदास गणी
 उपासका. -- उपासकाधायन -- सोमदेवसूरि
 ऋषिभा. -- ऋषिभाषित सूत्र --
 ओघनि.वृ. -- ओघनिर्युक्ति (सभाष्य) -- वृत्तिकार द्रोणाचार्य
 औपपा. -- औपपातिक सूत्र --
 औपपा.अभय.वृ. -- औपपातिक सूत्रवृत्ति -- वृत्तिकार अभयदेव
 अंगप. -- अंगपण्णत्ती -- शुभचंद्राचार्य
 कर्मप्र. -- कर्मप्रकृति -- वाचक शिवशर्मसूरि
 कर्मप्र.चू. -- कर्मप्रकृति चूर्ण --
 कर्मप्र. मलय.वृ. -- कर्मप्रकृति वृत्ति -- मलयगिरि
 कर्मप्र.यशो.टी. -- कर्मप्रकृति टीका -- उपाध्याय यशोविजय
 कर्मवि.ग. -- कर्मविपाक -- गर्ग महर्षि
 कर्मवि.पू.व्या. -- कर्मविपाक व्याख्या --
 कर्मवि.ग.परमा.वृ. -- कर्मविपाक वृत्ति -- परमानन्दसूरि
 कर्मवि.दे. -- कर्मविपाक -- देवेन्द्रसूरि
 कर्मवि.दे.स्वो.वृ. -- कर्मविपाक वृत्ति -- देवेन्द्रसूरि
 कर्मस्त. -- कर्मस्तव. --
 कर्मस्त.गो.वृ. -- कर्मस्तव वृत्ति -- गोबिन्द गणी
 कल्पसू. -- कल्पसूत्र -- भद्रबाहु
 कल्पसू. स.वृ. -- कल्पसूत्रवृत्ति -- समयसुन्दर गणी
 कल्पसू.विनय.वृ. -- कल्पसूत्र वृत्ति -- विनयविजय गणी

JAINA TERMS : PRAKRIT TO ENGLISH/HINDI

ग्रंथ - संकेत

- कसाय.पा. -- कसायपाहुड सुत्त -- गुणघराचार्य
 कसाय.पा.चू. -- कसायोपाहुड चूर्णी सूत्र -- यतिवृषभाचार्य
 जयघ. -- कसायपाहुड टीका (जयघवला) -- वीतसेनाचार्य और जीनसेनाचार्य
 कार्तिके. -- कार्तिकेयानुप्रेक्षा -- स्वामिकुमार
 कार्तिके.टी. -- कार्तिकेयानुप्रेक्षा टीका -- शुभचन्द्राचार्य
 शत्रचू. -- शत्रचूडमणि -- वादीभसिंह सूरि
 गद्यचि. -- गद्यचिन्तामणि -- वादीभसिंहसूरि
 गुण.क्र. -- गुणस्थानक्रमारोह -- रत्नशेखरसूरि
 गु.गु.ष. -- गुरुगुणषट्त्रिंशिका -- रत्नशेखरसूरि
 गु.गु.ष. स्वो.वृ. -- गुरुगुणषट्त्रिंशिका वृत्ति -- रत्नशेखर सूर
 गो.जी. -- गोम्मटसार जीवकांज -- आ.नेमिचन्द्र सि.च.
 गो.जी.मं.प्र.टी. -- गो.मन्दप्रबोधिनी टीका (ज्ञानमार्गणा
 पर्यन्त) -- अभयचन्द्राचार्य
 गो.क. -- गोम्मटकार कर्मकांड -- आ.नेमिचन्द्र सि.च.
 गो.क.जी.प्र.टी. -- गो. जीवतत्त्वप्रकाशिनी टीका -- केशववर्णी
 चन्द्र.च. -- चन्द्रप्रभचरित्र -- आ.वीरनन्दी
 चा.सा.पु. -- चारित्रसार -- चामुण्डराय
 जम्बूद्वी. -- जम्बूद्वीपप्रज्ञप्ति सूत्र --
 जम्बूद्वी.शा.वृ. -- जम्बूस्वामिचरित -- पं. राजमल्ल
 जं.दी.प. -- जंबूदीव-पण्णत्ति-संगहो -- आ.पद्मनन्दि
 जीतक. -- जीतकल्पसूत्र -- जिनभद्राणि-क्षमाश्रमण
 जीतक.चू. -- जीतकल्पसूत्र चूर्णि -- सिद्धसेनसूरि
 जीतक. वि. व्या. -- जीतकल्प-विषयपदव्याख्या -- श्रीचन्द्रसूरि
 जीव.च. -- जीवन्धरचम्पू -- कवि हरिचन्द्र
 जीवस. -- जीवसमास (मूल) --
 जीवाजी.मलय.वृ. -- जीवाजीवाभिगम वृत्ति -- आ.मलयगिरि
 जैवत. -- जैनतर्क परिभाषा -- आ.यशोविजय
 ज्ञा.सा. -- ज्ञानसार -- पद्मसिंह मुनि
 ज्ञा.सा. -- ज्ञानसागर सूत्र -- उ. यशोविजय
 ज्ञा.सा.टी. -- ज्ञानसार टीका -- देवभद्र मुनीश
 ज्ञाना. -- ज्ञानार्णव -- शुभचन्द्र आचार्य
 ज्योतिष्क. -- ज्योतिष्करण्डक --
 ज्योतिष्क.मलय.वृ. -- ज्योतिष्करण्डक वृत्ति -- मलयगिरी आचार्य
 त.सा. -- तत्त्वसार -- श्रीदेवसेन
 तत्त्वानु. -- तत्त्वानुशासन -- रामसेन मुनि
 त.भा. -- तत्त्वार्थभाष्य (भा.1,2) -- स्वोपज्ञ (उमास्वाति)
 त.भा.सी.वृ. -- तत्त्वार्थभाष्यवृत्ति -- सिद्धसेन गणी
 त.भा.हरि.वृ. -- तत्त्वार्थभाष्यवृत्ति -- हरिभद्रसूरि
 त.का. -- तत्त्वार्थवार्तिक (भा.1,2) -- अकलंकदेव

JAINA TERMS : PRAKRIT TO ENGLISH/HINDI

ग्रंथ - संकेत

- त.वृत्ति. -- तत्त्वार्थवृत्ति -- श्रुतसागर सूरि
त.स्तो. -- तत्त्वार्थश्लोकवार्तिक -- विद्यानन्द आचार्य
त.सा. -- तत्त्वार्थसार (प्रथम गु.) -- अमृतचन्द्रसूरि
त.सुखबो. -- त.सुखबोधा वृत्ति -- भास्करनन्दी
त.सू. -- तत्त्वार्थ सूत्र (प्र.गुच्छक) -- उमास्वामी
ति.प. -- तिलोपपण्णत्ति (द्वितीय भाग) -- यतिवृषभाचार्य
त्रि.सा. -- त्रिलोकसार -- नेमिचन्द्र सिद्धान्तचक्रय
त्रि.सा.टी. -- त्रिलोकसार टीका -- माधवचन्द्र त्रैविद्यदेव
त्रि.षा.श.च. -- त्रिषष्टिशलाकापुरुषचरित्र -- हेमचन्द्राचार्य
दशवै.सू. -- दशवैकालिक सूत्र -- सय्यम्भवसूरि
दशवै.नि. -- दशवैकालिक निर्युक्ति -- भद्रबाहु
दशवै.नि.हरि.बृ. -- दशवैकालिक वृत्ति -- हरिभद्र
दशवै.चू. -- दशवैकालिक चूर्णि -- जिनदास गणि महत्तर
द्रव्यसं. -- द्रव्यसंग्रह -- नेमिचन्द्र सैद्धान्तिक देव
द्रव्यानु.त. -- द्रव्यानुयोगतर्कणा -- भोजककवि
द्वात्रि. -- द्वात्रिंशिका (तत्त्वानुशानादिसंग्रह में) --
अमितगतिसूरि
द्वादशानु. -- द्वादशानुप्रेक्षा -- कुन्दकुन्दाचार्य
धम्मर, धर्म. -- धम्मरसायण -- पद्मनन्दी मुनि
धर्मप. -- धर्मपरीक्षा -- अमितगत्याचार्य
ध.बि. -- धर्मबिन्दु प्रकरण -- हरिभद्रसूरि
ध.बि.मु.वृ. -- धर्मबिन्दु मुनिचन्द्र वृत्ति -- मुनिचन्द्र सूरि
धर्मश. -- धर्मशार्माभ्युदय -- कवि हरिचन्द्र
धर्मसं. -- धर्मसंग्रह -- उपाध्याय मानविजय
धर्मसं. स्वो.वृ. -- धर्मसंग्रह टीका -- स्वोपज्ञ (मानविजय)
धर्मसं.मलय.वृ. -- धर्मसंग्रहणी वृत्ति -- मलयगिरि
धर्मसं. श्रा. -- धर्मसंग्रह श्रावकाचार -- पं. मेघावी
ध्यानश. -- ध्यानशतक --
नन्दी.सू., नन्दी.गा. -- नन्दी सूत्र -- देववाचक गणी
नन्दी.मलय.वृ. -- नन्दीसूत्र वृत्ति -- आ.मलयगिरि
नन्दी.चू. -- नन्दीसूत्र चूर्णि -- जिनदास गणि महत्तर
नन्दी.हरि.वृ. -- नन्दीसूत्र वृत्ति -- हरिभद्रसूरि
नयप्र. -- नयप्रदीप -- उ.यशोविजय
नयर -- नयरहस्य प्रकरण -- उ.यशोविजय
नयोप. -- नयोपदेश -- यशोविजय गणी
नयोप.स्वो.वृ. -- नयोपदेश वृत्ति -- यशोविजय गणी
नवत -- नवतत्त्व प्रकरण --
नि.सा. -- नियमसार -- कुन्दकुन्दाचार्य
नि.सा.वृ. -- नियमसार वृत्ति -- पद्मप्रभ मलघारी देव

JAINA TERMS : PRAKRIT TO ENGLISH/HINDI

ग्रंथ - संकेत

- निर्वाणक. -- निर्वाणकलिका -- पादलिप्ताचार्य
 न्या.दी., -- न्यायदीपिका -- अभिनव धर्मभूषण
 न्यायवि. -- न्यायविनिश्चय -- भट्टाकलंकदेव
 पउमच. -- पउमचरिय -- विमलसूरि
 पद्म.पं. -- पद्मनन्दि-पंचविंशति -- पद्मनन्दी मुनि
 पद्म.पु. -- पद्मपुराण -- श्रीरविषेणाचार्य
 पंचव. -- पंचवस्तुकग्रन्थ -- हरिभद्र सूरि
 पंचव.वृ. -- पंचवस्तुकवृत्ति -- हरिभद्रसूरि
 प्रा.पंचसं. -- पंचसंग्रह (प्राकृतिवृत्ति) --
 पंचसं.स्वो.वृ. -- पंचसंग्रह वृत्ति -- चन्द्रर्षि महत्तर
 पंचसं.मलय.वृ. -- पंचसंग्रह वृत्ति -- मलयगिरि
 पंचसं.अमित. -- पंचसंग्रह (संस्कृत) -- अमितगति
 पंचसू. -- पंचसूत्र. --
 पंचाध्या. -- पंचाध्यायी -- कवि राजमल्ल
 पंचाश. -- पंचाशकमूल -- हरिभद्रसूरि
 पंचा.का. -- पंचास्तिकाय -- कुन्दकुन्दाचार्य
 पिंडनि. -- पिण्डनिर्युक्ति -- भद्रबाहु
 पु.सि. -- पुरुषार्थसिद्ध्युपाय -- अमृतचन्द्राचार्य
 प्रज्ञाप. -- प्रज्ञापना -- श्यामाचार्य
 प्रज्ञाप.मलय.वृ. -- प्रज्ञापना वृत्ति -- मलयगिरि
 प्र.न.त. -- प्रमाणनयतत्त्वालोकालंकार -- वादिदेवसूरि
 प्रमाणनि. -- प्रमाणनिर्णय -- वादिराजसूरि
 प्रमाणमी.प्र.मी. -- प्रमाणमीमांसा -- हेमचन्द्राचार्य
 प्र.क.मा. -- प्रमेयकमलमार्तण्ड -- श्रीप्रभावचन्द्राचार्य
 प्रव.सा. -- प्रवचनसार -- श्रीकुन्दकुन्दाचार्य
 प्रव.सारे. -- प्रवचनसारोद्धार -- नेमिचन्द्रसूरि
 प्रश्नव्या. -- प्रश्नव्याकरणगंग --
 बृहत्क.वृ. -- बृहत्कल्पसूत्रवृत्ति -- मलयगिरि-क्षेमकीर्ति
 बृहत्स. -- बृहत्सर्वज्ञसिद्धि -- अनन्तकीर्ति
 बृ.द्रव्यसं. -- बृहद् द्रव्यसंग्रह -- नेमिचन्द्रसैद्धान्तिकदेव
 बोधप्रा. -- बोधप्राभृत -- कुन्दकुन्दाचार्य
 भ.आ. -- भगवती-आराधना -- शिवकोटि आचार्य
 भ.आ.विजयो. -- भगवती-आराधना टीका -- अपराजितसूरि
 भगव. -- भगवतीसूत्र --
 प्रा.भावसं.दे. -- भावसंग्रह -- देवसेनसूरि
 भाषार. -- भाषारहस्य -- यशोविजयगणी
 म.पु. -- महापुराण -- जिनसेनाचार्य
 मूला. -- मूलाधार -- वट्टकेराचार्य
 मूला.वृ. -- मूलाधार वृत्ति -- वसुनन्दाचार्य

JAINA TERMS : PRAKRIT TO ENGLISH/HINDI

ग्रंथ - संकेत

- मोक्षपं. -- मोक्षपंचाशिका --
मोक्षप्रा. -- मोक्षप्राभृत -- कुन्दकुन्दाचार्य
यशस्ति. -- यशस्तिलक -- सोमदेवसुरि
योगशा. -- योगशास्त्र -- हेमचन्द्राचार्य
रत्नक. -- रत्नकरण्डश्रावकाचार -- आचार्य समन्तभद्र
रत्नक.टी. -- रत्नाकरण्डश्रावकाचार टीका -- प्रभाचन्द्राचार्य
लघीय -- लघीयस्त्रय -- भट्टाकलंकदेव
ललितवि. -- ललितविस्तर -- हरिभद्रसुरि
लाटीसं. -- लाटीसंहिता -- राजमल्ल कवि
लोकप्र. -- लोकप्रकाश -- विनयविजय गणी
वरंगच. -- वरंगचरित्र -- जटासिंहनन्दी
वसुश्रा. -- वसुनन्दिश्रावकाचार -- बसुनन्दी
विपाक. -- विपाकसूत्र --
विशेषा. -- विशेषावश्यक भाष्य -- जिनभद्रगणि-क्षमाश्रमण
शतक.दे. -- शतक -- देवेन्द्रसुरि
शतक.दे.स्वो.वृ. -- शतक वृत्ति -- देवेन्द्रसुरि
शतक. -- शतकप्रकरण -- शिवशर्मसुरि
श्रा.प्र.वि. -- श्राद्धप्रकरणविशिका --
श्रा.प्र. -- श्रावकप्रज्ञप्ति टीका -- हरिभद्रसुरि
श्रा.प्र.टी. -- श्रावकप्रज्ञप्ति टीका -- हरिभद्रसुरि
श्रुत. -- श्रुतस्कन्ध --
ष.ख. -- षट्खण्डागम -- श्रीभगवत् पुष्पदन्त भूतबलि आचार्य
धव.पु. षट्खण्डागम टीका -- -- वीरसेनाचार्य
षडशी. -- षडशीति कर्मग्रन्थ -- जिनवल्लभगणि
षड्द.स. -- षड्दर्शनसमुच्चय -- हरिभद्रसुरि
सप्तभं -- सप्तभंगीतरंगिणी -- विमलदास
समयप्रा. -- समयप्राभृत -- कुन्दकुन्दाचार्य
समयधि -- समाधितन्त्र -- पूज्यपाद
समाधि.टी. -- समाधितन्त्र टीका -- प्रभाचन्द्राचार्य
स.सि. -- सर्वार्थसिद्धि -- पूज्यपाद
संग्रहणी -- संग्रहणीसूत्र -- स्त्रीचन्द्रसुरि
सा.घ. -- सागरधर्माभृत -- पं.आशाधर
सा.घ.स्वो.टी. -- सागरधर्माभृत टीका -- पं. आशाधर
सिद्धिवि. -- सिद्धिविनिश्चय -- अकलंकदेव
सूत्रकृ. -- सूत्रकृताङ्ग --
सूत्रकृ.नि. -- सूत्रकृताङ्ग निर्युक्ति -- भद्रबाहु
सूत्रक.शी.वृ. -- सूत्रकृताङ्ग वृत्ति -- शीलांकाचार्य
सूर्यप्र. -- सूर्यप्रज्ञप्ति --
सूर्यप्र.मलय.वृ. -- सूर्यप्रज्ञप्ति मलय वृत्ति -- मलयगिरि

JAINA TERMS : PRAKRIT TO ENGLISH/HINDI

ग्रंथ - संकेत

स्थाना. -- स्थानाङ्गसूत्र --

स्थाना.अभय.वृ. -- स्थानाङ्गसूत्र वृत्ति -- अभयदेव सूरि

स्था.मं. -- स्थाद्वादमंजरी -- हेमचन्द्रसूरि

स्था.र.वृ. -- स्थाद्वादरत्नाकर प्र.परि. -- वादिदेवसूरि

स्वरूपसं. -- स्वरूपसंबोधन -- अकलंक देव

स्वरूपसं. -- स्वरूपसंवेदन -- अकलंक देव

ह.पु. -- हरिवंशपुराण -- जिनसेनाचार्य

अंकुस : (aṅkus) A fault of obeisance. **अंकुस**

अंग : (aṅg) A basic canonical text, part of body.

अङ्ग

sīsamuroarapitṭhī do bāhū ūruā y atṭhaṅgā . (āv. bhā.

gā. 160, pr. 458).

[सीसमुरोअरपिट्ठी दो बाहु ऊरुआ य अट्ठंगा । (आव. भा. गा. 160, पृ. 458).]

अंगपविट्ठ : (aṅgapavittṭh) Canonical texts included in the Anga group. **अङ्गप्रविष्ट**

yadbhagavadbhiḥ sarvajñaiḥ---(tadaṅgapraviṣṭam . (tā. bhā . 1-20).

[यद्भगवद्भिः सर्वज्ञैः---(तदङ्गप्रविष्टम् । (ता. भा. 1-20).]

अंगबाहि : (aṅgabāhi) Canonical texts excluding the Anga works. **अङ्गबाह्य**

अंगबाहिर : (aṅgabāhir) Canonical texts excluding the Anga works. **अङ्गबाह्य**

gaṇadharānant---tadaṅgabāhayamiti . (t. bhā. 1-20).

[गणधरानन्त---तदङ्गबाह्यमिति । (त. भा. 1-20).]

अंगविज्जा : (aṅgavijjā) A science predicting events from the throbbing etc. of limbs. **अङ्गविद्या**

अंगार : (aṅgār) A fault incurred by an ascetic by praising the deliciousness of food, smokeless fire **अङ्गार**
dagdhendhano vigatadhūmajvāloṅgāraḥ indhanasthaḥ ploṣak
riyāviśiṣṭarūpaḥ .(ācāraṅg śī. vṛtti 1, 1, 3, gā. 1
18).

[दग्धेन्धनो विगतधूमज्वालोऽङ्गार इन्धनस्थः

प्लोषक्रियाविशिष्टरूपः । (आचारंग शी. वृत्ति 1, 1, 3, गा. 118).]

अंगुल : (aṅgul) A measure equal to the twelfth part of a span. **अङ्गुल**

atṭhajāvamajjhāo se ege aṅgule . (bhag. sū. ś. 6, u. 7)

[अट्ठजवमज्जाओ से एगे अङ्गुले । (भग. सू. श. 6, उ. 7).]

अंगुलपुहत्त : (aṅgulapuhatt) A measure from two to nine Angulas. **अङ्गुलपुण्य**

अंगोवंग : (aṅgovaṅg) A species of body-making karma by the rise of which are produced limbs and sub-limbs.

अङ्गोपङ्ग

jass kammassudaen atṭhaṇṇamaṅgāṇamuvaṅgāṇaṃ c nippattī
hodi taṃ aṅgovamhaṃ ṇām . (dhav. pu. 13, pr. 364).

[जस्स कम्मस्सुदण्ण अट्ठण्णमंगाणमुवंगाणं च पिप्पत्ती होदि तं
अंगोवंहं णाम । (धव. पु. 13, पृ. 364).]

अंडय : (aññay) The creature born out of an egg. **anḍaj**
anḍe jāta anḍajāḥ . (s.si. 2-33).

[अण्डे जाता अण्डजा । (स.सि. 2-33).]

अंतइय, अंतगड : (antaīy, antagaḍ) One who has attained
liberation. **अंतकृत**

aṣṭakarmanāmantam---budhyantyavagacchantītyarthaḥ . (dhav
. pu. 6, pr. 490).

[अष्टकर्मणामन्तं---बुध्यन्त्यवगच्छन्तीत्यर्थः । (धव. पु. 6, पृ.
490).]

अंतउल : (antaul) A low family. **antakul**

अंतकुल : (antakul) A low family. **antakul**

अंतचारी : (antacārī) An ascetic who has taken vow to beg
remnants of food taken by householders. **अंतचारी**

अंतजीवी : (antajīvī) An ascetic who lives on remnants of
food taken by house holders. **अंतजीवी**

अंतदीव : (antadīv) An intermediate island. **antaradvīp**

अंतदीवय : (antadīvay) A person living in an intermediate
island. **अंतरद्वीप**

अंतमुह : (antamumh) Introvert. **antarmukh**

अंतमुहुत्त : (antamuhutt) A measure of time shorter
than forty-eight minutes. **अन्तर्मुहूर्त**

egasamaeṇ hīṇam (muhūttam) bhīṇnamuhūttam tado tesam . (g
o. jī. 574).

[एगसमएण हीणं (मुहुत्तं) भिण्णमुहुत्तं तदो तेसं । (गो. जी.
574).]

अंतयारी : (antayārī) An ascetic who has taken vow to beg
remnants of food taken by householders. **अंतचारी**

अंतरत्त : (antarattā) Interior self. **antarātman**
jappesu jo ṇ vaṭṭai so uccai antaraṅgappā . (ni. sā.
150).

[जप्पेसु जो ण वट्ठइ सो उच्चइ अंतरंगप्पा । (नि. सा. 150).]

अंतरत्तमन : (antarātman) Interior self. **antarātman**
jappesu jo ṇ vaṭṭai so uccai antaraṅgappā . (ni. sā.
150).

[जप्पेसु जो ण वट्ठइ सो उच्चइ अंतरंगप्पा । (नि. सा. 150).]

अंतराय : (antarāy) An obstruction, powerobstructing karma. **अन्तराय**

jñānāvicchedakaraṇamantarāyaḥ . (s. si. 6-10).

[ज्ञानविच्छेदकरणमन्तरायः । (स. सि. 6-10).]

अंतराल : (antarāl) Intermediate space etc. **antarāl**

अंतरिक्ष : (antarikkh) A science interpreting heavenly phenomena. **अन्तरिक्ष**

अंतवत : (antavāl) One who guards the boundaries of a country. **अंतपत**

अंतदी : (antādī) An ascetic eating inferior kind of food. **अंतदी**

अंधगवहि : (andhagavaṇhi) Subtle fire. **andhakavahni**

अंधगवहिमि : (andhagavahiṇi) Subtle fire. **andhakavahni**

अंधरुव : (andharūv) One having a body devoid of limbs.

अन्धरूप

अंधिय : (andhiy) A living being with four sense-organs.

अधिक

अहबहि : (aṃhabāhiṃ) Canonical texts including the Anga works. **अहगवाह्य**

अइअक्षर : (aiakṣhar) Speaking more words than are actually contained in a text. **अत्यक्षर**

अइअदत्त : (aiatṭhatt) Power of uttering words bearing profound meaning. **अत्यर्थत्व**

अइअकम : (aikkam) An inclination to violate a vow.

अतिक्रम

āhākammanimantaṇ paḍisuṇamāṇe aikkamo hoi . (vyav. sū. bh ā. gā. 1-43).

[आहाकम्मणिमंतण पडिसुणमाणे अइअकमो होइ । (व्यव. सू. भा. गा. 1-43).]

अइअदत्तदान : (aiṇṇādān) Taking anything which is not given, stealing, theft. **अदत्तदान**

adattasy adinṇass---c adattādānaṃ . (dhav. pu. 12).

[अदत्तस्य अदिण्णस्स---च अदत्तादानं । (धव. पु. 12).]

अइअदिय : (aindiy) Super-sensuous, spiritual.

अतीन्द्रिय

अइपसंग : (aipasaṅg) Unwarranted extension. **atiprasaṅg**

अइभारारेवण : (aibhārārovaṇ) Loading excessive burden.

अतिभारारेपण

nyāyyabhārādātiriktabhāravāhanamatibhārāropanam . (s. si. 7-25).

[न्याय्यभारादतिरिक्तभारवाहनमतिभारारेपणम् । (स.सि. 7-25).]

अइयार : (aiyār) Transgression, violation of a vow.

अतिचार

aticārahṇa vrataśaithilyam īśadasaṃyamasevanam c . (mūlā. vṛ. 11-11).

[अतिचारः व्रतशैथिल्यम् ईशदसंयमसेवनं च । (मूला. वृ. 11-11).]

अइवाय : (aivāy) Destruction, injury, killing, violence.

अतिपात

अइसेस, अतिसेस : (aises, atises) An extraordinary occurrence. **अतिशेष**

अइहिपूया : (aihipūyā) Hospitality. **atithipūjā**

अइहिसंविभाग : (aihisamvibhāg) Sharing with the guest or ascetic. **अतिथिसंविभाग**

atithaye samvibhāgotithisamvibhāgaḥ . (s. si. 7-21).

[अतिथये संविभागोऽतिथिसंविभागः । (स. सि. 7-21).]

अइहिसंविभाय : (aihisamvibhāy) Sharing with the guest or ascetic. **अतिथिसंविभाग**

atithaye samvibhāgotithisamvibhāgaḥ . (s. si. 7-21).

[अतिथये संविभागोऽतिथिसंविभागः । (स. सि. 7-21).]

अओह, अवोह, अपोह : (aoh, avoh, apoh) Exclusion, removing, driving away, removal of doubt by the exercise of the reasoning faculty, negative reasoning **अपोह**

apohanam apoh, niścay ityarthah . (āv. malay. vṛ. 12).

[अपोहनम् अपोह, निश्चय इत्यर्थः । (आव. मलय. वृ. 12).]

अकम्मभूमि : (akammabhūmi) A region of inaction, a land of enjoyment. **अकर्मभूमि**

jambūddīve dīve---vāse eraṇṇavae . (sthānāṅg 3, 4, 1 97, pṛ. 150)

[जंबूदीवे दीवे---वासे एरण्णवए । (स्थानांग 3, 4, 197, पृ. 150)]

अकम्मभूमिय : (akammabhūmiy) A person born in a land of inaction. **अकर्मभूमिज**

akammabhūmiyass vā tti utte dev-ṇeraiyā ghettaṇvā
(dhav. pu. 11, pr. 89)

[अकम्मभूमियस्स वा ति उत्ते देव-णेरइया घेतत्त्वा । (धव. पु. 11, पृ. 89)]

अकम्मवीरिय : (akammavīriy) Power coupled with wisdom. **अकर्मवीर्य**

अकय : (akay) Not specially prepared for ascetics. **akṛt**

अकयागम : (akayāgam) Experiencing the fruits of sin etc. without committing them. **अकृतागम**

अकतेवर, अगतेवर : (akalevar, agalevar) A liberated soul. **अकतेवर**

अकाइय : (akāiy) An emancipated soul. **akāyik**
tenadvividh---siddhāḥ akāyikāḥ . (ṣaṭkham. dhavalā. pu. 1, pr. 277).

[तेनद्विविध---सिद्धाः अकायिकाः । (षट्खं. धवला. पु. 1, पृ. 277).]

अकामनिज्जर : (akāmañijjarā) Endurance of hunger etc. involuntarily without any desire to destroy karmas.

अकामनिर्जर

akāmaścārak---akāmanirjarā . (s. si. 6-20).

[अकामश्चारक---अकामनिर्जर । (स. सि. 6-20).]

अकामनिज्जर : (akāmañijjarā) Endurance of hunger etc. involuntarily without any desire to destroy karmas.

अकामनिर्जर

akāmaścārak---akāmanirjarā . (s. si. 6-20).

[अकामश्चारक---अकामनिर्जर । (स. सि. 6-20).]

अकाममरण : (akāmamarāṇ) Involuntary or unwise death.

अकाममरण

akāmen---bālamaraṇaṇ . (abhi. rā. bhā. 1, pr. 125)

[अकामेन---बालमरणम् । (अभि. रा. भा. 1, पृ. 125) ।]

अकाय : (akāy) A liberated soul. **akāy**

अकिञ्चप : (akiñcaṇ) One having no possession. **akiñcan**
akiñcaṇayā ṇām sadehe nisaṅgatā, ṇimmamattaṇaṇ ti vuttaṇ
bhavai . (daśavai. cū. pr. 18).

[अकिञ्चपया णाम सदेहे निसङ्गता, णिम्ममत्तणं ति वुत्तं भवइ । (दशवै. चू. पृ. 18).]

अक्रियत्ता : (akkiyattā) A philosopher holding tht the soul is not active. **अकृत्यात्मन**

अक्रियप : (akkiyappā) A philosopher holding that the soul is not active. **अकृत्यात्मन**

अक्रियावाई : (akkiyāvāi) One who does not believe in the efficacy of action. **अक्रियावादिन**

ātm-nāstitvādipratyayāpattilakṣaṇā bhavantyakriyā vādinah . (tattvā. bhā. siddh. vṛ. 7-18).

[आत्म-नास्तित्वादिप्रत्ययापत्तिलक्षणा भवन्त्यक्रियावादिन ।

(तत्त्वा. भा. सिद्ध. वृ. 7-18).]

अक्षप : (akkhaṇ) Non-injury. **akṣaṇ**

अक्षपजोग : (akkhaṇajog) Activity involving no injury.

अक्षपयोग

अक्षमि महाणसिय : (akkhaṇi mahāṇāsiy) A person with such a spiritual attainment that thousands of people can be fed from a small quantity of food. **अक्षीपमहाणसिक**

kūroghiyam---akkhīṇamahāṇaso ṇām . (dhav. pu. 9, pṛ. 101-2) .

[कूरोघियं---अक्षीपमहाणसो णाम । (धव. पु. 9, पृ. 101-2) ।]

अक्षमिउर : (akkhaṇiur) A period consisting of(84*84

years or more)eighty-four lakhs of Aksanikurangas. **अक्षमिकुर**

अक्षमिउरंग : (akkhaṇiuraṅg) A period consisting of

eighty-four lakhs of Nalinas(time measurement). **अक्षमिकुरङ्ग**

अक्षमिपरिभोई : (akkhaṇiparibhoi) One who takes food having life. **अक्षीपपरिभोगिन**

अक्षरसुय : (akkharasuy) A kind of scriptural knowledge arising from articulate utterance. **अक्षरश्रुत**

egādo akkharādo jahaṇṇeṇ [jaṇ] uppajjadi ṇāṇaṃ taṃ akkh rasudaṇṇānamidi ghettaṃvaṃ . (dhav. pu. 13, pṛ. 265).

[एगादो अक्षरादो जहण्णेण [जं] उप्पज्जदि णाणं तं अक्षरसुदणापमिदि चेतत्वं । (धव. पु. 13, पृ. 265).]

अक्षयग : (akkhāyag) One who predicts the consequences of omens,one who predicts. **आख्यायक**

अक्षेवणी : (akkhevaṇi) A kind of religious story which attracts the hearer to the turth. **अशेषणी**

ākkhevaṇi kahā sā vijjācaraṇamuvadissade jatth . (bh. ā. 656).

[आक्षेवणी कहा सा विज्जाचरणमुवदिस्सदे जत्थ । (भ. आ. 656).]

अगंठ : (aganṭh) An ascetic having no possession.

अग्रन्य

अगप्प, अकप्प : (agapp, akapp) Improper for an ascetic, unacceptable. **अकल्प्य**

jaṃ avihīe sevai . (jītak. cū. gā. 1)

[जं अविहीए सेवइ । (जीतक. चू. गा. 1)]

अगप्पदिठय, अकप्पदिठय : (agappatṭhiy, akappatṭhiy) An ascetic having no restriction of scriptural rules. **अकल्पस्थित**

अगप्पिय, अकप्पिय : (agappiy, akappiy) Improper, forbidden. **अकल्पिक**

अगप्पिय, अकप्पिय : (agappiy, akappiy) Improper for an ascetic, unacceptable. **अकल्प्य**

अगारि : (agāri) A house holder. **agāri**

aṅgyatte gamyate---yasy s agārī . (t. vr. śrut. 7-19).

[अङ्ग्यते गम्यते---यस्य स अगारी । (त. वृ. श्रुत. 7-19).]

अगीयत्थ : (agīyatth) Ignorant of scriptures. **agītārth**

agītārthaḥ yen cchedaśrutārtho n grhīto grhīto vā v ismāritaḥ . (brhatk. vr. 703).

[अगीतार्थः येन च्छेदश्रुतार्थो न गृहीतो गृहीतो वा विस्मारितः ।

(बृहत्क. वृ. 703).]

अगुत्त : (agutt) Not free from sin arising from mind, speech and body. **अगुप्त**

अगुरुलहु : (agurulahu) Anything neither heavy nor light; a variety of body-making karma by the rise of which the soul acquires a body which is neither heavy nor light. **अगुरुलघु**

n vidyate guru-laghunī---sparśamagurulaghu . (ṣoḍ. 15-1 5).

[न विद्यते गुरु-लघुनी---स्पर्शमगुरुलघु । (षोड. 15-15).]

अगगिण्ड : (aggapiṇḍ) A portion of food set apart for mendicants etc(muni). **अग्रगिण्ड**

अगगिय, अगगिय : (aggiy, agaṇiy) A disease by which all the food one takes in burnt away without appeasing hunger.

अग्निज

अघाइयकम्म : (aghāiyakamm) A kind of karma of which does not obstruct the qualities of soul. **अघतिकर्म**

अचक्खुदंसप : (acakkhudamsaṇ) Apprehension by the mind as well as the sense-organs other than the eye. **अचक्खुदर्शन** sesindiyappayāso ṇāyadhvo so acakkhu tti . (pañcasam. 1 -139, go. jī. 484).

[सेसिदिपपयासो णायध्वो सो अचक्खु ति । (पंचसं. 1-139, गो. जी. 484).]

अचक्खुदंसणावरण : (acakkhudamsaṇāvaraṇ) A kind of apprehension-obscuring karma by the rise of which one cannot have apprehension derived through the mind as well as the sense-organs other than eye. **अचक्खुदर्शनावरण** tass acakkhudamsaṇass āvārayamacakkhudamsaṇāvaraṇi . (dhav. pu . 13, pr. 355).

[तस्स अचक्खुदंसणस्स आवारयमचक्खुदंसणावरणीय । (धव. पु. 13, पृ. 355).]

अचित्त : (acitt) An inanimate thing. **acitt** pattāṇaṃ pupph---jīvavippajaḍhaṃ (abhi. rā. bhā. 1, pr. 186).

[पत्ताणां पुष्प---जीवविप्वजटं (अभि. रा. भा. 1, पृ. 186).]

अचित्ताहार : (acittāhār) Food whithout life.

अचित्ताहार

अचेयप : (aceyaṇ) Lifeless, inanimate, insentient.

अचेतन

अचेत : (acel) Absence of clothes. **acel**

अचेतग : (acelag) One wearing no garments. **acelak** avidyamānaṃ nañ kutsārthe kutsitaṃ vā celam yasyāsā vacelakah . (prav. sāro. v. 78, 651).

[अविद्यमानं नञ् कुत्सार्ये कुत्सितं वा चेतं यस्यासावचेतकः । (प्रव. सारो. वृ. 78, 651).]

अचोच्च, **अचोर** : (acojj, acor) Non-stealing, non-theft.

अचौर्य

savvāo adattādāṇāo veramaṇaṃ . (samavā. sū. 5).

[सव्वाओ अदत्तादाणाओ वेरमणं । (समवा. सू. 5).]

अच्यक्षर : (accakkhar) Speaking more words than are actually contained in a text. **अत्यक्षर**

अचर्चद : (acchand) Dependent on others. **acchand**

अजीवकाय : (ajīvakāy) An inanimate or insentient extensive substance, an extensive non-soul. **अजीवकाय** ajīvakāyāḥ dharmādharmākāś-pudgalāḥ . (t. sū. 5-1).
[अजीवकाय धर्माधर्माकाश-पुद्गलः । (त. सू. 5-1).]

अजुय : (ajuy) A period consisting of eighty-four lakhs of Ayutangas. **अयुत**

daśāhatam taddhayayutam vadanti . (varāṅg. 27-7).

[दशाहतं तद्वययुतं वदन्ति । (वरंग. 27-7).]

अजुयंग : (ajuyāṅg) A period consisting of eighty-four lakhs of Aksnikuras. **अयुतरूप**

अजोग : (ajog) Absence of the activities of body, speech, and mind. **अयोग**

ayogo manovākkāyavyāpāravikalāḥ . (dharmavi. vṛ. 8-48, pr. 101).

[अयोगो मनोवाक्कायव्यापारविकलः । (धर्मवि. वृ. 8-48, पृ. 101).]

अजोगकेवली : (ajogakevalī) An omniscient who is free from all activities of mind, speech and body. **अयोगिकेवली**

tado kameṇ vihariy joganīrohaṁ kāuṇ ayogikevalī hodi . (dhav. pu 1, pr. 223).

[तदो कमेण विहरिय जोगनिरोहं कारुण अयोगिकेवली होदि । (धव. पु 1, पृ. 223).]

अजोगणिय : (ajogaṇiy) An emancipated soul. **ayonik**

अजोगी : (ajogī) Free from the activities of mind, speech and body. **अयोगी**

n yogī ayogī . (dhav. pu. 1, pr. 280).

[न योगी अयोगी । (धव. पु. 1, पृ. 280).]

अज्जव : (ajjav) Straight-forwardness, an essential virtue of the ascetic. **आर्जव**

mottūṇ kuḍilabhāvaṁ---sambhavadi ṇiyameṇ . (dvādaśānu. 73).

[मोत्तूण कुडिलभावं---संभवदि नियमेण । (द्वादशानु. 73).]

अज्जा, आरिया : (ajjā, āriyā) A nun, a female ascetic. **आर्या**

अज्जिया : (ajjiyā) A nun, maternal grandmother, paternal grand-mother. **आर्यिका**

अज्झयण : (ajjhayaṇ) A chapter of a scripture, study, a meaningfull word. **अध्ययन**

ṇ suhappajjhayaṇaṃ ajjhappāṇayaṇamahiyamayaṇaṃ vā . bohassa
ijamassa v makkhassa v jaṃ tamajjhayaṇaṃ . (viśe. bhā. 963).

जेण सुहप्पज्झयणं अज्झप्पाणयणमहिमयणं वा । बोहस्स संजमस्स व
क्खस्स व जं तमज्झयणं । (विशे. भा. 963).]

अज्झवपूरग : (ajjhavapūrag) A sin incurred by increasng the
quantity of food prepared for self in order to oblige an
scetic in the middle of the cooking process. **अध्यवपूरक**
dhyavapūrakam svārthamūlādrahaṇaprakṣeparūpam . (daśavai.
ari. vṛ. 5, 55).

अध्यवपूरकं स्वार्थमूलाद्राहणप्रक्षेपरूपम् । (दशवै. हरि. वृ. 5,
5).]

अज्झवसाण : (ajjhavasāṇ) Mental state, thought-activity.
अध्यवसान

v-parayoraviveke sati jīvāsyādhyavasitimātramadhyavasānam
. (samayaprā. amṛt. vṛ. 295).

स्व-परयोरविवेके सति जीवस्याध्यवसितिमात्रमध्यवसानम् ।
समयप्रा. अमृत. वृ. 295).]

अज्झवसाय : (ajjhavasāy) Mental modification,
thought-condition. **अध्यवसाय**

अटङ्ग : (aṭṭaṅg) A period consisting of eighty-four
ikhs of Trutitas. **अटटाङ्ग**

aurāsīṃ tuḍiyasayasahassāṃ se ege aḍaṇge . (anuyo. s
. 137).

चउरासीइं तुडियसयसहस्साइं से एगे अडङ्गे । (अनुयो. सू. 137).]

अट्ठ : (aṭṭh) Substratum; object, purpose, meaning,
wealth. **अर्थ**

avvāṇi guṇā tesim pajjāyā aṭṭhasaṇṇiyā bhaṇiyā . (p
iv. sā. 1-87).

दव्वाणि गुणा तेसिं पज्जाया अट्ठसण्णिया भणिया । (प्रव. सा.
-87).]

अट्ठकिरियाकारित : (aṭṭhakiriyākāritt) Casual
fficiency. **अर्थक्रियाकारित्व**

ūrvākār---vastūnāmarthakriyākāritā . (syā. rah. p
. 9).

पूर्वाकार---वस्तुनामर्थक्रियाकारिता । (स्या. रह. पृ. 9).]

अट्ठणय : (aṭṭhaṇay) A view point relating to an object and not a word. **अर्थनय**

saddatthaṇiravekkhā atthaṇayā . (jayadh. 1, pr. 223).

[सदृश्यणिरवेक्खा अट्ठणया । (जयध. 1, पृ. 223).]

अट्ठदण्ड : (aṭṭhadanḍ) Committing violence for some useful purpose. **अर्थदण्ड**

danḍaḥ prāṇātipātādih, s cārthāy indriyādiprayoj
nāy yaḥ sorthadanḍaḥ . (sthānāṅg abhay. vr. sū. 69, p
r. 44).

[दण्डः प्राणातिपातादि, स चार्थाय इन्द्रियादिप्रयोजनाय यः

सोऽर्थदण्डः । (स्थानांग अभय. वृ. सू. 69, पृ. 44).]

अट्ठमभत्त : (aṭṭhamabhatt) Fast for three continuous days.

अष्टमभक्त

अट्ठहिगार, अत्थहिगार : (aṭṭhahigār, atthahigār) The subject of a chapeter etc. **अर्थधिकार**

अट्ठहियार, अत्थहियार : (aṭṭhahiyār, atthahiyār) The subject of a chapeter etc. **अर्थधिकार**

अट्ठावग्गह : (aṭṭhāvaggah) Object-apprehension.

अर्थावग्रह

vyaktagrahaṇamarthāvagrahaḥ . (s. si. 1-18).

[व्यक्तग्रहणमर्थवग्रहः । (स. सि. 1-18).]

अट्ठावत्ति : (aṭṭhāvatti) Implication. **arthāpatti**

arthāpattiriyam cintā meyānyāpohanohanam . (siddhiv
i. 3-6, pr. 182).

[अर्थापत्तिरियं चिन्ता मेयान्यापोहनोहनम् । (सिद्धिवि. 3-6, पृ.
182).]

अटड : (atḍ) A period consisting of more than eighty-four lakhs years (Atatangas). **अटट**

corāsiṃ aḍaḍaṅgasahassāṃ se ege aḍaḍe . (anuyo. sū. 1
37).

[चोरसीइं अडडंगसहस्साइं से एगे अडडे । (अनुयो. सू. 137).]

अट्टचक्की : (aḍḍhacakkī) A Vasudeva. **ardhacakri**

अट्टणारयसंहण : (aḍḍhaṇārāyasaṃhaṇaṇ) A joining of the body in which two bones are hooked into each other on one side, while on the other the bones are simply pressed together and nailed. **अर्धनारयसंहनन**

अङ्ग : (aṇaṅg) Parts of the body other than the sexual organ; an artificial means of sexual intercourse, canonical texts other than the Angas. **अनङ्ग**

अङ्गकील, अनङ्गकील : (aṇaṅgakīl, anaṅgakīl) Masturbation etc.

अनङ्गक्रीडा

ang prajananaṃ yoniśc, tatonyatr kṛīḍā anaṅgakrī

ā . (s. si. 7-28).

[अङ्ग प्रजननं योनिश्च, ततोऽन्यत्र क्रीडा अनङ्गक्रीडा । (स. सि. 7-28).]

अङ्गपविट्ठ : (aṇaṅgapaviṭṭh) Canonical texts not included in the Angas. **अनङ्गप्रविष्ट**

anaṅgapraviṣṭaṃ tu sthavirakṛtaṃ āvaśyakādi . (āv. hari. vṛ. 20).

[अनङ्गप्रविष्टं तु स्थविरकृतं आवश्यकादि । (आव. हरि. वृ. 20).]

अङ्गार : (aṇaṅgār) Free from the fault of having fire of sex (embers). **अनङ्गार**

अपंत : (aṇant) Infinite, unlimited, endless. **anant** anto vināśaḥ, n vidyate anto vināśo yasy tadanantam . (dhav. pu. 3, pṛ. 15).

[अन्तो विनाशः, न विद्यते अन्तो विनाशो यस्य तदनन्तम् । (धव. पु. 3, पृ. 15).]

अपंतकाय : (aṇantakāy) Vegetables with infinite lives.

अनन्तकाय

anantakāyāśc---yeṣāṃ tenantakāyāḥ . (mūlā. vṛ. 5-16).

[अनन्तकायाश्च---येषां तेऽनन्तकायाः । (मूला. वृ. 5-16).]

अपंतग, अपंतय : (aṇantag, aṇantay) Endless, infinite.

अनन्तक

अपंतगुण : (aṇantagun) Infinitely multiplied. **anantagun**

अपंतजीव : (aṇantajīv) Vegetables with infinite lives.

अनन्तजीव

gūḍhachirāgaṃ pattaṃ---aṇantajīve u se mūle je yāvnn tahāvihe .. (bṛhatk. 967-96).

[गूढछिरागं पत्तं---अपंतजीवे उ से मूले जे याऽवऽन्ने तहाविहे ॥ (बृहत्क. 967-96).]

अर्पतभाग : (aṇantabhāg) Infinitesimal part. **anantabhāg**

अर्पतर : (aṇantar) Without intervening space or time.

अनन्तर

अर्पतरगम : (aṇantarāgam) Scriptures directly heard by the Ganadharas from a Tirthankara. **अनन्तरगम**

अर्पतवग्ग : (aṇantavagg) Infinite multiplied by infinite.

अनन्तवर्ग

अर्पतवाई : (aṇantavāi) One who does not believe in the existence of soul. **अनात्मवादी**

अर्पतहिय : (aṇantahiya) Salvation. **anantahit**

अर्पतार्पत : (aṇantāṇant) Infinite multiplied by infinite.

अनन्तानन्त

अर्पतापुबन्धी : (aṇantāṇubandhī) A group of passions which leads to endless worldly life. **अनन्तानुबन्धी**

anantān bhavān anubaddhum śīlam yeṣāṃ te anantānubandhināḥ . (dhav. pu. 6, p. 41).

[अनन्तान् भवान् अनुबद्धं शीलं येषां ते अनन्तानुबन्धिनः । (धव. पु. 6, पृ. 41).]

अणक्खरसुय : (aṇakkharasuy) A kind of scriptural knowledge arising from inarticulate utterance. **अणखरश्रुत**

se kiṃ taṃ aṇakkharasuyam---se taṃ aṇakkharasuyam . (nandī. sū. 38, p. 187).

[से किं तं अणक्खरसुयं---से तं अणक्खरसुयं । (नन्दी. सू. 38, पृ. 187).]

अणगार : (aṇagār) A homeless ascetic. **anagār**

agāḥ vṛkṣāḥ, taiḥ kṛtamagāram, nāsy agāram vidyate i tyānagārah . (uttarā. cū. 62, 97, p. 61).

[अण वृक्षा, तैः कृतमगारम्, नास्य अगारं विद्यते इत्यनगारः । (उत्तर. चू. 62, 97, पृ. 61).]

अणगारधम्म : (aṇagāradhamm) Duties of an ascetic.

अणगारधर्म

अणगारवाई : (aṇagāravāi) A hypocritical ascetic.

अणगारवादी

अणगारिय : (aṇagāriya) Asceticism, the practice or way of life of an ascetic. **अणगारित**

अणग : (aṇagg) A wish-fulfilling tree supplying garments. **अणन**

अणदण्डविरमण : (aṇatṭhadaṇḍaviraṇaṇ) Abstinence from purposeless sin. **अनर्यदण्डविरमण**

abhyantaraṇ---vidūrvratadharāgranyaḥ . (ratnak. 3-28).

[अभ्यन्तरं---विदूर्वव्रतधराग्रण्यः । (रत्नक. 3-28).]

अणदण्ड : (aṇatṭhadaṇḍ) Purposless sin. **anarthadaṇḍ**

kajjaṇ kiṇ pi ṇ sāhadi ṇiccaṇ pāvaṇ kareḍi jo attho .

so khalu have aṇattho . (kārtike. 353).

[कज्जं किं पि ण साहदि णिच्चं पावं करेदि जो अत्थो । सो खलु हवे

अत्थो । (कार्तिके. 353).]

अणपुगामी : (aṇaṇugāmī) A kind of clarivoyance (penance)

that does not accompany the person when he leaves a particular place. **अननुगामी**

अणपियणय : (aṇappiyaṇay) A standpoint having generality for its consideration. **अनर्पितनय**

tadvipaṇitaṇ (arpitavipaṇitaṇ) anarpitam . (s. si. 5

-32).

[तद्विपरीतम् (अर्पितविपरीतम्) अनर्पितम् । (स. सि. 5-32).]

अणवज्ज : (aṇavajj) Sinless, faultless. **anavady**

अणवदुठा : (aṇavatṭhā) Infinite regress, to move back

state. **अनवस्था**

anavasthā tu punaḥ punaḥ padadvayāvartanarūpā prasiddhaiv

(abhi. rā. 1, pṛ. 302).

[अनवस्था तु पुन पुन पदद्वयावर्तनरूपा प्रसिद्धैव । (अभि. रा.

1, पृ. 302).]

अणवद्विठय : (aṇavatṭhiy) Unsteady. **anavasthit**

अणवदुठा : (aṇavatṭhā) Infinite regress. **anavasthā**

anavasthā tu punaḥ punaḥ padadvayāvartanarūpā prasiddhaiv .

(abhi. rā. 1, pṛ. 302).

[अनवस्था तु पुन पुन पदद्वयावर्तनरूपा प्रसिद्धैव । (अभि. रा.

1, पृ. 302).]

अणवद्विठय : (aṇavatṭhiy) Unsteady. **anavasthit**

अणवदग्ग : (aṇavadagg) Endless, infinite. **anavadagr**

अणवम : (aṇavam) Free from sin, perfect. **anavam**

अणववत्ताउ : (aṇavavattāu) One whose life-term cannot be reduced. **अणववर्त्यायुष**

अणसण : (aṇasaṇ) Fasting, giving up food and water for some time or for ever. **अणशन**

anaśanaṃ nām yatkiñcid dṛṣṭaphalaṃ mantrasādhanaḍḍyanuddiś y kriyamāṇamupavasanaṃmanaśanaṃ . (cā. sā. pṛ. 59).

[अणशनं नाम यत्किञ्चिद् दृष्टफलं मंत्रसाधनाद्यनुद्दिश्य

क्रियमाणमुपवसनमनशनम् । (चा. सा. पृ. 59).]

अणहिगय : (aṇahigay) Not conversant with scriptures.

अणधिगत

अणइज्जणाम : (aṇāijjaṇām) A variety of body-making karma by the rise of which a person possesses unsuggestive speech. **अणदेयनाम**

niṣṣrabhaśarīrakāraṇaṃamanādeyanām . (s. si. 8-11).

[निष्प्रभशरीरकारणमनादेयनाम । (स. सि. 8-11).]

अणइण्ण : (aṇāiṇṇ) Unworthy of being practised by an ascetic. **अणआरी**

अणउट्ठि : (aṇāuṭṭi) Non-injury or non-killing.

अणकुट्ठि

अणएज्जणाम : (aṇāejjaṇām) A variety of body-making karma by the rise of which a person possesses unsuggestive speech. **अणदेयनाम**

niṣṣrabhaśarīrakāraṇaṃamanādeyanām . (s. si. 8-11).

[निष्प्रभशरीरकारणमनादेयनाम । (स. सि. 8-11).]

अणदिणिहण : (aṇādiṇihaṇ) Having neither beginning nor end; eternal. **अणदिनिघन**

अणदेज्जणाम : (aṇādejjaṇām) A variety of body-making karma by the rise of which a person possesses unsuggestive speech. **अणदेयनाम**

niṣṣrabhaśarīrakāraṇaṃamanādeyanām . (s. si. 8-11).

[निष्प्रभशरीरकारणमनादेयनाम । (स. सि. 8-11).]

अणभोग : (aṇābhog) Ignorance; forgetfulness. **anābhog**
ābhogo uvaogo tassābhāve bhavē aṇābhogo . (pratyā. sv. gā. 55).

[आभोगो उवओगो तस्साभावे भवे अणभोगो । (प्रत्या. स्व. गा. 55).]

अनाभोगपडिसेवणा : (aṇābhogapaḍisevaṇā) Incurring a sin unknowingly. **अनाभोगप्रतिसेवना**

अनाययण : (aṇāyayaṇ) A place unworthy of an ascetic to live in. **अनायतन**

अनायार : (aṇāyār) Discarding a vow, lack of right conduct, i.e. misconduct. **अनाचार**

anācāro vratabhaṅgaḥ sarvathā svecchayā pravartanam . (m. ūlā. vr. 11-11).

[अनाचारो व्रतभङ्गः सर्वथा स्वेच्छया प्रवर्तनम् । (मूला. वृ. 11-11).]

अनायारेवओग : (aṇāyārovaog) Indeterminate knowledge.

अनाकारेपयोग

aṇāyāruvajogo---sāgāro tti . (dhav. pu. 13, pr. 207)

[अनायारुवजोगो---सागारो त्ति । (धव. पु. 13, पृ. 207).]

अनारम्भजीवी : (aṇārambhajīvī) An ascetic who is free from all sinful actions. **अनारम्भजीवी**

अनारम्भ : (aṇārambh) Giving no pain to living beings, freedom from sinful actions. **अनारम्भ**

अनारिय : (aṇāriy) Barbarous, uncivilized, cruel, uncultured, sinful. **अनार्य**

sag-javaṇ-sabar---aṇāriyā bahave .. (prav. sāro. 1583-85)

[सग-जवण-सबर---अनारिया बहवे ॥ (प्रव. सारो. 1583-85).]

अनालोइय : (aṇāloiṇ) One who has not confessed his faults. **अनालोचित**

अनालोग : (aṇālog) Ignorance or wrong knowledge.

अनालोक

अनावाय : (aṇāvāy) A place unfrequented by human beings.

अनापात

अपाविल : (aṇāvil) Free from passions. **anāvil**

अपाहारग : (aṇāhārag) A soul living without food.

अनाहारक

viggahagadimāvaṇṇā kevaliṇo samugghado ajogī y . siddhā y aṇāhārā . (go. jī. 665).

[विगहगदिमावण्णा केवलिणो समुग्घदो अजोगी य । सिद्धा य अनाहार । (गो. जी. 665).]

अणहूय : (aṇāhūy) An ascetic who goes to food uninvited. **अणहूत**

अण्दिय : (aṇḍiy) An emancipated soul as well as an omniscient person who is free from sensory perception; a living being with undeveloped senses, mind. **अण्दिय**
indriyādanyadanindriyaṃ manah oghaśceti . (t. bhā. si ddh. v. 1-14).

[इन्द्रियादन्यदण्दियं मन् ओघश्चेति । (त. भा. सिद्ध. व. 1-14).]

अणिकेय : (aṇikey) A homeless ascetic. **aniket**

अणिगह : (aṇiggah) One who has not restrained his senses. **अणिग्रह**

अणिच्च : (aṇicc) Impermanent, transitory, transient. **अणित्य**

anityo hi pratikṣaṇavināśī . (syā. maṃ. ṭī. 5).

[अणित्यो हि प्रतिक्षणविनाशी । (स्या. मं. टी. 5).]

अणिदान : (aṇidāṇ) Observing penance etc. without worldly desires. **अणिदान**

अणिदानभूय : (aṇidāṇabhūy) Devoid of sinful conduct. **अणिदानभूत**

अणिय : (aṇiy) Falsehood. **anṛt**

asadamidhāṇamanṛtam . (t. sū. 7-14).

[असदमिधानमनृतम् । (त. सू. 7-14).]

अणिययचारी : (aṇiyayacārī) An ascetic with unrestricted movements. **अणियतचारी**

अणिरिहारिम : (aṇirihārim) Observing Samlekhaṇa in a place where there would be no one to cremate the dead body

अणिरिहारिम

yaṭpunargirikandarāḍau tadanirharaṇādanirhārimam . (sth ānā. abhay. vṛ. 2, 4, 102).

[यत्पुनर्गिरिकन्दरदौ तदनिरहरणादनिरहारिमम् । (स्थाना. अभय. वृ. 2, 4, 102).]

अणिविष्टिकरण : (aṇivittikaraṇ) A process which leads the soul to the verge of the dawn of the first enlightenment.

अणिवृत्तिकरण

nivartanaśīlaṃ nivarti, n nivarti anivarti, ā samyagd ṛśanalābhāṇn nivartate . (āv. hari. vṛtti ni. 106).

[निवर्तनशीलं निवर्ति, न निवर्ति अनिवर्ति, आ सम्यग्दर्शनलाभाच्च निवर्तते । (आव. हरि. वृत्ति नि. 106).]

अणिविट्ठिबादरसम्पराय : (aṇivittibādarasamparāy) A stage of spiritual development in which gross passions can also attack. **अणिवृत्तिबादरसम्पराय**

अणिवृत्तिकरण : (aṇivittikaraṇ) A process which leads the soul to the verge of the dawn of the first enlightenment.

अणिवृत्तिकरण

अणिसिद्ध : (aṇisiṭṭh) A sin incurred by giving food etc. to an ascetic without permission of all the partners.

अणिसुष्ट

anirṣṭamīśānīśānabhimatya yadarpyate . (ācā. sā. 8 -34).

[अणिसुष्टमीशानीशासनभिमत्या यदर्प्यते । (आचा. सा. 8-34).]

अणिसिद्ध : (aṇissiy) Not needing help from any quarter; free from attachment etc. **अणिसुत**

अणिसिद्धोवहाण : (aṇissiyovahāṇ) Penance observed without the help of others or without worldly desires.

अणिसुतोपाधान

अणु : (aṇu) Little, small; an atom. **aṇu** pradeśamātrabhāvibhiḥ sparśādibhiringuṇaiḥ satataṃ pariṇaman t ityevamaṇyante śabdyante ye te aṇavaḥ . (t. sukhabo . vī. 5-25).

[प्रदेशमात्रभाविभिः स्पर्शादिभिर्गुणैः सततं परिणमन्त इत्येवमण्यन्ते शब्दन्ते ये ते अणवः । (त. सुखबो. वृ. 5-25).]

अणुओग : (aṇuog) Exposition, explanation. **anuyog** aṇuṇā jogo aṇujogo aṇu pacchābhāvaḥ y theve y . jamhā pacchābhihiyaṃ suttam thovaṃ c teṇāṇu . (bṛhatk. 1, g ā. 190).

[अणुणा जोगो अणुजोगो अणु पच्छाभावओ य थेवे य । जम्हा पच्छाभिहिहं सुत्तं थोवं च तेणाणु । (बृहत्क. 1, गा. 190).]

अणुकम्पा : (aṇukampā) Compassion, mercy, pity.

अणुकम्पा

tisidaṃ bubhukkhidaṃ vā duhidaṃ---hodi aṇukampā . (pañc ā. kā. 135).

[तिसिदं बुभुक्खिदं वा दुहिदं---होदि अणुकंपा । (पञ्चा. का. 135).]

अणुकसाई : (aṇukkasāi) One with scanty (limited) passions. **अणुककषायी**

अणुगम : (aṇugam) Relevant explanation. **anugam**
anugamyatenenāsmimaśceti---vā amugamaḥ . (anuyo. c
ū. 13-53, pr. 23).

[अनुगम्यतेनेनास्मिमाश्चेति---वा अणुगमः । (अनुयो. चू. 13-53,
पृ. 23).]

अणुगामी : (aṇugāmī) A variety of clairvoyance that
accompanies the person from place to place. **अणुगामी**
se kiṃ tu āṇugamīam---āṇugāmīam ohiṇāṇam . (nandī. s
ū. 10, pr. 82-83 v 85).

[से किं तु आणुगमिअं---आणुगमिअं ओहिणाणं । (नन्दी. सू. 10, पृ.
82-83 व 85).]

अणुघाइय : (aṇugghāiy) Severe expiation, unmitigated
severity of expiation, amends for wrong doing. **अनुत्तरघातिक**

अणुदृढाण : (aṇuṭṭhāṇ) Practice, conduct. **anuṭṭhāṇ**

अणुत्तर : (aṇuttar) The best, the highest. **anuttar**
uttaram prativacan,---asmādityanuttaram śrutam . (dh
v. pu. 13, pr. 283).

[उत्तरं प्रतिवचन्,---अस्मादित्यनुत्तरं श्रुतम् । (धव. पु. 13,
पृ. 283).]

अणुत्तरगई : (aṇuttaragāi) Emancipation salvation.

अनुत्तरगति

अणुत्तराण : (aṇuttaraṇāṇ) Omniscience. **anuttara jñān**

अणुत्तरनाण : (aṇuttaraṇāṇ) Omniscience. **anuttara jñān**

अणुभाग : (aṇubhāg) Intensity of karmic fruition.

अनुभाग

kammāṇam je du raso ajjhavasāṇajañid suh asuho vā . bandho
so aṇubhāgo . (mūlā. 12-203).

[कम्माणं जे दु रसो अज्झवसाणजणिद सुह असुहो वा । बंधो सो अणुभागो
। (मूला. 12-203).]

अणुभागबंध : (aṇubhāgabandh) Bondage of the intensity of
karmic fruition. **अनुभागबन्धन**

tasyaiv modakasy---tīvramandādiranubhāgabandhaḥ . (sthānā
. abhay. वृ. 4, 2, 296).

[तस्यैव मोदकस्य---तीव्रमन्दादिरनुभागबन्धः । (स्थाना. अभय. वृ.
4, 2, 296).]

अनुभाव : (aṇubhāv) Same as anubhaga. **anubhāv** sarvāsām prakṛtīnām phalaṃ vipākodayonubhāvaḥ . (t. bhā . 8-22).

[सर्वासं प्रकृतीनां फलं विपाकोदयोऽनुभावः । (त. भा. 8-22).]

अनुमान : (aṇumāṇ) Inference. **anumān** sādhyārthānyathānupapannahe tudarśan-tatsambandhasmarāṇa jani tatvaṃ anumānam . (dharmasaṃ. malay. vṛ. 129).

[साधार्यान्यथानुपपन्नहेतुदर्शन-तत्सम्बन्धस्मरणजनितत्वं अनुमानम् । (धर्मसं. मलय. वृ. 129).]

अनुमाननिराकरण : (aṇumāṇanirāy) Refuted by inference.

अनुमाननिराकृत

अनुमोदय : (aṇumoyaṇā) Approval, support. **anumodanā** aṇumoyaṇ kammabhoyaṇapasamsā . (piṇḍani. gā. 117).

[अनुमोदय कम्मभोयणपसंसा । (पिण्डनि. गा. 117).]

अनुवृत्त : (aṇuvautt) Careless, negligent; inattentive.

अनुवपुक्त

अनुवरय : (aṇuvaray) Not free from sinful activity.

अनुपरत

अनुविक्षा : (aṇuvikkhā) Reflection, contemplation.

अनुप्रेषा

aṇuppehā ṇām jo maṇasā pariyatṭṭei, ṇo vāyāe . (daśavai. ni. 1-48).

[अनुपेहा णाम जो मणसा परियट्ठेइ, णो वायाए । (दशवै. नि. 1-48).]

अनुवेक्षा : (aṇuvekkhā) Reflection, contemplation.

अनुप्रेषा

aṇuppehā ṇām jo maṇasā pariyatṭṭei, ṇo vāyāe . (daśavai. ni. 1-48).

[अनुपेहा णाम जो मणसा परियट्ठेइ, णो वायाए । (दशवै. नि. 1-48).]

अनुव्वई : (aṇuvvāi) A lay-votary who observes small vows. **अनुव्रती**

अनुव्वय : (aṇuvvay) A small vow, a partial vow.

अनुव्रत

aṇuvvayāim thūlagapāṇivahaviramaṇāiṇi . (śrā. pr. tī. 1 06).

[अनुव्वयाइं थूलगपाणिवहविरमणाईणि । (श्रा. प्र. टी. 106).]

अणुसत्थि : (aṇusatthi) Exhortation, instruction.

अनुशस्ति

अणुसासन : (aṇusāsaṇ) Instruction, exhortation, punishment, admonition. **अनुशासन**

अणुसिद्धि : (aṇusitṭhi) Same as means (Anusasti).

अनुशिष्टि

aṇusitṭhī sūtrānusāreṇ śāsanam . (bh. ā. vijayo. 68)

[अणुसिद्धी सूत्रानुसारेण शासनम् । (भ. आ. विजयो. 68).]

अणुसिद्धि : (aṇusitṭhi) Same as means (Anusasti).

अनुशिष्टि

aṇusitṭhī sūtrānusāreṇ śāsanam . (bh. ā. vijayo. 68)

[अणुसिद्धी सूत्रानुसारेण शासनम् । (भ. आ. विजयो. 68).]

अणुसेषि : (aṇuseṇi) Following a straight line in space.

अनुश्रेणी

lokamadyādārabhy---pūrvyeṇānuśreṇīti . (s. si. 2-26).

[लोकमध्यादारभ्य---पूर्व्येणानुश्रेणीति । (स. सि. 2-26).]

अणुगतिरहेर : (aṇegantiyaheu) Doubtful probans.

अनैकान्तिकहेतु

अणुगन्त : (aṇegant) Non-absolute, having many properties, relative. **अनेकान्त**

anekāntopyanekāntaḥ pramāṇ-nay-sādhanaḥ. anekāntaḥ pramāṇātte tadekāntorpitānnayāt . (svayambhū. 103).

[अनेकान्तोऽप्यनेकान्तः प्रमाण-नय-साधनः. अनेकान्तः प्रमाणात् तदेकान्तोऽर्पितान्नयात् । (स्वयम्भू. 103).]

अणुगन्तवाय : (aṇegantavāy) Non-absolutism, relativism.

अनेकान्तवाद

अणुगवाई : (aṇegavāi) A philosopher who does not recognise identity in things from any point of view but maintains absolute difference among them. **अनेकवादी**

अणुसणा : (aṇesaṇā) Lack of carefulness in searching for food etc. **अनेषणा**

cautth-chatṭhathṭham---aṇosaṇam ṇām tavo . (dhav. pu. 13, pr. 55).

[चउत्थ-छट्ठठ्ठम---अणोसणं णाम तवो । (धव. पु. 13, पृ. 55).]

अनेसमिज्ज : (aṇesaṇijj) Not fit to be accepted by an ascetic. **अनेसणीय**

अण्णत्त : (aṇṇantṭ) Distinctness, differentiation.

अन्यत्त्व

अण्णरुहिय : (aṇṇaūhiy) One belonging to a different principle or religious belief (creed). **अन्ययूथिक**

अण्णजुहिय : (aṇṇajūhiy) One belonging to a different creed. **अन्ययूथिक**

अण्णतित्थिय : (aṇṇatitthiy) A person belonging to another order. **अन्यतीर्थिक**

anyaṭṭīrthikebhyah---sonyaṭṭīrthikapravṛttānuyog it i . (samavā. abhay. vṛ. sū. 29).

[अन्यतीर्थिकेभ्यः---सोऽन्यतीर्थिकप्रवृत्तानुयोग इति । (समवा.

अभय. वृ. सू. 29).]

अण्णदिट्ठ : (aṇṇaditṭhi) One holding an alien view.

अन्यदृष्टि

anyadrṣṭitīrtyarhacchāsanavyatirikṭāṃ drṣṭimāh . (t. bhā. 7-18).

[अन्यदृष्टिरित्यर्हच्छासनव्यतिरिक्तं दृष्टिमाह । (त. भा.

7-18).]

अण्णय : (aṇṇay) Concomitance in agreement. **anvay** avasthā-deś-kālānām---vyavahārāy kalpate . (nyāyavi. 2, 177-78).

[अवस्था-देश-कालानां---व्यवहाराय कल्पते । (न्यायवि. 2, 177-78).]

अण्णएसी : (aṇṇāesi) An ascetic begging alms etc. from families ignorant of his scholarship etc. **अज्ञातेषी**

अण्णाप : (aṇṇāṇ) Ignorance, wrong knowledge. **ajñān** jñānāvaraṇakarmaṇ udayāt padārthānavabodho bhavati tadajñānamau dayikam . (s. si. 2-6).

[ज्ञानावरणकर्मण उदयात् पदार्थानवबोधो भवति तदज्ञानमौदयिकम् । (स. सि. 2-6).]

अण्णापवाई : (aṇṇāṇavāi) One who does not believe in the efficacy of knowledge, a philosopher establishing the superiority of ignorance. **अज्ञानवादी**

अण्णणी : (aṇṇāṇi) Ignorant, devoid of right

knowledge, professing the doctrine of nescience. **अज्ञानी**

अण्णायपिण्ड : (aṇṇāyapiṇḍ) Alms from an unknown family. **अज्ञातपिण्ड**

अण्णवणिआ : (aṇṇāvaṇiā) Incurring karma by ordering some evil action. **अज्ञापनिका**

āṇavaṇi nām jo jass āṇattiyam dei sā āṇavaṇi bhavati . jahā gacch pac paṭh kuru bhuñkh evamādi . (daśavai. cū. 7, pr. 240).

[आणवणी नाम जो जस्स आणत्तियं देइ सा आणवणी भवति । जहा गच्छ पच पठ कुरु भुङ्ख एवमादि । (दशवै. चू. 7, पृ. 240).]

अण्णहाणुववति : (aṇṇāhāṇuvavatti) Impossibility in the absence of the other. **अन्यथानुपपत्ति**

anyathā sādhyabhāvaprakāreṇ anupapattiḥ anyathānupapattiḥ . (siddhivi. ṭī. 5-21, pr. 358).

[अन्यथा साध्यभावप्रकारेण अनुपपत्तिः अन्यथानुपपत्तिः । (सिद्धिवि. टी. 5-21, पृ. 358).]

अण्णोउण्ण : (aṇṇounṇ) A virtue acquired by giving food out of compassion. **अन्नोपुण्य**

अतर, अयर : (atar, ayar) A period equal to a Sagaropama. **अतर**

अतहण्णान : (atahaṇṇāṇ) Possessed of false knowledge.

अतयाज्ञान

अतहन्नाण : (atahannāṇ) Possessed of false knowledge.

अतयाज्ञान

अतिथ : (atith) The time preceding the establishment or succeeding the break-down of a religious order. **अतीर्थ**

अतिसय, अइसय : (atisay, aisay) An eminence, supernatural power or thing. **अतिशय**

अतिहिपूया : (atihipūyā) Hospitality. **atihipūjā**

caturvidho varāhāraḥ saṃyatebhyaḥ pradīyate . śraddhādigu ṇasamapattiyā tat syādatithipūjanam .. (varāṅg. 15-124).

[चतुर्विधो वराहारः संयतेभ्यः प्रदीयते । श्रद्धादिगुणसमपत्त्या तत् स्यादतिथिपूजनम् ॥ (वरांग. 15-124).]

अतिहिसंविभाग : (atihisaṃvibhāg) Sharing with the guest or ascetic. **अतिथिसंविभाग**

atithaye saṃvibhāgotithisaṃvibhāgaḥ . (s. si. 7-21).

[अतिथये संविभागोऽतिथिसंविभागः । (स. सि. 7-21).]

अतिहिसंविभाय : (atihisaṃvibhāy) Sharing with the guest or ascetic. **अतिथिसंविभाग**

atithaye saṃvibhāgotithisaṃvibhāgaḥ . (s. si. 7-21).

[अतिथये संविभागोऽतिथिसंविभागः । (स. सि. 7-21).]

अतिही, अइही : (atihi, ahi) A guest, an ascetic whose date of arrival is not fixed. **अतिथि**

saṃyamavināsāyannatatītyatithiḥ . athavā nāsy tithirastīty tithiḥ aniyatakālagaman ityarthah . (s.si. 7-21).

[संयमविनाशयन्नततीत्यतिथिः । अथवा नास्य तिथिरस्तीत्यतिथिः

अनियतकालगमन इत्यर्थः । (स.सि. 7-21).]

अत्त : (att) Free from passions, omniscient reliable.

आप्त

vavagayaasesadoso sayalaguṇappā have atto . (ni. sā. 1-5).

[ववगयअसेसदोसो सयलगुणप्पा हवे अत्तो । (नि. सा. 1-5).]

अत्तंगुल : (attaṅgul) A measure consisting of 108th part of the full height of a man. **आत्माङ्गुल**

jassiṃ jassiṃ kāle bharaheṣvadamahīsu je maṇuvā . tassim tassim tāṇaṃ aṅgulamādaṃ gulaṃ ṇām . (ti. p. 1-109).

[जस्सि जस्सि काले भरहेषवदमहीसु जे मणुवा । तस्सि तस्सि ताणं अंगुलमादं गुलं णाम । (ति. प. 1-109).]

अत्तछट्ठवाई : (attachatṭhavāi) One who admits existence of soul in addition to the five elements. **आत्मषष्ठवादी**

अत्तज्झाण : (attajjhāṇ) Mournful contemplation, sorrowful concentration. **आर्तध्यान**

amaṇuṇṇasampayoge itṭhavāṇ parissahaṇidāṇe . aṭṭaṃ kasāy sahiyaṃ jhāṇaṃ bhaṇiyaṃ samāseṇ . (bh. ā. 1702).

[अमणुण्णसंपयोगे इट्ठविओण परिस्सहणिदाणे । अट्ठं कसायसहियं भाणं भणियं समासेण । (भ. आ. 1702).]

अत्तरुव : (attarūv) Quality, pure form of Soun.

आत्मरूप

अत्तवाई : (attavāi) One who admits the existence of soul as a substance. **आत्मवादी**

ekko cev mahappā puriso devo y savvavāvī y . savvaṅ ṇigūḍho vi y saceyaṇo ṇigguṇo paramo . (go. kā. 881).

[एक्को चेव महप्पा पुरिसो देवो य सव्ववावी य । सव्वंगणिगूढो वि य सचेयणो णिगुणो परमो । (गो. का. 881).]

अत्ता : (attā) A soul, a self, a senscious substance, a sentient being. **आत्मन्**
avikṣiptaṃ manastattvaṃ vikṣiptaṃ bhrāntirātmanah
(samādhi. 36). ego me sāsado appā nāṇ-damṣaṇalakkhāṇo
(ni.sā. 102).

[अविक्षिप्तं मनस्तत्त्वं विक्षिप्तं भ्रान्तिरात्मन् (समाधि.
36). एगो मे सासदो अप्पा णाण-दंसणलक्खणो । (नि.सा. 102).]

अत्थ : (atth) Substratum; object, purpose, meaning, wealth. **अर्थ**
davvāṇi guṇā tesim pajjāyā atṭhasaṇṇiyā bhaṇiyā . (p
rav. sā. 1-87).

[दव्वाणि गुणा तेसिं पज्जाया अट्ठसण्णिया भणिया । (प्रव. सा.
1-87).]

अत्थकिरियाकारित्त : (atthakiriyākāritt) Casual efficiency. **अर्थक्रियाकारित्व**
pūrvākār---vastūnāmarthakriyākāritā . (syā. rah. p
r. 9).

[पूर्वाकार---वस्तुनामर्थक्रियाकारिता । (स्या. रह. पृ. 9).]

अत्थणय : (atthaṇay) A view point relating to an object and not a word. **अर्थनय**
saddatthaṇiravekkhā atthaṇayā . (jayadh. 1, pr. 223).

[सदत्थणिरवेक्खा अत्थणया । (जयध. 1, पृ. 223).]

अत्थदण्ड : (atthadaṇḍ) Committing violence for some useful purpose. **अर्थदण्ड**

daṇḍaḥ prāṇātipātādih, s cārthāy indriyādiprayoj
nāy yaḥ sorthadaṇḍaḥ . (sthānāṅg abhay. vī. sū. 69, p
r. 44).

[दण्डः प्राणातिपातादिः, स चार्थाय इन्द्रियादिप्रयोजनाय यः
सोऽर्थदण्डः । (स्थानांग अभय. वृ. सू. 69, पृ. 44).]

अत्थावगह : (atthāvaggah) Object-apprehension. **अर्थावग्रह**

vyaktagrahaṇamarthāvagrahaḥ . (s. si. 1-18).
[व्यक्ताग्रहणमर्थावग्रहः । (स. सि. 1-18).]

अत्थावति : (atthāvatti) Implication. **arthāpatti**
arthāpattiriyam cintā meyaṇyāpohanohanam . (siddhiv
i. 3-6, pr. 182).

[अर्थापत्तिरियं चिन्ता मेयान्यापोहनोहनम् । (सिद्धिवि. 3-6, पृ.
182).]

अत्थिकाय : (atthikāy) An extensive substance.

अस्तिकाय

jessim atthi-sahāo guṇehim sah pajjaehim vivihehim . t
e honti atthikāyā ṇippanṇaṃ jehim tailukkaṃ . (pañcā
. kā. 5).

[जैसि अत्थि-सहाओ गुणेहिं सह पज्जएहिं विविहेहिं । ते होति
अत्थिकाया णिप्पण्णं जेहिं तइलुक्कं । (पंचा. का. 5).]

अत्थिय : (atthiy) A believer, i.e., one who believes in
the existence of soul rebirth, emancipation etc. **आस्तिक**
jīvādayorthā yathāsvaṃ bhāvaiḥ santīti matirāstikyam
. (t. vā. 1, 2, 30).

[जीवादयोऽर्था यथास्वं भावैः सन्तीति मतिरास्तिक्यम् । (त. वा.
1, 2, 30).]

अत्थियकप्प : (atthiyakapp) Flexible rules of conduct.

अत्थितकल्प

अत्थिरणाम : (atthiraṇām) A variety of body-making karma
by the rise of which a living being gets an unfirm body.

अत्थिरनाम

jass kammaṣṣ udaṇṇ ras-ruhir-māms-med-majjaṭṭhi-sukk
āṇaṃ pariṇāmo hodi tamathiraṇaṃ ṇām . (dhav. pu. 6, pr. 63).
[जस्स कम्मस्स उदण्ण रस-रुहिर-मांस-मेद-मज्जट्ठि-सुक्काणं परिणामो
होदि तमथिरं णाम । (धव. पु. 6, पृ. 63).]

अत्थिरनाम : (atthiranām) A variety of body-making karma
by the rise of which a living being gets an unfirm body.

अत्थिरनाम

jass kammaṣṣ udaṇṇ ras-ruhir-māms-med-majjaṭṭhi-sukk
āṇaṃ pariṇāmo hodi tamathiraṇaṃ ṇām . (dhav. pu. 6, pr. 63).
[जस्स कम्मस्स उदण्ण रस-रुहिर-मांस-मेद-मज्जट्ठि-सुक्काणं परिणामो
होदि तमथिरं णाम । (धव. पु. 6, पृ. 63).]

अत्थिवाय : (atthivāy) The doctrine accepting the
existence of realities like soul matter, karma etc. **अस्तिवाद**

अत्थेज्ज : (atthejj) Non-stealing. **astey**

kṣetre pathi kale vāpi sthitaṃ naṣṭaṃ c viśmṛtaṃ . h
ārya n hi paraḍvayamaste yavratamucyate . (varāṅg. 15-1
143).

[क्षेत्रे पथि कले वापि स्थितं नष्टं च विस्मृतम् । हार्यं न हि
परदव्यमस्तेयव्रतमुच्यते । (वरंग. 15-1143).]

अत्थेय, अत्थेअ : (atthey, atthea) Non-stealing.

अस्तेय

kṣetre pathi kale vāpi sthitaṃ naṣṭaṃ c vismṛtaṃ . h
ārya n hi paraḍvāyamaste yavratamucyate . (varāṅg. 15-143).

[क्षेत्रे पथि कले वापि स्थितं नष्टं च विस्मृतम् । हार्यं न हि
परद्रव्यमस्तेयव्रतमुच्यते । (वरंग. 15-1143).]

अदण्ड : (adaṇḍ) Absence of sins like killing etc.,
sinless activities of mind, speech and body. **अदण्ड**

अदत्तहर : (adattahar) A thief, one who takes away without
being given. **अदत्तहर**

अदत्तादाप : (adattādāṇ) Taking anything which is not
given, stealing, theft. **अदत्तादान**

adattasya adinṇass---c adattādāṇaṃ . (dhav. pu. 12).
[अदत्तस्य अदिण्णस्स---च अदत्तादाणं । (धव. पु. 12).]

अदत्तादानाविरमण : (adattādāṇāviramaṇ) Abstention from
taking things not given, non-stealing. **अदत्तादानविरमण**
adattādāṇaṃ tivihāṇaṃ tivihēṇaṃ neḥ kujjā, ṇ karāve, tati
yaṃ soḍvaḥvalakkhaṇaṃ . (ṛṣibhā. 1-5).

[अदत्तादाणं तिविहं तिविहेण णेव कुज्जा, ण करावे, ततियं
सोयव्वलक्खणं । (ऋषिभा. 1-5).]

अदिट्ठ : (adiṭṭh) Karmas of the past life. **अदिट्ठ**
adiṭṭhaṃ gurudṛgmārgatyāgo vāpratīlekhaṇaṃ . (an.
dh. 8, 108).

[अदिट्ठं गुरुदृग्मार्गत्यागो वाऽप्रतिलेखनम् । (अन. घ. 8,
108).]

अदिण्णादाप : (adinṇādāṇ) Taking anything which is not
given, stealing, theft. **अदत्तादान**

adattasya adinṇass---c adattādāṇaṃ . (dhav. pu. 12).
[अदत्तस्य अदिण्णस्स---च अदत्तादाणं । (धव. पु. 12).]

अद्धचक्की : (addhacakkī) A Vasudeva. **ardhacakri**

अद्धनारायसंहण : (addhaṇārāyasamhaṇaṇ) A joining of the body
in which two bones are hooked into each other on one side,
while on the other the bones are simply pressed together and
nailed. **अर्धनाराचसंहनन**

अद्धनरयसंहपण : (addhanārāyasamhaṇaṇ) A joining of the body in which two bones are hooked into each other on one side, while on the other the bones are simply pressed together and nailed. **अर्धनरयसंहनन**

अद्ध : (addhā) Time, scale. **addhā**

अद्धकम्म : (addhākamm) A sin incurred by an ascetic by accepting the food etc. specially prepared for him. **आषाकर्म** jaṃ tamādhākammaṃ ṇām . taṃ oddāvaṇ viddāvaṇ-pariddāvaṇ-ārambhakadaṇippanṇaṃ taṃ savvaṃ ādhākammaṃ ṇām . (ṣaṭkham 5, 4, 21-22 pu. 13, 46).

[जं तमाषाकम्मं णाम । तं ओदावण
विदावण-परिदावण-आरंभकदणिप्पणं तं सव्वं आषाकम्मं णाम ।
(षट्खं 5, 4, 21-22 पु. 13, 46).]

अद्धकाल : (addhākāl) Time marked by the motion of the sun. **अद्धकाल**
candr-ṣūryādi---samayādilakṣaṇaḥ . (āv. hari. v malay. vṛ. ni. 660).

[चन्द्र-सूर्यादि---समयादिलक्षणः । (आव. हरि. व मलय. वृ. नि. 660).]

अद्धपल्लोवम : (addhāpallovam) The time required to empty a pit which is one yojana in length, breadth as well as depth and is filled with the finest points of hair and from which after every hundred years one point of hair is taken out.

अद्धपल्लोपम
addhā iti kālaḥ,---ato addhāpalitovamaṃ . (anu. cū. pṛ . 57).

[अद्ध इति कालः,---अतो अद्धापलितोवमं । (अनु. चू. पृ. 57).]

अद्धसमय : (addhāsamaya) The smallest, i.e. indivisible part of time; a substance which is the auxiliary cause of change. **अद्धसमय**

addhet kālasyākhyā, vinaṣṭānutpannatvāt . (jīvāḥ . i. malay. vṛ. 4, pṛ. 6).

[अद्देत कालस्याख्या, विनष्टानुत्पन्नत्वात् । (जीवाजी. मलय. वृ. 4, पृ. 6).]

अद्धसागरोवम : (addhāsāgarovam) A period consisting of ten crores of Addhapalyopamas. **अद्धसागरोपम**
eṣāmadhāpalyānāṃ daś koṭīkoṭyaḥ ekamadhāsāgaropamam (s. si. 3-38).

[एषामद्धापल्यानां दश कोटीकोट्य एकमद्धसागरोपमम् । (स. सि.

3-38).]

अधम्म : (adhamm) Medium of rest. **adharm**

sayaladukkhakāraṇaṃ adhammo . (jayadh. pu. 1, pr. 370), gamaṇaṃ imittaṃ dhammamadhammaṃ t̥hidi jīv-puggālāṇaṃ c . (ni.sā. 30).

[सयलदुक्खकारणं अधम्मो । (जयध. पु. 1, पृ. 370). गमणमिम्तं धम्ममधम्मं ठिदि जीव-पुग्गालाणं च । (नि.सा. 30).]

अधम्मत्तिकाय : (adhammatthikāy) An extensive substance in the form of medium of rest. **अधर्मास्तिकाय**

kram-yaugapadyavṛttisvaparyāyavyāpyadharmāstikāyatvo pahitaṃ sattvamadharmāstikāyadravyatvam . (syā. r. v r. pr. 10).

[क्रम-यौगपद्यवृत्तिस्वपर्यायव्याप्यधर्मास्तिकायत्वोपहितं सत्त्वमधर्मास्तिकायद्रव्यत्वम् । (स्या. र. वृ. पृ. 10).]

अनित्यंठ, अमित्यंठ : (anitthaṇṭh, aṇitthaṇṭh) One in an extraordinary or unusual condition of existence. **अनित्यस्य** anitthamlakṣaṇaṃ cānīyatākāram . (t. ślo. 5-24).

[अनित्यंलक्षणं चानियताकारम् । (त. श्लो. 5-24).]

अन्तव्वत्ति : (antavvatti) Internal concomitance.

अन्तर्व्यप्ति

pakṣīkṛt ev---tathaivopapatteḥriti . (pr. n. t. 3, 38 -39).

[पक्षीकृत एव---तथैवोपपत्तेरिति । (प्र. न. त. 3, 38-39).]

अन्नाएसी : (annāesi) An ascetic begging alms etc. from families ignorant of his scholarship etc. **अज्ञातेषी**

अज्ञाप : (annāṇ) Ignorance, wrong knowkedge. **ajñān** jñānāvaraṇakarman udayāt padārthānavabodho bhavati tadjñānamau dayikam . (s. si. 2-6).

[ज्ञानावरणकर्मण उदयात् पदार्थानवबोधो भवति तदज्ञानमौदयिकम् । (स. सि. 2-6).]

अज्ञापवाई : (annāṇavāī) One who does not believe in the efficacy of knowledge, a philosopher establishing the superiority of ignorance. **अज्ञानवादी**

अज्ञानी : (annāṇī) Ignorant, devoid of right knowledge, professing the doctrine of nescience. **अज्ञानी**

अन्नयपिण्ड : (annāyapiṇḍ) Alms from an unknown family. **अज्ञातपिण्ड**

अपकाय : (apakāy) A water-bodied soul. **apakāy** prthivikāyika jīva---evamāpaḥ, apkāyaḥ . (t. vā. 2, 13, 1).

[पृथिवीकायिकजीव---एवमाप, अपकाय । (त. वा. 2, 13, 1).]

अपञ्चक्खाणावरण : (apaccakkhāṇāvaraṇ) A group of passions hindering partial renunciation. **अप्रत्याख्यानावरण** yadudayāddeśaviraṭiṃ---krodh-mān-māyā-lobhāḥ . (s. si. 8-9).

[यदुदयादेशविरति---क्रोध-मान-माया-लोभाः । (स. सि. 8-9).]

अपच्छिममरणन्तियसंलेहणा : (apacchimamaraṇantiyasaṃlehaṇā) The last penance practised at the approach of death, consisting in giving up passions and abandoning food and water.

अपरिवममारणान्तिकसंलेखना

अपज्जत्तग : (apajjattag) Undeveloped living being.

अपर्याप्तक

apajjattaṇāmakammaḍaṇ apajjattā bhaṇṇanti . (dhav. pu. 6 , pr. 419).

[अपज्जत्तणामकम्मोदण अपज्जत्ता भण्णन्ति । (धव. पु. 6, पृ. 419).]

अपज्जत्तणाम : (apajjattaṇām) A kind of body-making karma by the rise of which the living being gets an undeveloped body.

अपर्याप्तकनाम

jass kammaṣṣ udaṇ jīvo pajjattā samāṇedum ṇ sakkadi tass kammaṣṣ apajjattaṇāmasaṇṇā . (dhav. pu. 6, pr. 6 2).

[जस्स कम्मस्स उदण जीवो पज्जत्तीओ समाणेदुं ण सक्कदि तस्स कम्मस्स अपज्जत्तणामसण्णा । (धव. पु. 6, पृ. 62).]

अपज्जवसिय : (apajjavasiy) Endless, infinite. **aparyavasit**

अपडिबद्ध, अप्पडिबद्ध : (apaḍibaddh, appaḍibaddh)

Unobstructed; free from attachment. **apratibaddh** appaḍibaddho āsaktirahitaḥ . (bh. ā. mūlā. ṭī. 403).

[अप्पडिबद्धो आसकिरहित । (भ. आ. मूला. टी. 403).]

अपढम : (apaḍham) Beginningless, second, third etc.

अप्रथम

अपत्तकारी, अप्पत्तकारी : (apattakārī, appattakārī) A sense-organ cognising its object without coming into direct contact with it. **अप्राप्तकारी**

अपत्थियपत्थग : (apatthiyapatthag) One desiring death.

अप्रार्थितप्रार्थक

अपमत्त : (apamatt) Careful. **apramatt**

अपमत्तसंजय : (apamattasañjay) An ascetic free from passions. **अप्रमत्तसंयत**

ṇaṭṭhāsesapamāo vayaguṇasīloliṃaṇḍio ṇāṇī . aṇuvasaṃmao akhavao jjhāṇaṇīlīṇo hu apamatto so . (prā. pañcasam. 1-16).

[णट्ठासेसपमाओ वयगुणसीलोलिमंडिओ णाणी । अणुवसमओ अखवओ ज्झाणणितीणो हु अपमत्तो सो । (प्रा. पंचसं. 1-16).]

अपमत्तसंजय : (apamattasañjay) An ascetic free from passions. **अप्रमत्तसंयत**

ṇaṭṭhāsesapamāo vayaguṇasīloliṃaṇḍio ṇāṇī . aṇuvasaṃmao akhavao jjhāṇaṇīlīṇo hu apamatto so . (prā. pañcasam. 1-16).

[णट्ठासेसपमाओ वयगुणसीलोलिमंडिओ णाणी । अणुवसमओ अखवओ ज्झाणणितीणो हु अपमत्तो सो । (प्रा. पंचसं. 1-16).]

अपय : (apay) A liberated sul. **apad**

apadaṃ yatṛ padye vidhātavyenyachandobhidhānam . (āv. malay. v. 882, pr. 483).

[अपदं यत्र पद्ये विधातव्येऽन्यछन्दोभिधानम् । (आव. मलय. व. 882, पृ. 483).]

अपरिगृहीयागमण : (aparigihīyāgamaṇ) To enjoy a woman who is not one's own wife. **अपरिगृहीतागमन**

aparigrhītā nām veśyā anyasaktā grhītabhātī kulāṅgaṇ ā vā anātheti, tadgamanam aparigrhītāgamanam . (śrā. pr .ṭī. 273).

[अपरिगृहीता नाम वेश्या अन्यसक्त गृहीतभाटी कुलाङ्गना वा अनाथेति, तद्गमनम् अपरिगृहीतागमनम् । (श्र.प्र.टी. 273).]

अपरिग्रह : (apariggah) Possessionlessness, non-possessiveness, absence of possession. **अपरिग्रह** sarvabhāveṣu mūrcchāyāstyāgaḥ syādaparigrahaḥ . (yog śā. 3-24).

[सर्वभावेषु मूर्च्छायास्त्यागः स्यादपरिग्रहः । (योगशा. 3-24).]

t. bhā. vṛ. 1-3, pṛ. 25).

[तत् परमपूर्वकरणम्, अप्राप्तपूर्व तादृगध्यवसायान्तरं
जीवेनेत्यपूर्वकरणमुच्यते ग्रन्थि विदारयताम् । (त. भा. वृ. 1-3,
पृ. 25).]

अप्पगास, अपगास : (appagās, apagās) Being blinded with pride etc. **अप्रकाश**

अप्पच्चवक्खापावरण : (appaccakkhāṇāvaraṇ) A group of passions hindering partial renunciation. **अप्रत्याख्यानावरण**
yadudayāddeśaviratim---krodh-mān-māyā-lobhāḥ . (s. si. 8-9).

[यदुदयादेशविरति---क्रोध-मान-माया-लोभाः । (स. सि. 8-9).]

अप्पडिवाई, अपडिवाई : (appaḍivāī, apaḍivāī) Infallible, permanent. **अप्रतिपाती**
jamohiṇāṇamuppaṇṇam---tamappaḍivāī ṇām . (dhav. pu. 13, pṛ. 295).

[जमोहिणाणमुप्पण्णं---तमप्पडिवादी णाम । (धव. पु. 13, पृ. 295).]

अप्पडिहय, अपडिहय : (appaḍihay, apaḍihay) Unimpeded, unimpaired, unobstructed. **अप्रतिहत**

अप्पदम : (appaḍham) Beginningless, second, third etc.

अप्रथम

अप्पबहुत्त : (appabahutt) Relative numerical strength.

अल्पबहुत्व

अप्पमत्त : (appamatt) Careful. **apramatt**

अप्पमाप : (appamāṇ) A fault incurred by an ascetic by eating beyond the fixed limit. **अप्रमाप**

अप्पमापभोई : (appamāṇabhoī) An ascetic eating more than thirty-two moresels of food. **अप्रमापभोजी**

अप्पमाय : (appamāy) Absence of passions, carefulness, lack of negligence. **अप्रमाद**

pañcamahavvayāṇi pañcasamidhō tiṇṇi guttiō nissekasāyā bhāvo c appamādo ṇām . (dhav. pu. 14, pṛ. 89).

[पंचमहव्वयाणि पंचसमिदीओ तिण्णि गुत्तीओ निस्सेकसायाभावो च
अप्पमादो णाम । (धव. पु. 14, पृ. 89).]

अप्पयेस, अपयेस : (appayes, apayes) Indivisible.

अप्रदेश

अपरिद्धाण : (appariṭṭhāṇ) Liberation, salvation.

अप्रतिष्ठान

अपत्तीन : (appalīn) Free from attachment. **apralīn**

अपवीचार : (appaviyār) Free from sexual enjoyment.

अप्रवीचार

pravīcāro hi---pratipattiyarthamapravīcārā ityucyate
. (t. vā. 4, 9, 2).

[प्रवीचारो हि---प्रतिपत्त्यर्थमप्रवीचारा इत्युच्यते । (त. वा.
4, 9, 2).]

अप्पसत्थ : (appasatth) Evil, wicked. **aprasast**

अप्पावुड : (appāvud) Nude, not covered, open.

अप्पावृत

अप्पासुग, अपासुग : (appāsug, apāsug) Containing life,
living. **अप्पासुक**

अप्पासुय, अपासुय : (appāsuy, apāsuy) Containing life,
living. **अप्पासुक**

अप्पियणय : (appiyaṇay) A stand point having
particularity for its consideration. **अर्पितनय**

अबंध : (abandh) Absence of karmic bondage. **abandh**
bandhakāraṇabadiṛittamāṅkkhakāraṇehiṃ sañjuttattādo . (ṣaṭ
khaṃ. 2, 1, 7-dhav. pu. 7, pr. 8-9).

[बंधकारणबदिरित्तमांक्खकारणेहि संजुत्तादो । (षट्खं. 2, 1,
7-धव. पु. 7, पृ. 8-9).]

अबंधग : (abandhag) Not incurring the bondage of karmas
partially or wholly. **अबन्धक**

bandhakāraṇabadiṛittamāṅkkhakāraṇehiṃ sañjuttattādo . (ṣaṭ
khaṃ. 2, 1, 7-dhav. pu. 7, pr. 8-9).

[बंधकारणबदिरित्तमांक्खकारणेहि संजुत्तादो । (षट्खं. 2, 1,
7-धव. पु. 7, पृ. 8-9).]

अबंभ : (abambh) Absence of chastity, coition. **abrahm**
ahiṃsādayo guṇā yasmin paripālyamāne bṛṃhanti vṛddh
imupayānti tad brahm . n brahm abrahm iti . (s.
si. 16).

[अहिंसादयो गुणा यस्मिन् परिपाल्यमाने बृंहन्ति वृद्धिमुपयान्ति
तद् ब्रह्म । न ब्रह्म अब्रह्म इति । (स.सि. 16).]

अबंमचेर : (abambhacer) Non-onervance of celibace, sexual enjoyment. **अबस्मचर्य**

अबाधा, अबाहा : (abādhā, abāhā) Endurance of karmas without effect. **अबाधा**

hoī abāhakālo jo kir kammass aṇaudayakālo . (śatak. bhā. 42, pr. 67).

[होई अबाहकालो जो किर कम्मस्स अणउदयकालो । (शतक. भा. 42, पृ. 67).]

अबाधाकाल, अबाहाकाल : (abādhākāl, abāhākāl) Period of karmic non-fruition. **अबाधाकाल**

अबुद्ध : (abuddh) Devoid of right knowledge. **abuddh**

अबोधि, अबोहि : (abodhi, abohi) Ignorance of the truth.

अबोधि

अभ्यंतरतव : (abbhantarataṭv) Internal austerity, mental penance. **अभ्यंतरतप**

अभ्यक्खाण : (abbhakkhāṇ) False accusation. **abhyākhyān**
iṇamaṇeṇ kiyamidi aṇaṭṭhakahaṇamabbhakkhāṇam ṇām . (aṅgapaṇṇat
tī pr. 292).

[इणमणेण कियमिदि अणट्ठकहणमभ्यक्खाणं णाम । (अङ्गपण्णत्ती पृ. 292).]

अभत्त : (abhatt) A fast. **abhakt**

अभवत्थ : (abhavatth) An emancipated soul. **abhavasth**

अभव्व : (abhavv) Incapable of salvation. **abhavy**
samyagdarśanādibhāven bhaviṣyatīti bhavyaḥ, tadviparīto
bhavyaḥ . (s. si. 2-7).

[सम्यग्दर्शनादिभावेन भविष्यतीति भव्यः, तद्विपरीतोऽभव्यः । (स. सि. 2-7).]

अभाव : (abhāv) Wicked thought, non-existence. **abhāv**

अभासा : (abhāsā) False or half-false speech. **abhāṣā**

अभिक्ष : (abhikkh) Frequent, constant. **abhīkṣṇ**

अभिक्षण : (abhikkhaṇ) Frequent, constant. **abhīkṣṇ**

अभिगम : (abhiḡam) Acquisition of knowledge. **abhiḡam**

abhiḡamanam sarvabāhyānmaṇḍalādaḥhyantarapraveśanam . (jīva
ājī. malay. vṛ. 3-2 pr. 179).

[अभिगमनं सर्वबाह्यान्मण्डलादभ्यन्तरप्रवेशनम् । (जीवाजी. मलय. वृ. 3-2 पृ. 179).]

अभिगह : (abhiggaḥ) Self-imposed restriction in the matter of accepting food etc., obstinately persisting in one's own belief. **अभिग्रह**

अभिनिबोध, अभिनिबोह : (abhiñibodh, abhiñiboh) Sensory perception in general and deduction in particular. **अभिनिबोध** atthābhimuho niao boho jo so mao abhiniboho . (viśeṣā . bhā. 80, pr. 37).

[अत्याभिमुहो निअओ बोहो जो सो मओ अभिनिबोहो । (विशेषा. भा. 80, पृ. 37).]

अभिनिवेश : (abhiñives) Perversion, obstinacy in the wrong. **अभिनिवेश**

अभिनिषज्जा : (abhiñisajjā) A place of study.

अभिनिषय

अभिण्ण, अभिन्न : (abhiñṇ, abhinna) Whole, entire, unbroken, identical, not different, same, not separate. **अभिन्न**

अभिभूयणाणी : (abhibhūyaṇāṇī) An omniscient person.

अभिभूयजानी

अभिभूयनाणी : (abhibhūyaṇāṇī) An omniscient person.

अभिभूयजानी

अभिवयण : (abhivayaṇ) A synonym. **abhivacan**

अभिसमागम : (abhisamāgam) An authentic cognition.

अभिसमागम

अभिहट : (abhihaṭ) A fault incurred by the ascetic by accepting food brought to his place. **अभिहृत**

ekadeśāt sarvasmādvāgatamodanādikaṃ abhighaṭam [abhih ṛtam] . (mūlā. vṛ. 6-19).

[एकदेशात् सर्वस्माद्वाऽगतमोदनादिकं अभिघटम् [अभिहृतम्] ।

(मूला. वृ. 6-19).]

अभूय : (abhūy) Non-existent, unreal. **abhūt**

अभेद : (abhed) Identity, sameness. **abhed**

अभेय : (abhey) Identity, sameness. **abhed**

अमण : (amaṇ) A soul not in possession of mind, i.e. rationality. **अमनस्क**

n vidyate mane yeṣāṃ temanaskāḥ . (s. si. 2-11).

[न विद्यते मने येषां तेऽमनस्काः । (स. सि. 2-11).]

अमणक्ख : (amaṇakkh) A soul not in possession of mind, i.e. rationality. **अमनस्क**

n vidyate mane yeṣāṃ temanaskāḥ . (s. si. 2-11).

[न विद्यते मने येषां तेऽमनस्काः । (स. सि. 2-11).]

अमम : (amam) Free from attachment. **amam**

अमय : (amay) An emancipated soul which is not subject to death; nectar. **अमृत**

अमर : (amar) A god; a liberated soul. **amar**

अमरभवन : (amarabhavan) An abode of gods; heaven. **amarabhavan**

अमरिन्द : (amarind) A king of gods. **amarendr**

अमरिसा : (amarisā) True, not false. **amṛṣā**

अमरेन्द : (amarend) A king of gods. **amarendr**

अमिय : (amiy) Unlimited infinite. **amit**

अमियणाणी : (amiyaṇāṇī) Omniscient. **amita jñānī**

अमियनाणी : (amiyanāṇī) Omniscient. **amita jñānī**

अमुच्छिय : (amucchiy) Free from attachment. **amūcchit**

अमुत्त : (amutt) Non liberated from karmic bondage, mundane. **अमुक्त**

अमुत्त : (amutt) Formless, i.e. devoid of touch, taste, smell, and colour. **अमूर्त**

je khalu indiyagejjhā visayā jīvehi hunti te muttā sesaṃ havadi amuttaṃ . (pañcā. kā. 99)

[जे खलु इंदियगेज्जा विसया जीवेहि हुंति ते मुत्ता । सेसं हवदि अमुत्तं । (पंचा. का. 99)]

अमूढ : (amūḍh) Free from delusion, one who knows the truth. **अमूढ**

अमूढदिद्वी : (amūḍhadiṭṭhī) One possessing undeluded view, knowing the real nature of things. **अमूढदृष्टि**

jo havadi asammūḍho cedā savvesu kammabhāvesu . so khalu a mūḍhadiṭṭhī sammādiṭṭhī muṇedavvo . (samayaprā. 250).

[जो हवदि असंमूढो चेदा सव्वेसु कम्मभावेसु । सो खलु अमूढदिद्वी सम्मादिद्वी मुणेदव्वो । (समयप्रा. 250).]

अमोसग : (amosag) A thief. **āmokṣak**

अम्माय : (ammāy) Repetition, revision. **āmnāy**

ghoṣaśuddhaṃ parivartanamāmnāyaḥ . (s. si. 9-25).

[घोषशुद्धं परिवर्तनमाम्नायः । (स. सि. 9-25).]

अयंसंधि : (ayamsandhi) Punctual in the performance of duties. **अयंसंधि**

अयर, अघर : (ayar, acar) Immobile living beings. **acar**

अरइ : (arai) Disliking. **arati**

davv-khett-kālabhāvesu jesimudaen jīvass arai samuppaj
jai tesimaradi tti saṇṇā . (dhav. pu. 6, pr. 47).

[दव्व-खेत्त-कालभावेसु जेसिमुदएण जीवस्स अरई समुप्यज्जइ तेसिमरदि
ति सण्णा । (धव. पु. 6, पृ. 47).]

अरइमोहमिज्ज : (araimohaṇijj) A kind of deluding karma
the rise of which produces disliking. **अरतिमोहनीय**

अरज : (araj) An emancipated soul which is free from
karmic dust. **अरजस**

अरय : (aray) Free from attachment. **arat**

अरवेयण्ण : (araveyaṇṇ) Unsympathetic towards the
sufferings of others. **अखेदज**

अरह : (arah) The omniscient to whom nothing can be a
secret. **अरह**

अरहन्त : (arahant) One worthy of reverence, the
omniscient etc. **अर्हत्**

arihanti ṇamokkāraṃ---arahantā teṇ uccanti . (mūlā. 7-
4, 64-65).

[अरिहंति णमोक्कारं---अरहंता तेण उच्चंति । (मूला. 7-4, 64-65).]

अरग : (arāg) Free from attachment. **arāg**

अरिहन्त : (arihant) One worthy of reverence, the
omniscient etc. **अर्हत्**

arihanti ṇamokkāraṃ---arahantā teṇ uccanti . (mūlā. 7-
4, 64-65).

[अरिहंति णमोक्कारं---अरहंता तेण उच्चंति । (मूला. 7-4, 64-65).]

अरुह : (aruh) A liberated soul which is free from
birth. **अरुह**

n rohani n bhavāṅkurodayamāsayanti, karmabījābhāvāditī
aruhāḥ .

[न रोहन्ति न भवाङ्कुरोदयमासयन्ति, कर्मबीजाभावादिति अरुह ।]

अरुक्काय : (arūvakāy) A formless extensive substance.

अरूपकाय

अरूवी : (arūvī) Formless, i.e. without touch, taste, smell and colour. **अरूपी**

guṇāvibhāg---arūviṇo ṇām . (dhav. pu. 14, pr. 31-32).

[गुणाविभाग---अरूविणो णाम । (धव. पु. 14, पृ. 31-32).]

अलाभ : (alābh) Non equisition of food etc. **alābh**

icchidaṭṭhovaladdhī lāho ṇām, tadvivariyo alāho . (dhav. pu. 13, pr. 334).

[इच्छिदट्ठोवलद्धी लाहो णाम, तव्विवरीयो अलाहो । (धव. पु. 13, पृ. 334).]

अनुसग : (alūsag) One not violating the vows of asceticism. **अमुषक**

अलेसा : (alesā) A soul free from thought-tint.

अलेस्या

kiṇhāilesarahiyā saṃsāraṇiggayā aṇantasuhā . . siddhi purisampattā alessiyā te muṇeyavvā . (pr. pañcasam. 1-153).

[किण्हाइलेसरहिया संसारविणिग्गया अणंतसुहा । । सिद्धिपुरीसंपत्ता अलेस्सिया ते मुण्येयव्वा । (प्र. पंचसं. 1-153).]

अलोग : (alog) Non-universe, beyond the world. **alok** āgāsamado paramaṇant . (mūlā. 8-23).

[आगासमदो परमणंत । (मूला. 8-23).]

अलोगागास : (alogāgās) Space beyond the universe.

अलोकाकाश

āgāsamado paramaṇant . (mūlā. 8-23).

[आगासमदो परमणंत । (मूला. 8-23).]

अलोय : (aloy) Non-universe, beyond the world. **alok** āgāsamado paramaṇant . (mūlā. 8-23).

[आगासमदो परमणंत । (मूला. 8-23).]

अवगम : (avagam) Determination. **avagam**

अवगयवेय, ओगयवेय : (avagayavey, ogayavey) Having no sexual desire. **अपगतवेद**

karis-teṇaṭṭāvaggiṣarisapariṇāmavedaṇummukkā . avagayaved ā jīvā sagasambhavaṇantavarasokkhā . (prā. pañcasam. 1-108).

[करिस-तेणट्ठावग्गीसरिसपरिणामवेदणुम्मुक्का । अवगयवेदा जीवा सगसंभवणंतवरसोक्खा । (प्रा. पंचसं. 1-108).]

अवगाह : (avagāh) Occupying space: providing accommodation. **अवगाह**

अवगाहणा : (avagāhaṇā) The measure of space occupied by a body etc., the height of a body etc. **अवगाहना**

अवगोध : (avagodh) Recollection. **avabodh**

अवग्रह : (avaggah) Sensation : Shelter. **avagrah**

viṣay-viṣayisannipātasamayānantaramādyam grahaṇam avagrahaḥ . (s. si. 1-15).

[विषय-विषयिसन्निपातसमयानन्तरमाद्यं ग्रहणम् अवग्रहः । (स. सि. 1-15).]

अवच्च : (avacc) Inexpressible. **avācy**

अवज्ज : (avajj) Sin. **avady**
avadyam garhyam . (s. si. 7-9).

[अवद्यं गर्ह्यम् । (स. सि. 7-9).]

अवज्जकर : (avajjakar) Sinful. **avadhakar**

अवज्जविरड : (avajjavirai) Sensation of sin. **avadyavirati**

अवदृढाण : (avatṭhāṇ) Steadiness; retention. **avasthāṇ**
puvviḷḷatṭhidisantasamāṇatṭhidinaṃ bandhaṇamavattāṇam ṇām .
(jayadh. 4, pr. 141).

[पुर्व्विल्लट्ठिदिसंतसमाणट्ठिदीणं बंधणमवट्ठाणं णाम । (जयध. 4, पृ. 141).]

अवट्ठिय : (avatṭhiy) Steady. **avasthit**

jam ohinaṇam---tam avatṭhidaṃ ṇām . (dhav. pu. 13, pr. 29 4).

[जं ओहिणणं---तं अवट्ठिदं णाम । (धव. पु. 13, पृ. 294).]

अवपयण, ओपयण : (avaṇayan, oṇayan) Act of forbidding or prohibiting. **अपनयन**

अवण्णवाय : (avaṇṇavāy) Blasphemy, contempt for God, mocking speech, writing or action concerning God or anything regarded as sacred. **अवर्णवाद**

guṇavatsu mahatsu asadbhūtaḍḍoḍḍbhāvanamavamaṇavādaḥ . (s. s i. 6-13).

[गुणवत्सु महत्सु असद्भूतदोषोद्भावनमवर्णवादः । (स. सि. 6-13).]

अवत्तव्य : (avattavy) Inexpressible, indescribable.

अवरुच्य

अवद्ध : (avaddh) Half. **apārdh**

अवधारण : (avadhāraṇ) Determination, decision. **avadhāraṇ**
avadhāraṇaṃ dattāvadhānatayā grahaṇaṃ . dharmabi. mu. vr. 3-6
0).

[अवधारणं दत्तावधानतया ग्रहणम् । धर्मबि. मु. वृ. 3-60).]

अवधारिणी : (avadhāriṇī) Decisive, assertive **avadhāriṇī**

अवबुंहण : (avabumhaṇ) Encouraging, nourishing, praising,
glorifying. **उपबुंहण**

uttamakṣamādibhāvanayā tmano dharmapariṇīkaraṇamupabumhaṇ
m . (t. vā. 6, 24, 1).

[उत्तमक्षमादिभावनयाऽत्मनो धर्मपरिवृद्धिकरणमुपबुंहणम् । (त. वा.
6, 24, 1).]

अवमोदरिय : (avamodāriy) Reduced diet. **avamaudary**

battisā kir kavalā purissass du hodi payadiāhāro . eg
kavalādihiṃ tatto ūṇiyagahaṇaṃ umodariyaṃ . (mulā. 5-153).

[बत्तीसा किर कवला पुरिस्सस्स दु होदि पयदिआहारो । एककवलादिहिं
तत्तो ऊणियगहणं उमोदरियं । (मुला. 5-153).]

अवराह : (avarāh) Fault, sin, offence, violation. **aparādh**

saṃsiddhirāghasiddhī sādhidamārādhidaṃ c eyattho . avagadarādh
o jo khalu cedā so hodi avarāho . (samayaprā. 332).

[संसिद्धिराघसिद्धी साधिदमाराधिदं च एयट्ठो । अवगदराघो जो खलु
चेदा सो होदि अवराहो । (समयप्रा. 332).]

अवलम्बणया : (avalambanayā) Grasping. **avalambanā**

avalambate indriyādīni svotpattaye ityavagrahaṇā aval
mbanā . (dhav. pu. 13, pr. 242).

[अवलम्बते इन्द्रियादीनि स्वोत्पत्तये इत्यवग्रहः अवलम्बना । (धव.
पु. 13, पृ. 242).]

अवव : (avav) A period consisting of eighty-four lakhs of
Avavangas (scale of time). **अवव**

अववंग : (avavaṅg) a period consisting of eighty-four
lakhs of Atatas, (scale of time). **अववाङ्ग**

अवस : (avas) Dependent. **avaś**

अवसप्पिणी, ओसप्पिणी : (avasappiṇī, osappiṇī) Descending
aeon in which happiness etc. gradually decrease. **अवसर्पिणी**

jatth [balāu-ussehaṇaṃ] hāṇī hodi so osappiṇī . (dhav.
pu. 9. pr. 119).

[जत्थ [बलाउ-उस्सेहाणं] हाणी होदि सो ओसप्पिणी । (धव. पु. 9. पृ.
119).]

अवसिद्धन्त : (avasiddhant) A false doctrine.

अपसिद्धान्त

अवस्साविणी : (avassāviṇī) Profound sleep. **avasvāpī**

अवहिणाप : (avahināṇ) Limited direct knowledge, clairvoyance. **अवधिज्ञान**

अवहिणापावरमिज्ज : (avahināṇāvaraṇijj) A kind of karma obscuring Avadhijnana. **अवधिज्ञानावरणीय**

अवहिदंसप : (avahidaṃsaṇ) Limited direct apprehension, apprehensive clairvoyance. **अवधिदर्शन**

अवहिदंसपावरमिज्ज : (avahidaṃsaṇāvaraṇijj) A kind of karma obscuring Avadhidarsana. **अवधिदर्शनावरणीय**

अवहिनाप : (avahināṇ) Limited direct knowledge, clairvoyance. **अवधिज्ञान**

अवहिनापावरमिज्ज : (avahināṇāvaraṇijj) A kind of karma obscuring Avadhijnana. **अवधिज्ञानावरणीय**

अवाय : (avāy) Sin arising from attachment etc.; perception, determinate cognition. **अपय**

abhyuday-niḥśreyasārthānām kriyāṇām vināśakaprayogo. pāyaḥ . (s. si. 7-9).

[अभ्युदय-निःश्रेयसार्थानां क्रियाणां विनाशकप्रयोगोऽपायः । (स. सि. 7-9).]

अवाय : (avāy) Perception, determination. **avāy** avāyo, vavasāo, buddhi, viṇṇāṇī [viṇṇattī], āvaṇḍī pañcāvaṇḍī . (ṣaṭkham. 5, 5, 39).

[अवायो, ववसाओ, बुद्धी, विण्णाणी [विण्णत्ती], आउंडी पञ्चाउंडी । (षट्खं. 5, 5, 39).]

अवायमिज्ज : (avāyaṇijj) Unfit to be taught. **avācanīy**

अविकप्प : (avikapp) Absence of misgiving. **avikalp**

अविकम्प, अविकंप : (avikamp, avikamp) Firm, steady.

अविकम्प

अविग्रह : (aviggah) Uncurved, straightforward.

अविग्रह

अविग्रहागइ : (aviggahagai) Straightforward motion.

अविग्रहगति

vigraho vyāghātaḥ kauṭilyamityarthah . s yasyāṃ n vid yatesāvavigrahā gatiḥ . (s. si. 2-27).

[विग्रहो व्याघातः कौटिल्यमित्यर्थः । स यस्यां न विद्यतेऽसावविग्रहा गतिः । (स. सि. 2-27).]

अविच्छुद्ध : (aviccui) Absence of lapse, retention.

अविच्छुति

tatraikārthopayogasātatyānivr̥ttiravicyutiḥ . (jainatar k. pr. 116).

[तत्रैकार्थोपयोगसातत्यानिवृत्तिरविच्छुतिः । (जैनतर्क. पृ. 116).]

अविज्ज्ञा : (avijjā) False knowledge, ignorance.

अविद्या

avidyā viplavajñānam . (siddhivi. ṭī. pr. 747).

[अविद्या विप्लवज्ञानम् । (सिद्धिवि. टी. पृ. 747).]

अवितह : (avitah) True, correct. **avitatth**

vitathamasatyam, n vidyate vitatham yasmin śrutajñāne t davitatham, tathyamityarthah . (dhav. pu. 13, pr. 286).

[वितथमसत्यम्, न विद्यते वितथं यस्मिन् श्रुतज्ञाने तदवितथम्, तथ्यमित्यर्थः । (धव. पु. 13, पृ. 286).]

अविपिट्ठ : (avipitṭh) Not practicing the austerity of more than two consecutive fasts. **अविकुष्ठ**

अविचार : (aviyār) Devoid of transition; motionless: inconsistent. **अविचार**

yad vyañjanārth---saddhyānakovidaiḥ . (guṇ. kramā. 7 6, pr. 47).

[यद् व्यञ्जनार्थ---सद्ध्यानकोविदैः । (गुण. क्रमा. 76, पृ. 47).]

अविरड : (avirai) A non-abstinence from sin, non-cessation of sinful activity. **अविरति**

aviratistu sāvadyayogānivr̥ttiḥ . (āv. ni. hari. vṛ. 740, pr. 279).

[अविरतिस्तु सावद्ययोगानिवृत्तिः । (आव. नि. हरि. वृ. 740, पृ. 279).]

अविरयसम्मदिट्ठी : (avirayasammadiṭṭhī) A soul with vowless right belief.

A अविरतसम्यग्दृष्टि

no indiesu virado no jīve thāvare tase cāvi . jo saddah di jīṇuttam sammāiṭṭhī avirado so . (prā. pañcasam. 1 -11).

[नो इंदिएसु विरदो नो जीवे थावरे तसे चावि । जो सद्धदि जिणुत्तं सम्माइट्ठी अविरदो सो । (प्रा. पंचसं. 1-11).]

अविरयसम्मदिट्ठी : (avirayasammādiṭṭhī) A soul with
vowless right belief. **अविरतसम्यग्दृष्टि**

no indiesu virado no jīve thāvare tase cāvi . jo saddah
di jīṇuttam sammādiṭṭhī avirado so . (prā. pañcasam. 1
-11).

[णो इंदिएसु विरदो णो जीवे थावरे तसे चावि । जो सदहदि जिणुत्तं
सम्मदिट्ठी अविरदो सो । (प्रा. पंचसं. 1-11).]

अविराहणा : (avirāhaṇā) No violation, complete
observance. **अविराधना**

virāadhanā aparādhāsevanam, tanniṣedhādavirāadhanā . (ṣoḍaśak v
r. 13-14).

[विराधना अपराधासेवनम्, तन्निषेधादविराधना । (षोडशक वृ. 13-14).]

अविराहियसंजम : (avirāhiyasañjam) An ascetic fully
observing the rules of right conduct. **अविराधितसंयम**

अविसंवाद : (avisamvād) Consistency in speech. **avisamvād**
śruteḥ pramāṇāntarābāadhanam pūrvāparāvirodhaśc avisamv
ādaḥ . (laghīy. svo. vr. 5-42).

[श्रुते प्रमाणान्तराबाधनं पूर्वापराविरोधश्च अविसंवादः । (लघीय.
स्वो. वृ. 5-42).]

अविसंवाय : (avisamvāy) Consistency in speech. **avisamvād**
śruteḥ pramāṇāntarābāadhanam pūrvāparāvirodhaśc avisamv
ādaḥ . (laghīy. svo. vr. 5-42).

[श्रुते प्रमाणान्तराबाधनं पूर्वापराविरोधश्च अविसंवादः । (लघीय.
स्वो. वृ. 5-42).]

अविहिंसा : (avihiṃsā) Absence of different kinds of
violence. **अविहिंसा**

अवेक्खा : (avekkhā) Standpoint, viewpoint relativity.

अपेक्षा

अवेय : (avey) A person free from sexual desire. **aved**

अवेयण : (aveyaṇ) A soul free from sense-feeling, an
emancipated soul. **अवेदन**

अव्वत्त : (avvatt) Indistinct; indefinite; immature;
ignorant. **अव्यक्त**

अव्वय : (avvay) Indestructible. **avyav**

अव्वयसिय : (avvayasiy) Indecisive, indeterminate.

अव्यवसित

अव्ववसिय : (avvavasiy) Indecisive, indeterminate.

अव्यवसित

अव्वाघाय : (avvāghāy) Absence of obstruction.

अव्वाघात

n vidyate pratyayāntareṇ vyāghāto bādhāsyetyavyāgh
ātam . (bh. ā. vijayo. ṭī. 2104).

[न विद्यते प्रत्ययान्तरेण व्याघातो बाधास्येत्यव्याघातम् । (भ.
आ. विजयो. टी. 2104).]

अव्वाबाध : (avvābādh) Free from troubles. **avyābādh**

n vidyate vividhā kāmādi janitā ā samantād bādhā duḥkham
yeṣāṃ te avyābādhāḥ . (t. vṛtti śrut. 4-25).

[न विद्यते विविधा कामादिजनिता आ समन्ताद् बाधा दुःखं येषां ते
अव्याबाधाः । (त. वृत्ति श्रुत. 4-25).]

अव्वाबाह : (avvābāh) free from troubles. **avyābādh**

n vidyate vividhā kāmādi janitā ā samantād bādhā duḥkham
yeṣāṃ te avyābādhāḥ . (t. vṛtti śrut. 4-25).

[न विद्यते विविधा कामादिजनिता आ समन्ताद् बाधा दुःखं येषां ते
अव्याबाधाः । (त. वृत्ति श्रुत. 4-25).]

अव्वामोह : (avvāmoh) Absence of delusion. **abyāmoh**

अव्वुच्छित्तिपय : (avvucchittiṇay) The stand point of
substance, the viewpoint of identity. **अव्वुच्छित्तिनय**

अस : (as) Non-existent, non-being. **asat**
ato(sato)nyadasat . (t. bhā. 5-29).

[अतो(सतो)ऽन्यदसत् । (त. भा. 5-29).]

असंकिंतेस : (asaṅkiles) Purity of thought. **asaṅkleś**

असंख : (asaṅkh) Innumerable. **asaṅkhy**

असंखिज्ज : (asaṅkhijj) Innumerable. **asaṅkhyey**

jo rāsī egegarūve avaṇijjamāṇe ṇiṭṭhādi so asaṅkhejjo
, jo puṇ ṇ samappai so rāsī aṇanto . (dhav. pu. 3, pr.2
67).

[जो रासी एगेगरूवे अवणिज्जमाणे णिट्ठादि सो असंखेज्जो, जो पुण ण
समप्पइ सो रासी अणंतो । (धव. पु. 3, पृ.267).]

असंखिज्जगुण : (asaṅkhijjagun) Multiplied innumerable
times. **असंखेयगुण**

असंखेज्ज : (asaṅkhejj) Innumerable. **asaṅkhyey**

jo rāsī egegarūve avaṇijjamāṇe ṇiṭṭhādi so asaṅkhejjo
, jo puṇ ṇ samappai so rāsī aṇanto . (dhav. pu. 3, pr.2
67).

[जो रासी एगेगरूवे अवणिज्जमाणे णिट्ठादि सो असंखेज्जो, जो पुण ण

समप्पइ सो रासी अणंतो । (धव. पु. 3, पृ. 267).]

असंख्येयगुण : (asaṅkhejjagūṇ) Multiplied innumerable times. **असंख्येयगुण**

असंग : (asaṅg) A soul free from attachment. **asaṅg**

असंजम : (asaṅjam) Sinful conduct. **asamjam**

असंजय : (asaṅjay) Devoid of right conduct. **asamjayat**

असंयुय : (asanthy) Irrelevant, inconsistent. **asamstṛt**

असंबद्ध : (asambaddh) Detached, disconnected. **asambaddh**

असंवर : (asaṁvar) influx of Karma. **asamvar**

असंविभागी : (asaṁvibhāgī) Selfish, not sharing with others. **असंविभागी**

असंवुड : (asaṁvuḍ) Indulged in sinful activity. **asamvṛt**

असंसत्त : (asaṁsatt) Unattached, unconnected. **asamṣakt**

असंसार : (asaṁsār) Salvation. **asamṣār**

असंसारसमावण्ण : (asaṁsārasamāvaṇṇ) A liberated soul.

असंसारसमापन्न

असइपोसण : (asaiposaṇ) Maintenance of prostitutes etc.

असतिपोसन

असविकरिया : (asakkiriya) A sinful action. **asatkriyā**

असगगह : (asaggah) Perverseness, wrongness. **asadgrah**

असच्च : (asacc) False, falsehood or lie; futile.

असत्थ

svakṣetr-kāl-bhāvaiḥ sadapi hi yasmin niṣidhyate vas tu . tat prathamamasatyaṁ, syānnāsti yathā devadattot r . (pu. si. 92).

[स्वक्षेत्र-काल-भावैः सदपि हि यस्मिन् निषिध्यते वस्तु । तत् प्रथममसत्यं, स्यान्नास्ति यथा देवदत्तोऽत्र । (पु. सि. 92).]

असच्चमरिसा : (asaccamarisā) Neither true nor false.

असत्थमर्थ

असण : (asaṇ) Food. **aśan**

असणपाण : (asaṇapāṇ) Food and water. **aśanapān**

असण्णी : (asaṇṇī) Non-rational, non-discursive.

असंजी

-tāvivarīdo asaṇṇī du . (dhav. pu. 1 pr. 152).

[—तत्त्विवरीदो असण्णी दु । (धव. पु. 1 पृ. 152).]

असत्त : (asatt) Free from attachment. **asakt**

असत्त : (asatt) False, flasehood or lie; futile.

असत्त्व

असत्थ : (asatth) Sinless conduct, asceticism. **aśastr**

असत्थपरिणय : (asatthapariṇay) A sentient thing not deprived of life by fire etc. **अशस्त्रपरिणत**

असदारम्म : (asadārambh) An evil activity. **asadārambh**

asan-asundarah---ārambhosyeti vā . (ṣoḍaśak vṛ. 1-3).

[असन्-असुन्दर---आरम्भोऽस्येति वा । (षोडशक वृ. 1-3).]

असब्भ : (asabbh) Impolite, abusive. **asambhṛ**

असब्भाव : (asabbhāv) Non-existence. **asadbhāv**

असमञ्जस : (asamañjas) Improper, ungraceful. **asamañjas**

असमाधि : (asamādhī) Distraction of mind, lack of concentration. **असमाधि**

असमाहि : (asamāhi) Distraction of mind, lack of concentration. **असमाधि**

असमिइ : (asamii) Carelessness. **asamiti**

असम्मत्त : (asammatt) Absence of right belief, wrong faith. **असम्यक्त्व**

असरण : (asaraṇ) Helpless. **aśaraṇ**

असरीरी : (asarīrī) An emancipated soul. **aśarīrī**

jesiṃ śarīraṃ naṭṭhi te aśarīrā . ke te ? pariṇivvūā .
(dhav. pu. 14, pr. 238).

[जिसि शरीरं नत्थि ते अशरीरा । के ते ? परिणिव्वुआ । (धव. पु. 14, पृ. 238).]

असव्वेज्ज : (asavvejj) A variety of feeling producing karma which caused pain. **असदेय**

असाया : (asāyā) Pain. **asātā**

असायावेयमिज्ज : (asāyāveyaṇijj) A variety of feeling producing karma which caused pain. **असातावेदनीय**

asādaṃ dukkhaṃ, taṃ vedāvedī bhuñjāvedī tti asādāvedaṇīyaṃ . (dhav. pu. 6, pr. 35).

[असादं दुक्खं, तं वेदावेदि भुंजावेदि ति असादावेदणीयं । (धव. पु. 6, पृ. 35).]

असावज्ज : (asāvajj) Sinless. **asāvady**

असिद्ध : (asiddh) A worldly soul. **asiddh**

saṃśayādivyavaccheden hi pratipannamarthasvarūpaṃ siddham
tadvipaṇītamāsiddham . (pr. k. mā. 3-20, pr. 369).

[संशयादिव्यवच्छेदेन हि प्रतिपन्नमर्थस्वरूपं सिद्धम्.

तद्विपरीतमसिद्धम् । (प्र. क. मा. 3-20, पृ. 369).]

असिद्धहेतु : (asiddhaheu) Non-existent probans.

असिद्धहेतु

असिद्धि : (asiddhi) Non-salvation. **asiddhi**

असिलोग : (asilog) Dishonour, ill-fame. **aślok**

असुभ : (asubh) Inauspicious, evil, bad, sinful. **aśubh**

असुभनाम, असुभणाम : (asubhanām, asubhaṇām) Inauspicious body making karma. **अशुभनाम**

असुयणिसिंय : (asuyaṇissiy) Knowledge not backed by scriptural learning but derived from spontaneous thought.

अश्रुतनिश्चित

yaputnaḥ pūrv---tadaśrutaniśritamiti . (āv. ni. hari.
vr. 1, pr. 9).

[यपुत्त पूर्व---तदश्रुतनिश्चितमिति । (आव. नि. हरि. वृ. 1, पृ. 9).]

असुह : (asuh) Inauspicious, evil, bad, sinful. **aśubh**

असुहनाम, असुहणाम : (asuhanām, asuhaṇām) Inauspicious body making karma. **अशुभनाम**

असूइ : (asūi) Impurity, filth, dirt. **aśuci**

अहक्काय : (ahakkhāy) Perfect conduct, pure conduct, passionless conduct, faultless conduct. **अयारूपात**

अहिंसा : (ahiṃsā) Non-injury, non-killing, non-violence, non-harm. **अहिंसा**

apṛādurbhāvaḥ khalu rāgādīnām bhavatyahiṃseti . (pu. si . 44).

[अप्रादुर्भावः खलु रागादीनां भवत्यहिंसेति । (पु. सि. 44).]

अहिगरण, अधिगरण : (ahigaraṇ, adhigaraṇ) Quarrel, implements of injury, killing etc. **अधिकरण**

arthāḥ prayojanāni---jīvādhikaraṇamaṃjīvādhikaraṇaṃ c . (t. bh ā. 6-8).

[अर्थः प्रयोजनानि---जीवाधिकरणमजीवाधिकरणं च । (त. भा. 6-8).]

अहोस्त : (ahoratt) A day and night. **ahorātr**
 eenam muhuttapamāṇeṇam tīsam muhuttā ahorattam . (anuy
 o. 137, pr. 179).

[एएणं मुहुत्तपमाणेण तीसं मुहुत्ता अहोस्तं । (अनुयो. 137, प.
 179).]

अहोल्लेग : (aholog) Lower world, infernal world. **adholok**
 hetṭhimaloyāyāro vettāsaṇasaṇṇiho sahāveṇ . (ti. p. 1
 -137).

[हेट्ठिमलोयायारे वेत्तासणसण्णिहो सहावेण । (ति. प. 1-137).]

आइकर : (āikar) A Tirthankara. **adikar**

आइण्ण : (āiṇṇ) A horse of good breed; modest. **ākīṇṇ**
 āiṇṇam ṇām jaṃ sāhū hiṃ āyariyaṃ viṇā vi omādikāraṇehi
 ṃ geṇhai . (abhidhā.2, pr. 5).

[आइण्णं णाम जं साहू हिं आयरियं विणा वि ओमादिकारणेहिं गेण्हइ ।
 (अभिधा.2, प. 5).]

आइतित्यंकर : (āititthaṅkar) Rsabha, the first
 Tirthankara. **आदितीर्यंकर**

आइतित्ययर : (āititthayar) Rasabha, the first Tirthankara.
आदितीर्यंकर

आइरय : (āirāy) Rsabha, the first king. **ādirāj**

आउक्कम्म : (āukkamm) Longevity-determining karma, and
 karma which confers on a living being a certain quantum of
 life. **आयुषकर्म**

bhavadhāraṇameji kuṇadi tti āuam . (dhav. pu. 13, 209).

[भवधारणमेजि कुणदि त्ति आउअं । (धव. पु. 13, 209).]

आउट्टि : (āuṭṭi) Killing, injuring, hurting. **ākuṭṭi**
 'kuṭṭ chedane' ākuṭṭanamākuṭṭaḥ, s vidyate yasyāsāvā
 kuṭṭi . (sūtrak. śī. v. 1, 1, 2, 25).

['कुट्ट छेदने' आकुट्टनमाकुट्टः, स विद्यते यस्यासावाकुट्टी ।
 (सूत्रक. शी. व. 1, 1, 2, 25).]

आउत्तया, आजुत्तया : (āuttayā, ājuttayā) Carefulness,
 attentiveness. **आयुक्ता**

आएलक्क : (āelakk) Nakedness, nudity. **ācelaky**
 vatthājiṇ-bakkeṇ y ahavā pattāiṇā asaṃvaraṇam . nibbhūsaṇ
 ṇiggantham accelakkam jagadi pūjjaṃ . (mūlā. 1-30).

[वत्थाजिण-बक्केण य अहवा पत्ताइणा असंवरणं । णिबूसाण
 अच्चेलक्कं जगदि पूज्जं । (मूला. 1-30).]

आकास : (ākās) Space. **ākāś**

savvesiṃ jīvāṇaṃ sesāṇaṃ taḥ y puggalāṇaṃ c . jaṃ dedi vivaramakhilaṃ taṃ loe havadi āyāsaṃ . (pañcā. kā. gā. 90).
[सर्वेसि जीवाणं सेसाणं तह य पुगलाणं च । जं देदि विवरमखिलं तं
लोए हवदि आयासं । (पंचा. का. गा. 90).]

आकासत्थिकय : (ākāsatthikāy) An extensive substance in the form of space. **आयशस्तिकय**

आकिंचण : (ākiñcaṇṇ) Non-attachment, non-possession. **आकिंचन्य**

hoṇṇ y nissaṅgo ñiyabhāvaṃ ñiggahittu suh-duhadaṃ . ñi ddaṇḍeṇ du vaṭṭadi aṇayāro tasskiñcaṇhaṃ . (dvādaśā nu. 79).

[होरुण य निस्संगो णियभावं णिगहित्तु सुह-दुहदं । णिदं देण दु
वट्टदि अणयारो तस्सकिंचणहं । (द्वादशानु. 79).]

आगइ : (āgai) Birth. **āgaṭṭi**

aṇṇagadīdo icchidagadīe āgamaṇamāgadi ṇām . (dhav. pu. 13, pr. 346).

[अण्णगदीदो इच्छिदगदीए आगमणमागदी णाम । (धव. पु. 13, पृ. 346).]

आगम : (āgam) Scripture, scriptural knowledge, authority, verbal testimony, word. **आगम**

sudhammāto ārabbh āyariyaparampareṇāgatamiti āgamo, attass vā vayaṇaṃ āgamo . (anuyo. cū. pr. 16).

[सुधम्मातो आरब्भ आयरियपरंपरेणागतमिति आगमो, अत्तस्स वा वयणं आगमो
। (अनुयो. चू. पृ. 16).]

आगमिय : (āgamiy) A scripture having dissimilar passages.

अगामिक

gādhāti agamiyaṃ khalu kāliyasutaṃ diṭṭhivāte vā . (viśeṣ ā. 546).

[गाधाति अगमियं खलु कालियसुतं दिट्ठिवाते वा । (विशेषा. 546).]

आगार : (āgār) A house; an exception. **āgār**

आगारधम्म : (āgāradhamm) The duty of a householder.

आगारधर्म

आगारी : (āgārī) A householder. **āgārī**

आगास : (āgās) Space. **ākāś**

savvesiṃ jīvāṇaṃ sesāṇaṃ taḥ y puggalāṇaṃ c . jaṃ dedi vivaramakhilaṃ taṃ loe havadi āyāsaṃ . (pañcā. kā. gā. 90).
[सर्वेसि जीवाणं सेसाणं तह य पुगलाणं च । जं देदि विवरमखिलं तं
लोए हवदि आयासं । (पंचा. का. गा. 90).]

आगासत्थिकाय : (āgāsattthikāy) An extensive substance in the form of space. **आकाशस्तिकाय**

आगिकाय, अगणिकाय : (āggikāy, agañikāy) Fire-bodied souls. **अग्निकाय**

prthvikāyo mṛtamanuṣyādikāyavat .---evamabādiṣvapi yo j yam . (s. si. 2-13).

[पृथ्वीकायो मृतमनुष्यादिकायवत् ।---एवमबादिष्वपि योज्यम् । (स. सि. 2-13).]

आघाय : (āghāy) Killing. **āghāt**

आघायमण्डल : (āghāyamaṇḍal) A slaughter-house. **āghātamaṇḍal**

आच्छिज्ज : (ācchijj) A sin incurred by snatching food from others and giving it to ascetics. **अच्छेद्य**

acchejjam cāchindiy jam sāmī bhiccamāñam . (pañcāsak 60 8).

[अच्छेज्जं चाछिंदिय जं सामी भिच्चमाईणं । (पंचाशक 608).]

आच्छेज्ज : (ācchejj) A sin incurred by snatching food from others and giving it to ascetics. **अच्छेद्य**

acchejjam cāchindiy jam sāmī bhiccamāñam . (pañcāsak 60 8).

[अच्छेज्जं चाछिंदिय जं सामी भिच्चमाईणं । (पंचाशक 608).]

आजाइ : (ājāi) Birth. **ājāti**

आजीव : (ājīv) A fault incurred by an ascetic by accepting food after making his caste etc. known **आजीव** jāi kul gaṇ kamme sippe ājīvaṇā u pañcavihā . sūyāe a sūyāe v appāṇ kahehi ekkekke . (piṇḍani. 437).

[जाई कुल गण कम्मे सिप्पे आजीवणा उ पंचविहा । सूयाए असूयाए व अप्पाण कहेहि एक्केक्के । (पिण्डनि. 437).]

आणपाप : (āṇapāṇ) Respiration, breathing, inhaling and exhaling air. **आनप्राण**

ego āṇapāṇū teyālisaṃ sayā u bāvannā . āvaliyapamāṇeṇam aṇantanāñihim niddittho. (sūryapr. malay. v. 20, 10 5-106).

[एगो आणपाणू तेयालीसं सया उ बावन्ना । आवलियपमाणेणं अणंतनाणीहिं निदिट्ठो । (सूर्यप्र. मलय. वृ. 20, 105-106).]

आणयणपओग : (āṇayanapaog) Asking somebody to bring something from outside the limits. **आनयनप्रयोग**

viśiṣṭāvadhike---ityapare paṭhanti . (t. bhā. hari. v si ddh. v. 7-26).

[विशिष्टावधिके---इत्यपरे पठन्ति । (त. भा. हरि. व सिद्ध. वृ.

7-26).]

अणगारेवजोग : (āṇāgārovaog) Indeterminate knowledge.

अणारुवजोग

anāyāruvajogo---sāgāro tti . (dhav. pu. 13, pr. 207)

[अणारुवजोगो---सागारे ति । (धव. पु. 13, पृ. 207).]

अणिवित्तबदरसम्पराय : (āṇivittibādarasamparāy) A stage of spiritual development in which gross passions can also attack. **अणिवित्तबदरसम्पराय**

अणुकम्पिय : (āṇukampiy) Compasionate. **āṇukampik**

अणुपुव्वी : (āṇupuvvī) A variety of body-making karma by the rise of which a soul transmigrates from one state of existence to another. **अणुपुव्वी**

mukkapuvvasarīrass---āṇupuvvī ṇām . (dhav. pu. 13. p r. 371).

[मुक्कपुव्वसरिरस्स---आणुपुव्वी णाम । (धव. पु. 13. पृ. 371).]

आतंक : (ātaṅk) A fatal disease. **ātaṅk**

ātaṅkaḥ sadyoghātī rogaḥ . (pañcasūti. pr. 15).

[आतङ्कः सद्योघाती रोगः । (पञ्चसूटी. पृ. 15).]

आतव : (ātav) A kind of body-making karma by the rise of which a soul gets hotbody. **आतप**

आतवण : (ātavaṇ) Practising austerity by enduring heat etc. **आतपन**

आपुच्छा, अउच्छा : (āpucchaṇā, āucchaṇā) Asking permission. **आपुच्छन**

āpucchaṇā u kajje . (āv. ni. 697).

[आपुच्छा उ कज्जे । (आव. नि. 697).]

आपुच्छ, अउच्छ : (āpucchā, āucchā) Same as Aprcchana.

आपुच्छ

ādāvaṇādigahaṇe saṇṇāubbhāmagādīgamaṇe vā . viṇayenāyariyā disu āpucchā hodi kāyavvā . (mūlā. 4-14).

[आदावणादिगहणे सण्णाउब्भामगादिगमणे वा । विणयेणारिययादिसु आपुच्छा होदि कायव्वा । (मूला. 4-14).]

आभिनिबोहिय : (ābhiṇibohiy) Sensory and mental knowledge.

आभिनिबोहिक

ihā apoh mīmaṃsā maggaṇā y gavesaṇā . saṇṇā saī maī paṇṇ ā savvaṇ ābhiṇibohiyaṇ . (nandī. gā. 77).

[ईहा अपोह मीमंसा मग्गणा य गवेसणा । सण्णा सई मई पण्णा सव्वं आभिनिबोहियं । (नन्दी. गा. 77).]

आभोग : (ābhog) Knowledge, consciousness. **ābhog**

ābhogo uvaogo . (pratyā. sv. gā. 55).

[आभोगो उवओगो । (प्रत्या. स्व. गा. 55).]

आभोगपता : (ābhogaṇatā) Reflection, thought. **ābhogaṇatā**

आभोगबहुस : (ābhogabaus) An ascetic consiously incurring sin. **आभोगबकुश**

sañcityakārī ābhogabakuśaḥ . (t. bhā. siddh. vṛ. 9-49).

[संचित्यकारी आभोगबकुश । (त. भा. सिद्ध. वृ. 9-49).]

आभोगबगुस : (ābhogabagus) An ascetic consiously incurring sin. **आभोगबकुश**

sañcityakārī ābhogabakuśaḥ . (t. bhā. siddh. vṛ. 9-49).

[संचित्यकारी आभोगबकुश । (त. भा. सिद्ध. वृ. 9-49).]

आम : (ām) Raw, unripe, uncooked. **ām**

आमगंथ : (āmaganth) A fault, a sin. **āmagandh**

आमरिसोसहि : (āmarisosahi) Power to cure diseases by mere touch of the hand. **आमशौचधि**

risi-kar-caraṇādīṇaṃ alliyamettammi jīe pāsāmmi . jī
vā honti ṇirogā sā ammarisosahī riddhī . (ti. p. 10
68).

[रिसि-कर-चरणादीणं अल्लियमेत्तम्मि जीए पासाम्मि । जीवा होति
पिरोगा सा अम्मरिसोसही रिद्धी । (ति. प. 1068).]

आमुक्ख : (āmukkh) Complete emancipation. **āmokṣ**

आयम्बिल : (āyambil) A kind of austerity in which food
is taken without salt etc . **आचामत**

आययद्ध : (āyayaṭṭh) Emancipation. **āyatārth**

आययसंठाण : (āyayaṣaṇṭhāṇ) Long configuration (external
form, outline). **आयतसंस्थान**

samyaktavādi---nimittamāyatanam bhaṇyate . (bṛ. dravyasaṃ
. ṭī. 41, pṛ. 148).

[सम्यक्वादि---निमित्तमायतनं भण्यते । (बृ. द्रव्यसं. टी. 41,
पृ. 148).]

आयरिय : (āyariy) A preceptor; the head of a group of
monks. **आचार्य**

sadā āyāraṇḍiddaṇhū---āyario teṇ vuccade . (mūlā. 7,
8-9).

[सदा आयारविण्हू---आयरिओ तेण वुच्चदे । (मूला. 7, 8-9).]

आयाणपिक्खेवसमिइ : (āyāṇaṇikkhevasamii) Carefullness in taking up and laying down things. **अदाननिशेषसमिति** potthai-kamaṇḍalāiṃ gahaṇ-visaggesu payatapariṇāmo . ādāvaṇ-ṇikkhevaṇ-samidi hodi tti ṇiddiṭṭhā . (ni. sā. 64).

[पोत्थइ-कमंडलाई गहण-विसग्गेसु पयतपरिणामो ।

आदावण-पिक्खेवण-समिदी होदि ति णिदिट्ठा । (नि. सा. 64).]

आयामग : (āyāmag) Water removed after boiling rice, pulse etc. **आचामक**

आयामविककम्भ : (āyāmavikkambh) Length and breadth.

आयामविकम्भ

आयामविकसम्भ : (āyāmavikkhambh) Length and breadth.

आयामविकम्भ

आयार : (āyār) Conduct, behaviour, practice. ācār se kiṃ tamāyāre---se taṃ āyāre . (ṇandī. 45, pṛ. 209)

[से किं तमायारे---से तं आयारे । (णंदी. 45, पृ. 209).]

आयारवम : (āyāravam) One possessed of right conduct.

आचारवत

आरम्भ : (ārambh) Sinful operation, killing. ārambh prakram ārambhaḥ . (s. si. 6-8) ārambhaḥ prāṇipīḍāhet uvvyāpāraḥ . (s. si. 6-15).

[प्रक्रम आरम्भ । (स. सि. 6-8) आरम्भ प्राणिपीडाहेतुव्यापार ।

(स. सि. 6-15).]

आरभडा : (ārabhaḍā) Hasty (quick) inspection of clothes.

आरभटा

vitahakaraṇammi turiaṃ aṇṇaṃ aṇṇaṃ v giṇḥ ārabhaḍā . (paṃ cav. 246).

[वितहकरणमि तुरिअं अण्णं अण्णं व गिण्ह आरभडा । (पंचव. 246).]

आरा : (ārā) A spoke of a wheel; an area, a division of time. **आरा**

आराहग : (ārāhag) One who devoted himself to asceticism.

आराधक

pañcindiehiṃ gutto maṇamāitivihakāraṇamāutto . tav-niyam -sañjamammi a jutto ārādhao hoi . (odhani. 281, pṛ. 250)

[पंचिंदिएहिं गुत्तो मणमाईतिविहकारणमाउत्तो । तव-नियम-संजममि अ जुत्तो आराधओ होइ । (ओधनि. 281, पृ. 250).]

आरिय, अज्ज : (āriy, ajj) Noble, revered, cultured, maternal grand-father, paternal grandfather. **आर्य** guṇairguṇavadbhirvā aryant ityāryāḥ . (s. si. 3-36).

[गुणैर्गुणवद्भिर्वा अर्यन्त इत्यार्याः । (स. सि. 3-36).]

आरियग, अज्जग : (āriyag, ajjag) Grand-father. **āryak**

आरोवणा : (ārovaṇā) Addition of another expiation to the former one. **आरोपणा**

आरोह : (āroh) The height of a body. **āroh**

āroho nām---śaṇṇocchrāyaḥ . (bṛhatk. vṛ. 2051).

[आरोहो नाम---शरीरोच्छ्रायः । (बृहत्क. वृ. 2051).]

आलावग : (ālāvag) A group of connected sentences. **ālāpak**

आलावण : (ālāvaṇ) Binding of two things joined together.

आलापन

आलुप : (ālump) One engaged in evil deeds. **ālump**

आलोयण : (āloyaṇ) Confession; general awareness. **ālocan**

jo passadi appāṇaṃ samabhāve saṇṭhavittu pariṇāmaṃ . āloyaṇ midī jāṇaḥ paramajñāṇandass uvaesaṃ . (ni. sā. 109).

[जो पस्सदि अप्पाणं समभावे संठवित्तु परिणामं । आलोयणमिदि जाणह परमजिणंदस्स उवएसं । (नि. सा. 109).]

आलोयणा : (āloyaṇā) Confession; general awareness.

आलोचना

uggahasamayāṇantaraṃ sabbhūyavisesatthābhimuhamāloyaṇaṃ āloyaṇā bhaṇṇati . (nandī. cū. pr. 26).

[उग्गाहसमयानंतरं सब्भूयविसेसत्थाभिमुहमालोयणं आलोयणा भण्णति । (नन्दी. चू. पृ. 26).]

आवट्ठपया : (āvaṭṭaṇayā) Determination. **āvartanatā**

आवरणिज्ज : (āvaraṇijj) Obscuring, veiling, obstructing.

आवरणीय

आवलि : (āvali) Same as Avalika. **āvali**

आवलिया : (āvaliyā) A period consisting of innumerable samayas; a line, a row, a series. **आवतिका**

आवस्सग : (āvassag) An essential duty of the ascetic.

आवश्यक

ṇ vaso avaso avasass kammamāvāsayaṃ ti boddhavvā . (mūlā . 7-14).

[ण वसो अवसो अवसस्स कम्ममावासयं ति बोद्धव्वा । (मूला. 7-14).]

आवस्सय : (āvassay) An essential duty of the ascetic.

आवश्यक

ṇ vaso avaso avasass kammamāvāsayaṃ ti boddhavvā . (mūlā . 7-14).

[ण वसो अवसो अवस्सस कम्ममावासयं ति बोद्धव्वा । (मूला. 7-14).]

आवरिसया : (āvassiyā) Asking permission for some pressing work. **आवरियका**

avaśyaṃ---avaśyā kriyeti sūcitam . (anuyo. hari. vṛ . pr. 58).

[अवश्यं---अवस्था क्रियेति सूचितम् । (अनुयो. हरि. वृ. पृ. 58).]

आवीइमरण : (āvīimaraṇ) Diminution (act of lessening) of life every instant. **आवीचिमरण**

āvīci nām nirantaramityarthah, uvavannamatt ev jīvo aṇu bhāvaparisaṃmāpteḥ nirantaram samaye samaye marati . (uttarā. cū. pr. 127).

[आवीची नाम निरन्तरमित्यर्थः, उववन्नमत्त एव जीवो

अणुभावपरिसमाप्तेः निरन्तरं समये समये मरति । (उत्तरा. चू. पृ. 127).]

आस : (ās) Food. **आस**

आसंग : (āsaṅg) Attachment. **आसाङ्ग**

आसंसा : (āsaṃsā) Desire. **आसांस**

paccakkhāṇaṃ seyaṃ aparimāṇem hoi kāyavvaṃ . jesiṃ tu p rīmāṇaṃ taṃ duṭṭhaṃ hoi āsaṃsā . (uttarā. ni. 3-177, p r. 176).

[पच्चक्खणं सेयं अपरिमाणेम होइ कायव्वं । जेसिं तु परीमाणं तं दुट्ठं होइ आसंसा । (उत्तरा. नि. 3-177, पृ. 176).]

आसंसापओग : (āsaṃsāpaog) Desiring. **आसांसप्रायोग**

आसन : (āsaṇ) Posture. **आसन**

niścayenātmano---lakṣaṇamāsanam . (ārā. sā. ṭī. 26).

[निश्चयेनात्मनो---लक्षणमासनम् । (आरा. सा. टी. 26).]

आसति : (āsatti) Attachment. **आसक्ति**

आसम : (āsam) āA hermitage; a stage of life. **आस्रम**

āsramah tāpasādyāvāsaḥ . (aupapā. abhay. vṛ. 32, pr. 74)

[आश्रमः तापसाद्यावासः । (औपपा. अभय. वृ. 32, पृ. 74).]

आसव : (āsav) Influx of karma, inflow of karmic particles. **आसव**

kāyāvānmanahkarm yogah . s āsraṇah . (t. sū. 6. 1-2).
[कायावाङ्मनस्कर्म योगः । स आसवः । (त. सू. 6. 1-2).]

आसायण : (āsāyaṇ) Denial taste. **āsādan**

kāyen vācā t paraprakāśyajñānasy varjanamāsādanam . (s . si. 6-10).

[कायेन वाचा त परप्रकाश्यज्ञानस्य वर्जनमासादनम् । (स. सि. 6-10).]

आसायणा : (āsāyaṇā) Irreverence, disrespect, immodesty.

आशातना

आहारक : (āhārak) Projectable body etc. **āhārak**
āhārassudaṇḍ---kadāci sambhavai . (go. jī. 234-37).

[आहारस्सुदण्ण---कदाचि संभवइ । (गो. जी. 234-37).]

आहारगतद्धि : (āhāragaladdhi) The power of making a projectable body. **आहारकलब्धि**

आहारगसमुद्घाय : (āhāragasamugghāy) Emanation of soul-parcicles from the gross body to make the projectable body. **आहारकसमुद्घात**

athoktavidhinā---āhāraśamuddhātah . (t.vā.1, 20, 12,pr .77)

[अथोक्तविधिना---आहारकसमुद्घातः । (त.वा.1, 20, 12,पृ.77)]

आहारपज्जति : (āhārapajjatti) Full development of the power of assimilating food. **आहारपर्याप्ति**

āhārapajjattī ṇām khalarasaparīṇāmasattī . (nandī cū.pr.15)

[आहारपज्जत्ती णाम खलरसपरिणामसत्ती । (नन्दी चू.पृ.15)]

आहारसण्णा : (āhārasaṇṇā) Desire of taking food.

आहारसंज्ञा

āhāradamṣaṇeṇ y tassuvajogeṇ ūṇakutṭhāe . sādīdarudīraṇāe havadi hu āhār saṇṇā du . (go.jī.134)

[आहारदंसेणेण य तस्सुवजोगेण ऊणकुट्ठाए । सादिदरुदीरणए हवदि हु आहार सण्णा दु । (गो.जी.134)]

आहिङ्ग : (āhiṇḍag) A wanderer. **āhiṇḍak**

इंशिणी : (iṅkhiṇī) Censure, blame, adverse criticism, soul. **इंशिणी**

iṅgiṇīśabden iḍgitamātmāno bhanyate . (bh.ā.vijayo.29)

[इंशिणीशब्देन इङ्गितमात्मनो भण्यते । (भ.आ.विजयो.29)]

इङ्गिणीमरण : (iṅgiṇīmaran) Voluntary death in a definite area without receiving any service from others. **इङ्गिणीमरण** ātmopakārasavyapekṣamaṃ paropakāranirapekṣam iḍgiṇīmaranaṃ . (dhav. 1, pr.23-24)

[आत्मोपकारसव्यपेक्षमं परोपकारनिरपेक्षम् इङ्गिणीमरणम् । (धव. 1, पृ.23-24)]

इन्दिय : (indiy) A sense-organ. **Indriy**

indas liṅgamindiyam. indo jīvo, tass liṅg jānāvaṇaṃ sūc yaṃ jaṃ tamindiyamidi vuttaṃ hodi . (dhav.pu.7,pr.61)
[इंदस लिंगमिन्दियं। इंदो जीवो, तस्स लिंग जानावणं सूचयं जं तमिन्दियमिदि वुत्तं होदि । (धव.पु.7,पृ.61)]

इन्दियदूठ : (indiyatth) The object of a sense organ.

इन्द्रियार्थ

इन्द्रियय : (indiyay) Sensuous, sensory. **Indriya**

इच्छागार : (icchāgār) Willingly carrying out the orders of a preceptor. **इच्छाकार**

icchāmabhyupagamaṃ karotīti icchākār ādaraḥ . (mūlā. vṛ. 4-4).

[इच्छामभ्युपगमं करोतीति इच्छाकार आदरः । (मूला. वृ. 4-4).]

इच्छापरिमाण : (icchāparimāṇ) Limitation of desires.

इच्छापरिमाण

इच्छायार : (icchāyār) Willingly carrying out the orders of a preceptor. **इच्छाकार**

icchāmabhyupagamaṃ karotīti icchākār ādaraḥ . (mūlā. vṛ.4 -4) .

[इच्छामभ्युपगमं करोतीति इच्छाकार आदरः । (मूला. वृ.4-4) .]

इद्धि : (iddhi) An extraordinary power. **iddhi**

bhogovabhog-hay-hatthi-maṇi-ramaṇasampayā sampayakāraṇaṃ c' iddhī ṇ ām . (dhav. pu. 13, pr. 348).

[भोगोवभोग-हय-हत्थि-मणि-रयणसंपया संपयकारणं च इद्धी णाम । (धव. पु. 13, पृ. 348).]

इत्तरपरिगृहीयागमण : (ittarapiragihīyāgamaṇ) To enjoy a woman accepted for a short time. **इत्तरपरिगृहीतागमन**

itvaraparigrhītāgamaṇaṃ---saṃvanamityarthaḥ . (śrā.pr.ṭī. 273).

[इत्तरपरिगृहीतागमनं---संवनमित्यर्थः । (श्रा.प्र.टी.273).]

इत्तरी : (ittarī) A woman temporarily kept. **itvarī**

इत्थिवेय : (itthivey) Feminine desire. **strīved**

itthivedodaṇ itthivedo . (dhav. pu. 7, pr. 79).

[इत्थिवेदोदण इत्थिवेदो । (धव. पु. 7, पृ. 79).]

इत्थीवेय : (itthīvey) Feminine desire. **strīved**

itthivedodaṇ itthivedo . (dhav. pu. 7, pr. 79).

[इत्थिवेदोदण इत्थिवेदो । (धव. पु. 7, पृ. 79).]

इन्द्र : (indr) A lord of gods. **indr**

anyadevāsādhāraṇānimādiyogādindantīti indrāḥ . (s. si. 4-4).

[अन्यदेवासाधारणाणिमादियोगादिन्दन्तीति इन्द्रः । (स.सि.4-4).]

इरिया : (iriyā) Walking. **īryā**

इरियापहकम्म : (iriyāpahakamm) A kind of karma incurred by walking. **ईर्यापयकर्म**

jaṃ tamīriyāvahakammaṃ ṇaṃ . t chadumattavīyarāyāṇaṃ sajogike valīṇaṃ vā taṃ savvamīriyāvahakammaṃ ṇaṃ .. (ṣaṭkhaṃ. 5, 4, 23-24 pu.13, pr.47).

[जं तमीरियावहकम्मं णाम । त छदुमत्तवीयरायाणं सजोगिकेवलीणम वा तं सव्वमीरियावहकम्मं णाम ॥ (षट्खं. 5, 4, 23-24 पु.13, पृ.47).]

इरियापहिगबंध : (iriyāpahigabandh) Karmic bondage caused by walking. **ईर्यापधिकबंध**

इरियासमिइ : (iriyāsami) Carefulness in walking.

ईयासमिति

phāsuyamaggeṇ divā jugantarappehiṇā sakajjeṇ . jantūṇ par ihaṃrateniriyāsamiḍī have gamaṇaṃ .. (mūlā. 1-11).

[फासुयमगेण दिवा जुगंतरप्पेहिणा सकज्जेण । जंतूण

परिहंरतेनिरियासमिदी हवे गमणं ॥ (मूला. 1-11).]

इहलोगभय : (ihalogabhay) Fear arising from the beings of this world. **इहलोकभय**

ihalakabhayaṃ hi kṣutpipāsāpīḍādiviṣayam . (ratnak. 11. 5-8).

[इहलोकभयं हि क्षुत्पिपासापीडादिविषयम् । (रत्नक. टी. 5-8).]

इहलोकासंसापओग : (ihalogāsamsāpaog) Desire of being a king etc. in this world. **इहलोकाशंसाप्रयोग**

ihaloko manuṣyalokaḥ, nasminnāsamsābhilāṣaḥ, tasyā prayo gaḥ . (śrā.pr. 11. 385).

[इहलोको मनुष्यलोकः, नस्मिन्नाशंसाभिलाषः, तस्या प्रयोगः ।

(श्रा.प्र.टी. 385).]

ईसरकारणिय : (īsarakāraṇiy) One who holds that God is the creator of the universe. **ईश्वरकारणिक**

ईहा : (ihā) Speculation. **Īhā**

Īhā ūhā apohā maggaṇā gavesaṇā mīmāṃsā . (ṣaṭkham. 5, 5, 38-pu.13, pr.242).

[ईहा ऊहा अपोहा मग्गणा गवेसणा मीमांसा । (षट्खं. 5, 5, 38-पु.13, पृ.242).]

उंच : (uñch) Begging of alms. **uñch**

उउ : (uu) A measure of time consisting of two months.

उतु

do māsā uū . (bhagavati pr. 825).

[दो मासा उउ । (भगवती पृ. 825).]

उउगइ, उज्जुगइ : (uugai, ujjugai) Straight motion.

उज्जुगति

उउमइ : (uumai) Straight telepathy. **uujugati**

उक्करिस : (ukkaris) Pride, eminence, rise, prosperity.

उत्कर्ष

ukkaddaṇaṃ have vaḍḍhī . (go.k.438).

[उक्कड्डणं हवे वड्ढी । (गो.क.438).]

उक्कालिय : (ukkāliy) A canonical text which can be studied at any proper time, that is for the study of which there is no fixed time. **उत्कालिक**

svādhyāyakāle aniyatakālamutkālikam . (t. vā. 1, 20, 14).

[स्वाध्यायकाले अनियतकालमुत्कालिकम् । (त. वा. 1, 20, 14).]

उग्गम : (uggam) A fault incurred by an ascetic owing to a householder in connection with his food etc. **उद्गम**

उग्घाइम : (ugghāim) Minor expiation, same as Udghatika.

उद्घातिम

उग्घाइय : (ugghāiy) Minor expiation. **udghātik**

उच्चगोत्त : (uccagott) A kind of karma by the rise of which a soul is born in a high family. **उच्चगोत्र**
yasyodayāt lokapūjiteṣu kuleṣu janam taduccairgotram . (s.si.8-12).

[यस्योदयात् लोकपूजितेषु कुलेषु जनम तदुच्चैर्गोत्रम् ।

(स.सि.8-12).]

उच्चव्वय : (uccavvay) One observing great vows, i.e., an ascetic. **उच्चव्रत**

उच्चारपासवण : (uccārapāsavaṇ) Exertion and urine.

उच्चारप्रसवण

vaṇadāh-kisi-masikade thaṇḍilleṇupparodh vitthaṇṇe . avag dajantuvivitte uccārādī visajjejjo . (mūlā.5-124)

[वणदाह-किसि-मसिकदे थंडिल्लेणुप्परोध वित्यण्णे ।

अवगदजंतुविवित्ते उच्चारदी विसज्जेज्जो । (मूला.5-124).]

उच्चावय : (uccāvay) High and low. **uccāvāc**

उच्छास : (ucchās) Inhalation. **ucchavās**

saṅkhejjāo āvaliāo ūsāso . (ānuyo. sū.137, pr.178).

[संखेज्जाओ आवलिआओ ऊसासो । (आनुयो. सू.137, पृ.178).]

उच्छोलण : (uccholaṇ) Careless washing of hands etc.

उच्छोलन

उजुगइ : (ujugai) Straight motion. **ujugati**

उजुमइ : (ujumai) Straight telepathy. **ujumati**

ujjumati---cintio tti jāṇai . (nandī. cūṇi pr. 1 5).

[उज्जुमती---चित्तिओ ति जाणइ । (नन्दी. चूर्णि पृ. 15).]

उज्जुमइ : (ujjumai) Straight telepathy. **ujumati**

ujjumati---cintio tti jāṇai . (nandī. cūṇi pr. 1 5).

[उज्जुमती---चित्तिओ ति जाणइ । (नन्दी. चूर्णि पृ. 15).]

उज्जुसुत्त : (ujjusutt) Straight (present or

momentary) viewpoint, analytic stand-point. **उज्जुसुत्त**
ujjusudo duviho---pajjayavisao . (dhav. pu. 9, pr.244).

[उज्जुसुदो दुविहो---पज्जयविसओ । (धव. पु. 9, पृ.244).]

उज्जुसुत्ताभास : (ujjusuttābhās) Fallacy of the straight viewpoint, fallacy of the analytic standpoint.

उज्जुसुत्ताभास

उज्जुसुत्ताहास : (ujjusuttāhās) Fallacy of the straight viewpoint, fallacy of the analytic standpoint.

उज्जुसुत्ताभास

उज्जोय : (ujjoy) A kind of body making karma by the rise of which a soul gets bright body. **उद्योत**

उद्धलोग : (uddhalog) upper world, celestial world.

उर्ध्वलोक

उत्किट्ठ : (utkiṭṭh) Maximum. **utṭiṭṭ**

pañcamahavvayajuttā---ukkiṭṭhā antarā honti .. (kārti ke. 195).

[पंचमहव्ययजुता---उत्किट्ठा अंतर्य होती ॥ (कार्तिके. 195).]

उत्तमदूठ, उत्तमत्थ : (uttamaṭṭh, uttamattṭh) Salvation.

उत्तमार्थ

उत्तमदूठाण : (uttamaṭṭhāṇ) Salvation. **uttamasthān**

उत्तमठाण : (uttamathāṇ) Salvation. **uttamasthān**

उत्तमपुरिस : (uttamapuris) An excellent man like

Tirthankara Cakravartin etc. **उत्तमपुरुष**

उत्तरगुण : (uttaragun) A secondary duty, a minor virtue.

उत्तरगुण

śeṣaṇ piṇḍ---tvamī matāḥ .. (abhidhā. 2, pr.763).

[शेषः पिण्ड---त्वमी मताः ॥ (अभिधा. 2, पृ.763).]

उत्तराचर : (uttaracar) Successor. **uttaracar**

उत्तरपयिडी, उत्तरपइडी : (uttarapayidī, uttarapaiḍī) A

sub-division of karma. **उत्तरप्रकृति**

pudh-pudhāvayavā pajjvaṭṭhiyaṇaṇibandhaṇā uttarapayaḍī ṇām . (dhav.pu.6, pr.5-6).

[पुध-पुधावयवा पज्जवट्ठियण्णिबन्धणा उत्तरपयडी णाम । (धव.पु.6, पृ.5-6).]

उत्तामिय : (uttāniy) One who has taken a vow to lie flat. **उत्तानिक**

उत्थाणपरियामिय : (utthāṇapariyāniy) A biography from birth to death. **उत्थानपरियानिक**

उदय : (uday) Rise, realisation. **uday**

jaṇ kammakkhandhā---mudao tti saṇṇā . (dhav.pu. 6, pr. 2 13).

[जं कम्मकखंधा---मुदओ त्ति सण्णा । (धव.पु. 6, पृ. 213).]

उदाहरण : (udāharaṇ) Illustration, example. **udāharaṇ**

drṣṭāntavacanamudāharaṇam . (pramāṇamī. 2, 1, 13).

[दृष्टान्तवचनमुदाहरणम् । (प्रमाणमी. 2, 1, 13).]

उदीरणा : (udīraṇā) Premature realisation. **udīraṇā**

je kammakkhandhā---udīraṇāvyapadeśāt . (dhav. pu. 6, pr. 214).

[जे कम्मकखंधा---उदीरणाव्यपदेशात् । (धव. पु. 6, पृ. 214).]

उदिट्ठभत्त : (uddiṭṭhabhatt) Food specially prepared for an ascetic. **उदिट्ठिमक**

उदेसग : (uddesag) A sub-division of a chapter.

उदेशक

उदेशिग : (uddesig) A sin incurred by an ascetic by accepting the food etc. specially prepared for them. **ओदेशिक**
devad-pāsaṇḍattham---samādeso . (mūlā. 6, 6-7).

[देवद-पासंडत्थं---समादेशो । (मूला. 6, 6-7).]

उदेशिय : (uddesiy) A sin incurred by an ascetic by accepting the food etc. specially prepared for them. **ओदेशिक**
devad-pāsaṇḍattham---samādeso . (mūlā. 6, 6-7).

[देवद-पासंडत्थं---समादेशो । (मूला. 6, 6-7).]

उद्धगइ, उद्धगई : (uddhagai, uddhagāi) Upward motion.

उर्ध्वगति

उद्धलोग : (uddhalog) upper world, celestial world.

उर्ध्वलोक

उद्धारपत्तोवम : (uddhārapallovam) The time required to empty a pit which is one yojana in length, breadth and width and is filled with the finest points of hair and from which one hair-point is taken out at every samaya. **उद्धारपत्तोपम**
tatth ṇaṃ je se ---uddhārapaliavame . (anuyo. 138, pr. 180).

[तत्थ णं जे से ---उद्धारपलिओवमे । (अनुयो. 138, पृ. 180).]

उद्धारसमय : (uddhārasamay) The number of Samayas contained in 25 Sagaropamas, many crore years. **उद्धारसमय**

उद्धारसागरोवम : (uddhārasāgarovam) A measure of time consisting of more than ten crore years. **उद्धारसागरोपम**
eesiṃ pallāṇaṃ---bhavē parimāṇaṃ .. (anuyo. gā. 107, pr. 180).

[एएसि पल्लानं---भवे परिमाणं ॥ (अनुयो. गा. 107, पृ. 180).]

उप्पल : (uppal) A measure of time consisting of eighty-four lakhs of Utpalangas. **उत्पल**

उप्पलंग : (uppalāṅ) A measure of time consisting of eighty-four lakhs of Hunutas. **उत्पलङ्ग**

उप्पाय : (uppāy) Origination. **utpād**
āviṃbhāvo uppādo . (dhav.pu. 15, pr.19).

[आविम्भावो उप्पादो । (धव.पु. 15, पृ.19).]

उपपायण : (uppāyaṇ) A fault incurred by an ascetic himself in connection with his food etc. **उत्पादन**

उब्भिण्ण : (ubbhiṇṇ) A fault incurred by an ascetic by accepting the food etc. given after opening a door etc.

उद्दिमन्न

pihidaṃ lañchidayam vā osah-dhidasakkarādi jaṃ davvaṃ . ubbhiṇṇiūṇ deyaṃ ubbhiṇṇaṃ hodi ṇādavvaṃ . (mūlā. 6-22)

[पिहिदं लंछिदयं वा ओसह-धिदसक्करादि जं दव्वं । उब्भिण्णिऊण देयं उब्भिण्णं होदि णादव्वं । (मूला. 6-22).]

उम्माण : (ummāṇ) A measure of weight. **ummāṇ**

se kiṃ taṃ ummāṇe ?---biṣaṃ tulāo bhāro . (anuyo. sū . 132, pr.153).

[से किं तं उम्माणे ?---बीसं तुलाओ भारो । (अनुयो. सू. 132, पृ.153).]

उम्मिस्स : (ummiss) Food mixed with what possesses life. **उम्मिन्न**

puḍhavi āu y tahā haridā biyā tasā y sajjivā . pañcehiṃ tehiṃ missaṃ āhāraṃ hodi ummisasaṃ .. (mūlā. 6-53).

[पुढवी आऊ य तहा हरिदा बीया तसा य सज्जीवा । पंचेहिं तेहिं मिस्सं आहारं होदि उम्मिससं ॥ (मूला. 6-53).]

उरोपरिसण : (uroparisapp) A reptile moving on the breast. **उरुपरिसर्प**

उवंग : (uvaṅg) A subsidiary canonical text. **upāṅg**

उवउत्त : (uvautt) Attentive, cautious. **upayukt**

उवएसरुइ : (uvaesarui) Right belief produced by a sermon.

उपदेशरुचि

ee cev u bhāve uvaitṭhe jo pareṇ saddahai . chadamatthenṇ ji neṇ v uvaesarui tti nāyavvo .. (uttarā.28-19).

[एए चैव उ भावे उवइट्ठे जो परेण सदहइ । छदमत्थेण जिणेण व उवएसरुइ ति नायव्वो ॥ (उत्तरा.28-19).]

उवओग : (uvaog) Cognition, carefulness, attentiveness.

उपयोग

uvaogo ṇāṇ-daṃsaṇaṃ bhaṇido . (prav. sā. 2-62).

[उवओगो णाण-दंसणं भणिदो । (प्रव. सा. 2-62).]

उवगरण : (uvagaraṇ) An implement. **upakaraṇ**

viṣayaggaḥaṇasamattham uvagaraṇam indiyantaram taṃ pi . jaṃ neh taṃ uvaghāe giṇhai nivvittibhāve vi .. (viśeṣā. 4563).

[विषयग्राहणसमतथं उवगरणं इंदियंतरं तं पि । जं नेह तदुवघाए गिण्हइ निव्वित्तिभावे वि ॥ (विशेष. 4563).]

उवगरणेन्दिय : (uvagaraṇendiy) Protecting environment of a sense-organ. **उपकरणेन्दिय**

upakaraṇendriyaṃ---grhlātīti . (lalitavi. paṃ. pṛ.39).

[उपकरणेन्दियं---गृह्णातीती । (ललितवि. पं. पृ.39).]

उवगरणेन्दिय : (uvagaraṇendiy) Protecting environment of a sense-organ. **उपकरणेन्दिय**

upakaraṇendriyaṃ---grhlātīti . (lalitavi. paṃ. pṛ.39).

[उपकरणेन्दियं---गृह्णातीती । (ललितवि. पं. पृ.39).]

उवगार : (uvagār) Function, benefit, benevolence. **upakār**

उवगाह : (uvaggah) Help, favour, kindness, benevolence.

उपग्राह

upagraho nimittamapekṣā kāraṇam heturityanarthāntaram . (t. bhā. 5-17).

[उपग्रहो निमित्तमपेक्षा कारणं हेतुरित्यनर्थान्तरम् । (त. भा. 5-17).]

उवघाय : (uvaghāy) False accusation. **upaghāt**

praśastajñānadūṣaṇamupaghātaḥ . (s.si.6-10).

[प्रशस्तज्ञानदूषणमुपघातः । (स.सि.6-10).]

उवघायणाम : (uvaghāyaṇām) A variety of body-making karma which causes abnormal formation of the body. **उपघातनाम**

jass kammass udaeṇ sarīramappaṇo cev pīdaṃ kareḍi taṃ kam mamuvaghādaṃ ṇām . (dhav.pu.13, pṛ.364).

[जस्स कम्मस्स उदएण सरिीरमप्पणो चेव पीडं करेदि तं कम्ममुवघादं णाम । (धव.पु.13, पृ.364).]

उवज्झाय : (uvajjhāy) A teacher, a professor. **upādhyāy**

rayaṇattayasaṇjuttā jīṇakahiyaṇapayatthadesayā sūrā . nikkhambhāv sahiyā uvajjhāyā erisā honti . (ni. sā. 74).

[रयणत्तयसंजुत्ता जिणकहियपयत्थदेसया सूर । निक्खंभावसहिया उवज्झाया एरिसा होति । (नि. सा. 74).]

उवट्टणा : (uvaṭṭaṇā) Increasing the duration and intensity of karma. **उद्धर्तना**

उवट्ठावप : (uvatṭhāvaṇ) Readmission into the order of monks or nuns. **उपस्थापन**

punardīkṣāprāpaṇamupasthāpanā . (s. si. 9-22).

[पुनर्दीक्षाप्रापणमुपस्थापना । (स. सि. 9-22).]

उवपय : (uvaṇay) Application, bringing near. **upanay**
eteṣāṃ nayānāṃ viṣay upanayaḥ . (dhav. pu. 9 pr. 182).

[एतेषां नयानां विषय उपनयः । (धव. पु. 9 पृ. 182).]

उवत्तण : (uvattaṇā) Increasing the duration and intensity of karma. **उद्वर्तना**

udvartanaṃ sthiti-ras-vṛddhyāpādanam . (viśeṣā. ko. pr. 3015, pr. 725).

[उद्वर्तनं स्थिति-रस-वृद्ध्यापादनम् । (विशेषा. को. पृ. 3015, पृ. 725).]

उवभोग : (uvabhog) Enjoyment of consumable things. **upabhog**
uvabhogo u puṇo uvabhujjai vatth-nīlayā iti . (praśnavy ā. vr. pr. 220).

[उवभोगो उ पुणो उवभुज्जइ वत्थ-नितया इति । (प्रश्नव्या. वृ. पृ. 220).]

उवभोगन्तराय : (uvabhogantarāy) A variety of power-obstructing karma by the rise of which one cannot enjoy consumable things. **उपभोगान्तराय**

upabhogavigghayaraṃ uvabhogantarāyāṃ . (dhav. pu. 15, pr. 14).

[उपभोगविघयरं उवभोगन्तरायं । (धव. पु. 15, पृ. 14).]

उवभोगपरिभोगपरिमाण : (uvabhogaparibhogaparimāṇ) Limiting consumable and non-consumable things. **उपभोगपरिभोगपरिमाण**

upabhogośan---paribhogaparimāṇam . (s. si. 7, 21).

[उपभोगोशन---परिभोगपरिमाणम् । (स. सि. 7, 21).]

उवमाण : (uvamāṇ) Analogy. **upamān**

prasiddhasādharmyātsādhyaśādhanamupamānam . (siddhivi. vr. 3, 7, pr. 184).

[प्रसिद्धसाधर्म्यात्साध्यसाधनमुपमानम् । (सिद्धिवि. वृ. 3, 7, पृ. 184).]

उवयार : (uvayār) Transference of epithet; figurativeness, formality. **उपचार**

उवरय : (uvaray) One who has desisted from sin, free from sinful activity. **उपरत**

उवलम्भ : (uvalambh) Observation. **upalambh**

उववत्ति : (uvavatti) Concomitance, occurring. **upapatti**

उववाय : (uvavāy) Instantaneous birth, i.e. the birth of celestial and infernal beings, an unexpected occurrence.

उपपात

upapatanamupapāto dev-nārakāṇām janm . (sthānā. abhay. vṛ. 1-28, pr. 19).

[उपपतनमुपपातो देव-नारकाणां जन्म । (स्थाना. अभय. वृ. 1-28, पृ. 19).]

उववाय : (uvavāy) Same as Upapata, effecting. **upapād** appidagadīdo---uvavādo ṇām . (dhav. pu. 13, pr. 347).

[अप्पिदगदीदो---उववादो णाम । (धव. पु. 13, पृ. 347).]

उववास : (uvavās) A fast. **upavās**

upavāsaḥ upavasanaṁ---bhuktikriyāṇām c tyāgaḥ . (sā. dh. svo. ṭī. 5-34).

[उपवासः उपवसनम्---भुक्तिक्रियाणां च त्यागः । (सा. ध. खो. टी. 5-34).]

उवसंपया : (uvasampayā) Placing oneself under another preceptor in order to acquire knowledge etc. **उपसंपदा** upasampayā ācāryasya dhaukanam . (bh. ā. vijayo. ṭī. 2-68)

[उपसंपया आचार्यस्य दौकनम् । (भ. आ. विजयो. टी. 2-68).]

उवसग : (uvasagg) Trouble, affliction. **upasarg**

उवसन्तकसाय : (uvasantakasāy) One whose passions have subsided. **उपशान्तकषाय**

jo uvasamai kasāe mohassambandhipayaḍibūhaṁ c . uvasāmao tti bhaṇio khavao ṇāmaṁ ṇ so lahai . (bhāvasaṁ. de. 655).

[जो उवसमइ कसाए मोहस्संबंधिपयडिबूहं च । उवसामओ ति भणिओ खवओ णामं ण सो लहइ । (भावसं. दे. 655).]

उवसन्तमोह : (uvasantamoh) One whose delusion has subdided. **उपशान्तमोह**

uvasantehiṁ tu uvasanto . (śatak. bhā. 90, pr. 21).

[उवसंतेहिं तु उवसंतो । (शतक. भा. 90, पृ. 21).]

उवसम : (uvasam) Forgiveness, peace, subsidence. **upaśam** upaśāntirupaśamaḥ . (śrā. pr. ṭī. 53).

[उपशान्तिरुपशमः । (श्रा. प्र. टी. 53).]

उवसमग : (uvasamag) An ascetic subsiding his passions.

उपशमक

apūvvakaraṇ---atthi uvasamā khavā . (ṣaṭkham. 1, 1, 16-18)

[अपूर्वकरण---अति उवसमा खवा । (षट्खं. 1, 1, 16-18).]

उवसमसेणी : (uvasamaseṇī) The ladder of spiritual advancement by a gradual subsidence of deluding karmas.

उपशमश्रेणी

yatr mohanīy karmopaśamayannātyārohati sopaśamakaśreṇī . (t. vā. 9, 1, 18).

[यत्र मोहनीय कर्मोपशमयन्नात्याऽऽरोहति सोपशमकश्रेणी । (त. वा. 9, 1, 18).]

उवस्सय : (uvassay) A place wherer ascetics stay.

उपाश्रय

उवहाण : (uvahāṇ) An austerity; a pillow, a harsh discipline. **उपधान**

upadadhātītyupadhānam---saphalatvāt . (daśavai. ni. hari. vṛ. 3-184, pṛ. 104).

[उपदधातीत्युपधानं---सफलत्वात् । (दशवै. नि. हरि. वृ. 3-184, पृ. 104).]

उवहारपता : (uvahāraṇatā) Holding. **upadhāraṇatā**

उवहि : (uvahi) Possessions, implements. **upadhi**

upadadhātī tīrtham upadhiḥ (uttar. cū. pṛ. 204).

[उपदधाति तीर्थम् उपधि (उत्तर. चू. पृ. 204).]

उवादाण : (uvādāṇ) Material cause. **upādān**

उवादिज्ज : (uvādijj) Acceptable. **upādey**

उवादेज्ज : (uvādejj) Acceptable. **upādey**

उवासग : (uvāsag) A lay votary. **upāsak**

उवासगपडिमा : (uvāsagapaḍimā) A special vow of a lay votary. **उपासकप्रतिमा**

उवासिगा : (uvāsigā) A female lay votary. **upāsikā**

उविकखा : (uvikkhā) Indifference. **upekṣā**

suh-dukkhadhiyāsaṇamuvekkhā . (bh. ā. 1696).

[सुह-दुक्खधियासणमुवेक्खा । (भ. आ. 1696).]

उवेक्खा : (uvekkhā) Indifference. **upekṣā**

suh-dukkhadhiyāsaṇamuvekkhā . (bh. ā. 1696).

[सुह-दुक्खधियासणमुवेक्खा । (भ. आ. 1696).]

उवोग्घाय : (uvogghāy) An Introduction. **upodghāt**
upodghātaṣṭu---arthānugamatvāt . (āv. ni. malay. vṛ.
128, pr. 148).

[उपोद्घातस्तु---अर्थानुगमत्वात् । (आव. नि. मलय. वृ. 128, पृ.
148).]

उसभनारयसंहपण : (usabhaṇārāyasamhaṇaṇ) A physical constitution
in which the joining of bones is not very firm. **ऋषभनारयसंहनन**
risaho paṭṭoy kīlīā vajjaṇ . (saṅgrahaṇī sū vṛ. 117).
[रिसहो पट्टोय कीलिआ वज्जं । (संग्रहणी सू वृ. 117).]

उसभनारयसंहपण : (usabhaṇārāyasamhaṇaṇ) A physical constitution
in which the joining of bones is not very firm. **ऋषभनारयसंहनन**
risaho paṭṭoy kīlīā vajjaṇ . (saṅgrahaṇī sū vṛ. 117).
[रिसहो पट्टोय कीलिआ वज्जं । (संग्रहणी सू वृ. 117).]

उसहणारयसंहपण : (usahaṇārāyasamhaṇaṇ) A physical constitution
in which the joining of bones is not very firm. **ऋषभनारयसंहनन**
risaho paṭṭoy kīlīā vajjaṇ . (saṅgrahaṇī sū vṛ. 117).
[रिसहो पट्टोय कीलिआ वज्जं । (संग्रहणी सू वृ. 117).]

उसहणारयसंहपण : (usahaṇārāyasamhaṇaṇ) A physical constitution
in which the joining of bones is not very firm. **ऋषभनारयसंहनन**
risaho paṭṭoy kīlīā vajjaṇ . (saṅgrahaṇī sū vṛ. 117).
[रिसहो पट्टोय कीलिआ वज्जं । (संग्रहणी सू वृ. 117).]

उत्सप्पिणी : (ussappiṇī) Ascending aeon in which
happiness etc. gradually increase. **उत्सर्पिणी**
dasasāgarovamāṇaṇ punṇāo honti koḍikoḍīo . osappiṇīpamā
ṇaṇ taṇ cevusappiṇīe vi .. (jyotiṣk. 2-83).

[दससागरोवमाणं पुण्णाओ होंति कोडिकोडीओ । ओसप्पिणीपमाणं तं
चेवुसप्पिणीए वि ॥ (ज्योतिष्क. 2-83).]

उत्सेहंगुल : (ussehaṅgul) A measure equal to eight
barley grains. **उत्सेधाङ्गुल**

hodi hu udisehasūciaṅgulayaṇ .. (ti. p. 1-107).
[होदि हु उदिसेहसूचिअंगुलयं ॥ (ति. प. 1-107).]

उणोदरिया : (ūṇodariyā) Reduced diet. **ūnodarikā**

ऊह : (ūh) Inductive reasoning. **ūh**
avagrhitārthasyānadhigataviśeṣaḥ uhyate tarkyate anayā it
i ūhā . (dhav. pu. 13, pr. 242).

[अवगृहीतार्थस्यानधिगतविशेषः उत्पद्यते तर्क्यते अनया इति ऊहा । (धव.
पृ. 13, पृ. 242).]

एकक : (ekk) oneness, identity, solitariness, loneliness. **एकत्व**

एककभत्त : (ekkabhatt) Taking only one meal in a day.

एकभक्त

udayatthamaṇe kāle nālītiyavajjiyamhi-majjhamhi . ekamhi
dua tie vā muhattakāleyabhattaṃ tu . (mūlā. 1-35)

[उदयत्यमणे काले णालीतियवज्जियमिह-मज्जमिह । एकमिह दुअ तिए वा
मुहत्तकालेयभत्तं तु । (मूला. 1-35)]

एककवाई : (ekkavāi) One who holds that there is only one soul in the universe and that alone is real. **एकवादी**

एगट्ठसमवाई : (egatṭhasamavāi) Co-inherent in the substratum. **एकार्यसमवायी**

एगण्णि : (egaṇṇi) An omniscient person. **ekajñāni**

एगत्त : (egatt) Oneness, identity, solitariness, loneliness. **एकत्व**

एगन्त : (egant) Absolute. **ekānt**

jaṃ taṃ eyāṇantaṃ taṃ logamajjhādo egasedhiṃ pekkhamāṇe antā
bhāvādo eyāṇantaṃ . (dhav. pu. 3, pr. 16).

[जं तं एयाणंतं तं लोगमज्झादो एगसेदि पेक्खमाणे अंताभावादो
एयाणंतं । (धव. पु. 3, पृ. 16).]

एगन्तर : (egantar) Fasting etc. on alternate days.

एकान्तर

एगन्तवद्य : (egantavāy) Absolutism. **ekāntavād**

एगभत्त : (egabhatt) Taking only one meal in a day.

एकभक्त

udayatthamaṇe kāle nālītiyavajjiyamhi-majjhamhi . ekamhi
dua tie vā muhattakāleyabhattaṃ tu . (mūlā. 1-35)

[उदयत्यमणे काले णालीतियवज्जियमिह-मज्जमिह । एकमिह दुअ तिए वा
मुहत्तकालेयभत्तं तु । (मूला. 1-35)]

एगवाई : (egavāi) One who holds that there is only one soul in the universe and that alone is real. **एकवादी**

एगवली : (egāvali) An austerity consisting of a number of fasts in ascending and descending order. **एकवलि**

एगसण : (egāsaṇ) Taking only one meal in a day. **ekāsaṇ**
ekkaṃ asaṇaṃ ahavā vi āsaṇaṃ jatth niccalapuyass . taṃ ek
kāsaṇamuttaṃ igavelābhoyāṇe niyamo . (pratyaḥkhyānasv. 1
07)

[एककं असणं अहवा वि आसणं जत्थ निच्चलपुयस्स । तं एककासणमुत्तं
इगवेलाभोयणे नियमो । (प्रत्याख्यानस्व. 107)]

एगासणिय : (egāsaṇiy) One who takes his food only once a day. **एकाशनिक**

एगेन्दिय : (egendiy) A one-sensed being, a being with one sense, viz. touch **एकेन्द्रिय**

eden ekken indiyen jo jāṇadi passadi sevadi jīvo so eindio ṇām . (dhav. pu. 7, pr. 62).

[एदेण एक्केण इंदियेण जो जाणदि पस्सदि सेवदि जीवो सो एइंदिओ णाम । (धव. पु. 7, पृ. 62).]

एवंभूय : (evambhūy) Such like viewpoint which accepts the meaning of a word when the object is engaged in the action indicated by it. **एवंभूत**

ṇirayagaim sampatto jaiyā aṇuhavai ṇārayaṃ dukkhaṃ . taiyā so ṇeraio evambhūdo ṇaṇo bhaṇadi . (dhav. pr. 7, pr. 29).

[णिरयगइं संपत्तो जइया अणुहवइ णारयं दुक्खं । तइया सो णेरइओ एवंभूदो णणो भणदि । (धव. पु. 7, पृ. 29).]

एवंभूयाभास : (evambhūyābhās) Fallacy of the such-like viewpoint. **एवंभूताभास**

kriyānābiṣṭaṃ vastu śabdavācyatayā pratikṣipamst u tadābhāsaḥ . (pr. n. t. 7-42).

[क्रियाऽनाबिष्टं वस्तु शब्दवाच्यतया प्रतिसिपंस्तु तदाभासः । (प्र. न. त. 7-42).]

एवंभूयाहास : (evambhūyāhās) Fallacy of the such-like viewpoint. **एवंभूताभास**

kriyānābiṣṭaṃ vastu śabdavācyatayā pratikṣipamst u tadābhāsaḥ . (pr. n. t. 7-42).

[क्रियाऽनाबिष्टं वस्तु शब्दवाच्यतया प्रतिसिपंस्तु तदाभासः । (प्र. न. त. 7-42).]

एसणा : (esaṇā) Search of food etc. **एसणा**

kimeṣaṇam ? asaṇ-paṇ-khādiy-sādiyaṃ . (dhav. pu. 13, pr. 55).

[किमेषणम् ? असण-पाण-खादिय-सादियं । (धव. पु. 13, पृ. 55).]

एसणासमिद : (esaṇāsamii) Carefulness in begging food etc.

एसणासमिति

kad-kāridāṇumodaṇarahidaṃ tah pāsugaṃ pasatthaṃ c . diṇṇaṃ p reṇ bhattaṃ sambhutti esāṇāsamidi . (ni. sā. 63).

[कद-कारिदानुमोदणरहिदं तह पासुगं पसत्थं च । दिण्णं परेण भत्तं संभुत्ती एसणासमिदी । (नि. सा. 63).]

एसमिज्ज : (esaṇijj) Acceptable, worthy of being received. **एषणीय**

ओदइग : (odaig) Emerging due to the rise of karmas.

ओदधिक

ओदरिग : (odarig) Emerging due to the rise of karmas.

ओदधिक

ओदरिय : (odariy) Gross body etc. **audarik**

ओप्पत्तिई : (oppattiī) Instantaneous, immediate.

औत्पत्तिकी

auppattikī bhavantarāsudaviṇaṇaṃ samullāsidadbhāvā . (ti. pā . 4-1020).

[अउप्पत्तिकी भवंतरसुदविणणं समुल्लसिदभावा । (ति. पा. 4-1020).]

ओरोहपरिणाह : (orohapariṇāh) The length of the outstretched arms being equal of the height of the body. **आरोहपरिणाह**

ओववाइय : (ovavāiy) A celestial or infernal being.

औपपातिक, औपपादिक

ओवसमिग : (ovasamig) Emerging due to the subsidence of karma. **औपशमिक**

jo so ovasamio---jīvabhāvabandho nām . (ṣ. khaṃ. 5, 6, 17-p u. 14, pṛ. 14).

[जो सो ओवसमिओ---जीवभावबंधो नाम । (ष. खं. 5, 6, 17-पु. 14, पृ. 14).]

ओवसमिय : (ovasamiy) Emerging due to the subsidence of karma. **औपशमिक**

jo so ovasamio---jīvabhāvabandho nām . (ṣ. khaṃ. 5, 6, 17-p u. 14, pṛ. 14).

[जो सो ओवसमिओ---जीवभावबंधो नाम । (ष. खं. 5, 6, 17-पु. 14, पृ. 14).]

ओह : (oh) General, ordinary, worldly stream. **ogh**

ओहदिट्ठ : (ohadiṭṭhi) Commonplace attitude. **oghadṛṣṭi**

ओहसण्णा : (ohasaṇṇā) Instinct. **oghasañjñā**

oghasañjñā tu---yopaśamasamutthā . (ācārā. śī. vṛ. 1, 1, 1, 1, pṛ. 12).

[ओघसंजा तु---योपशमसमुत्था । (आचारा. शी. वृ. 1, 1, 1, 1, पृ. 12).]

ओहिय : (ohiy) General, common. **aughik**

कंबल : (kambal) A blanket. **kambal**

कंरख : (kaṃravā) Desire for false tenets (belief).

कंख

kaṅkhā buddhāipaṇīyadarisaṇesu gāho abhilāso . jao bhaṇiyam-k
mṅkhā annonnadaṃsaṇaggāho . (pañcāsak cū. pr. 46).

[कंखा बुद्धाइपणीयदरिसणेषु गाहो अभिलासो । जओ भणियं-कंखा
अज्जोन्नदंसणगाहो । (पंचासक चू. पृ. 46).]

कक्कस : (kakkasā) Acute pain. **kakkaśā**

कज्ज : (kajj) Effects. **kāry**

कठिबंधण : (kaḍibandhaṇ) A cloth for the waist. **kaṭibandhan**

कडुय : (kaḍuy) Bitter taste. **kaṭuk**

jass kammass udaṇṇ sarīrapoggalā kaḍuvaraseṇ pariṇamanti taṃ
kaḍuvaṇām . (dhav. pu. 6, pr. 75).

[जस्स कम्मस्स उदण्ण सरीरपोगला कडुवरसेण परिणमंति तं कडुवणाम ।
(धव. पु. 6, पृ. 75).]

कठिण : (kaḍhiṇ) Hard touch. **kaṭhin**

anamanātmakaḥ kaṭhinaḥ . (anu. hari. vr. pr. 60).

[अनमनात्मकः कठिणः । (अनु. हरि. वृ. पृ. 60).]

कणगवली : (kaṇagāvalī) An austerity which, when

graphically represented by the units of fasts of which it
consists, assumes the shape of a gold necklace. **कनकगवली**

कण्णलीय : (kaṇṇālīy) A lie spoken for a girl.

कन्यालिक

tatr kanyālikam yathā bhinnam kanyāma bhinnām vā viparyay
m vā vadato bhavati . (s. dh. svo. ṭī. 4-39).

[तत्र कन्यालीकं यथा भिन्नं कन्यामभिन्नां वा विपर्ययं वा वदतो
भवति । (स. ध. स्वो. टी. 4-39).]

कण्हलेस : (kaṇhalesā) The first of the six kinds of
lesya, the black temperament. **कण्हलेस्य**

jīmūyaniddhasaṅkāśā gavalariṭṭhagasannibhā . khañjañjaṇanayaṇanibhā
kiṇhalesā u daṇṇao . (uttarā. 34-4).

[जीमूयनिद्धसंकासा गवलरिट्ठगसन्निभा । खंजंजनयणनिभा किण्हलेस्सा
उ दण्णओ । (उत्तरा. 34-4).]

कण्हलेस्सा : (kaṇhalesā) The first of the six kinds of
lesya, the black temperament. **कण्हलेस्य**

jīmūyaniddhasaṅkāśā gavalariṭṭhagasannibhā . khañjañjaṇanayaṇanibhā
kiṇhalesā u daṇṇao . (uttarā. 34-4).

[जीमूयनिद्धसंकासा गवलरिट्ठगसन्निभा । खंजंजनयणनिभा किण्हलेस्सा

उ दण्णओ । (उत्तरा. 34-4).]

कन्द : (kand) A bulb, a bulbous root, a bulbous vegetation. **कन्द**

कन्दप : (kandap) An amorous talk, a loving talk.

कन्दर्प

kahakahakahass hasamaṃ kandappo anihuyā y saṃlāvā . kandappakah ākahaṇaṃ kandappuvaes saṃsā y . (brhatk. 1296).

[कहकहकहस्स हसमं कंदप्पो अनिहुया य संलावा । कंदप्पकहाकहणं कंदप्पुवएस संसा य । (बृहत्क. 1296).]

कन्दमूल : (kandamūl) A bulb and a root. **kandamūl**

कप्प : (kapp) Proper conduct, i.e. conduct according to prescribed rules, a cycle of two aeons. **कल्प**
prāggrāiveyakebhyah kalpāḥ . (t. sū. 4-24).

[प्रागग्रैवेयकेभ्यः कल्पाः । (त. सू. 4-24).]

कप्प : (kapp) Acceptable, permitted. **kalpy**

कप्पट्ठिय : (kappaṭṭhiy) An ascetic observing scriptural rules. **कल्पस्थित**

कप्पणिज्ज : (kappaṇijj) Free from any fault; acceptable
कल्पनीय

कप्परुक्ख : (kapparukkh) A desire-fulfilling tree.

कल्पवृक्ष

कप्पाईय : (kappaīy) An ascetic who has transcended scriptural rules. **कल्पातीत**

kalpānatīṭāḥ kalpīṭīṭāḥ . (s. si. 4-17).

[कल्पानतीताः कल्पीतीताः । (स. सि. 4-17).]

कप्पिय : (kappiy) Proper, prescribed. **kalpik, kalpit**

kalpitaṃ svabuddhikalpanāśilpanirmitamucyate . (daśavai . hari. vṛ. 1-53, pṛ. 34).

[कल्पितं स्वबुद्धिकल्पनाशिल्पनिर्मितमुच्यते । (दशवै. हरि. वृ. 1-53, पृ. 34).]

कप्पिय : (kappiy) Fit for an ascetic, acceptable.

कल्पिक, कल्पित

kalpitaṃ svabuddhikalpanāśilpanirmitamucyate . (daśavai . hari. vṛ. 1-53, pṛ. 34).

[कल्पितं स्वबुद्धिकल्पनाशिल्पनिर्मितमुच्यते । (दशवै. हरि. वृ. 1-53, पृ. 34).]

कमटग : (kamaḍhaḡ) A dining bowl of a nun. **kamaḍhak**

कमभाव : (kamabhāv) Succesive occurrence. **kramabhāv**

कम्म : (kamm) Fine particles of matter binding the soul; action or activity; occupation. **कर्म**

kammaṃ jamaṇāyariovaesiaṃ sippamannahābhihiṃ . kisi-vā ṇijjāiyaṃ ghaḍalohārāibheṃ c . (āv. ni. 928).

[कम्मं जमणायरिओवएसिअं सिप्पमन्नहाभिहिअं । किसि-वाणिज्जाइयं घडलोहारइभेअं च । (आव. नि. 928).]

कम्मक्खंध : (kammakkhandh) Karmic molecule. **karmaskandh**

कम्मजोग : (kammajog) Activity pertaining to karmic body.

कर्मयोग

sarvaśārīr---yogaḥ karmayogaḥ. (s. si. 2-25).

[सर्वशरीर---योगः कर्मयोगः. (स. सि. 2-25).]

कम्मपइडी : (kammapaiḍī) Karmic nature. **kamapraḥṭi**

कम्मपुगल : (kammapuggal) Karmic matter. **karpudgal**

कम्मबंध : (kammabandh) Karmic bondage. **karmabandh**

कम्मभूमि : (kammabhūmi) A land of action, i.e. a region where people earn their livelihood by any of the three occupations, viz. military, literary and agricultural.

कर्मभूमि

ath kathaṃ karmabhūmitvam---karmabhūmivyapadeśo veditavyaḥ . (s. si. 3-37).

[अथ कथं कर्मभूमित्वम्---कर्मभूमिव्यपदेशो वेदितव्यः । (स. सि. 3-37).]

कम्मभूमिय : (kammabhūmiy) A person born in a land of action. **कर्मभूमिज**

कम्ममासग : (kammamāsag) A weight equal to ten grains.

कर्ममाशक

कम्मय : (kammay) Karmic body etc. **karmaj**

कम्मया : (kammayā) Developed by practical experience.

कर्मजा

कम्मवगणा : (kammavaggaṇā) A group of karmic particles.

कर्मवर्गणा

kammavaggaṇā ṇām aṭṭhakammakkhandhaviyappā . (dhav. pu. 14, p. 52).

[कम्मवगणा णाम अट्ठकम्मक्खंधवियप्पा । (धव. पु. 14, पृ. 52).]

कर्मवादी : (kammavāī) One who believes in the doctrine of karma. **कर्मवादी**

कर्मसमुत्था : (karmasamutthā) Karma. **karmasamutthā**
योगादिष्ठसारा---cittakāre a 12 . (nandī. gā. 67-68)

योगादिष्ठसारा---चित्तकारे अ 12 । (नन्दी. गा. 67-68).]

कर्मण : (kammāṇ) Karmic body etc. **kāmaṇ**

avvakammāṇaṃ parūhaṇuppādayaṃ suhadukkhāṇaṃ bījamidi kammāṇaṃ . (ṣaṭkhaṃ. 5, 6, 241, pu. 14, pr. 328).

कर्मकर्मणं परूहणुप्पादयं सुहदुक्खाणं बीजमिदि कम्मइयं ।

दृष्टं. 5, 6, 241, पु. 14, पृ. 328).]

कर्मयाण : (kammāyāṇ) A profession not fit for a lay-votary, a cruel profession by which sinful karmas are accrued. **कर्मादान**

कर्मवादी : (kammāvāī) One who believes in the doctrine of karma. **कर्मवादी**

कर्मि : (kammiī) Developed by practical experience, same as karma. **कार्मिकी**

कयजुम्म : (kayajumm) Any number which being divided by four does not leave any remainder behind. **कृतयुम्म**

aduhi avahiriṇjamāṇe jamhi rāsimhi cattāri tṭhānti kaḍajummaṃ . (dhav. pu. 3, pr. 249).

अदुहि अवहिरिज्जमाणे जम्हि रासिम्हि चत्तारि द्ढांति तं कडजुम्मं (धव. पु. 3, पृ. 249).]

कयजुम्म-दावरजुम्म : (kayajumm-dāvarajumm) Any number which being divided by four leaves two behind and the sum got by division when divided by four leaves no remainder, for example-18. **कृतयुम्मदावरजुम्म**

kaḍajummaṃ rāsī---kaḍajummadāvarajumme . (bhagavatī. 35, 1, 1, pr. 348).

के णं रासी---कडजुम्मदावरजुम्मे । (भगवती. 35, 1, 1, पृ. 348).]

कयजुम्मकयजुम्म : (kayajummakayajumm) Any figure in which the sum divided, as also the sum obtained by division leaves nothing behind when divided by four, for example-16.

कृतयुम्म-कृतयुम्म

kaḍajummaṃ rāsī---kaḍajummakaḍajumme . (bhagavatī. 4, 35, 1, 2, pr. 338).

के णं रासी---कडजुम्मकडजुम्मे । (भगवती. 4, 35, 1, 2, पृ. 338).]

[कम्मबंधादिपरिमामण समत्थो जीवस्स सत्तिविसेसो करणमिति वुच्चति ।
(कर्मप्र. च. 1, प. 2).]

करुण : (karuṇā) Compassion, mercy. **karuṇā**
aduḥkhavināśinī tathā karuṇā . (ṣoḍaśak 4-15).

करुणविनाशिनी तथा करुणा । (षोडशक 4-15).]

करुणिक : (karuṇig) An ascetic carrying a garland of
man skulls. **करुणिक**

कलकलिव : (kalaṅkalibhāv) Wandering in the cycle of birth
and death. **कलकलिव**

कल्ल : (kallāṇ) Bliss, good, happiness, welfare.

कल्य

kyam sukhamārogyam śobhanatvam vā, tadanatīti kalyāṇam, t
ayāstīti kalyāṇaḥ . (sūtrak. śī. vr. 2, 5, 27).

कल्य सुखमारोग्यं शोभनत्वं वा, तदपतीति कल्याणम्, तदस्यास्तीति
कल्याण । (सूत्रक. शी. वृ. 2, 5, 27).]

कल्यण : (kallāṇag) Blissful, auspicious. **kalyāṇak**

कल्यणभगी : (kallāṇabhāgi) Covetous of bliss.

कल्यणभगी

कल्लो : (kalloa) A sum which when divided by four
leaves one as remainder, for example-17. **कल्लो**

कल्लो-कल्लो : (kalloa-kalloa) A sum which when
divided by four leaves one as remainder and has a quotient
which, too, when divided by four leaves one as remainder, for
example-69. **कल्लो-कल्लो**

kalloa rāsi---kaliogakalioge . (bhagavatī bhā. 4, 35, 1, 2,
pr. 339).

कल्लो रसी---कलिओगकलिओगे । (भगवती भा. 4, 35, 1, 2, पृ. 339).]

कल्लोकाडजुम्म : (kalloakaḍajumm) A sum which when
divided by four leaves no remainder and has a quotient which
divided by four leaves one as remainder, for example-68.

कल्लो-कल्लो

kalloa rāsi---kaliog-kaḍajumme . (bhagavatī 4, 35, 1, 2,
pr. 339).

कल्लो रसी---कलिओग-कडजुम्मे । (भगवती 4, 35, 1, 2, पृ. 339).]

कल्लोतिजो : (kalloatijoa) A sum which when divided by
four leaves three as remainder and has a quotient which when
divided by four leaves one as remainder, for example-71

कल्लो-जो

kalloa rāsi---kaliogateyoe . (bhagavatī 4, 35, 1, 2, pr.
339).

कल्लो रसी---कलिओगतेयोए । (भगवती 4, 35, 1, 2, पृ. 339).]

कल्लोअदावरजुम्म : (kalloadāvarajumm) A sum which when divided by four leaves two as remainder and has a quotient which leaves one as remainder and divided by four, for example-70. **कल्लोअदापरयुम्म**

je ṇaṃ rāsī---kaliogadāvarajumme . (bhagavatī 4, 35, 1, 2, pr. 339).

[जे णं रासी---कलिओगदावरजुम्मे । (भगवती 4, 35, 1, 2, पृ. 339).]

कल्लोय : (kalloy) A sum which when divided by four leaves one as remainder, for example-17. **कल्लोअ**

कल्लोय-कल्लोय : (kalloy-kalloy) A sum which when divided by four leaves one as remainder and has a quotient which, too, when divided by four leaves one as remainder, for example-69. **कल्लोअ-कल्लोअ**

je ṇaṃ rāsī---kaliogakalioge . (bhagavatī bhā. 4, 35, 1, 2, pr. 339).

[जे णं रासी---कलिओगकलिओगे । (भगवती भा. 4, 35, 1, 2, पृ. 339).]

कल्लोयकडजुम्म : (kalloyakaḍajumm) A sum which when divided by four leaves no remainder and has a quotient which divided by four leaves one as remainder, for example-68.

कल्लोअकतयुम्म

je ṇaṃ rāsī---kaliog-kaḍajumme . (bhagavatī 4, 35, 1, 2, pr. 339).

[जे णं रासी---कलिओग-कडजुम्मे । (भगवती 4, 35, 1, 2, पृ. 339).]

कल्लोयतिओअ : (kalloyatioa) A sum which when divided by four leaves three as remainder and has a quotient which when divided by four leaves one as remainder, for example-71.

कल्लोअ-त्रोअ

je ṇaṃ rāsī---kaliogateyoe . (bhagavatī 4, 35, 1, 2, pr. 339).

[जे णं रासी---कलिओगतेयोए । (भगवती 4, 35, 1, 2, पृ. 339).]

कल्लोयतिजोअ : (kalloyatijoa) A sum which when divided by four leaves three as remainder and has a quotient which when divided by four leaves one as remainder, for example-71.

कल्लोअ-त्रोअ

je ṇaṃ rāsī---kaliogateyoe . (bhagavatī 4, 35, 1, 2, pr. 339).

[जे णं रासी---कलिओगतेयोए । (भगवती 4, 35, 1, 2, पृ. 339).]

कल्लोयदावरजुम्म : (kalloyadāvarajumm) A sum which when divided by four leaves two as remainder and has a quotient which leaves one as remainder when divided by four, for example-70. **कल्लोयदावरजुम्म**

je ṇaṃ rāsī---kaliogadāvarajumme . (bhagavatī 4, 35, 1, 2, pr. 339).

[जे णं रासी---कलिओगदावरजुम्मे । (भगवती 4, 35, 1, 2, पृ. 339).]

कवलाहार : (kavalāhār) The intake of gross food. **kavalāhār** kiṃ kavalapramāṇam---kavalo parūvido . (dhav. pu. 13, pr. 56).

[किं कवलप्रमाणम्---कवलो परूविदो । (धव. पु. 13, पृ. 56).]

कसाय : (kaśāy) A passion, i.e. anger, pride, deciet or greed. **कषाय**

kammaṃ kaśabhavo vā---nāmānīyamoyaṃ . (viśeṣā. 3545-46).

[कम्मं कसभवो वा---नामाइनियमोऽयं । (विशेषा. 3545-46).]

कसायकुशील : (kaśāyakusīl) An ascetic not free from passions. **कषायकुशील**

vaśīkṛtānyakaśāyodayaḥ sañjvalanamātratantrāḥ kaśāyakusīlāḥ . (s. si. 9-46).

[वशीकृतान्यकषायोदयः संज्वलनमात्रतन्त्राः कषायकुशीलाः । (स. सि. 9-46).]

कसायमोहपिञ्ज : (kaśāyamohaṇijj) A kind of deluding karma causing passions. **कषायमोहनीय**

कसायरस : (kaśāyaras) Astringent taste. **kaśāyaras**

कहंची, कहंवि : (kahañcī, kahañci) In some way; form a paticualr point of view; relatively. **कयंचित**

कहग : (kahag) A professional story-teller. **kathak**

काइय : (kāiy) Physical, bodily. **kāyik**

काउस्सग : (kāussagg) Stoppage of bodily activities, renunciation of bodily attachment. **कायोत्सर्ग**

kāyāiparadavve thirabhāvaṃ pariharattu appāṇaṃ . tass have taṇusaggaṃ jo jhāvai nivviappaṇ . (ni. sā. 121).

[कायाईपरदव्वे थिरभावं परिहरत्तु अप्पाणं । तस्स हवे तणुसगं जो झावइ णिव्विअप्पेण । (नि. सा. 121).]

कागिणी : (kāgiṇī) A weight equal to two grains.

काकिणी

काम : (kāṃ) Objects of visual and auditory senses; sexual desire. **काम**

कामभोग : (kāṃabhog) Objects of the five senses; sexual enjoyments. **कामभोग**

काय : (kāy) Body. **kāy**

jāi aviṇābhāvi tas-thāvar-udayajo have kāo . (go. jī. 187).

[जाई अविणाभावी तस-थावर-उदयजो हवे काओ । (गो. जी. 187).]

काययोग : (kāyaog) Bodily activity. **kāyayog**

cauvvihasaṇīrāṇi avalambiy jīvapadesāṇaṃ saṅkoṇ-vikoco so kāyajogo ṇām . (dhav. pu. 7, pr. 76).

[चउव्विहसरीराणि अवलंबिय जीवपदेसाणं संकोच-विकोचो सो कायजोगो णाम । (धव. पु. 7, पृ. 76).]

कायकितेस : (kāyakiles) Mortification of the body; physical mortification. **कायक्लेश**

abbhutṭhaṇaṃ c rādo aṇhāṇamadantadhovaṇaṃ cev . kāyakilesso eso siddhādhāvaṇādī yā . (bh. ā. 227).

[अभुट्ठणं च रादो अण्हाणमदंतधोवणं चैव । कायकितेसो एसो सीदुण्हादावणादी या । (भ. आ. 227).]

कायगुत्ति : (kāyagutti) Control of bodily activities.

कायगुत्ति

kāyakiniyāṇiyattī kausṣaggo saṇīrage guttī . hiṃsād iṇiyattī vā saṇīraguttī havadi esā . (mūlā. 5-136).

[कायकिरियाणि यत्ती काउस्सगो सरीरगे गुत्ती । हिंसादिपियत्ती वा सरीरगुत्ती हवदि एसा । (मूला. 5-136).]

कायजोग : (kāyajog) Bodily activity. **kāyayog**

cauvvihasaṇīrāṇi avalambiy jīvapadesāṇaṃ saṅkoṇ-vikoco so kāyajogo ṇām . (dhav. pu. 7, pr. 76).

[चउव्विहसरीराणि अवलंबिय जीवपदेसाणं संकोच-विकोचो सो कायजोगो णाम । (धव. पु. 7, पृ. 76).]

कायदण्ड : (kāyadaṇḍ) Sinful activity of the body.

कायदण्ड

कायदुष्पणिहण : (kāyaduppanihāṇ) Sinful activity of the body. **कायदुष्पणिहण**

anirikkhiyāpamajjiy thaṇḍille ṭhāṇamāi sevanto . hiṃsābh āve vi n so kaḍasāmāio pamāyāo . (śrā. pr. 315).

[अनिरिक्खियापमज्जिय थंडिल्ले ठाणमाइ सेवन्तो । हिंसाभावे वि न सो

कडसामाइओ पमायाओ । (श्रा. प्र. 315).]

कायप्पओग : (kāyappaog) Bodily activity. **kāyaprayog**

कायप्पवियार : (kāyappaviyār) One who experiences sexual enjoyment through body. **कायप्रवीचार**

kāyen pravīcāro maithunavyavahāraḥ suratopasevanam yeṣāṃ te kāyapravīcārāḥ . (t. vṛtti śrut. 4-7).

[कायेन प्रवीचारो मैथुनव्यवहारः सुरतोपसेवनं येषां ते

कायप्रवीचारः । (त. वृत्ति श्रुत. 4-7).]

कायसमिइ : (kāyasamii) Careful in bodily activities.

कायसमित

कारग : (kārag) A kind of right belief by which one performs virtuous acts and causes others to do the same. **कारक**

कारण : (kāraṇ) Cause, reason. **kāraṇ**

kāraṇamupapattimātram . (āv. ni. hari. vr. 86, pr. 82).

[कारणमुपपत्तिमात्रम् । (आव. नि. हरि. वृ. 86, पृ. 82).]

कारुण्य : (kāruṇṇ) Compassion. **kāruṇy**

dīnanugrahabhāvaḥ kāruṇyam . (s. si. 7-11).

[दीनानुग्रहभावः कारुण्यम् । (स. सि. 7-11).]

काल : (kā) Time the auxiliary cause of change; death.

काल

vattaṇālakkhaṇo kālo . (uttarā. 28, 10).

[वत्तणालक्खणो कालो । (उत्तर. 28, 10).]

कालचक्क : (kālacakk) Cycle of time consisting of six ascending and six descending eras. **कालचक्र**

कालमास : (kālamās) Time of death. **kālamās**

yatr kāle yo māso---kālamāsaḥ . (vyav. bhā. malay. vr. 2-14).

[यत्र काले यो मासो---कालमासः । (व्यव. भा. मलय. वृ. 2-14).]

कालिय : (kāliy) A canonical text which can be studied at the first and the last of the four divisions of a day as well as of a night. **कालिक**

कालुस्स : (kāluss) Sinfulness. **kāluṣy**

कावोयलेसा : (kāvoyalessā) The third of the six kinds of lesya, the gray temperament. **कापोतलेस्या**

rūsadi ṇindadi---tu kāuss . (prā. pañcasaṃ. 1, 147-49).

[रूसदि णिंददि---तु काउस्स । (प्रा. पंचसं. 1, 147-49).]

किङ्कम्म : (kiikamm) Obeisance (respecting) to a preceptor and like. **कृत्तिकर्म**

kidiyammaṃ arahant-siddh-āriyabanusudasāhūṇaṃ pūjāvihāṇaṃ vaṇṇei . (dhav. pu. 1, pr. 97).

[किदियम्मं अरहंत-सिद्ध-आइरियबहुसुदसाहूणं पूजाविहाणं वण्णेइ । (धव. पु. 1, पृ. 97).]

किच्च : (kicc) A revered person, a person regarded with deep respect and affection. **कृत्य**

किब्बिस : (kibbis) Deceit. **किल्बिष**

kilviṣaṃ pāpaṃ yeṣāmaṣṭi te kilviṣikāḥ . (s. si. 4 -4).

[किल्बिषं पापं येषामस्ति ते किल्बिषिकाः । (स. सि. 4-4).]

किमिच्छग : (kimicchag) Accepting alms after asking such questions as "Have you got this? Have you got that?" etc.

किमिच्छक

किरिया : (kiriya) Activity. **क्रिया**

karaṇaṃ kriyā dravyapariṇāmaḥ . (t. bhā. siddh. vṛ. 5-2 2).

[करणं क्रिया द्रव्यपरिणामः । (त. भा. सिद्ध. वृ. 5-22).]

किरियावाई : (kiriyaṭvāi) Believer in moral and spiritual action. **क्रियावादी**

कीय : (kīy) A fault incurred by giving food etc. to an ascetic after purchasing it. **क्रीत**

कीलियसंहपण : (kīliyaṣaṃhaṇaṇ) A weak joining of the body in which the bones are merely pressed together and nailed.

कीलिकासंहनन

tadubhayamante sakīlakaṃ kīlikāsaṃhananam . (t. vā. 8, 11, 9).

[तदुभयमन्ते सकीलकं कीलिकासंहननम् । (त. वा. 8, 11, 9).]

कुक्कुचिय, कुक्कुइय : (kukkuci, kukkui) One who acts like a joker. **कौत्कुचिक**

कुक्कुच्च : (kukkucc) Undesirable gesticulation.

कौत्कुच्च

bhum-nayaṇ---muhatūrae cev . (bṛhatk. 1297-98).

[भुम-नयण---मुहतूरए चैव । (बृहत्क. 1297-98).]

कुक्षि : (kukkhī) A measure equal to two cubits.

कुक्षि

aḍayālīsaṃ agulāiṃ kucchī . (vyākhyāpr. 607, pr. 8 29).

[अडयालीसं अगुलाइं कुच्छी । (व्याख्याप्र. 607, पृ. 829).]

कुज्ज : (kujj) Hump-backed. **kubj**

कुडव : (kuḍav) A weight. **kuḍy**

jīṇaharagharāyadaṇāṇaṃ ṭhavidāolittīo kuḍḍā ṇāṃ . (dhav. pu. 14, pr. 40).

[जिणहरघरायदणणं ठविदओलित्तीओ कुड्डा णाम । (धव. पु. 14, पृ. 40).]

कुत्तिरिय : (kutitthiy) A heretic, one who does not believe in general principles. **कुत्तीरिक्**

कुत्तिय : (kuttiy) The three worlds, viz. the upper world, the lower world and the middle world. **कुत्तिक**

कुत्तियावण : (kuttiyāvaṇ) A shop from which any of the articles produced in the three worlds can be purchased.

कुत्तिकायण

कुदंसण : (kudaṃsaṇ) Wrong belief; false faith. **kudaṃsaṇ**

कुदिद्वि, **कुदिद्वी** : (kuditṭhi, kuditṭhī) One who possesses a false faith heretic. **कुद्विट्**

madi-sudaṇṇabaleṇ du sacchandaṃ bolae jīṇuttamidi . jo so hoi kuditṭhī . (rayaṇasār 3).

[मदि-सुदण्णबलेण दु सच्चंदं बोले जिणुत्तमिदि । जो सो होइ कुदिद्वी । (रयणसार 3).]

कुधम्म : (kudhamm) A heretical creed. **kudharm**

mithyādr̥ṣṭi---bhavabhramaṇakāraṇaṃ . (yogāsā. 2-13).

[मिथ्यादृष्टि---भवभ्रमणकारणम् । (योगशा. 2-13).]

कुप्प : (kupp) Utensils; furniture; clothes etc.

कुप्प

kupyam kṣaum-kārpās-kauśey-candanādi . (s. si. 7-29).

[कुप्यं क्षौम-कार्पास-कौशेय-चन्दनादि । (स. सि. 7-29).]

कुप्पवयण : (kuppavayaṇ) A heretical scripture. **kupravacan**

कुमारसवण : (kumārasavaṇ) One who has taken initiation as bachelor, an unmarried ascetic. **कुमारश्रमण**

कुम्भी : (kumbhī) The birth place of infernal beings.

कुम्भी

कुरुग, कुरुय : (kurug, kuruy) Deceit. **kuruk**

कुरुव : (kurūv) Deluding karma. **kurūp**

कुलकर : (kulakar) Governor. **kulakar**

kulakaraṇammi y kusalā kulakaraṇāmeṇ supasiddhā . (ti. p. 4-509).

[कुलकरणम्मि य कुसला कुलकरणामेण सुपसिद्धा । (ति. प. 4-509).]

कुलग : (kulag) A group of the disciples of the same preceptor. **कुलक**

कुलगर : (kulagar) Governor. **kulakar**

kulakaraṇammi y kusalā kulakaraṇāmeṇ supasiddhā . (ti. p. 4-509).

[कुलकरणम्मि य कुसला कुलकरणामेण सुपसिद्धा । (ति. प. 4-509).]

कुलवड : (kulavai) The head of a group of ascetics.

कुलपति

कुलाग : (kulāg) An ascetic whose conduct is worthless like chaff, cheater. **पुलाक**

satatamapratipātino jinoktādāgamānnirgranthapulākāḥ .

(t. bhā. 9-48).

[सततमप्रतिपातिनो जिनोक्तादागमात्रिर्ग्रन्थपुलाकाः । (त. भा.

9-48).]

कुलिग : (kuliṅg) Garments worn by heretics. **kuliṅg**

कुलिगी : (kuliṅgī) A heretic. **kuliṅgī**

कुसमय : (kusamay) A false doctrine, a heretical scripture.

कुसमय

कुसील : (kusīl) Of bad character; of wicked conduct; imperfect. **कुशील**

jāti kule gaṇe yā kamme sippe tave sue caiv . sattavi haṃ ājīyaṃ uvajjivati jo kuśīlo u . (vyav. 3, p. 117).

[जाति कुले गणे या कम्मे सिप्पे तवे सुए चैव । सत्तविहं आजीयं उवजीवति जो कुशीलो उ । (व्यव. 3, प. 117).]

कूडतोल : (kūḍatol) False weight. **kūḍatol**

kūḍatulā-kūḍamāne---adhiḱayā gṛhlāti . (śrā. pr. 11 . 268).

[कूटतुला-कूटमाने---अधिकया गृह्णाति । (श्रा. प्र. टी. 268).]

कूडमाण : (kūḍamāṇ) False measure. **kūṭamān**

कूडलेह : (kūḍaleh) False document. **kūṭalekh**

कूडसक्ख : (kūḍasakkh) False evidence. **kūṭasākṣy**

kūṭasākṣikaṃ utkoc-matsarābhibhūtaḥ pramāmīkṛtaḥ san kūṭam vaktīti . (śrā. pr. 11. 260).

[कूटसाक्षिकं उत्कोच-मत्सरभिभूतः प्रमामीकृतः सन् कूटं वक्तीति ।

(श्रा. प्र. टी. 260).]

केवल : (keval) Omniscience. **keval**

केवलणाप : (kevalaṇāṇ) Perfect comprehension;

comprehensive omniscience. **केवलज्ञान**

taṃ c kevalaṇāṇaṃ sagalaṃ sampuṇṇaṃ asavattaṃ . (ṣ. khaṃ. 5, 5, 81-pu. 13, pr. 345).

[तं च केवलणापं सगलं संपुण्णं असवत्तं । (ष. खं. 5, 5, 81-पु. 13, पृ. 345).]

केवलणापावरण : (kevalaṇāṇāvaraṇ) A karma which obscures perfect comprehension. **केवलज्ञानावरण**

edass (kevalaṇāṇass) āvaraṇaṃ kevalaṇāṇāvaraṇīyaṃ . (dhav. pu. 6, pr. 30).

[एदस्स (केवलणाणस्स) आवरणं केवलणाणावरणीयं । (धव. पु. 6, पृ. 30).]

केवलदंसप : (kevaladaṃsaṇ) Perfect apprehension, apprehensive omniscience. **केवलदर्शन**

tah daṃsaṇaṃ pi jujjai niyāāvaraṇakkhae sante . (sanmati. 2-5).

[तह दंसपं पि जुज्जइ नियआवरणक्खए संते । (सन्मति. 2-5).]

केवलदंसपावरण : (kevaladaṃsaṇāvaraṇ) A karma which obscures perfect apprehension. **केवलदर्शनावरण**

kevalamasapatnam, kevalaṃ c daddarśanaṃ c kevaladarśanaṃ . tas s āvaraṇaṃ kevaladarśanaāvaraṇīyaṃ . (dhav. pu. 6, pr. 33).

[केवलमसपत्नम्, केवलं च ददर्शनं च केवलदर्शनम् । तस्स आवरणं केवलदर्शनावरणीयम् । (धव. पु. 6, पृ. 33).]

केवलनाप : (kevalaṇāṇ) Perfect comprehension; comprehensive omniscience. **केवलज्ञान**

taṃ c kevalaṇāṇaṃ sagalaṃ sampuṇṇaṃ asavattaṃ . (ṣ. khaṃ. 5, 5, 81-pu. 13, pr. 345).

[तं च केवलणापं सगलं संपुण्णं असवत्तं । (ष. खं. 5, 5, 81-पु. 13, पृ. 345).]

केवलनाणावरण : (kevalanāṇāvaraṇ) A karma which obscures percept comprehension. **केवलज्ञानावरण**

edass (kevalaṇāṇass) āvaraṇaṃ kevalaṇāṇāvaraṇīyaṃ . (dhav. pu. 6, pr. 30).

[एदस्स (केवलणाणस्स) आवरणं केवलणाणावरणीयं । (धव. पु. 6, पृ. 30).]

केवलिसमुग्घाय : (kevalisamugghāy) The activity performed by an omniscient being by expanding his soul-particles to destroy some karmas. **केवलिसमुद्घात**

kevalisamudghādo ṇām daṇḍ-kavāḍ-padar-logapūraṇabheen cauvvi ho . (dhav. pu. 4, pr. 28).

[केवलिसमुद्घादो णाम दंड-कवाड-पदर-लोगपूरणभेएण चउव्विहो । (धव. पु. 4, पृ. 28).]

केवली : (kevalī) Omniscient. **kevalī**

tav-niyam-nāṇarukkhaṃ ārūḍho kevalī amīyanāṇī . (āv. ni. 89).

[तव-नियम-नाणरुक्खं आरूढो केवली अमियनाणी । (आव. नि. 89).]

केवल्ल : (kevall) Omniscience. **kaivaly**

kevalasy karmavikalasy ātmano bhāvaḥ kaivalyan . (siddhi vi. ṭī. 7-21, pr. 491).

[केवलस्य कर्मविकलस्य आत्मनो भावः कैवल्यन् । (सिद्धिवि. टी. 7-21, पृ. 491).]

केसरिया : (kesariyā) A small brush of threads. **keśarikā**

केसलोय : (kesaloy) Rooting out of hair, pulling out of hair. **केशलोच**

केसवापिज्ज : (kesavāṇijj) Dealing in furs or furred animals. **केशवापिज्य**

navanīt-vasā---rasakeśayoh . (yogaśā. 3-109).

[नवनीत-वसा---रसकेशयोः । (योगशा. 3-109).]

कोट्ठ : (koṭṭh) Firmly grasping. **koṣṭh**

कोठाकोडि : (koḍākoḍi) A crore multiplied by a crore.

कोटा-कोटि

कोडि-कोडि : (koḍi-koḍi) Kotakoti, several crores.

कोटि-कोटि

कोस : (kos) A measure equal to four thousand yards, scale of measuring land. **क्रेश**

कोसह : (kosah) Self-observation, spiritual activity.

प्रोषध

prośadhaḥ sakṛdbhaktiḥ . (ratank. 4-19).

[प्रोषध सकृद्भक्ति । (रतन्क. 4-19).]

क्रौह : (koh) Anger, a passion. **krodh**

tatrāmarśopprīrtimanyulakṣaṇaḥ krodhaḥ . (t. bhā. h ri. vr. 8-2).

[तत्रामरशोऽप्रीतिर्मन्युलक्षणः क्रोधः । (त. भा. हरि. वृ. 8-2).]

कोहण : (kohaṇ) Irritable, wrathful. **krodhan**

खंडिय : (khaṇḍiy) A pupil, A disciple. **khaṇḍik**

खंति : (khanti) Forbearance; patience. **kṣāntī**
kṣāntirgaṇakṣamāpaṇā . (an. dh. svo. tī. 7-98).

[शान्तिर्गणक्षमापणा । (अन. ध. स्वो. टी. 7-98).]

खंतिया : (khanṭiyā) A mother. **kṣāntikā**

खंध : (khandh) A molecule. **skandh**

खओवसम : (khaovasam) Destruction-cum-subsidence of karmas.

खयोपशम

savvaghādiphaddayāṇi---khaovasamo ṇām . (dhav. pu. 7, pr. 92).

[सव्वघादिफट्ठयाणि---खओवसमो णाम । (धव. पु. 7, पृ. 92).]

खगइ : (khagai) Gait, bird. **khagati**

खज्ज : (khajj) All that is chewed or nibbled. **khādy**
śarkarādi vā . khādyam---. (lāṭisam. 2-16).

[शर्करादि वा । खाद्यं---। (लाटीसं. 2-16).]

खट्टंग : (khaṭṭaṅg) An instrument employed by ascetics.

खट्वाङ्ग

खणिय : (khaṇiy) Momentary. **kṣaṇik**

खमण : (khamaṇ) An ascetic forbearing nature; an austerity; a fast. **धमण**

khamañam svasyānyabhūtāparāghakṣamā . (bh. ā. vijayo. 70).
[खमणं स्वस्यान्यभूतापराघक्षमा । (भ. आ. विजयो. 70).]

खमा : (khamā) Forgiveness, forbearance. **kṣamā**

kohuppattiss puṇo vahirāṅgaṃ jadi haveḍi sakkhādaṃ . ṇ kuṇaḍi kiñci vi kohaṃ tass khamā hodi dhammo tti . (d vādaśānu. 71).

[कोहुप्पत्तिस्स पुणो वहिरंगं जदि हवेदि सक्खादं । ण कुणदि किञ्चि वि कोहं तस्स खमा होदि धम्मो ति । (दादशानु. 71).]

खमवण : (khamāvaṇā) Begging of pardon. **kṣamāpanā**

खमसमण : (khamāsamaṇ) An ascetic of forgiving nature.

खमत्रमण

खय : (khay) Destruction or annihilation of karmas. **kṣay**
kammāṇaṃ nimmūlakhaṇuppaṇṇaparīṇāmo khao ṇām . (dhav. p
u. 7, pr. 60).

[कम्माणं निम्मूलक्खएणुप्पण्णपरिणामो खओ णाम । (धव. पु. 7, पृ.
60).]

खलुंक : (khaluṅk) An imodest disciple. **khaluṅk**

खवग : (khavag) Destroyer of karmas. **kṣapak**
mohakkhayaṃ kuṇanto utto khavao jīṇindehiṃ . (bhāvasaṃ. de.
660).

[मोहक्खयं कुणतो उत्तो खवओ जिणिदेहि । (भावसं. दे. 660).]

खवगसेणि : (khavagaseṇi) Ladder of destruction of karmas.

खपकत्रेणी

yatr tat (mohanīyakarm) kṣayamupagamayannudgacchati sā k
ṣapakaśreṇī . (t. vā. 9, 1, 18).

[यत्र तत् (मोहनीयकर्म) खयमुपगमयन्नुदगच्छति सा खपकत्रेणी ।

(त. वा. 9, 1, 18).]

खवण : (khavaṇ) Destruction of karmas; an ascetic. **kṣapaṇ**
khavaṇaṃ ṇām kiṃ---khavaṇaṃ ṇām . (dhav. pu. 1, pr. 215-16).

[खवणं णाम किं---खवणं णाम । (धव. पु. 1, पृ. 215-16).]

खवियकम्म : (khaviyakamm) One who has destroyed karmas.

खपितकर्म

खाइम, खादिम : (khāim, khādim) Eatable, same as Khadya.

खादिम

खाइय : (khāiy) Resulting from destruction of karmas.

खायिक

खाओवसमिय : (khāovasamiy) Resulting from
destruction-cum-subsidence of karmas. **खायोपशमिक**

खिसण : (khimsaṇ) Dishonour, censure, disregard,
contempt. **खिसन**

खित्तचित्त : (khittacitt) One maddened on account of
sorrow. **खिप्तचित्त**

खीणकसाय : (khīṇakasāy) One whose passions are destroyed.

खीणकषाय

ṇissesakhiṇamo ho phaliḥāmala bhāyaṇudayasamacitto . **khīṇakasāo bhaṇ**
ṇadi ṇiggantho vīyarāyehiṃ . (prā. pañcasam. 1-25).

[निस्सेसखीणमोहो फलिहामलभायणुदयसमचित्तो । खीणकसाओ भण्णदि

णिगंघो वीयराघेहि । (प्रा. पंचसं. 1-25).]

खीणमोह : (khīṇamoh) One whose delusion is destroyed.

खीणमोह

jīdamohass du jaiyā khīṇo moho haviṇṇ sāhuss . taiyā
hu khīṇamoho bhaṇṇadi so ṇicchaya vidūhiṃ . (samayaprā. 38)

[जिदमोहस्स दु जइया खीणो मोहो हविज्ज साहुस्स । तइया हु खीणमोहो
भण्णदि सो णिच्छयविदूहिं । (समयप्रा. 38).]

खीरसव : (khīrāsav) One possessed of sweet speech like milk. **खीरसव**

karayaṇikkhittāṇiṃ---khīrosabī riddhī . (ti. p. 4, 10
80-81).

[करयलणिकिखित्ताणि---खीरोसबी रिद्धी । (ति. प. 4, 1080-81).]

खुण्ड : (khunḍ) The entire body to be used symmetrical;
odd. **हुण्ड**

खुल्लग : (khullag) A small monk. **क़ुल्लक**

ādyo vidadhate [ti] kṣauram prāvṇotyekavāsasam . pañ
cabbhikṣāsanaṃ bhukte paṭhate gurusannidhau . (bhāvasam vām. 5
44).

[आद्यो विदधते [ति] खौरं प्रावृणोत्येकवाससम् । पञ्चभिक्षासनं
भुक्ते पठते गुरुसन्निधौ । (भावसं वाम. 544).]

खुल्लिगा : (khulligā) A small nun. **क़ुल्लिका**

खुल्लिया : (khulliyā) A small nun. **क़ुल्लिका**

खेत्त : (khett) Place, area, space, land, country,
region. **क्षेत्र**

kṣiyanti nivasanti asmin jīvā iti karmaṇām kṣet
ratvasiddheḥ . -uktaṃ c-khettaṃ khalu āgāsaṃ . (dhav. pu.
4, pr. 7).

[क्षियन्ति निवसन्ति अस्मिन् जीवा इति कर्मणां क्षेत्रत्वसिद्धेः
। -उक्तं च-खेत्तं खलु आगासं । (धव. पु. 4, पृ. 7).]

खेदण्ण : (khedanṇ) One who has knowledge of the miseries
of the world. **खेदज्ञ**

खेदज्ञ : (khedann) One who has knowledge of the miseries
of the world. **खेदज्ञ**

खेयण्ण : (kheyann) One who has knowledge of the miseries
of the world. **खेदज्ञ**

खेयन्न : (kheyann) One who has knowledge of the miseries of the world. **खेदज्ञ**

गंठ, गंथ : (gaṇṭh, gaṇth) Knot of karmas, external and internal possessions. **ग्रन्थ**

gaṇaharadebaviraidadavvasudam gaṇtho . (dhav. pu. 9, pr. 260).
[गणहरदेबविराइददववसुदं गंथो । (धव. पु. 9, पृ. 260).]

गंठि, गंथि : (gaṇṭhi, gaṇthi) A knot in the form of attachment and aversion. **ग्रन्थि**

gaṇṭhi tti---ghaṇarāyaddosapariṇāmo . (viśeṣā. bhā. 1192)

[गंठि ति---घणरायदोसपरिणामो । (विशेषा. भा. 1192).]

गंठिभेय : (gaṇṭhibhey) Cutting of the intense knots (granthi). **ग्रन्थिभेद**

गंढिया : (gaṇḍiyā) Composition of sentences uniform in sense. **गण्डिका**

गंढीपुत्थग : (gaṇḍīputthag) A book equal in length and breadth. **गण्डीपुस्तक**

गंढीपुत्थय : (gaṇḍīputthay) A book equal in length and breadth. **गण्डीपुस्तक**

गंढीपोत्थय : (gaṇḍīpotthay) A book equal in length and breadth. **गण्डीपुस्तक**

गंथिभेय : (gaṇthibhey) Cutting of the intense knots (granthi). **ग्रन्थिभेद**

गंध : (gandh) Smell. **gandh**

गइ : (gai) Motion, a state of existence. **gati**

gaikammavinivvattā jā cetṭhā sā gaī muṇeyavvā . jīvā
hu cāuraṅgaṃ gacchanti tti y gaī hoī . (prā. pañcasam. 1-59).

[गइकम्मविणिव्वत्ता जा चेद्धा सा गई मुण्येयव्वा । जीवा हु चाउरंगं
गच्छंति ति य गई होई । (प्रा. पंचसं. 1-59).]

गइणाम : (gainām) A kind of body-making karma the rise of which leads a soul to various states of existence. **गतिनाम**
jaṃ nīray-tirikkh-maṇuss-devāṇaṃ nīvattayaṃ kammaṃ taṃ
gadiṇāmaṃ . (dhav. pu. 13, pr. 363).

[जं निरय-तिरिक्ख-मणुस्स-देवाणं णिव्वत्तयं कम्मं तं गदिणामं ।
(धव. पु. 13, पृ. 363).]

गच्छ : (gacch) A smaller group of ascetics. **gacch**
tipurisao gaṇo, taduvāri gaccho . (dhav. pu. 13, pr. 63).
[तिपुरिसओ गणो, तदुवरि गच्छो । (धव. पु. 13, पृ. 63).]

गण : (gaṇ) A bigger group of ascetics. **gaṇ**
tipurisao gaṇo . (dhav. pu. 13, pr. 63).
[तिपुरिसओ गणो । (धव. पु. 13, पृ. 63).]

गणहर : (gaṇahar) A pontiff, a principal disciple of
Tirthankara; the head of a sect (Gana). **गणघर**
-gaṇaparirakkho muṇeyavvo . (mūlā. 4-35, pr. 135).
[-गणपरिरक्खो मुणैयव्वो । (मूला. 4-35, पृ. 135).]

गणावच्छेदी : (gaṇāvaccheḍī) The head of a small group
of nuns. **गणावच्छेदिणी**

गणावच्छेदग : (gaṇāvacchedag) The head of a small group of
monks. **गणावच्छेदक**

गणावच्छेदिणी : (gaṇāvacchediṇī) The head of a small group
of nuns. **गणावच्छेदिणी**

गमिणी : (gaṇiṇī) The principal nun in a sect (Gana).
गमिनी

गमिपिडग : (gaṇipidaḡ) Scriptures. **gaṇipitak**

गणी : (gaṇī) The head of a sect (Gana). **gaṇī**
gacchāghipo gaṇī . (ācārā. śī. vṛ. 2, 1, 10, pr. 322)

[गच्छाधिपो गणी । (आचारा. शी. वृ. 2, 1, 10, पृ. 322).]

गन्धजम्म : (gabbhajamm) Uterine birth. **garbhajany**
jāyamānājīven---garbhajanmānaḥ . (kārtike. tī. 130).
[जायमानजीवेन---गर्भजन्मान् । (कार्तिके. टी. 130).]

गम : (gam) Uniform style of composition, varieties,
distinctions, description. **गम**

गमग : (gamag) Same as Gama. **gamak**

गमिय : (gamiy) A scripture having similar passages.
गमिक

गरहणा : (garahaṇā) Same as Garha, censure. **garhaṇā**

गरहा : (garahā) Censure. **garhā**

garahā vi tahā jāīamev navaraṃ parappagāsaṇayā . (āv. ni. 10
50).

[गरहा वि तहा जाईअमेव नवरं परप्पगासणया । (आव. नि. 1050).]

गरिहणा : (garihaṇā) Same as Garha, censure. **garhaṇā**

गरिहा : (garihā) Censure. **garhā**

garahā vi tahā jāīamev navaraṃ parappagāsaṇayā . (āv. ni. 10 50).

[गरहा वि तहा जाईअमेव नवरं परप्पगासणया । (आव. नि. 1050).]

गलि : (gali) A lazy disciple. **gali**

gilatyev kevalaṃ n tu vahati gacchati vetigaliḥ . (uttarā . ni. śā. v. 1-64), p. 49).

[गलित्येव केवलं न तु वहति गच्छति वेतिगलि । (उत्तरा. नि. शा. वृ. 1-64), पृ. 49).]

गवेसणया : (gavesaṇayā) Same as Gavesana, measuring.

गवेषपता

गवेसणा : (gavesaṇā) Fathoming, measuring. **gavesaṇā**

ग्रह : (gah) Receiving. **grah**

ग्रहण : (gahaṇ) Graha, receiving. **grahaṇ**

grahaṇaṃ śāstrārthopādānaṃ . (nītivā. 5-47).

[ग्रहणं शास्त्रार्थोपादानम् । (नीतिवा. 5-47).]

ग्रहावइ : (gahāvai) The head of a family, a merchant.

गायापति

गिद्ध : (giddh) Vultures. **gṛddhr**

गिद्धपिट्ठ : (giddhapitṭh) Death caused by the piercing of the beaks of vultures etc. **गृध्रपृष्ठ**

geddhapaṭṭhaṃ nāṃ mṛtaśarīr manupraviśy gṛddhradvārā tmānaṃ bhakṣayati . (uttarā. cū. p. 129).

[ग्रेद्धपट्ठं नाम मृतशरीर मनुप्रविश्य गृद्धद्वाराऽऽत्मानं भक्षयति । (उत्तरा. चू. पृ. 129).]

गिरिपडण : (giriṇaṇ) Death by fall from a mountain, falling. **गिरिपतन**

गिरिपयण : (giriṇaṇ) Death by fall from a mountain, falling. **गिरिपतन**

गिलाण : (gilāṇ) An ailing ascetic. **glāṇ**

rujādikiṣṭaśarīro glānaḥ . (s. si. 9-24).

[रुजादिक्लिष्टशरीरो ग्लानः । (स. सि. 9-24).]

गिहीयत्थ : (gihiyatth) One who has accepted the path of salvation. **गृहीतार्थ**

गीयत्थ : (gīyatth) Well-versed in scriptures. **गुंत्थ**

गुंजा : (guñjā) A weight equal to two grains. **गुणंजा**

गुच्छग : (gucchag) A kind of brush to remove dust or insects from body etc. **गुच्छक**

गुण : (guṇ) A quality, an attribute; a virtue, or merit, a vow, a degree, a thread, multiplication. **गुण** dravyāśrayā nirguṇā guṇāḥ . (t. sū. 5, 40).

[द्रव्याश्रया निर्गुणा गुणः । (त. सू. 5, 40).]

गुणदठाण : (guṇaṭṭhāṇ) A stage of spiritual development; a state of virtues. **गुणस्थान**

jehiṃ du lakkhijjate udayādisu sambhavehiṃ (go. k.-uvasam ādisu jaṇid) bhāvehiṃ . jīvā ke muṇasaṇṇā ṇiddiṭṭhā savvadarasīhiṃ . (pañcasam. 1-3).

[जेहिं दु लक्खिज्जते उदयादिसु संभवेहिं (गो. क.-उवसमआदीसु जणिद) भावेहिं । जीवा के मुणसण्णा णिदिट्ठा सव्वदरसीहिं । (पंचसं. 1-3).]

गुणठाण : (guṇaṭhāṇ) A stage of spiritual development; a state of virtues. **गुणस्थान**

jehiṃ du lakkhijjate udayādisu sambhavehiṃ (go. k.-uvasam ādisu jaṇid) bhāvehiṃ . jīvā ke muṇasaṇṇā ṇiddiṭṭhā savvadarasīhiṃ . (pañcasam. 1-3).

[जेहिं दु लक्खिज्जते उदयादिसु संभवेहिं (गो. क.-उवसमआदीसु जणिद) भावेहिं । जीवा के मुणसण्णा णिदिट्ठा सव्वदरसीहिं । (पंचसं. 1-3).]

गुणरयण : (guṇarayaṇ) A kind of penance lasting for sixteen months in which one fasts for a day in the first month, for two days in the second and so on for sixteen days in the sixteenth month. **गुणरतन**

गुणवय : (guṇavay) A supplementary vow to strengthen the fundamental vows of a lay-votary. **गुणव्रत**

गुणविरमण : (guṇaviramaṇ) Gunavrata, a supplementary vow to strengthen the fundamental vows of a lay-votary. **गुणविरमण**

गुणवृद्धि : (guṇavuḍḍhi) Increasing of a degree.

गुणवृद्धि

गुणव्यय : (guṇavvay) A supplementary vow to strengthen the fundamental vows of a lay-votary. **गुणव्रत**

गुणहाणि : (guṇahāṇi) Decreasing of a degree. **guṇahāṇi**

गुणिएस : (guṇies) The residence of a substance.

गुणिएश

गुत्ति : (gutti) Self-control. **gupti**

chettass vadī ṇayarass khāiyā ahav hoi pāyāro . tah pāvas
s ṇiroho tāo guttīo sāhuss . (bh. ā. 1189).

[छेत्तस्स वदी णयरस्स खाइया अहव होइ पायारो । तह पावस्स णिरोहो
ताओ गुत्तीओ साहुस्स । (भ. आ. 1189).]

गुरु : (guru) A preceptor. **guru**

adhogamanaheturguruḥ . (tā. bhā. siddh. vṛ. 5, 23). gr
ṇāti śāstrārthamiti guruḥ . (nandī. hari. v-. pr.
5).

[अधोगमनहेतुर्गुरुः । (ता. भा. सिद्ध. वृ. 5, 23). गृणाति
शास्त्रार्थमिति गुरुः । (नन्दी. हरि. व-. पृ. 5).]

गुरुकुल : (gurukul) A group of ascetics under one
preceptor. **गुरुकुल**

गुरुणाम : (guruṇām) A variety of body making karma by
the rise of which a soul gets heavy body. **गुरुणाम**

गुरुफास : (guruṇphās) Heavy touch. **gurusparś**

गुरुलहु : (gurulahu) Heavy and light. **gurulaghu**

गोच्छग : (gocchag) Same as Gucchaka, a kind of brush to
remove dust or insects from body etc., **गोच्छक**

गोत्तकम्म, **गुत्तकम्म** : (gottakamm, guttakamm) A kind of
karma causing heredity, heredity-determining karma. **गोत्रकर्म**
uccairmīcaīśc gūyate śadhdyat iti vā gotram . (s.
si. 8-4).

[उच्चैर्नीचैश्च गूयते शध्यत इति वा गोत्रम् । (स. सि. 8-4).]

गोयर : (goyar) Begging of alms. **gocar**

गोयरी : (goyarī) Alms. **gocarī**

घडीमत्तग : (ghaḍīmattag) A small earthen pot. **ghaṭīmātrak**

घडीमत्तय : (ghaḍīmattay) A small earthen pot. **ghaṭīmātrak**

घण : (ghaṇ) Sound produced from metallic instruments. **ghan**

घणवाय : (ghaṇavāy) Dense air. **ghana vāt**

घणवायवलय : (ghaṇavāyavalay) Circular dense air. **ghana vātavālay**

घणोदहि : (ghaṇodahi) An ocean with dense water. **ghanodadhi**

घणोदहिबलय : (ghaṇodahivalay) A circular ocean with dense water. **घनोदधिबालय**

घाइकम्म : (ghāikamm) An obstructive karma, karma which obstructs any of the fundamental qualities of a soul.

घातिकर्म

ṇāṇāvaraṇ-damsaṇāvaraṇ-mohaṇīy-antarāiyāṇi ghādikammāṇi. (dh v. pu. 7, pr. 62).

[घाणावरण-दंसेणावरण-मोहणीय-अंतराइयाणि घादिकम्माणि। (धव. पु. 7, पृ. 62).]

घाई : (ghāī) Obstructive, obscuring. **ghātīn**

घाण : (ghāṇ) Identical with Ghranendriya, the organ of smell. **घाण**

ghrāyate gandhaḥ upādīyate ātmanā aneneti ghrāṇam, jigh rati gandhamiti ghrāṇam . (t. vṛtti śrut. 2-19).

[घ्रायते गन्ध उपादीयते आत्मना अनेनेति घ्राणम्, जिघ्रति गन्धमिति घ्राणम् । (त. वृत्ति श्रुत. 2-19).]

घाणिन्द्रिय : (ghāṇindiy) The organ of smell, the nose, the olfactory sense organ. **घाणोन्द्रिय**

ghrāyate gandhaḥ upādīyate ātmanā aneneti ghrāṇam, jigh rati gandhamiti ghrāṇam . (t. vṛtti śrut. 2-19).

[घ्रायते गन्ध उपादीयते आत्मना अनेनेति घ्राणम्, जिघ्रति गन्धमिति घ्राणम् । (त. वृत्ति श्रुत. 2-19).]

घाणोन्द्रिय : (ghāṇendiy) The organ of smell, the nose, the olfactory sense organ. **घाणोन्द्रिय**

ghrāyate gandhaḥ upādīyate ātmanā aneneti ghrāṇam, jigh rati gandhamiti ghrāṇam . (t. vṛtti śrut. 2-19).

[घ्रायते गन्ध उपादीयते आत्मना अनेनेति घ्राणम्, जिघ्रति गन्धमिति घ्राणम् । (त. वृत्ति श्रुत. 2-19).]

घाय : (ghāy) killing, destruction, hell. **ghāt**

चंडिकक : (caṇḍikk) Anger. **cāṇḍiky**

चंदपडिमा : (candapaḍimā) A sort of penance in which one morsel of food is increased by one every day in the bright half and then decreased similarly in the dark half of the month. **चन्दप्रतिमा**

चंदयवेज्ज : (candayavejjh) Piercing the eye of a rotating doll with an arrow. **चन्दकवेज्ज**

चउत्थभत्त : (cautthabhatt) A fast. **catutthabhatt**

चउरन्त : (caurant) The world. **caturant**

चउरिन्दिय : (caurindiy) A four-sensed being; a being with four senses, viz. touch, taste, smell and sight. **चतुरिन्दिय**
phāsindiyādicauihiṃ indiehiṃ jutto jīvo caturingio nā
m . (dhav. pu. 7, pr. 65).

[फासिन्दियादिचउहिं इदिएहिं जुत्तो जीवो चतुरिदिओ णाम । (धव. पु.
7, पृ. 65).]

चउर्विसइत्यय : (cauviṃsaitthay) A hymn (prayer) dedicated to the twenty-four Tirthankaras. **चतुर्विंशतिस्तव**

usahādiṇavarāṇaṃ nāmaṇiruttim guṇāṇukittim c . kāuṇ
accidūṇ y tisuddhipaṇamo thavo ñeo . (mūlā. 1-24).

[उसहादिजिणवराणं णामणिरुत्ति गुणाणुकित्ति च । कारुण अच्चिदूण य
तिसुद्धिपणमो थवो णेओ । (मूला. 1-24).]

चउर्विसइत्यव : (cauviṃsaitthav) A hymn (prayer) dedicated to the twenty-four Tirthankaras. **चतुर्विंशतिस्तव**

usahādiṇavarāṇaṃ nāmaṇiruttim guṇāṇukittim c . kāuṇ
accidūṇ y tisuddhipaṇamo thavo ñeo . (mūlā. 1-24).

[उसहादिजिणवराणं णामणिरुत्ति गुणाणुकित्ति च । कारुण अच्चिदूण य
तिसुद्धिपणमो थवो णेओ । (मूला. 1-24).]

चओवचइय : (caovacaīy) Subject to decrease and increase.

चयोपचयिका

चक्कवट्टी : (cakkavaṭṭī) A sovereign king. **cakravartī**

chakkhaṇḍabharahaṇāho battīsasahassamaudabaddhapahudīo . hodi hu s
yalacakkī - . (ti. p. 1-48).

[छक्खण्डभरहणाहो बत्तीससहस्समउडबद्धपहुदीओ । होदि हु सयलचक्की - ।
(ति. प. 1-48).]

चक्कहर : (cakkahar) Chakravartin, a sovereign king.

चक्रघर

चक्की : (cakkī) Chakravartin, a sovereign king. **cakrī**

चक्खुदंसण : (cakkhudamsaṇ) Visual apprehension.

चक्खुदर्शन

cakkhūṇ jaṃ payāsaī dīsai taṃ cakkhudamsaṇaṃ vinti . (prā.
pañcasam. 1-139).

[चक्खुण जं पयासइ दीसइ तं चक्खुदंसणं विंति । (प्रा. पंचसं.
1-139).]

चक्षुर्दृशनावरण : (cakkhudamsaṇāvaraṇ) A kind of karma—obscuring visual apprehension. **चक्षुर्दर्शनावरण**
-cakkhū āvarai cakkhuāvaraṇaṃ . (karmavi. g. 25).

[—चक्षू आवरइ चक्षुआवरण । (कर्मवि. ग. 25).]

चक्षुरिन्दिय : (cakkhurindiy) The sense of sight, the eye, the visual organ. **चक्षुरिन्दिय**

caṣṭe paśyatyarthān ātmāneṇeti cakṣuḥ . (t. vṛt ti śrut. 2-19).

[चष्टे पश्यत्यर्थान् आत्माऽनेनेति चक्षु । (त. वृत्ति श्रुत. 2-19).]

चर : (car) A mobile living being. **car**

चरण : (caraṇ) Ascetic conduct; asceticism; conduct. **caraṇ**

चरणकरणाणुओग : (caraṇakaraṇāṇuog) An exposition of the primary and secondary rules of conduct. **चरणकारणनुयोग**

चरमदेह : (caramadeh) One with the last body, i.e. one who attains liberation in the same birth. **चरमदेह**

चरिय : (cariy) Conduct. life. **carit**

cariyaṃ nām jaṃ savvaṃ sadbhūtaṃ vattaṃ teṇ jass diṭṭhanto kīrai taṃ cariyaṃ . (daśavai. cū. 1, pr. 40).

[चरियं नाम जं सव्वं सद्भूतं वत्तं तेण जस्स दिट्ठंतो कीरइ तं चरियं । (दशवै. चू. 1, पृ. 40).]

चरिया : (cariyā) Moving about. **caryā**

caryā pare gaṇe anyasmin saṅghe gamanam . (an. dh. svo . ti. 7-98).

[चर्या परे गणे अन्यस्मिन् संघे गमनम् । (अन. ध. स्ख. टी. 7-98).]

चलमिया : (calaṇigā) A waist-cloth used by a nun. **calanikā**

चलमिया : (calaṇiyā) A waist-cloth used by a nun. **calanikā**

चवण : (cavaṇ) Death of a god. **cyavan**

cyutiḥ cyavanam vaimānik-jyotiṣkāṇāṃ maraṇaṃ . (sth ānā. abhay. vṛ. 1-27, pr. 19).

[च्युति च्यवनम् वैमानिक-ज्योतिष्काणां मरणम् । (स्थाना. अभय. वृ. 1-27, पृ. 19).]

चाउज्जामधम्म : (cāujjāmadhamm) The law of four vows, viz. non-violence, non-falsehood, non-stealing and non-possession. **चातुर्यामधर्म**

चाउम्मास : (cāummās) The rainy season. **cāturnmās**

चारण : (cāraṇ) An ascetic possessed of an extra-ordinary power of movement. **चारण**

cāramāḥ jalajaṅghā-tantu-puṣp-patr-śreṇyagniśikhādyā lambanagamanāḥ . (t. vā. 3, 36, 3).

[चारमाः जलजंघा-तन्तु-पुष्प-पत्र-श्रेण्यग्निशिखाद्यलम्बनगमनाः ।

(त. वा. 3, 36, 3).]

चारित्त : (cārītt) Conduct, right conduct. **cārītr**

cārīttam khalu dhammo dhammo jo so samo tti ṇiddiṭṭho

. mohakkhohavihiṇo pariṇāmo appaṇo hū samo . (prav. s ā. 1-7).

[चारित्तं खलु धम्मो धम्मो जो सो समो त्ति णिदिट्ठो ।

मोहक्खोहविहीणो परिणामो अप्पणो हू समो । (प्रव. सा. 1-7).]

चारित्तमोहमिज्ज : (cārīttamohaṇijj) Conduct-deluding

karma, a kind of kama that obstructs right conduct.

चारित्रमोहनीय

rāgābhāvo cārīttam, tass mohayaṃ tappāḍivakkhabhāvuppāyay ṃ cārīttamohaṇīyaṃ . (dhav. pu. 13, pr. 358).

[रागाभावो चारित्तं, तस्स मोहयं तप्पडिवक्खभावुप्पाययं

चारित्तमोहणीयं । (धव. पु. 13, पृ. 358).]

चारित्ताचारित्त : (cārīttācārītt) Partial observance

of right conduct. **चारित्राचारित्र**

चारित्तावरमिज्ज : (cārīttāvaraṇijj) Caritramohaniya,

conduct deluding karma. **चारित्रावरणीय**

चारिती : (cārīttī) An ascetic. **cārītrī**

चारिया : (cāriyā) A nun. **cārīkā**

चिन्ता : (cintā) Thought reasoning. **cintā**

vaṭṭamāmatthavisayamadiṇāṇeṇ viśesidaḍḍiṇo cintā ṇām . (dhav . pu. 13, pr. 333).

[वट्टमामत्थविसयमदिणाणेण विसेसिदज्जीवो चिन्ता णाम । (धव. पु. 13, पृ. 333).]

चिन्तामणि : (cintāmaṇi) A wish-fulfilling gem. **cintāmaṇī**

चित्त : (citt) Mind, soul, consciousness, knowledge, life, vitality. **चित्त**

cittam tikālavisaṃsaṃ . (daśavai. bhā. 19, p-. 125).

[चित्तं तिकालविसयं । (दशवै. भा. 19, प-. 125).]

चित्तवम : (cittavam) A sentient being. **cittavat**

विलिमिलिका : (cilimilikā) A curtain. **cilimilikā**

विलिमिलिगा : (cilimiligā) A curtain. **cilimilikā**

विलिमिली : (cilimilī) A curtain. **cilimilī**

चूला : (cūlā) An appendix. **cūlā**

चूलिगा : (cūligā) A period consisting of eighty-four lakhs of Culikangas; an appendix, time measuring scale.

चूलिका

suttasuidatthapayāsaṇaṃ cūliyā ṇaṃ . (dhav. pu. 10, pr. 3 95).

[सुत्तसुइदत्थपयासणं चूलिया णाम । (धव. पु. 10, पृ. 395).]

चूलियंग : (cūliyaṅ) A period consisting of eighty-four lakhs of Prayutas, time measuring scale. **चूलिकाङ्ग**
catuṣṣītimayutaśatasahasraṇi ekaṃ calūkiṅgaṃ . (jīvājī. malay. vṛ. 3, 2, 178, pr. 345).

[चतुरशीतिर्नयुतशतसहस्राणि एकं चलूकिङ्गम् । (जीवाजी. मलय. वृ. 3, 2, 178, पृ. 345).]

चूलिया : (cūliyā) A period consisting of eighty-four lakhs of Culikangas; an appendix, time measuring scale.

चूलिका

suttasuidatthapayāsaṇaṃ cūliyā ṇaṃ . (dhav. pu. 10, pr. 3 95).

[सुत्तसुइदत्थपयासणं चूलिया णाम । (धव. पु. 10, पृ. 395).]

चेइय : (ceiy) A memorial on a funeral place; a temple; a garden; delightful; omniscience. **चैत्य**

citeḥ lepyādicayanasy---tadapyupacārāccaityamucyate (jambūdi. śā. 1, pr. 14).

[चित्ते लेप्यादिचयनस्य---तदप्युपचाराच्चैत्यमुच्यते । (जम्बूदी. शा. 1, पृ. 14).]

चेय : (cey) Citta, mind, soul, consciousness, life, knowledge, vitality. **चेत**

चेयण : (ceyaṇ) Conscious. **cetan**

-ceyaṇ paccakkh sannamaṇusaraṇaṃ (daśavai. bhā. 19).

[-चेयण पच्चक्ख सन्नमणुसरणं (दशवै. भा. 19).]

चेयणा : (ceyaṇā) Conscious. **cetanā**

-ceyaṇ paccakkh sannamaṇusaraṇaṃ (daśavai. bhā. 19).

[-चेयण पच्चक्ख सन्नमणुसरणं (दशवै. भा. 19).]

चेयण : (ceyaṇṇ) Consciousness. **caitany**

-ceyaṇ paccakkh sannamaṇusaraṇaṃ (daśavai. bhā. 19).

[—चेयण पच्चक्ख सन्नमणुसरणं (दशवै. भा. 19).]

चेल : (cel) Cloth. **cel**

चेलग : (celag) Cloth. **celak**

चेलय : (celay) Cloth. **celak**

चोज्ज : (cojj) Stealing, theft. **caury**

adattasy yadādānaṃ coryamityucyate budhaiḥ . (lāṭīsaṃ. 6-33).

[अदत्तस्य यदादानं चोर्यमित्युच्यते बुधैः । (लाटीसं. 6-33).]

चोरिकक : (corikk) Stealing, theft. **cauriky**

चोरिय, चोर : (coriy, cor) Stealing, theft. **caury**

adattasy yadādānaṃ coryamityucyate budhaiḥ . (lāṭīsaṃ. 6-33).

[अदत्तस्य यदादानं चोर्यमित्युच्यते बुधैः । (लाटीसं. 6-33).]

चोलपट्ट : (colapaṭṭ) The waist-cloth of a monk.

चोलपट्ट

चौलवट्ट : (colavaṭṭ) The waist-cloth of a monk.

चौलपट्ट

छंदणा : (chandaṇā) Inviting the perceptor etc. to partake of a thing received by an ascetic. **छन्दना**

chandanā protsāhanā, idaṃ bhaktaṃ bhuṅkṣv iti . (anuy o. hari. vṛ. pr. 58).

[छन्दना प्रोत्साहना, इदं भक्तं भुंक्ष्व इति । (अनुयो. हरि. वृ. पृ. 58).]

छउम : (chaum) An obscuring karma, a kind of karma that obscures the qualities of soul. **छदम**

chadm jñān-dṛgāvaraṇe . (dhav. pu. 1, pr. 188).

[छदम ज्ञान-दृगावरणे । (धव. पु. 1, पृ. 188).]

छउमत्थ : (chaumatth) A non-omniscient. **chadmasth**

chadumaṃ ṇām āvaraṇaṃ, tamhi ciṭṭhadi tti chaumattho . (dhav. pu. 10, pr. 296).

[छदुमं णाम आवरणं, तम्हि चिट्ठदि ति छउमत्थो । (धव. पु. 10, पृ. 296).]

छक्काय : (chakkāy) Six types of living beings. **ṣaṭkāy**

छज्जीवनिकय : (chajjīvanikāy) Six types of living beings.

बह्जीवनिकय

छज्जीवनिकय : (chajjīvanikāy) Six types of living beings.

बह्जीवनिकय

छट्ठभत्त : (chatṭhabhatt) Fast for two days. **षाष्ठभत्त**

छट्ठिभत्त : (chatṭhibhatt) Fasting for a month.

चटिभक्त

छट्ठप : (chaddaṇ) Abandoning. **चार्दान**

छट्ठिय : (chaddiy) A fault connected with accepting food at the hands of one who has vomitted. **छर्त्त**

ghṛtādicchardayan---yirādhanāsambhavāt . (yogā. śā. sv o. viv. 1-38, pr. 137).

[धृतादिच्छर्दयन्---धिराघनासम्भवात् । (योगा. शा. स्वो. विव. 1-38, पृ. 137).]

छण : (chaṇṇ) A feast; a feastivity. **chann**

छणपय : (chaṇṇapay) Deceit; fraud. **channapad**

छत्ताइछत्त : (chattāichatt) Holding one umbrella above another. **छत्रातिछत्र**

chatrāt sāmānyarūpāt---tadākāro yogopi chatrāti chat ram . (sūryapr. malay. vr. 12, 78, pr. 233).

[छत्रात् सामान्यरूपात्---तदाकारो योगोऽपि छत्रातिछत्रम् । (सूर्यप्र. मलय. वृ. 12, 78, पृ. 233).]

छन्न : (chann) A feast; a festivity. **chann**

छन्नपय : (channapay) Deceit; fraud. **channapad**

छम्म : (chamm) An obscuring karma, a kind of karma that obscures the qualities of soul. **छद्म**

chadm jñān-dṛgāvaraṇe . (dhav. pu. 1, pr. 188).

[छद्म ज्ञान-दृगावरणे । (धव. पु. 1, पृ. 188).]

छम्मत्थ : (chammatt) A non-omniscient. **chadmasth**

chadumaṃ ṇām āvaraṇaṃ, tamhi ciṭṭhadi tti chaumattho . (dhav. pu. 10, pr. 296).

[छदुमं णाम आवरणं, तम्हि चिट्ठदि ति छउमत्थो । (धव. पु. 10, पृ. 296).]

छविच्छेय : (chavicchey) Multilation of limbs,

multi-dimension. **छविच्छेद**

chavī śarīraṃ, tass naḥādīṇaṃ kiriyaṇisesehi khaṇḍaṇaṃ chedo chavicchedo . (dhav. pu. 14, pr. 401).

[छवी शरीरं, तस्स णहादीणं किरियाविसेसेहि खंडणं छेदो छविच्छेदो ।

(धव. पु. 14, पृ. 401).]

छाओवग : (chāovag) A densely shady tree. **chāyopag**

छागलिय : (chāgaliy) A butcher. **chāgalik**

छेओवट्ठावण : (cheovatṭhāvaṇ) Reinitiation. **chedopasthāpan**
tesu (mūlaguṇesu) pamatto samaṇo chedovatṭhāvago hodi . (prav. sā. 3-9).

[तेसु (मूलगुणेषु) पमत्तो समणो छेदोवट्ठावगो होदि । (प्रव. सा. 3-9).]

छेय : (chey) Degradation, cut in seniority. **ched**

chedo nām jass---evamādi chedo bhavati . (daśavai. cū. pr. 26).

[छेदो नाम जस्स---एवमादि छेदो भवति । (दशवै. चू. पृ. 26).]

जंगम : (jaṅgam) A mobile leaving being. **jaṅgam**

mokṣagamalakāle ekasmin samaye jinapratimā jaṅgamā kathyate . (d. prā. tī. 35).

[मोक्षगमलकाले एकस्मिन् समये जिनप्रतिमा जंगमा कथ्यते । (द. प्रा. टी. 35).]

जंगमिय : (jaṅgamiy) Produced from mobile living being
e.g. wool, silk etc. **जाङ्गमिक**

जंघायारण : (jaṅghāyaraṇ) An ascetic who can move in the
sky simply by patting the thighs. **जंघाचारण**

cauraṅgulametamahiṃ chaḍiy gayāṇammi kuḍilajāṇu viṇā . jaṃ
bahujoyaṇagamaṇ sā jaṅghācāraṇā riddhī . (ti. p. 4-1037).

[चउरंगुलमेत्तमहिं छडिय गयणम्मि कुडिलजाणु विणा । जं बहुजोयणगमण
सा जंघाचारणा रिद्धी । (ति. प. 4-1037).]

जंतपीडनकम्म : (jantapīḍanakamm) Work involving milling.

यंत्रपीडाकर्म

tilekṣu-sarṣapairand-jalayantrādipīḍanam . dalatāilasy c
kṛtīryantrapīḍā prakīrtitā . (tri. ś. pu. c. 9
, 3, 345).

[तिलेषु-सर्षपैरण्ड-जलयन्त्रादिपीडनम् । दलतैलस्य च
कृतिर्यन्त्रपीडा प्रकीर्तिता । (त्रि. श. पु. च. 9, 3, 345).]

जइ : (jai) An ascetic, a monk. **yati**

yatay upaśamakṣapakaśreṇyārūḍhā bhanyante . (cā. sā. pr. 22).

[यतय उपशमक्षपकश्रेण्यारूढा भण्यन्ते । (चा. सा. पृ. 22).]

जइच्छा : (jaicchā) Accident. **yadṛcchā**

जइच्छावाय : (jaicchāvāy) Accidentalism, in an unexpected manner. **यदृच्छावाद**

जइण : (jain) Relating to Jina; revealed by Jina; a follower of Jina, a religion. **जैन**

जइधम्म : (jaidhamm) The duty of an ascetic. **yatidhamm**
sāvajjajogaparivajjaṇāo savvuttamo jaīdhammo . (cārāradi.
pr. 2).

[सावज्जजोगपरिवज्जणाओ सव्वुत्तमो जइधम्मो । (चाररदि. पृ. 2).]

जग : (jag) A living being. **jag**

जघण्ण : (jaghaṇṇ) Minimum. **jaghany**

जन्तु : (jantu) A living being. **jantu**

caugaisaṃsāre jāyadi jaṇayadi tti jantū . (dhav. pu. 1, pr. 120).

[चउगइसंसारे जायदि जणयदि ति जंतु । (धव. पु. 1, पृ. 120).]

जम : (jam) A primary vow. **yam**

जमभिया : (jamaṇiyā) An implement kept by an ascetic in the right armpit. **यमनिका**

जमल : (jamal) In juxtaposition, placed side by side.

यवल

जय : (jay) Careful. **yat**

जयणा : (jayaṇā) Carefulness. **yatanā**

जरठय : (jarāuy) Birth with a yolk-sac, egg borned.

जरयुज

jarāyo jātā jarāyujāḥ . (s. si. 2-32).

[जरायो जाता जरयुजा । (स. सि. 2-32).]

जलचर : (jalacar) A five-sensed aquatic being. **jalacar**

जलयर : (jalayar) A five-sensed aquatic being. **jalacar**

जल्ल : (jall) Dirt of the body; an acrobat. **jall**

jallo aṅgamalo bāhiro . (dhav. pu. 9, pr. 96).

[जल्लो अंगमतो बाहिरो । (धव. पु. 9, पृ. 96).]

जल्लोसहि : (jallosahi) The power by which a disease is destroyed by mere contact with dirt of the body. **जल्लीषधि**

seyajalo aṅgarayaṃ jallaṃ bhaṇṇetti jīe teṇāvi . jīvāṇ r
ogaharaṇ riddhī jallōsahī ṇāmā . (ti. p. 4-1070).

[सेयजलो अंगरयं जल्लं भण्णेति जीए तेणावि । जीवाण सेगहरण रिद्धी

जल्लोसही णामा । (ति. प. 4-1070).]

अव : (jav) The eight part of a finger. **yav** aṣṭabhiḥ siddhārtheḥ piṇḍitaiḥ eko yavaḥ . (t. vṛtti śrut. (3-38).

[अष्टभि सिद्धार्थे पिण्डितै एको यव । (त. वृत्ति श्रुत. (3-38).]

अवमज्जा : (javamajjhā) A penance having the form of the middle part of a barleycorn. **यवमध्य** aṣṭau yūkā ekaṃ yavamadhyam . (t. vā. 3, 38, 6).

[अष्टौ यूका एकं यवमध्यम् । (त. वा. 3, 38, 6).]

असोकित्तिणम : (jasokittiṇām) A kind of body makinng karma which causes fame and honour-giving personality. **यसकीर्तिनाम**

jass kammassudaṇṇ jaso kittijjāi kahijjai jaṇavayeṇ taṃ jasagittiṇāmaṃ . (dhav. pu. 13, pṛ. 366).

[जस्स कम्मस्सुदण्ण जसो कित्तिज्जई कहिज्जइ जणवयेण तं जसगित्तिणामं । (धव. पु. 13, पृ. 366).]

असोकित्तिनाम : (jasokittinām) A kind of body makinng karma which causes fame and honour-giving personality. **यसकीर्तिनाम**

jass kammassudaṇṇ jaso kittijjāi kahijjai jaṇavayeṇ taṃ jasagittiṇāmaṃ . (dhav. pu. 13, pṛ. 366).

[जस्स कम्मस्सुदण्ण जसो कित्तिज्जई कहिज्जइ जणवयेण तं जसगित्तिणामं । (धव. पु. 13, पृ. 366).]

अहक्कय : (jahakkāy) Perfect conduct. **yathākhyāt**

अहक्खय : (jahakkhāy) Perfect conduct. **yathākhyāt**

अहण्य : (jahañṇ) Minimum. **jaḡhany**

अहज्जय : (jahājāy) Naked. **yathājjāt**

अहपविट्ठकरण : (jahāpaviṭṭakaraṇ) Soul's ineradicable tendency towards spiritual growth. **यथाप्रवृत्तकरण** anādisaṃsiddhinaiv---yathāpravṛttakaraṇamiti . (āv. ni. m lay. vṛ. 106).

[अनादिसंसिद्धिनेव---यथाप्रवृत्तकरणमिति । (आव. नि. मलय. वृ. 106).]

अहपविट्ठगरण : (jahāpaviṭṭagaraṇ) Soul's ineradicable tendency towards spiritual growth. **यथाप्रवृत्तकरण** anādisaṃsiddhinaiv---yathāpravṛttakaraṇamiti . (āv. ni. m lay. vṛ. 106).

[अनादिसंसिद्धिनेव---यथाप्रवृत्तकरणमिति । (आव. नि. मलय. वृ. 106).]

बह्वपवित्तकरण : (jahāpavittakaraṇ) Soul's ineradicable tendency towards spiritual growth. **यथाप्रवृत्तकरण**
anādisaṃsiddhinaiv---yathāpravṛttakaraṇamiti . (āv. ni. m
lay. vṛ. 106).

[अनादिसंसिद्धिर्नैव---यथाप्रवृत्तकरणमिति । (आव. नि. मलय. वृ. 106).]

बह्वपवित्तगरण : (jahāpavittagaraṇ) Soul's ineradicable tendency towards spiritual growth. **यथाप्रवृत्तकरण**
anādisaṃsiddhinaiv---yathāpravṛttakaraṇamiti . (āv. ni. m
lay. vṛ. 106).

[अनादिसंसिद्धिर्नैव---यथाप्रवृत्तकरणमिति । (आव. नि. मलय. वृ. 106).]

बह्वर्तद : (jahāland) Specified time. **yathāland**

बह्वसंविभाग : (jahāsaṃvibhāg) Proper sharing with the ascetic. **यथासंविभाग**

जइ : (jāi) A class of living beings; maternal side; birth; a caste; a kind. **जाति**
jātiḥ mātṛsamutthā . (āv. ni. hari. vṛ. 831).

[जातिः मातृसमुत्था । (आव. नि. हरि. वृ. 831).]

जइणाम : (jāiṇām) A variety of body-making karma causing birth in different classes. **जातिनाम**
jatto kammakkhandhādo jīvāṇaṃ bhūo sarisattamuppajjade so kammakkhandho jāiṇām . (dhav. pu. 6, pṛ. 51).²

[जत्तो कम्मक्खंधादो जीवाणं भूओ सरिसत्तमुप्पज्जदे सो कम्मक्खंधो जादिणाम । (धव. पु. 6, पृ. 51).]

जइत्यविर : (jāitthavir) An ascetic of sixty of more years of age. **जातिस्थविर**

ṣaṣṭhivarṣajāto jātisthaviraḥ . (vyav. malay. vṛ. 10-746).

[षष्ठिवर्षजातो जातिस्थविर । (व्यव. मलय. वृ. 10-746).]

जइयविर : (jāithavir) An ascetic of sixty of more years of age. **जातिस्थविर**

ṣaṣṭhivarṣajāto jātisthaviraḥ . (vyav. malay. vṛ. 10-746).

[षष्ठिवर्षजातो जातिस्थविर । (व्यव. मलय. वृ. 10-746).]

जाइसुमरण : (jāisumaraṇ) Memory of past lives; recollection of past births. **जातिस्मरण**

जाम : (jām) A vow, a great vow. **yām**

जायतेय : (jāyatey) Fire. **jā tate jas**

जिपकप्प : (jīṇakapp) The conduct of an ascetic like that of a Jina. **जिनकल्प**

jitarāg-dveṣ-mohāupasarg-parīṣahārivegasahāḥ jinā iv vi haranti iti jinakalpikāḥ . (bh.ā. vijayo. 155, pr. 356

).

[जितराग-द्वेष-मोहाउपसर्ग-परीषहारिवेगसहः जिना इव विहरन्ति इति जिनकल्पिकाः । (भ.आ. विजयो. 155, पृ. 356).]

जिपकप्पिय : (jīṇakappiy) A solitar (only) ascetic whose conduct is like that of a Jina. **जिनकल्पिक**

जिपकप्पी : (jīṇakappī) A solitar ascetic whose conduct is like that of a Jina. **जिनकल्पी**

जिपघर : (jīṇaghar) A Jina temple. **jīnagr̥h**

जिपधम्म : (jīṇadhamm) Jīnism, jainism. **jīnadharm**

जिपपडिमा : (jīṇapaḍimā) An image of a Jina; an idol of a Tirthankara. **जिनप्रतिमा**

जिपवर : (jīṇavar) A Tirthankara. **jīnavar**

जिपवाणी : (jīṇavāṇī) Speech or words of a Tirthankara.

जिनवाणी

जिपसासन : (jīṇasāsaṇ) Jainism. **jīnāsāsan**

जिपिन्द : (jīṇind) A Tirthankara. **jīnendr**

जिपिस्सर : (jīṇissar) A Tirthankara. **jīneśvar**

जिपेन्द : (jīṇend) A Tirthankara. **jīnendr**

जिपेसर : (jīṇesar) A Tirthankara. **jīneśvar**

जिपौत्तम : (jīṇottam) A Tirthankara. **jīnottam**

जिण्ण : (jīṇṇ) A conqueror of passions; a victor.

जिन

jidakoh-māṇ-māyā jidalohā teṇ te jīṇā honti . (mūlā. 7-64).

[जिदकोह-माण-माया जिदलोहा तेण ते जिणा होंति । (मूला. 7-64).]

जिण्णकुमारी : (jīṇṇakumārī) A woman who has remained a virgin till old age. **जीर्णकुमारी**

जिहंदय : (jihinday) The sense-organ of taste, the gustatory sense-organ. **जित्वेन्द्रिय**
phāsindiyāvaraṇ---jibbhindiyam samuppajjadi . (dhav. pu. 7 pr. 64).

[फासिदियावरण---जिब्भिदियं समुप्पज्जदि । (धव. पु. 7 पृ. 64).]

जिहेंदिय : (jihendiy) The sense-organ of taste, the gustatory sense-organ. **जित्वेन्द्रिय**
phāsindiyāvaraṇ---jibbhindiyam samuppajjadi . (dhav. pu. 7 pr. 64).

[फासिदियावरण---जिब्भिदियं समुप्पज्जदि । (धव. पु. 7 पृ. 64).]

जीयकप्प : (jīyakapp) Traditional usage or convention.

जीतकल्प

जीव : (jīv) A soul; a living being; an animate or a sentient substance. **जीव**

jīvo tti havadi cedā uvaogavisesido pahū kattā . bhott ā y dehamatto ṇ hi mutto kammasañjutto . (pañcā. kā. 27).

[जीवो त्ति हवदि चेदा उवओगविसेसिदो पहू कत्ता । भोत्ता य देहमतो ण हि मुत्तो कम्मसंजुत्तो । (पंचा. का. 27).]

जीवकाय : (jīvakāy) A group or class of living beings.

जीवकाय

जीवदृठाण : (jīvatṭhāṇ) A state of soul; a condition of living being. **जीवस्थान**

जीवठाण : (jīvathāṇ) A state of soul; a condition of living being. **जीवस्थान**

जीवमिकाय : (jīvaṇikāy) A group or class of living beings. **जीवनिकाय**

जीवत्थिकाय : (jīvatthikāy) An animate extensive substance; a sentient extensive being; a conscious extensive real; an extensive substance in the form of a soul.

जीवास्तिकाय

जीवपयेस : (jīvapayes) An indivisible particle of a soul.

जीवप्रदेश

जीवप्पयेस : (jīvappayes) An indivisible particle of a soul. **जीवप्रदेश**

जीवरसि : (jīvarāsi) A collection of living beings; an aggregate of conscious beings. **जीवरसि**

जीवलोक : (jīvalok) The world of living beings. **jīvalok**

जीवाजीव : (jīvājīv) The categories of living and non-living beings. **जीवाजीव**

जीविय : (jīviy) Life. **jīvitā**

jīvitam prāṇadhāraṇātmatkam . (uttarā. ni. śā. vr. 7, pr. 217).

[जीवितं प्राणधारणात्मकम् । (उत्तरा. नि. शा. वृ. 7, पृ. 217).]

जीवियासंसा : (jīviyāsaṃsā) Desire to live long.

जीविताशंसा

avaśyaheyatve śāñravasthānādaro jīvitāśaṃsā . (t. vā. 7 . 37 3).

[अवश्यहेयत्वे शरीरवस्थानादरो जीविताशंसा । (त. वा. 7. 37 3).]

जुत : (jutt) A variety of the innumerable and infinite, joint. **युक्त**

जुम्म : (jumm) An even number. **yugm**

जुय : (juy) A measure equal to four cubits; a period equal to five years. **युग**

pañcasamvatsaram yugam . (āv. bhā. hari. vr. 198, pr. 495).

[पंचसंवत्सरं युगम् । (आव. भा. हरि. वृ. 198, पृ. 495).]

जुयल : (juyal) A pair of male and female twins. **yugal**

जुयलग : (juyalag) A pair of male and female twins.

युगलक

जुयलिय : (juyaliy) Consisting of a pair of male and female twins. **युगलित**

जुयली : (juyalī) A pair of male and female twins.

युगली

जोग : (jog) Activity. **yog**

vivariyābhinivesam paricattā jeṇhakahiyataccesu . jo jum jadi appāṇam ṇiyabhāvo so have jogo . (ni. sā. 139).

[विवरीयाभिनिवेशं परिचत्ता जेण्हकहियतच्चेसु । जो जुंजदि अप्पाणं णियभावो सो हवे जोगो । (नि. सा. 139).]

जोमि : (joṇi) A seat of birth, a place of birth. **yoni**
yonayo jīvotpattisthānāni . (mūlā. vr. 12-3).

[योनयो जीवोत्पत्तिस्थानानि । (मूला. वृ. 12-3).]

जोयण : (joyaṇ) A measure equal to four krosas. **yojan** aṭṭhaṃ daṇḍasahasseeṃ joyaṇaṃ . (dhav. pu. 13, pr. 339)

[अट्ठहिं दंडसहस्सेहिं जोयणं । (धव. पु. 13, पृ. 339).]

जोसणा : (josaṇā) Destruction of karmas; act of resorting. **जोषणा**

ज्ञाप : (jhāṇ) Meditation, concentration, contemplation.

ज्ञान

jaṃ thīramajjhavasāṇaṃ taṃ jhāṇaṃ jaṃ calaṃ tayaṃ cittaṃ . taṃ hoj j bhāvaṇā vā aṇupehā vā ahav cintā . (dhyānaś. 2).

[जं थिरमज्झवसाणं तं ज्ञाणं जं चलं तयं चित्तं । तं होज्ज भावणा वा अणुपेहा वा अहव चिंता । (ध्यानश. 2).]

ठाण : (ṭhāṇ) A source, a state, motionlessness. **sthān** uppattiheū ṭhāṇaṃ . (dhav. pu. 5, pr. 189).

[उप्पत्तिहेऊ ठाणं । (धव. पु. 5, पृ. 189).]

ठाणग : (ṭhāṇag) A place where ascetics stay. **sthānak**

ठावणा : (ṭhāvaṇā) A fault incurred by receiving reserved food etc., representation; placing. **स्थापना**

jaṃ puṇ tayaṭṭhasunnaṃ tayaḥhippāeg tārisāgāraṃ . kīrai v nirāgār ittaramiyaraṃ v sā ṭhavaṇā . (viśeṣā. 26).

[जं पुण तयट्ठसुन्नं तयभिप्पाएग तारिसागारं । कीरइ व निरागार इत्तरमियरं व सा ठवणा । (विशेष. 26).]

ठिइ : (ṭhi) Duration, rest, permanence. **sthit**

sthitih kālāparicchedaḥ . (s. si. 1-7).

[स्थितिः कालपरिच्छेदः । (स. सि. 1-7).]

ठिइबंध : (ṭhiibandh) Bondage of karmic duration.

स्थितिबन्ध

chadavvāṇamappidabhāveṇ avatṭhāṇaṃ avatṭhāṇakāraṇaṃ c ṭṭhidiṇaṃ . (dhav. pu. 13, pr. 348).

[छदव्वाणमपिदभावेण अवट्ठाणं अवट्ठाणकारणं च ट्ठिदी णाम । (धव. पु. 13, पृ. 348).]

ठिय : (ṭhiy) Steady, motionless. **sthit**

tatth saṇiṃ saṇiṃ sagavisae vattamāṇo kadi-aṇiyogo ṭṭhidam ṇaṃ . (dhav. pu. 9, pr. 268).

[तत्थ सणिं सणिं सगविसए वट्टमाणो कदि-अणियोगो ट्ठिदं णाम । (धव. पु. 9, पृ. 268).]

दंड : (daṇḍ) Sinful activity, violence, a measure equal to four cubits. **दण्ड**

do kucchīo daṇḍaṃ ghaṇū juge nāliā akkhe musale . (anuy o. sū. 133, pr. 157). vadhaḥ parikleśorthaharaṇaṃ daṇḍaḥ . (nītivā. 29-74 pr. 333).

[दो कुच्छीओ दंडं घणू जुगे नालिआ अक्खे मुसले । (अनुयो. सू. 133, पृ. 157). वध परिक्लेशोर्थाहरणं दण्डः । (नीतिवा. 29-74 पृ. 333).]

डंडग : (daṇḍag) A division, a sectin, having wooden stick. **दण्डक**

पउतंग : (ṇautāṅg) A period consisting of eighty-four lakhs of Prayutas (time measuring scale), crores of years.

नयुताङ्ग

caturaśītiḥ prayutaśatasahasrāṇi ekaṃ nayutāṅgam . (jīvāj ī. malay. vṛ. 178, pr. 345).

[चतुरशीतिः प्रयुतशतसहस्राणि एकं नयुताङ्गम् । (जीवाजी. मलय. वृ. 178, पृ. 345).]

पउय : (ṇauy) A period consisting of eighty-four lakhs of Nayutangas (time measuring scale), crores of years. **नयुत**

caturaśītinayutāṅgaśatasahasrāṇi ekaṃ nayutam . (jīvājī. m lay. vṛ. 178, pr. 345).

[चतुरशीतिनयुताङ्गशतसहस्राणि एकं नयुतम् । (जीवाजी. मलय. वृ. 178, पृ. 345).]

परित्त : (ṇatthitt) Non-existence. **nāstītv**

नयाभास : (ṇayābhās) Fallacious viewpoint, false standpoint. **नयाभास**

punamaigamādayo nirapekṣā parasparen te nayābhāsāḥ iti . (t. bhā. siddh. vṛ. 1-7).

[पुननैगमादयो निरपेक्षा परस्परेण ते नयाभासाः इति । (त. भा. सिद्ध. वृ. 1-7).]

नयाहास : (ṇayāhās) Fallacious viewpoint, false standpoint. **नयाभास**

punamaigamādayo nirapekṣā parasparen te nayābhāsāḥ iti . (t. bhā. siddh. vṛ. 1-7).

[पुननैगमादयो निरपेक्षा परस्परेण ते नयाभासाः इति । (त. भा. सिद्ध. वृ. 1-7).]

नयुत : (ṇayut) A period consisting of eighty-four lakhs of Nayutangas, (time measuring scale) crore of years. नयुत caturaśītinayutāṅgaśatasahasraṇi ekaṃ nayutam . (jīvājī. m lay. vr. 178, pr. 345).

[चतुरशीतिनयुताङ्गशतसहस्राणि एकं नयुतम् । (जीवाजी. मलय. वृ. 178, पृ. 345).]

नरग : (ṇarag) A hell. **narak**

narān prāṇinaḥ kāyati pātayati khalīkaroti iti narakaḥ karm . (dhav. pu. 1, pr. 201).

[नरान् प्राणिनः कायति पातयति खलीकरोति इति नरकः कर्म । (धव. पु. 1, पृ. 201).]

नरगवाल : (ṇaragavāl) A guard of hell, a torturer of hellish beings. **नरकपाल**

नरगावास : (ṇaragāvās) An infernal abode. **narakāvās**

नवणवमिगा : (ṇavaṇavamigā) A kind of penance lasting for eighty-one days. **नवनवमिका**

नवणवमिया : (ṇavaṇavamiyā) A kind of penance lasting for eighty-one days. **नवनवमिका**

जाण, नाण : (ṇāṇ, nāṇ) Comprehension; determinate cognition; knowledge. **ज्ञान**

jaṃ jāṇai taṃ ṇāṇam-. (mokṣapra. 37).

[जं जाणइ तं जाणं- । (मोक्षप्रा. 37).]

जाणावरण : (ṇāṇāvaraṇ) Comprehension-obscuring karma.

ज्ञानावरण

ṇāṇamavaboho avagamo paricchedo idi eyaṭṭho . tamāvāredi t ti ṇāṇāvaraṇīyaṃ kammaṃ . (dhav. pu. 6, pr. 6).

[जाणमवबोहो अवगमो परिच्छेदो इदि एयट्ठो । तमावारेदि ति

जाणावरणीयं कम्मं । (धव. पु. 6, पृ. 6).]

जाणावरणिज्ज : (ṇāṇāvaraṇijj) Comprehension-obscuring karma. **ज्ञानावरणीय**

ṇāṇamavaboho avagamo paricchedo idi eyaṭṭho . tamāvāredi t ti ṇāṇāvaraṇīyaṃ kammaṃ . (dhav. pu. 6, pr. 6).

[जाणमवबोहो अवगमो परिच्छेदो इदि एयट्ठो । तमावारेदि ति

जाणावरणीयं कम्मं । (धव. पु. 6, पृ. 6).]

जाणी : (ṇāṇī) A person possessed of right knowledge.

ज्ञानी

पाणोवओग : (ṇāṇovaog) Determinate cognition. **jñānopayog**
sāgāro ṇāṇovajogo . (dhav. pu. 11, pr. 334).

[सागारो पाणोवजोगो । (धव. पु. 11, पृ. 334).]

णामकम्म : (ṇāmakamm) Body-making karma, physique-making karma. **नामकर्म**

ṇāṇā miṇodi tti ṇāmaṃ . (dhav. pu. 13, pr. 209).

[पाणा मिणोदि ति णामं । (धव. पु. 13, पृ. 209).]

णाय, णात : (ṇāy, ṇāt) An illustration. **jñāt**

णायभाव, णातभाव : (ṇāyabhāv, ṇātabhāv) Intention.

जाताभाव

ayaṃ prāṇī hantavy iti jñātvā pravṛttirjñātam
. (s. si. 6-6).

[अयं प्राणी हन्तव्य इति ज्ञात्वा प्रवृत्तिर्जातम् । (स. सि.
6-6).]

णस : (ṇās) Positing a meaning, determination of a meaning, placing, putting. **न्यास**

णासावहार : (ṇāsāvahār) Misappropriating a pledged property. **न्यासापहार**

nyāsāpahāro vismaraṇakṛtaparanikṣepagrahaṇam . (t. bhā. 7
-21).

[न्यासापहारो विस्मरणकृतपरनिक्षेपग्रहणम् । (त. भा. 7-21).]

णिकाय : (ṇikāy) A collection, a group, salvation.

निकाय

णिकायण : (ṇikāyaṇ) Invitation. **nikācan**

nikāco nikācanam cchandanaṃ nimantraṇamityekārthāḥ . (v
yav. bhā. malay. v. 5-49).

[निकाचो निकाचनं च्छंदनं निमन्त्रणमित्येकार्थः । (व्यव. भा.
मलय. वृ. 5-49).]

णिकायणा : (ṇikāyaṇā) A state of karma in which there is no possibility of any change in its nature, intensity etc.

निकाचना

tassev (puvvaṇṇaṭṭhass kammassev) tattasaṅkoṭṭiyalohas
lāgāsambandhasarisakiritā nikāyaṇā . (karmapr. cū. baṃ. k.
2, pr. 18).

[तस्सेव (पुव्वपुट्ठस्स कम्मस्सेव)

तत्तसंकोट्टियलोहसलागासंबंधसरिसकिरिता निकायणा । (कर्मप्र. चू.
बं. क. 2, पृ. 18).]

निकृति : (nikii) Deceit. **nikṛti**

nikriyatenayā paraḥ paribhūyat iti nikṛtiḥ . (t. bhā. s iddh. vr. 8-10).

[निक्रियतेऽनया परं परिभूयत इति निकृतिः । (त. भा. सिद्ध. वृ. 8-10).]

निकम्म : (nikkamm) Salvation. **nikkamm**

निकिखत्त : (nikkhitt) A fault incurred by an ascetic by accepting food etc. placed on animate thing. **निकिप्प** saccitapudhavi-āū-teū-haridaṃ c biy-tasajīvā . jaṃ tesimuv ri thavidaṃ nikkhattaṃ hodi chabbheyaṃ . (mūlā. 6-46).

[सच्चितपुटवि-आऊ-तेऊ-हरिदं च बीय-तसजीवा । जं तेसिमुवरि ठविदं निकिखत्तं होदि छम्भेयं । (मूला. 6-46).]

निकखेव : (nikkhev) Positing a meaning, determination of a meaning, placing, putting. **निक्षेप**

निकखेव : (nikkhev) Positing a meaning, determination of a meaning; placing, putting. **निक्षेप**

nicchaye niṇṇaye khivadi tti nikkhevo . (dhav. pu. 1. pr. 10).

[निच्छये निण्णये खिवदि त्ति निक्खेवो । (धव. पु. 1. पृ. 10).]

निगमण : (nigamaṇ) Conclusion. **nigaman**

nigamaṇaṃ nāṃ jatth pasāhie atthe ajjhatthaheūṇaṃ puṇo kahaṇ ṃ kajjai eyaṃ nigamaṇaṃ . (daśavai. cū. 1, pr. 39).

[निगमणं नाम जत्थ पसाहिए अत्थे अज्जत्थहेऊणं पुणो कहणं कज्जइ एयं निगमणं । (दशवै. चू. 1, पृ. 39).]

निगोय : (nigoy) A vegetation in the lowest form of life. **निगोद**

nigodā jīvāśrayaviśeṣāḥ . (jīvājī. malay. vr. 5, 2, 2 38, pr. 423).

[निगोदा जीवाश्रयविशेषः । (जीवाजी. मलय. वृ. 5, 2, 238, पृ. 423).]

निगण्ठधम्म : (niggaṇṭhadhamm) Jainism. **nirgranthadham**

निगण्ठपवयण : (niggaṇṭhapavayaṇ) Jain scriptures.

निर्ग्रन्थप्रवचन

निर्गन्ठी : (niggaṇṭhī) A nun. **nirgranthī**

निर्गन्थ : (niggaṇth) One devoid of a knot, one without possessions, unattached, passionless, an ascetic, a monk.

निर्ग्रन्थ

etthavi niggaṇthe---niggaṇthetti vacce . (sūtrak. sū. 1, 16, 4, pr. 273-74).

[एत्यवि णिगन्थे---णिगन्थेति वच्चे । (सूत्रक. सू. 1, 16, 4, पृ. 273-74).]

णिगंथधम्म : (ṇigganthadhamm) Jainism. **nirgranthadharm**

णिगंथपवयण : (ṇigganthapavayaṇ) Jain scriptures.

निर्ग्रन्थप्रवचन

णिगंथी : (ṇigganthī) A nun. **nirgranthī**

निगह : (ṇiggah) Preventing sinful activity. **nigrah**

svapakṣasiddhirekasy nigrāhonyavādinah . (nyāvavi.

vi. 2-212, pr. 243).

[स्वपक्षसिद्धिरेकस्य निग्रहोऽन्यवादिनः । (न्याववि. वि. 2-212,

पृ. 243).]

णिगोहपरिमंडल : (ṇiggohaparimaṇḍal) The upper part of a body to be symmetrical and not the lower. **न्यग्रोहपरिमंडल**

ṇāggoho vaḍarukkho---ṇāggohaparimaṇḍalasaṇṇāsaṇṭhāṇaṃ, (dhav.

pu. 6, pr. 71).

[णागोहो वडरुक्खो---णगोहपरिमंडलसरीरसंठाणं, (धव. पु. 6, पृ. 71).]

णिच्च : (ṇicc) Permanent, eternal, constant, perpetual. **नित्य**

tadbhāvāvyayaṃ nityam . (t. sū. 5, 31).

[तद्भावाऽव्ययं नित्यम् । (त. सू. 5, 31).]

णिच्चभत्त : (ṇiccabhatt) Daily meal. **nityabhakt**

णिच्चयनय : (ṇiccayanay) Real viewpoint, essential standpoint. **निश्चयनय**

śuddhadravyanirūpaṇātmako niścayanayaḥ . (prav. sā. amṛ t. vr. 2-97).

[शुद्धद्रव्यनिरूपणात्मको निश्चयनयः । (प्रव. सा. अमृत. वृ. 2-97).]

णिच्चवाय : (ṇiccavāy) Eternalism. **nityavād**

णिच्चवास : (ṇiccavās) Living in one place permanently.

नित्यवास

णिच्चाणिच्च : (ṇiccāṇicc) Permanent as well as impermanent. **नित्यानित्य**

णिच्चेहिगोत्त : (ṇiccehiṅgott) Inferior heredity.

नीचैर्गोत्र

मिच्चेहिगोत्त : (ñiccehiḡott) Inferior heredity.

नीचैर्गोत्र

मिच्छय : (ñicchay) Continued cognition. **niścay**

मिच्छयणय : (ñicchayaṇay) Real viewpoint, essential standpoint. **निश्चयनय**

śuddhadravyanirūpaṇātmako niścayaṇayaḥ . (prav. sã. amṛ t. वृ. 2-97).

[शुद्धद्रव्यनिरूपणात्मको निश्चयनयः । (प्रव. सा. अमृत. वृ. 2-97).]

मिज्जर : (ñijjarā) Dissociation of karmas, destruction of karmas. **निर्जर**

baddhapadesaggalaṇaṃ ñijjaraṇaṃ idi jñehi paṇṇattaṃ . (dv ādaśānu. 66).

[बद्धपदेसगालणं मिज्जरणं इदि जिणेहि पण्णत्तं । (द्वादशानु. 66).]

मिज्जाप : (ñijjāṇ) Emancipation. **niryāṇ**

मिज्जुत्ति : (ñijjutti) Determination of the relevant meaning of a word. **निर्युक्ति**

jutti tti uvāyatti y ñiravayavā hodi ñijjutti . (mūlā. 7-14).

[जुत्ति त्ति उवायत्ति य णिरवयवा होदि मिज्जुत्ति । (मूला. 7-14).]

मिदा : (ñiddā) Ordinary sleep. **nidrā**

ñiddāe tivvodaṇ appakālaṃ suvai, utṭhāvijjanto lahu ṃ utṭhedi, appasadden vi cegrai . (dhav. pu. 6, pr. 32).

[मिदाए तिब्बोदएण अप्पकालं सुवइ, उट्ठाविज्जंतो लहुं उट्ठेदि, अप्पसदेण वि चेग्रइ । (धव. पु. 6, पृ. 32).]

मिदापिदा : (ñiddāñiddā) Deep sleep.

निदानिदा

ñiddāñiddāe tivvodaṇ rukkhagge visamabhūmie jatth v ā tatth vā dese ghoranto adhoranto vā ñibbharaṃ sovadi . (dhav. pu. 6, pr. 31).

[मिदापिदाए तिब्बोदएण रुक्खगगे विसमभूमीए जत्थ वा तत्थ वा देसे घोरंतो अधोरंतो वा णिब्भरं सोवदि । (धव. पु. 6, पृ. 31).]

निबंध : (ṇibandh) Operation. **nibandh**

निमित्तकारण : (ṇimittakāraṇ) Instrumental cause.

निमित्तकारण

निमित्तमिण्ड : (ṇimittapiṇḍ) Accepting alms on the basis of augury. **निमित्तमिण्ड**

nimittam aṅguṣṭhapraśnādi, tadavāpto nimittapiṇḍ

h . (ācārā. sū. śī. vṛ. 273, pr. 320).

[निमित्तम् अङ्गुष्ठप्रश्नादि, तदवाप्तो निमित्तमिण्डः । (आचारा.

सू. शी. वृ. 273, पृ. 320).]

निम्माण : (ṇimmāṇ) A variety of physique-making karma

which causes the formation of the body with the several parts in their proper places. **निर्माण**

jass kammassudaṇ aṅg-paccaṅgāṇaṃ ṭhāṇaṃ pamāṇaṃ c jādivas
eṇ ṇiyamijjadi taṃ ṇimiṇaṇāmaṃ . (dhav. pu. 13, pr. 366)

[जस्स कम्मस्सुदण अंग-पच्चंगाणं ठाणं पमाणं च जादिवसेण

णियमिज्जदि तं निमिणणामं । (धव. पु. 13, पृ. 366).]

निम्मियवाई : (ṇimmiyavāī) One who holds that the universe is created by God. **निर्मितवादी**

निर्यंठ : (ṇiyaṇṭh) One devoid of a knot, one without possessions, unattached, passionless, an ascetic, a monk.

निर्यन्य

etthavi ṇigganthe---ṇigganthetti vacce . (sūtrak.

sū. 1, 16, 4, pr. 273-74).

[एत्थवि णिगन्थे---णिगन्थेति वच्चे । (सूत्रक. सू. 1, 16,

4, पृ. 273-74).]

निर्यंठधम्म : (ṇiyaṇṭhadhamm) Jainism. **nirgranthadharm**

निर्यंठपवयण : (ṇiyaṇṭhapavayaṇ) Jain scriptures.

निर्यन्यप्रवचन

निर्यंठी : (ṇiyaṇṭhī) A nun. **nirgranthī**

नियइ : (ṇiyai) Fate, destiny, pre-determination. **niyati**

नियइवाई : (ṇiyaivāī) A fatalist, a determinist, believer

of the theory that every event is determined by casual neccessiti and that the action of human is not free but is caused by privious action and experiences. **नियतिवादी**

jattu jadā jeṇ jahā jass y ṇiyameṇ hodi tattu tadā . t

eṇ tahā tass have idi vādo ṇiyadivādo du . (go. k. 88

2).

[जत्तु जदा जेण जहा जस्स य नियमेण होदि तत्तु तदा । तेण तहा तस्स

हवे इदि वादो णियदिवादो दु । (गो. क. 882).]

णियइवाय : (ṇiyaivāy) Fatalism, determinism, necessitarianism, believer of the theory that every event is determined by casual neccessiti and that the action of human is not free but is caused by privious action and experiences.

णियतिवाद

jattu jadā jeṇ jahā jass y ṇiyameṇ hodi tattū tadā . t eṇ tahā tass have idi vādo ṇiyadivādo du . (go. k. 88 2).

[जत्तु जदा जेण जहा जस्स य णियमेण होदि तत्तु तदा । तेण तहा तस्स हवे इदि वादो णियदिवादो दु । (गो. क. 882).]

णियम : (ṇiyam) A secondary vow. **niyam**

ṇiyameṇ y jaṃ kajjaṃ taṇṇiyamaṃ ṇāmadasaṇṇ-carittaṃ . (ni. sā. 3).

[णियमेण य जं कज्जं तण्णियमं णामदसंण-चरित्तं । (नि. सा. 3).]

णियाग : (ṇiyāg) Emancipation. **niyāg**

niyāgamityāmantritasy piṇḍasy grahaṇaṃ nityam, n tvaṇāmantritasy . (daśavai. sū. hari. vṛ. 3-2, pr. 1 16).

[नियागमित्यामन्त्रितस्य पिण्डस्य ग्रहणं नित्यम्, न त्वनामन्त्रितस्य । (दशवै. सू. हरि. वृ. 3-2, पृ. 116).]

णियाप : (ṇiyāṇ) Desire for worldly gain as a reward for austerities. **निदान**

nidānaṃ viṣay-bhogākāṅkṣā . (s. si. 7-18).

[निदानं विषय-भोगाकांक्षा । (स. सि. 7-18).]

निरवज्ज : (ṇiravajj) Sinless. **niravady**

निरमगंध : (ṇirāmagandh) Faultless. **nirāmagandh**

निरुवक्कम : (ṇiruvakkam) Irreducible, inevitable, unavoidable. **निरुपक्रम**

निरोह : (ṇiroh) Cessation, prevention. **nirodh**

मिल्लंछण : (ṇillañchaṇ) Emasculation, castration.

मिल्लंछन

मिवट्ठणा : (ṇivaṭṭaṇā) Construction. **nirvartanā**

मिव्वत्तणा : (ṇivvattaṇā) Construction. **nirvartanā**

मिव्वय : (ṇivvay) Perfect, emancipated, free from the cycle of birth and death. **निर्वृत**

निव्वान : (ṇivvāṇ) Perfection, emancipation. **nirvāṇ**

निव्विइ : (ṇivvii) Emancipation. **nirvṛti**

निव्विकप्प : (ṇivvikapp) Indeterminate. **nirvikalp**

निव्विकप्पय : (ṇivvikappay) Indeterminate.

निर्विकल्पक

निव्विगप्प : (ṇivvigapp) Indeterminate. **nirvikalp**

निव्विगप्पय : (ṇivvigappay) Indeterminate.

निर्विकल्पक

निव्वित्तिबादरसम्पराय : (ṇivvittibādarasamparāy)

Apurvakarana, a spiritual-attainment not experienced before, a stage of spiritual development attained for the first time.

निवृत्तिबादरसम्पराय

निव्वेग : (ṇivveg) Disgust with the world. **nirveg**

निव्वेय : (ṇivvey) Disgust with the world. **nirveg**

निव्वेय : (ṇivvey) Disgust with the world. **nirved**

निव्वेय : (ṇivvey) Disgust with the world. **nirved**

निसग्ग : (ṇisagg) Operation. **nisarg**

nisargah svabhāv ityarthah . (s. si. 1-3).

[निसर्गः स्वभाव इत्यर्थः । (स. सि. 1-3).]

निसग्गकिरिया : (ṇisaggakiriya) Approval of an evil act.

निसर्गक्रिया

pāpādānādipravṛttiviśeṣābhyanuññānaṃ nisargakriyā

. (s. si. 6-5).

[पापादानादिप्रवृत्तिविशेषाभ्यनुज्ञानं निसर्गक्रिया । (स. सि.

6-5).]

निसग्गरुइ : (ṇisaggarui) Intuitive belief. **nisargaruci**

निसज्जा : (ṇisajjā) A seat, a sitting place. **niṣadyā**

niṣadyā samasphigniveśan paryaññakabandhādi . (t. bhā. s iddh. vr. 7-16, pr. 93).

[निषद्या समस्फिग्नवेशन पर्यङ्कबन्धादि । (त. भा. सिद्ध. वृ.

7-16, पृ. 93).]

निसिद्ध : (ṇisittḥ) Manifest. **niḥart**

निसीयण : (ṇisīyaṇ) Act of sitting. **niśīdan**

निसीहिया : (ṇisīhiyā) A place for study or meditation.

निशीथिका

मिसीहिया : (nisihiyā) Nisithika, a place for study meditation. **निषीधिका**

eggantā sālogā ṇādivikitthā ṇ cāvi āsaṇṇā . vitthi ṇṇā viddhattā nisihiyā dūramāgāḍhā . (bh.ā. 1968).

[एगंता सालोगा णादिविकिट्ठा ण चावि आसण्णा । वित्थिण्णा विद्धत्ता मिसीहिया दूरमागादा । (भ.आ. 1968).]

मिसेहिया : (nisehiyā) Naisedhiki, reciting a word suggestive of negation. **निषेधिका**

मिस्सा : (ṇissā) Dependence. **निहरा**

मिस्सास : (ṇissās) Exhalation. **निहसवास**

मिसिय : (ṇissiy) Dependent. **निहरित**

niśrito līṅgapramitobhidhiyate . (t. bhā. siddh. vṛ . 1, 16).

[निश्रितो लिङ्गप्रमितोऽभिधीयते । (त. भा. सिद्ध. वृ. 1, 16).]

मिह : (ṇih) Deceitful. **निह**

मिहति : (ṇihatti) Incapability of all the process of karma other than increased realisation and decreased realiation. **निषति**

jaṃ padesaḡgaṃ ṇ sakkamudae dādum aṇṇapayaḡiṃ vāsaṅkāmedum taṃ ṇiḡhattaṃ ṇām . (dhav. pu. 9, pṛ. 235).

[जं पदेसगं ण सक्कमुदए दादुं अण्णपयडिं वासंकामेदुं तं णिघत्तं णाम । (धव. पु. 9, पृ. 235).]

मिहव्व : (ṇihavv) One who conceals the truth and propounds a false doctrine, a schismatic. **निव**

मिहा : (ṇihā) Deceit. **निहा**

मीह : (ṇii) A standpoint, a viewpoint, Naya. **नीति**

मीयगोत्त : (ṇīyagott) Inferior heredity. **नीचगोत्र**

jass kammaṣṣ udaem jīvāṇaṃ ṇīcagodaṃ hodi taṃ ṇīcagodaṃ ṇ ām . (dhav. pu. 6, pṛ. 78).

[जस्स कम्मस्स उदएम जीवाणं णीचगोदं होदि तं णीचगोदं णाम । (धव. पु. 6, पृ. 78).]

मीयगोत्तकम्म : (ṇīyagottakamm) Inferior heredity-determining karma. **नीचगोत्रकर्म**

नीलतेस : (ṇīlalessā) Blue thought-tint, the second of the six kinds of lesya. **नीलतेस्य**

dāvaṇṇādisu pādavaṇṇavajjiyaṃ ṇivvaṇṇāṇaṃ ṇibbuddhiṃ māṇ-māyabahuḷaṃ ṇiddāluṃ salohaṃ ḡḡṣādisu majjhimajjhaṃ vasaṃyaṃ kuṇai ṇīlalessā . (dhav. pu. 16, pṛ. 490).

[दावण्णादिसु पादवविवज्जियं णिव्विण्णाणं णिव्वुड्ढिं

माण-मायबहुलं णिदालुअं सलोहं हिंसादिसु मज्झिमज्झवसायं कुणइ
पीललेस्सा । (धव. पु. 16, पृ. 490).]

पीललेस्सा : (ñīlalessā) Blue thought-tint, the second
of the six kinds of lesya. **नीललेस्या**

dāvaṇṇādisu pādavavivajjiyaṃ ṇivvīṇṇāṇaṃ ṇibbuddhiṃ
māṇ-māyabahulaṃ niddāluam salohaṃ hiṃsādisu majjhimajjhi
vasāyaṃ kuṇai ñīlalessā . (dhav. pu. 16, pr. 490).

[दावण्णादिसु पादवविवज्जियं णिव्विण्णाणं णिब्बुद्धिं
माण-मायबहुलं णिदालुअं सलोहं हिंसादिसु मज्झिमज्झवसायं कुणइ
पीललेस्सा । (धव. पु. 16, पृ. 490).]

पीसास : (ñīsās) Exhalation. **निहसवस**

पीसेयस : (ñīseyas) Salvation. **निहस्रेयस**

पीहरण : (ñīharaṇ) Cremation. **निहरण**

पूम : (ṇūm) Deceit, darkness; covering. **नूम**

पेगमणय : (ṇegamaṇay) The non-distinguished standpoint.

नैगमनय

ṇegehiṃ māṇehiṃ miṇaittiṃ negamass nerutti . (āv. n
i. 755).

[पेगेहिं माणेहिं मिणइत्ती नेगमस्स नेरुत्ती । (आव. नि. 755).]

पेगमनय : (ṇegamaṇay) The non-distinguished standpoint.

नैगमनय

ṇegehiṃ māṇehiṃ miṇaittiṃ negamass nerutti . (āv. n
i. 755).

[पेगेहिं माणेहिं मिणइत्ती नेगमस्स नेरुत्ती । (आव. नि. 755).]

पेच्छइय : (ṇecchay) Real. **नैस्यिक**

tatr naiścayiko nām sāmānyaparicchedaḥ, s caikasāmayik ś
āstrebbhihitah . (t. bhā. siddh. vr. 1-16).

[तत्र नैश्चयिको नाम सामान्यपरिच्छेदः, स चैकसामयिक
शास्त्रेऽभिहितः । (त. भा. सिद्ध. वृ. 1-16).]

पेरइय : (ṇeraiy) Naraka, infernal existence, hellish.

नैरथिक

पेसेहिई : (ṇesehiī) Reciting a word suggestive of
negation. **नैषेधिकी**

āvassiyaṃ c---ṇiyamā āvassae jutto . (āv. bhā. 120-22
, pr. 266-67).

[आवस्सियं च---णियमा आवस्सए जुत्तो । (आव. भा. 120-22, पृ.
266-67).]

भोइन्दिय : (ṇoindiy) Mind. **noindriy**

भोकसाय : (ṇokasāy) A quasi-passion. **noḥasāy**

भोतस-भोथावर : (ṇotas-ṇothāvar) A liberated soul.

भोत्रसभोथावर

भोतस-भोथावर : (ṇotas-nothāvar) A liberated soul.

भोत्रसभोथावर

ण्हाय : (ṇhāy) Omniscient. **snāt**

ण्हायग : (ṇhāyag) Omniscient. **snātak**

prakṣiṇaghātikarmāṇaḥ kevalino dvividhāḥ snātakāḥ . (

s. si. 9-46).

[प्रक्षीणघातिकर्मणः केवलिनो द्विविधाः स्नातकाः । (स. सि.

9-46).]

तअ : (taa) Sound produced from leathercovered musical instruments. **तत**

tataṃ tantrīsamutthānamavanaddhaṃ mṛdaṅgajam . (padmapu. 24-20).

[ततं तंत्रीसमुत्थानमवनद्धं मृदंगजम् । (पद्मपु. 24-20).]

तक्क : (takk) Inductive reasoning. **tark**

tarko heturjñāpakamityanarthāntaram . (dhav. pu. 13, 349).

[तर्को हेतुर्ज्ञापकमित्यनर्थान्तरम् । (धव. पु. 13, 349).]

तक्करपओग : (takkarapaog) Encouraging a thief.

तस्करप्रयोग

taskarāścorā---taskaraprayogaḥ (śrā. pr. ṭī. 268).

[तस्कराश्चोरा---तस्करप्रयोगः (श्रा. प्र. टी. 268).]

तण्फास : (taṇaphās) Pain inflicted by blades of grass.

तृणस्पर्श

trṇagrahaṇamupalakṣaṇam---pariṣahavijayo veditavyaḥ . (s. si. 9-9).

[तृणग्रहणमुपलक्षणं---परिषहविजयो वेदितव्यः । (स. सि. 9-9).]

तणुवाय : (taṇuvāy) The atmosphere of thin air. **tanuvāt**

तत्त : (tatt) Reality or truth; a real essence; an essential thing; substance. **तत्व**

jīvādānām padārthānām yāthātmyam tattvamīṣyate . (j mbū. cū. 3-17).

[जीवादानां पदार्थानां याथात्म्यं तत्त्वमिष्यते । (जम्बू. चू.

3-17).]

तत्तनाण : (tattanāṇ) Knowledge of the truth. **tatvajñān**
tattvajñānaṃ c jīvādītattvayāthātmyniścayaḥ . (kṣ
tracū. 6, 19).

[तत्त्वज्ञानं च जीवादितत्त्वयाथात्म्यनिश्चयः । (क्षत्रचू. 6,
19).]

तत्तत्थ : (tattatth) A real object; an essential thing;
a substance. **तत्त्वार्थ**
tasy bhāstattvam---tattvamevārthastattvārthaḥ . (s.
si. 1-2).

[तस्य भास्तत्त्वम्---तत्त्वमेवार्थस्तत्त्वार्थः । (स. सि.
1-2).]

तत्तनाण : (tattanāṇ) Knowledge of the truth. **tatvajñān**
tattvajñānaṃ c jīvādītattvayāthātmyniścayaḥ . (kṣ
tracū. 6, 19).

[तत्त्वज्ञानं च जीवादितत्त्वयाथात्म्यनिश्चयः । (क्षत्रचू. 6,
19).]

तत्तरुइ : (tattarui) Predilection for the truth.

तत्वरुचि

तमकाय : (tamakāy) A column of darkness. **tamaskāy**

तमोकाय : (tamokāy) A column of darkness. **tamaskāy**

तय : (tay) Sound produced from leathercovered musical
instruments. **तत**

tataṃ tantrīsamutthānamavanaddhaṃ mṛdaṅgajam . (padmapu. 24-2
0).

[ततं तंत्रीसमुत्थानमवनद्धं मृदंगजम् । (पद्मपु. 24-20).]

तव : (tav) A penance; an austerity. **tap**

visay-kasāyaviniggahabhāvaṃ kāuṇ jhāṇ-sajjhāe . jo bhāvai ap
pāṇaṃ tass tavaṃ hodi ñiyamen (dvādaśānu. 77).

[विसय-कसायविणिग्गहभावं काऊण ज्ञाण-सज्झाए । जो भावइ अप्पाणं तस्स
तवं होदि णियमेण । (द्वादशानु. 77).]

तवस्सी : (tavassī) One who practises penance; an
ascetic. **तपस्वी**

mahopavāsadyanuṣṭhāyī tapasvī . (s. si. 9-24).

[महोपवासघनुष्ठायी तपस्वी । (स. सि. 9-24).]

तस : (tas) A mobile being. **tras**

se je puṇ---tasakāu tti pavuccai . (daśavai. sū. 4-1, p
r. 136).

[से जे पुण---तसकाउ त्ति पवुच्चइ । (दशवै. सू. 4-1, पृ. 136).]

तसकाइय : (tasakāiy) A mobile-bodied being. **trasakāyik**

तसकाय : (tasakāy) A mobile-bodied being. **trasakāy**

तसकायिअ : (tasakāyia) A mobile-bodied being. **trasakāyik**

तसणाडि : (tasaṇāḍi) The space (tunnel) occupied by mobile beings. **त्रसनादि**

तसणाम : (tasaṇām) A kind of body-making karma by the rise of which a soul gets mobile body. **त्रसनाम**

jass kammass udaeṇ jīvāṇaṃ tasattaṃ hodi tass kammass tasatti saṇṇā . (dhav. pu. 6, pr. 61).

[जस्स कम्मस्स उदएण जीवाणं तसत्तं होदि तस्स कम्मस्स तसत्ति सण्णा । (धव. पु. 6, पृ. 61).]

तसनाम : (tasaṇām) A kind of body-making karma by the rise of which a soul gets mobile body. **त्रसनाम**

jass kammass udaeṇ jīvāṇaṃ tasattaṃ hodi tass kammass tasatti saṇṇā . (dhav. pu. 6, pr. 61).

[जस्स कम्मस्स उदएण जीवाणं तसत्तं होदि तस्स कम्मस्स तसत्ति सण्णा । (धव. पु. 6, पृ. 61).]

तसरेणु : (tasareṇu) The sixty-fourth part of the tip of a hair. **त्रससेणु**

atth uddhareṇūo sā egā tasareṇū . (bhagavatī. 6, 7, 1).

[अट्ठ उद्धरेणूओ सा एगा तसरेणू । (भगवती. 6, 7, 1).]

तहाकार : (tahākār) Assent, act of agreeing or admitting. **तथाकार**

vāyaṇāpaḍicchaṇṇāe uvadese sut-atthakahaṇāe . avitah medatt i puṇo paḍicchaṇṇāe tadhākāro . (mūlā. 4-133).

[वायणापडिच्छणाए उवदेसे सुत-अत्यकहणाए । अवितह मेदत्ति पुणो पडिच्छणाए तधाकारो । (मूला. 4-133).]

तहागइपरिणाम : (tahāgaipariṇām) That being the natural state of motion. **तथागतिपरिणाम**

तहागय : (tahāgay) Free from reincarnation emancipated.

तथागत

तहायार : (tahāyār) Assent, act of agreeing or admitting.

तथाकार

vāyaṇāpaḍicchaṇṇāe uvadese sut-atthakahaṇāe . avitah medatt i puṇo paḍicchaṇṇāe tadhākāro . (mūlā. 4-133).

[वायणापडिच्छणाए उवदेसे सुत-अत्यकहणाए । अवितह मेदत्ति पुणो पडिच्छणाए तधाकारो । (मूला. 4-133).]

तावस : (tāvas) An ascetic. **tāpas**

tāpas---je jaḍilā te u tāvasā gīyā . (prav. sāro. 732).

[तापस---जे जडिला ते उ तावसा गीया । (प्रव. सारो. 732).]

तिंतिपिय : (tintipiy) Grumbling at not being able to get food etc. **तिंतिपिक**

तिंदिय : (tindiy) A three-sensed being; a being with three senses, viz. touch, taste and smell (ant). **त्रीन्द्रिय**
kunthu-pipīli-y-maṅkuṇ-vicchi-y-jūvindagov-gomhī y .

uttiṅ-maṭṭiyāī ṇeyā teindiyā jīvā . (prā. pañcas m. 1-71).

[कुंयु-पिपीलिय-मंक्कुण-विच्छिय-जूविंदगोव-गोम्ही य ।

उत्तिंग-मट्टियाई णेया तेइंदिया जीवा । (प्रा. पंचसं. 1-71).]

तिओअ : (tioa) A number which divided by four leaves three as remainder, for example-19. **त्र्योज**

तिओय : (tioy) A number which divided by four leaves three as remainder, for example-19. **त्र्योज**

तिओय-तिओय : (tioy-tioy) A number leaves a remainder of three when it as well as quotient is divided by four, for example-79. **त्र्योज-त्र्योज**

je ṇaṃ rāsī---teogateoge . (bhagavatī. 35, 1, 1).

[जे णं रासी---तेओगतेओगे । (भगवती. 35, 1, 1).]

तिओयकडजुम्म : (tioyakadajumm) A number which leaves zero as remainder and the quotient leaves three when divided by four, for example-76. **त्र्योजकतयुम्म**

je ṇaṃ rāsī---teogakadajumme . (bhagavatī. 35, 1, 1).

[जे णं रासी---तेओगकडजुम्मे । (भगवती. 35, 1, 1).]

तिओयकल्लोय : (tioyagakalloy) A number which leaves a remainder of one and the quotient leaves that of three when divided by four, for example-77. **त्र्योजकल्लोय**

je ṇaṃ rāsī----teogakalioge . (bhagavatī 35, 1, 1).

[जे णं रासी----तेओगकलिओगे । (भगवती 35, 1, 1).]

तिओयदावरजुम्म : (tioyadāvarajumm) A number which leaves a remainder of two and the quotient leaves that of three when divided by four, for example-78. **त्र्योजदापरयुम्म**

je ṇaṃ rāsī---teogadāvarajumme . (bhagavatī. 35, 1, 1).

[जे णं रासी---तेओगदावरजुम्मे । (भगवती. 35, 1, 1).]

तिक्त : (titt) Pungent taste. **tiṭṭ**

śleṣmādidoṣahantā tiktāḥ . anuyo. hari. vr. pr. 60
).

[श्लेष्मादिदोषहन्ता तिक्त । अनुयो. हरि. वृ. पृ. 60].

तित्थ : (titth) An order of monks, nuns, laymen and laywomen, a ford; a holy place; a creed. **तीर्थ**

tittham cāuvvaṇṇo saṅgho so paḍhamae samosaraṇe . uppaṇṇo
u jīṇaṇaṃ vīrajjinindass vīyammi . (āv. ni. 287).

[तित्थं चाउव्वण्णो संघो सो पटमए समोसरणे । उप्पण्णो उ जिणानं
वीरज्जिणिदस्स वीयंमि । (आव. नि. 287).]

तित्थंकर : (titthaṅkar) A founder of the fourfold order;
a ford-maker. **तीर्थंकर**

titthayare bhagavante aṇuttaraparakkame amiyaṇāṇī . tiṇṇe s
ugaigaigae siddhipahapadesae vande . (āv. ni. 80).

[तित्थयरे भगवंते अणुत्तरपरक्कमे अमियनाणी । तिण्णे सुगइगइगए
सिद्धिपहपदेसए वंदे । (आव. नि. 80).]

तित्थंकरणाम : (titthaṅkaraṇām) A kind of body-making karma
by the rise of which a soul takes birth as a Tirthankara.

तीर्थंकरनाम

jass kammass udaen jīvass tilogapūjā hodi taṃ titthayar
ṃ ṇām . (dhav. pu. 6, pr. 67).

[जस्स कम्मस्स उदएण जीवस्स तिलोगपूजा होदि तं तित्थयरं णाम । (धव.
पु. 6, पृ. 67).]

तित्थयर : (titthayar) A founder of the fourfold order; a
ford-maker. **तीर्थंकर**

titthayare bhagavante aṇuttaraparakkame amiyaṇāṇī . tiṇṇe s
ugaigaigae siddhipahapadesae vande . (āv. ni. 80).

[तित्थयरे भगवंते अणुत्तरपरक्कमे अमियनाणी । तिण्णे सुगइगइगए
सिद्धिपहपदेसए वंदे । (आव. नि. 80).]

तिरिअ, तिरिय : (tiria, tiriya) The middle world.

तिर्यग्लोक

tiriyaḡapamāṇaṃ joyaṇalakhasattabhāgabāhallaṃ jagapadaraṃ . (dhav.
pu. 4, pr. 41).

[तिरियोगपमाणं जोयणलक्खसत्तभागबाहल्लं जगपदरं । (धव. पु. 4, पृ.
41).]

तिरिक्ख : (tirikkh) An animal or a sub-human being, a plant; an earth-bodied being, a water-bodied being; a fire-bodied being. **तिर्यच**

asesakammudayāviṇābhāvitirikkhagaiṇāmakammodaillā tirik khā ṇām (dhav. pu. 14, pr. 239).

[असेसकम्मदयाविणाभावितिरिक्खगइणामकम्मोदइल्ला तिरिक्खा णाम (धव. पु. 14, पृ. 239).]

तिरिच्छ : (tiricch) An animal or a sub-human being, a plant; an earth-bodied being, a water-bodied being; a fire-bodied being. **तिर्यच**

asesakammudayāviṇābhāvitirikkhagaiṇāmakammodaillā tirik khā ṇām (dhav. pu. 14, pr. 239).

[असेसकम्मदयाविणाभावितिरिक्खगइणामकम्मोदइल्ला तिरिक्खा णाम (धव. पु. 14, पृ. 239).]

तिरियं, तिरिय : (tiryam, tiriya) An animal or a sub-human being, a plant; an earth-bodied being, a water-bodied being; a fire-bodied being. **तिर्यक**

तिरियंच : (tiryañc) An animal or a sub-human being, a plant; an earth-bodied being, a water-bodied being; a fire-bodied being. **तिर्यच**

asesakammudayāviṇābhāvitirikkhagaiṇāmakammodaillā tirik khā ṇām (dhav. pu. 14, pr. 239).

[असेसकम्मदयाविणाभावितिरिक्खगइणामकम्मोदइल्ला तिरिक्खा णाम (धव. पु. 14, पृ. 239).]

तिरियंदिस : (tiryandis) The transverse (cross) direction. **तिर्यिदक**

तिरियलोग : (tiryalog) The middle world. **tiryagloka** tiryogapamāṇaṃ joyaṇalakkhasattabhāgabāhallam jagapadaram . (dhav. pu. 4, pr. 41).

[तिरियोगपमाणं जोयणलक्खसत्तभागबाहल्लं जगपदरं । (धव. पु. 4, पृ. 41).]

तिव्वकामाभिनिवेश : (tivvakāmābhiniṇives) Intense sexual desire. **तीव्रकामाभिनिवेश**

तुच्छोसहिभक्खण : (tucchosahibhakkhaṇ) Eating a worthless thing from which much is to be thrown away. **तुच्छोषधिभक्षण**

श्रुति

तेजोलेश्या

[तेय्यहगुणजुत्तमिदि तेजइयं । (ष. खं. 5, 6, 240-पु. 14, पु. 327).]

तैयसनाम : (teyasaṇām) A kind of body making karma causing electric(fire) body. **तैजसनाम**

थंडिल : (thaṇḍil) A pure place, a proper place, a fit place, anger rage. **स्थण्डिल**

थइर : (thair) An aged monk, a senior monk, a learned monk. **स्थविर**

sthavīro vṛddhaḥ . (yogaśā. svo. viv. 4-90).

[स्थविरो वृद्धः । (योगशा. स्वो. विव. 4-90).]

थइरकप्प : (thairakapp) The conduct of an ascetic who lives in a group. **स्थविरकल्प**

ee cev duvālas mattag airegacolaṇaṇṇo y . eso cauddasavi dho uvadhī puṇṇ therakappammi . (oghani. 671).

[एए चेव दुवातस मत्तग अइरेगचोलपट्टो य । एसो चउदसविधो उवधी पुण थेरकप्पम्मि । (ओघनि. 671).]

थइरकप्पी : (thairakappī) An ascetic who lives in a group. **स्थविरकल्पी**

थम्भ : (thambh) Pride. **stambh**

थापगिद्ध : (thāpagiddh) Somnambulism, habit of walking during sleep. **स्थानगृद्ध**

svapnēpi yayā vīryaviśeṣāvirbhāvaḥ sā styānagrī dhiḥ . (s. si. 8-7).

[स्वप्नेऽपि यया वीर्यविशेषाविर्भावः सा स्थानगृद्धिः । (स. सि. 8-7).]

थावर : (thāvar) An immobile being. **sthāvar**

sthāvaranāmakarmodayavaśavartināḥ sthāvarāḥ . (s. si. 2-12)

[स्थावरनामकर्मोदयवशवर्तिनः स्थावरः । (स. सि. 2-12).]

थावरकाय : (thāvarakāy) An immobile-bodied being.

स्थावरकाय

थावरनाम : (thāvaraṇām) A king of body making karma by the rise of which a soul gets immobile body. **स्थावरनाम**

yannimitt ekendriyeṣu prādurbhāvastatsthāvaranām . (s. si. 8-11).

[यन्निमित्त एकेंद्रियेषु प्रादुर्भावस्तत्स्थावरनाम । (स. सि. 8-11).]

थावरनाम : (thāvaranām) A king of body making karma by the rise of which a soul gets immobile body. **स्थायवरनाम**
yannimitt ekendriyeṣu prādurbhāvastatsthāvaranām
(s. si. 8-11).

[यन्निमित्त एकेन्द्रियेषु प्रादुर्भावस्तत्स्थायवरनाम । (स. सि. 8-11).]

थिमिय : (thimiy) Steady, fearless. **stimit**

थिरणाम : (thiraṇām) A kind of body-making karma by the rise of which a soul gets firm parts of body. **स्थिरनाम**
jass kammassudaṇ rasādiṇaṃ sagasarūveṇ kettiyampi kālamav
tṭhāṇaṃ hodi taṃ thiraṇāmaṃ . (dhav. pu. 13, pr. 365).
[जस्स कम्मस्सुदण रसादीणं सगसरूवेण केत्तियंपि कालमवट्ठाणं होदि
तं थिरणामं । (धव. पु. 13, पृ. 365).]

थिरनाम : (thiranām) A kind of body-making karma by the rise of which a soul gets firm parts of body. **स्थिरनाम**
jass kammassudaṇ rasādiṇaṃ sagasarūveṇ kettiyampi kālamav
tṭhāṇaṃ hodi taṃ thiraṇāmaṃ . (dhav. pu. 13, pr. 365).
[जस्स कम्मस्सुदण रसादीणं सगसरूवेण केत्तियंपि कालमवट्ठाणं होदि
तं थिरणामं । (धव. पु. 13, पृ. 365).]

थूल : (thūl) Gross. **sthūl**
dravadravvyam jalādi syāt sthūlabhedanidarśanam . (m. p
u. 24-153).

[द्रवद्रव्यं जलादि स्यात् स्थूलभेदनिदर्शनम् । (म. पु. 24-153).]

थेज्ज : (thejj) Theft. **stey**

थेण : (theṇ) A thief. **sten**

थेर : (ther) An aged monk, a senior monk, a learned monk. **स्थविर**

sthavīro vṛddhaḥ . (yogaśā. svo. viv. 4-90).

[स्थविरो वृद्धः । (योगशा. स्वो. विव. 4-90).]

थेरकप्प : (therakapp) The conduct of an ascetic who lives in a group. **स्थविरकल्प**

ee cev duvālas mattag airegacolaṇaṃ y . eso cauddasavi
dho uvadhī puṇ therakappammi . (oghani. 671).

[एए चैव दुवालस मत्तग अइरेगचोलपट्ठो य । एसो चउदसविधो उवधी पुण
थेरकप्पमि । (ओघनि. 671).]

थेरकप्पी : (therakappī) An ascetic who lives in a group.

स्थविरकल्पी

दंड : (daṇḍ) Sinful activity, violence, a measure equal to four cubits. **दण्ड**

do kucchīo daṇḍaṃ ghaṇū jūge nālīā akkhe musale . (anuy o. sū. 133, pr. 157). vadhaḥ parikleśorthaharaṇaṃ daṇḍaḥ . (nītivā. 29-74 pr. 333).

[दो कुच्छीओ दंडं घणू जुगे नालिआ अक्खे मुसले । (अनुयो. सू. 133, पृ. 157). वधः परिक्लेशोऽर्थहरणं दण्डः । (नीतिवा. 29-74 पृ. 333).]

दंडग : (daṇḍag) A division, a section. **daṇḍak**

दंसण : (daṃsaṇ) Apprehension, indeterminate cognition, belief, faith. **दर्शन**

daṃsei makkhamaggaṃ sammattaṃ saṃyamaṃ sudhammaṃ c . niggamaṃ thaṃ nāṇamayaṃ jīṇamagge daṃsaṇaṃ bhaṇiyaṃ . (bo. prā. 14).

[दंसेइ मोक्खमगं सम्मत्तं संयमं सुधम्मं च । निगंयं णणमयं जिणमगे दंसणं भणियं । (बो. प्रा. 14).]

दंसणमोह : (daṃsaṇamoh) Belief-deluding karma. **darśanamoh**

daṃsaṇaṃss mohayaṃ vivaṇīyabhāvaṇaṇaṃ daṃsaṇamohaṇīyaṃ nāṃ . (dhav pu. 13, pr. 358).

[दंसणस्स मोहयं विवरीयभावजणणं दंसणमोहणीयं णाम । (धव. पु. 13, पृ. 358).]

दंसणमोहमिज्ज : (daṃsaṇamohaṇijj) Belief-deluding karma.

दर्शनमोहनीय

daṃsaṇaṃss mohayaṃ vivaṇīyabhāvaṇaṇaṃ daṃsaṇamohaṇīyaṃ nāṃ . (dhav pu. 13, pr. 358).

[दंसणस्स मोहयं विवरीयभावजणणं दंसणमोहणीयं णाम । (धव. पु. 13, पृ. 358).]

दंसणसावग : (daṃsaṇasāvag) The layman who holds right belief. **दर्शनश्रावक**

दंसणसावय : (daṃsaṇasāvay) The layman who holds right belief. **दर्शनश्रावक**

दंसणावरमिज्ज : (daṃsaṇāvaraṇijj) Darsanavarniya, belief covering karma. **दर्शनावरणीय**

daṃsaṇaṃss āvārayaṃ kammaṃ daṃsaṇāvaraṇīyaṃ . (dhav. pu. 13, pr. 208).

[दंसणस्स आवारयं कम्मं दंसणावरणीयं । (धव. पु. 13, पृ. 208).]

दत्ति : (datti) An unbroken current of water or food.

दत्ति

tatr karasthālādibhyo---dattiriti . (prav. sārō. vṛ. 197).

[तत्र करस्यालादिभ्यो---दत्तिरिति । (प्रव. सारो. वृ. 197).]

दत्तिय : (dattiy) An ascetic observing a vow of taking a particular number of Dattis of food and water. **दत्तिक**

दन्तवणिज्ज : (dantavāṇijj) Ivory trade. **dantavāṇijj**
dantavāṇijjam---etitti kāuṃ . (śrā. pr. ṭī. 288)

[दन्तवणिज्जं---एतित्ति काउं । (श्रा. प्र. टी. 288).]

दय : (dayā) Compassion, kindness. **dayā**
dayā bhūtānukampā . (yogaśā. svo. viv. 2-4).

[दया भूतानुकम्पा । (योगशा. स्वो. विव. 2-4).]

दलिय : (daliy) An aggregate of karmic particles. **dalk**

दवग्निदावण : (davaggidāvaṇ) Setting fire to a forest etc.

दवन्निदायन

दविय : (daviy) Self-restrained. **dravik**

dravikā nām---vidyate te dravikāḥ . (ācārā. śī. vṛ. 1, 7, 58, pr. 70).

[द्रविका नाम---विद्यते ते द्रविकाः । (आचारा. शी. वृ. 1, 7, 58, प्र. 70).]

दव्व : (davv) A substance; a potency; a generality; matter, a physical thing. **दव्व**

apariccattasahāyeṇuppadavvay-dhuvattasambaddham . guṇavam c sapajjāyam jam tam davv tti vuccanti . (prav. sā. 2-3).

[अपरिच्वत्तसहायेणुपपादव्वय-धुवत्तसंबद्धं । गुणवं च सपज्जायं जं तं दव्व ति वुच्चंति । (प्रव. सा. 2-3).]

दव्वट्ठिय : (davvaṭṭhiy) Substantial; generic.

द्रव्यार्थिक

dravyamarth prayojanamasyetyasau dravyārthikāḥ . (s. s i. 1-6).

[द्रव्यमर्थं प्रयोजनमस्येत्यसौ द्रव्यार्थिकः । (स. सि. 1-6).]

दव्वट्ठियणय : (davvaṭṭhiyaṇay) Substantial stand point, generic viewpoint. **द्रव्यार्थिकनय**

dravyamarth prayojanamasyetyasau dravyārthikāḥ . (s. s i. 1-6).

[द्रव्यमर्थं प्रयोजनमस्येत्यसौ द्रव्यार्थिकः । (स. सि. 1-6).]

दव्वट्ठियनय : (davvaṭṭhiyanay) Substantial stand point, generic viewpoint. **द्रव्यार्थिकनय**

dravyamarth prayojanamasyetyasau dravyārthikaḥ . (s. s i. 1-6).

[द्रव्यमर्थं प्रयोजनमस्येत्यसौ द्रव्यार्थिकः । (स. सि. 1-6).]

दव्वाणुओग : (davvāṇuog) An exposition relating to a substance, a substantial exposition. **द्रव्यानुयोग**

dravyasy dravyāṇām dravyeṇ dravyairdravye dr vyeṣu vā anuyogo dravyānuyogaḥ . (āv. ni. malay. vṛ . 129, pr. 130).

[द्रव्यस्य द्रव्याणां द्रव्येण द्रव्यैर्द्रव्ये द्रव्येषु वा

अनुयोगो द्रव्यानुयोगः । (आव. नि. मलय. वृ. 129, पृ. 130).]

दसदसमिया : (dasadasamiyā) A penance of a hundred days in which on every day or the tenth day one Datti of food and water is increased till it reached ten Dattis. **दशादशामिका**

दसमभत्त : (dasamabhatt) Four consecutive fasts. **daśamabhakt**

दाणंतराय : (dāṇantarāy) A kind of power-obstructing karma which hinders the inclination for making gifts and charities.

दानान्तराय

jass kammass udaṇ dentass vigghaṇ hodi taṇ dāṇantarāy m (dhav. pu. 6, pr. 78).

[जस्स कम्मस्स उदण्ण दैतस्स विघ्णं होदि तं दाणंतरायं (धव. पु. 6, पृ. 78).]

दार : (dār) A topic, chapter, a section. **dvār**

दावगिदाण : (dāvaggidāṇ) Setting fire to a forest.

दावाग्निदान

दावरजुम्म : (dāvarajumm) A figure which divided by four leaves two as remainder, for example-18. **दापरयुम्म**
iyamatr bhāvanā---yathā caturdaś . (pañcasam. malay. vṛ. anu. 58. pr. 50).

[इयमत्र भावना---यथा चतुर्दश । (पंचसं. मलय. वृ. अनु. 58. पृ. 50).]

दावरजुम्म-दावरजुम्म : (dāvarajumm-dāvarajumm) A figure which leaves a remainder of two when it as well as its quotient is divided by four, for example-74. **दापरयुम्मदापरयुम्म**

je ṇaṇ rāsī---jummadāvarajumme . (bhagavatī 4, 35, 1, 2, pr. 339).

[जे णं रासी---जुम्मदावरजुम्मे । (भगवती 4, 35, 1, 2, पृ. 339).]

दावरजुम्मकडजुम्म : (dāvarajummakaḍajumm) A figure which leaves zero as remainder and the quotient leaves two when divided by four, for example-72. **दापरयुम्मकृतयुम्म**

je ṇaṃ rāsī---jummakaḍajumme . (bhagavatī 4, 35, 1, 2, p. 339).

[जे णं रासी---जुम्मकडजुम्मे । (भगवती 4, 35, 1, 2, पृ. 339).]

दावरजुम्मकल्लोय : (dāvarajummakalloy) A figure which leaves a remainder of one and the quotient leaves two when divided by four, for example-73. **दापरयुम्मकल्लोय**

je ṇaṃ rāsī---jummakalioge . (bhagavatī 4, 35, 1, 2, pr. 339).

[जे णं रासी---जुम्मकलिओगे । (भगवती 4, 35, 1, 2, पृ. 339).]

दावरजुम्मतिओय : (dāvarajummatiyo) A figure which leaves a remainder of three and the quotient two when divided by four, for example-75. **दापरयुम्मत्रोय**

je ṇaṃ rāsī---jummateoge . (bhagavatī 4, 35, 1, 2, pr. 339).

[जे णं रासी---जुम्मेतिओगे । (भगवती 4, 35, 1, 2, पृ. 339).]

दिक्खा : (dikkhā) Renunciation, initiation, consecration. **दीक्षा**

dīkṣā sarvasattvābhayaṇpradānen bhāvasatram . (pañcav. s vo. v. 9, pr. 4).

[दीक्षा सर्वसत्त्वाभयप्रदानेन भावसत्रम् । (पंचव. स्त्रो. वृ. 9, पृ. 4).]

दिगम्बर : (digambar) Nude, Naked. **digambar**

दिगलोग : (diggalog) Vegetation, growing of vegetables. **दीर्घलोक**

दिग्घकालसण्णा : (digghakālasaṇṇā) A cognition lasting for a long time. **दीर्घकालसंज्ञा**

दिग्घकालिई : (digghakālīī) A cognition lasting for a long time. **दीर्घकालिकी**

दिग्घकालोवएसिई : (digghakālovaesīī) A cognition lasting for a long time. **दीर्घकालोपदेशिकी**

दिग्घकालोवएसिगी : (digghakālovaesigī) A cognition lasting for a long time. **दीर्घकालोपदेशिकी**

दिग्धलोय : (digghaloy) Vegetation, growing of vegetables. **दीर्घलोक**

दिचरम : (dicaram) One attaining liberation after being born as a human being twice. **दिचरम**
dvicaramā iti tataśyutāḥ paraṃ dvirjanitvā siddhayant
īti . (t. bhā. 4-27).

[दिचरमा इति ततश्च्युताः परं द्विर्जनित्वा सिद्ध्यन्तीति । (त.
भा. 4-27).]

दिट्ठंत : (diṭṭhant) An example, an illustration.

दृष्टान्त

vyāptisampratipattipradeśo drṣṭāntaḥ . (nyāyadī
104).

[व्याप्तिसम्प्रतिपत्तिप्रदेशो दृष्टान्तः । (न्यायदी. 104).]

दिदिठ : (diṭṭhi) Sight, vision, view, tenet, doctrine, belief, faith. **दृष्टि**

दिदिठमंत : (diṭṭhimant) Having right belief. **drṣṭimat**

दिदिठवाओवएसई : (diṭṭhivāovaesī) A cognition backed by scriptural knowledge. **दृष्टिवादोपदेशिकी**

दिदिठवायसण्णा : (diṭṭhivāyasaṇṇā) A cognition backed by scriptural knowledge. **दृष्टिवादसंज्ञा**

दित्तचित्त : (dittacitt) One maddened on account of joy. **दीप्तचित्त**

दिव्वय : (divvay) A vow restraining the limit of directions. **दिग्रत**

jah lohaṇāsaṇaṭṭham---jāṇ taṃ paḍhamam . (kārtike. 341-42).

[जह लोहणासणट्ठं---जाण तं पदमं । (कार्तिके. 341-42).]

दिव्विरइ : (divvirai) A vow restraining the limit of directions. **दिग्विरति**

jah lohaṇāsaṇaṭṭham---jāṇ taṃ paḍhamam . (kārtike. 341-42).

[जह लोहणासणट्ठं---जाण तं पदमं । (कार्तिके. 341-42).]

दिसापरिमाण : (disāparimāṇ) A vow restraining the limit of directions. **दिशापरिमाण**

दुइन्दिय : (duindiy) A two-sensed being, a being with two senses, viz. touch and taste. **द्विन्दिय**

sambukk-māduvāhā saṅkhā sippī apādago y kimī . jāṇant
i rasam phāmam je te beindiyā jīvā . (pañcā. kā. 114).

[संबुक्क-मादुवाहा संखा सिप्पी अपादगो य किमी । जाणन्ति रसं फामं
जे ते बेइन्दिया जीवा । (पंचा. का. 114).]

दुक्कड : (dukkad) A sin, an evil act. **duṣkṛt**

दुक्ख : (dukkh) Pain, distress, suffering, misery.

दुस्स

anīṭṭhatthasamāgamo itṭhatthaviyogo c dukkhaṃ nāma . (dhav. pu . 13, p. 334).

[अणिदुत्थसमागमो इदुत्थवियोगो च दुस्सं णाम । (धव. पु. 13, पृ. 334).]

दुगुंछा : (duguñchā) Disgust; a quasi-passion.

जुगुप्सा

jugupsanaṃ jugupsā . jesiṃ kammāṇamudaṇṇaṃ duguñchā up pajjati tesiṃ duguñchā idi saṇṇā . (dhav. pu. 6, p. 48).

[जुगुप्सनं जुगुप्सा । जेसिं कम्मणमुदण्णं दुगुंछा उप्पज्जदि तेसिं दुगुंछा इदि सण्णा । (धव. पु. 6, पृ. 48).]

दुग्गाइ : (duggai) An evil state of existence. **durgati**

दुचरम : (ducaram) One attaining liberation after being born as a human being twice. **द्विचरम**
dvicaramā iti tataśyutāḥ paraṃ dvirjanitvā siddhayant īti . (t. bhā. 4-27).

[द्विचरमा इति ततश्च्युताः परं द्विर्जनित्वा सिद्ध्यन्तीति । (त. भा. 4-27).]

दुचिण्ण : (duciṇṇ) Bad, wicked, evil. **duściṇṇ**

दुच्चिण्ण : (ducciṇṇ) Bad, wicked, evil. **duściṇṇ**

दुप्पक्कोसहि : (duppakkosahi) Improperly cooked food.

दुप्पक्कवैषधि

दुप्पडितेहण : (duppaḍilehaṇ) Improper inspection.

दुप्पतिलेखन

दुप्पमिहाण : (duppaṇihāṇ) Concentration on evil deeds.

दुप्पमिघान

दुप्पमज्जण : (duppamajjaṇ) Improper brushing or sweeping. **दुष्पमार्जन**

दुब्भग : (dubbhag) Unfortunate. **durbhag**

दुरहिगंध : (duraḥigandh) Bad smell. **duraḥigandh**

दुल्लहबोहिय : (dullahabohiy) Dull. **durlabhabodhik**

दुव्वसु : (duvvasu) Incapable of salvation. **durvasu**

दुस्स : (duss) A cloth, a garment. **dūṣy**

दुस्सम-दुस्समा : (dussam-dussamā) Exceedingly miserable era. **दुषम-दुषमा**

ekkaviṣaṃ vāśasahassāṃ kālo dusamadusamā . (bhagav. 6, 7, 5).

[एकविसं वाससहस्साइं कालो दुसमदुसमा । (भगव. 6, 7, 5).]

दुस्सम-सुसमा : (dussam-susamā) Miserable-cum-happy era.

दुषम-सुषमा

egā sāgarovamakoḍākoḍīo bāyālīṣae vāśasahashehiṃ ūṇiyā k ālo dusamasusamā . (bhagav. 6, 7, 5).

[एगा सागरोवमकोडाकोडीओ बायालीसए वाससहस्सेहिं ऊणिया कालो दुसमसुसमा । (भगव. 6, 7, 5).]

दुस्समा : (dussamā) Miserable era. **duḥṣamā**

ekkaviṣaṃ vāśasahassāṃ kālo dusamā . (bhagav. 6, 7, 5).

[एकविसं वाससहस्साइं कालो दुसमा । (भगव. 6, 7, 5).]

दुस्सर : (dussar) Harsh, voice. **duḥsvar**

दुईपिण्ड : (dūpiṇḍ) A fault incurred by an ascetic obtaining food by conveying a message. **दूतीपिण्ड**

tathā kāryasaṅghaṭṭanāy dautyaṃ vidhatte iti dūtīpiṇḍaḥ . (ācārā. (śī. v. 2, 1, 273, p. 320).

[तथा कार्यसंघटनाय दौत्यं विधत्ते इति दूतीपिण्डः । (आचार. (शी. व. 2, 1, 273, प. 320).]

दुसलय : (dūrālay) Salvation. **dūrālay**

दुसम-दुसमा : (dūsam-dūsamā) Exceedingly miserable era.

दुषम-दुषमा

ekkaviṣaṃ vāśasahassāṃ kālo dusamadusamā . (bhagav. 6, 7, 5).

[एकविसं वाससहस्साइं कालो दुसमदुसमा । (भगव. 6, 7, 5).]

दुसमा : (dūsamā) Miserable era. **duṣṣamā**

देव : (dev) A god. **dev**

devā ṇām dīvaṃ āgāsaṃ, tammi āgāse je vasanti te devāḥ . (daśavaī. cū. p. 15).

[देवा णाम दीवं आगासं, तंमि आगासे जे वसंति ते देवा । (दशवै. च. प. 15).]

देवकुल : (devakul) A temple. **devakul**

देवगइ : (devagai) The celestial state of existence.

देवगति

देवच्छंदग : (devacchandag) A platform on which an idol is seated. **देवछंदक**

vasahīe---devacchandam parūvei . (ti. p. 4, 1865-66).

[वसहीए---देवच्छंदं परूवेइ । (ति. प. 4, 1865-66).]

देवमिकाय : (devanikāy) A group of gods, a class of celestial beings. **देवनिकाय**

देवदुस्स : (devaduss) A divine garment. **devadūṣṣ**

देवसिय : (devasiy) Pertaining to a day. **devāṣiṣk**

देवपुप्पिय : (devāṇuppiy) Lovable like a god.

देवनुप्रिय

देवाहिदेव : (devāhidev) A Tirthankara. **devādhidev**

evam vuccai---jāv devādhidevā . (bhagavatī. 12, 9, 5, kham 3, pr. 289).

[एवं वुच्चइ---जाव देवाधिदेवा । (भगवती. 12, 9, 5, खं. 3, पृ. 289).]

देविन्द : (devind) A lord of gods. **devendr**

देवेन्द : (devend) A lord of gods. **devendr**

देस : (des) Aversion. **dveṣ**

krodh-mānāratī-śok-jugupsā-bhayāni dveṣaḥ . (dhav. pu. 12, pr. 283).

[क्रोध-मानारति-शोक-जुगुप्सा-भयानि द्वेष । (धव. पु. 12, पृ. 283).]

देसघई : (desaghāi) Partially obscuring karmic particles.

देसघती

देसघती : (desaghātī) Partially obscuring karmic particles. **देसघती**

देसचरित : (desacaritt) Partial observance of right conduct. **देसचारित्र**

agāriṇām gr̥hasthānām deśataḥ ekadeśaviratīlakṣaṇam (deśacā ritram) . (yogaśā. svo. viv. 1-46).

[अगारिणां गृहस्थानां देशत एकदेशविरतितक्षणम् (देशचारित्रम्) । (योगशा. स्वो. विव. 1-46).]

देसण : (desaṇā) Sermon, a discourse delivered by a religious instructor. **देसण**

chadavv-ṇavapadatthovadeso desaṇā ṇām . (dhav. pu. 6, pr. 204).

[छदव्व-णवपदत्थोवदेसो देसणा णाम । (धव. पु. 6, पृ. 204).]

देसविरह : (desavirai) Partial renunciation. **deśavirat**
grāmādināmavadhṛtaparimāṇaḥ pradeśo deśaḥ . tato bahimiv
ṛttirdeśavirativratam . (s. si. 7-21).

[ग्रामादीनामवधृतपरिमाणे प्रदेशो देशः । ततो
बहिर्निवृत्तिर्देशविरतिव्रतम् । (स. सि. 7-21).]

देसविरय : (desaviray) A lay-votary, the laity. **deśavirat**
daṃsaṇ vāy sāmāiy posah sacit rāyabhatte y . bamhārambh pari
ggah aṇumaṇ uddiṭṭh deśavirade . (cāritraprā. 21)

[दंसण वय सामाइय पोसह सचित रायभत्ते य । बम्हारम्भ परिग्गह अणुमण
उदिट्ठ देशविरदेदे । (चारित्रप्रा. 21).]

देसव्यय : (desavvay) Partial renunciation. **deśavrat**
deśavratam nām---sarvasāvadāyogānikṣepaḥ . (t. bhā. 7-1
6).

[देशव्रतं नाम---सर्वसावद्ययोगनिक्षेपः । (त. भा. 7-16).]

देसावगासिय : (desāvagāsiy) A vow restraining the limit
of area. **देशावकाशिक**

दोण : (doṇ) A measure of forty eight hand-fuls grains.

द्रोण

caturāḍhakam droṇaḥ . (t. vā. 3, 38, 3, p. 206)

[चतुरादकं द्रोणः । (त. वा. 3, 38, 3, पृ. 206).]

धनु : (dhaṇu) A measure of four cubits. **dhanuḥ**
daṇḍam dhaṇum jagam nāliya y akkham musalam c cauhatthā . (j
yotiṣak. 76).

[दंडं धनुं जुगं नालिया य अक्खं मुसलं च चउहत्था । (ज्योतिषक.
76).]

धम्म : (dhamm) Medium of motion; property, attribute,
characteristic, moral virtues. **धर्म**
mohakkhohavihiṇo pariṇāmo appaṇo dhammo . (bhāvaprā. 81
).

[मोहक्खोहविहीणो परिणामो अप्पणो धम्मो । (भावप्रा. 81).]

धम्म : (dhamm) Virtuous, righteous. **dharmy**

धम्मचक्र : (dhammacakk) Wheel of law. **dharmacakr**

धम्मज्झान : (dhammajjhāṇ) Inquisitive contemplation or
meditation. **धर्मध्यान**

dhamass lakkaṇaṇ se ajjav-lahu-gatt-maddavovasamā [maddavuv
desā] . uvadesaṇā y sutte ṇisaggajāo rucio de . (bh.
ā. 1709).

[धमस्स लक्खणं से अज्जव-लहु-गत्त-मदवोवसमा [मदवुवदेसा] ।

उवदेसणा य सुत्ते णिसग्गजाओ रुचीओ दे । (भ. आ. 1709).]

धम्मतिथ : (dhammatitth) A religious order. **dharmatīrth**

धम्मत्थिकाय : (dhammatthikāy) An extensive substance in the form of medium of motion. **धर्मस्तिकाय**
padhame dharmatthikāe, so gailakkhaṇo . (daśavai. cū. pr. 16)

[पटमे धर्मत्थिकाए, सो गइलक्खणो । (दशवै. चू. पृ. 16).]

धम्मयायिय : (dhammāyariy) A religious preceptor.

धर्माचार्य

धम्म : (dhammī) Substance, subject. **dharmī**

prasiddho dharmī . (parīkṣā. 3-27).

[प्रसिद्धो धर्मो । (परीक्षा. 3-27).]

धाईपिण्ड : (dhāīpiṇḍ) A fault incurred by obtaining alms by amusing a child like a nurse. **घात्रीपिण्ड**

tatrāśanādyarth dāturapatyopakāre vartat iti ghātrīpiṇḍaḥ . (ācārā, sū. śī. vṛ. 273, pr. 320).

[तत्राशनाद्यर्थ दातुरपत्योपकारे वर्तत इति घात्रीपिण्डः ।

(आचारा, सू. शी. वृ. 273, पृ. 320).]

धारण : (dhāraṇ) Holding. **dhāraṇ**

grhītasyāvismaraṇaṃ dhāraṇaṃ . (t. bhā. siddh. vṛ. 7-6)

[गृहीतस्याविस्मरणं धारणम् । (त. भा. सिद्ध. वृ. 7-6).]

धारणा : (dhāraṇā) Retention. **dhāraṇā**

dharaṇī dhāraṇā tṭhavaṇā koṭṭhā paditṭhā (ede pac dhāraṇāe paj jāyasaddā). (ṣaṭkham. 5, 5, 40-pu. 13, pr. 243).

[धरणी धारणा ट्ठवणा कोट्ठा पदिट्ठा (एदे पच धारणाए पज्जायसदा) ।

(षट्खं. 5, 5, 40-पु. 13, पृ. 243).]

ध्रुव : (dhuv) Constant, permanent, inevitable. **dhruv**

धूम : (dhūm) A fault incurred by an ascetic by condemning the dryness of food. **धूम**

धौव्य : (dhovv) Permanence. **dhrauvy**

dhruvaiḥ sthairyakarmaṇo dhruvatīti dhruvastasy bhāvaḥ k rm vā dhrauvyam . (t. ślo. 5-30).

[ध्रुवैः स्थैर्यकर्मणो ध्रुवतीति ध्रुवस्तस्य भावः कर्म वा

धौव्यम् । (त. श्लो. 5-30).]

नग्नभाव : (naggabhāv) Possessionlessness, asceticism.

नग्न्यभाव

नस्तित : (natthitt) Non-existence. **nāstittv**

नन्दावट्ट : (nandāvatt) A kind of diagram.

नन्दावर्त

नन्दि : (nandi) Knowledge. **nandī**

नन्दी : (nandī) Knowledge. **nandī**

नपुंसगवेद : (napuṃsagaved) Androgynous desire. **napuṃsakaved**
yadudayānnapuṃsakān bhāvānupavrajati s napuṃsakavedaḥ . (s.
si. 8-9).

[यदुदयात्रपुंसकान् भावानुपप्रजति स नपुंसकवेदः । (स. सि. 8-9).]

नपुंसगवेय , नरुंसगवेय : (napuṃsagavey , nauṃsagavey)

Androgynous desire. **napuṃsakaved**

yadudayānnapuṃsakān bhāvānupavrajati s napuṃsakavedaḥ . (s.
si. 8-9).

[यदुदयात्रपुंसकान् भावानुपप्रजति स नपुंसकवेदः । (स. सि. 8-9).]

नपुंसयवेद : (napuṃsayaved) Androgynous desire. **napuṃsakaved**
yadudayānnapuṃsakān bhāvānupavrajati s napuṃsakavedaḥ . (s.
si. 8-9).

[यदुदयात्रपुंसकान् भावानुपप्रजति स नपुंसकवेदः । (स. सि. 8-9).]

नपुंसयवेय : (napuṃsayavey) Androgynous desire. **napuṃsakaved**
yadudayānnapuṃsakān bhāvānupavrajati s napuṃsakavedaḥ . (s.
si. 8-9).

[यदुदयात्रपुंसकान् भावानुपप्रजति स नपुंसकवेदः । (स. सि. 8-9).]

नपुत : (naput) A period consisting of more than
eighty-four lakhs of years. **नयुत**

caturaśītinayutāṅgaśatasahasrāṇi ekaṃ nayutam . (jīvañjī. m
lay. v. 178, p. 345).

[चतुरशीतिनयुताङ्गशतसहस्राणि एकं नयुतम् । (जीवाजी. मलय. वृ. 178,
पृ. 345).]

नय, नय : (nay, ṇay) A viewpoint, a standpoint, a partial
judgment. **नय**

nāyammi giṇhiyavve agiṇhiavvammi cev atthammi .

jaivavamev ih jo uvaeso so ṇao nām . (āv. ni. 1066).

[नायमि गिण्हियव्वे अगिण्हिअव्वमि चैव अत्थमि । जइअव्वमेव
इह जो उवएसो सो णओ नाम । (आव. नि. 1066).]

नयवद, णयवद : (nayavād, ṇayavād) Doctrine of viewpoint.

नयवद

नयभ्रस : (nayābhās) Fallacious viewpoint, false standpoint. **नयभ्रस**

punarṇaigamādayo nirapekṣā parasparen te nayābhāsāḥ iti .
(t. bhā. siddh. vṛ. 1-7).

[पुनर्नैगमादयो निरपेक्षा परस्परेण ते नयाभासा इति । (त. भा.
सिद्ध. वृ. 1-7).]

नरग : (narag) A hell. **narak**

narān prāṇinaḥ kāyati pātayati khalīkaroti iti narakāḥ karm
. (dhav. pu. 1, pr. 201).

[नरान् प्राणिनः कायति पातयति खलीकरोति इति नरकः कर्म । (धव. पु.
1, पृ. 201).]

नरगपाल : (naragapāl) A guard of hell, a torturer of
hellish beings. **नरकपाल**

नरगवाल : (naragavāl) A guard of hell, a torturer of
hellish beings. **नरकपाल**

नरगवास : (naragāvās) An infernal abode. **narakāvās**

नलिण : (naliṇ) A period consisting of eighty-four lakhs
of Nalinangas (time measurment). **नलिन**
caturaśīṭhinalināṅgaśatasahasrāṇi ekaṃ nalinam . (jīvājī. m
lay. vṛ. 3, 2, 178).

[चतुरशीतिनलिनाङ्गशतसहस्राणि एकं नलिनम् । (जीवाजी. मलय. वृ. 3,
2, 178).]

नलिणंग : (naliṇaṅg) A period consisting of eighty-four
lakhs of Padmas (time measurment). **नलिनाङ्ग**

caturaśīṭiḥ padmaśatasahasrāṇi ekaṃ nalināṅgam . (jīvājī.
malay. vṛ. 3, 2, 178).

[चतुरशीति पद्मशतसहस्राणि एकं नलिनाङ्गम् । (जीवाजी. मलय. वृ. 3,
2, 178).]

नवपवमिग : (navaṇavamigā) A kind of penance lasting for
eighty-one days. **नवनवमिका**

नवपवमिया : (navaṇavamiyā) A kind of penance lasting for
eighty-one days. **नवनवमिका**

नाणवरण : (nāṇāvaraṇ) Comprehension-obscuring karma.

आणवरण

ṇāṇamavaboho avagamo paricchedo idi eyaṭṭho . tamāvāredi t
ti ṇāṇāvaraṇīyaṃ kammaṃ . (dhav. pu. 6, pr. 6).

[णामवबोहो अवगमो परिच्छेदो इदि एयट्ठो । तमावारेदि ति

णाणावरणीयं कम्मं । (धव. पु. 6, पृ. 6).]

नाणावरणिज्ज : (nāṇāvaraṇijj) Comprehension-obscuring karma. **ज्ञानावरणीय**

nāṇamavaboho avagamo paricchedo idi eyaṭṭho . tamāvāredi t ti nāṇāvaraṇīyaṃ kammaṃ . (dhav. pu. 6, pr. 6).

[णाणमवबोहो अवगमो परिच्छेदो इदि एयट्ठो । तमावारेदि ति णाणावरणीयं कम्मं । (धव. पु. 6, पृ. 6).]

नाणी : (nāṇi) A person possessed of right knowledge.

ज्ञानी

नाणोवओग : (nāṇovaog) Determinate cognition. **ज्ञानोपयोग** sāgāro nāṇovajogo . (dhav. pu. 11, pr. 334).

[सागारो णाणोवजोगो । (धव. पु. 11, पृ. 334).]

नामकम्म : (nāmakamm) Body-making karma, physique-making karma. **नामकर्म**

nāṇā miṇodi tti nāmaṃ . (dhav. pu. 13, pr. 209).

[णाणा मिणोदि ति नामं । (धव. पु. 13, पृ. 209).]

नाय, नात : (nāy, nāt) An illustration. **ज्ञात**

नारगगइ : (nāragagai) The infernal state of existence.

नारकगति

ṇ ramanti jado ṇiccam davve khette y kāl-bhāve y . aṇ ṇoṇṇehi y ṇiccam tamhā te nārayā bhaṇiyā . (prā. paṃ casaṃ. 1-60).

[ण रमन्ति जदो णिच्चं दव्वे खेत्ते य काल-भावे य । अण्णोण्णेहि य णिच्चं तम्हा ते नारया भणिया । (प्रा. पंचसं. 1-60).]

नारायण : (nārāyaṇ) Vasudeva, God. **नारयान**

नारयसंहपण : (nārāyasamhaṇaṇ) A weak joining of the body in which the bones are loosely tied together. **नारयसंहनन**

jass kammass udaeṇ vajjavisesaṇarahidaṇnārāyaṇakhilīyāo haḍḍ sandhiṇo havanti taṇṇārāyaṇasaṇīrasaṅghaḍaṇaṃ nām . (dhav. pu. 6, pr. 74).

[जस्स कम्मस्स उदएण वज्जविसेसणरहिदणारायणखीलियाओ हड्डसंधीओ हवन्ति तण्णारायणसरीरसंघडणं नाम । (धव. पु. 6, पृ. 74).]

नालिया : (nāliyā) A measure equal to four cubits; a period equal to twenty-four minutes. **नालिका**

aṭṭhattisaṃ tu lavā addhalavo cev nāliyā hoi . (jyoti sk. 1-10).

[अट्ठत्तीसं तु लवा अद्धलवो चैव नालिया होइ । (ज्योतिष्क. 1-10).]

नास : (nās) Positing a meaning, determination of a meaning, placing, putting. **न्यास**

नासावहार : (nāsāvahār) Misappropriating a pledged property. **न्यासापहार**

nyāsāpahāro vismaranākṛtaparanikṣepagrahaṇam . (t. bhā. 7-21).

[न्यासापहारो विस्मरणकृतपरनिक्षेपग्रहणम् । (त. भा. 7-21).]

निकाय : (nikāy) A collection, a group, salvation.

निकाय

निकायण : (nikāyaṇ) Invitation. **nikācan**

nikāco nikācanam cchandanam nimantranamityekārthāḥ . (v yav. bhā. malay. vr. 5-49).

[निकाचो निकाचनं च्छंदनं निमन्त्रणमित्येकार्थाः । (व्यव. भा. मलय. वृ. 5-49).]

निकायणा : (nikāyaṇā) A state of karma in which there is no possibility of any change in its nature, intensity etc, invitations. **निकाचना**

nikāco nikācanam cchandanam nimantranamityekārthāḥ . (v yav. bhā. malay. vr. 5-49).

[निकाचो निकाचनं च्छंदनं निमन्त्रणमित्येकार्थाः । (व्यव. भा. मलय. वृ. 5-49).]

निकिड : (nikii) Deceit. **nikṛti**

nikriyatenayā paraḥ paribhūyat iti nikṛtiḥ . (t. bhā. s iddh. vr. 8-10).

[निक्रियतेऽनया परं परिभूयत इति निकृतिः । (त. भा. सिद्ध. वृ. 8-10).]

निकम्म : (nikkamm) Salvation. **nikkarm**

निकिञ्चत : (nikkhitt) A fault incurred by an ascetic by accepting food etc. placed on animate thing. **निक्षिप्त**
saccitapudhavi-āū-teū-haridaṃ c bīy-tasajīvā . jam tesimuv
ri ṭhavidam nikkhittam hodi chabbheyam . (mūlā. 6-46).

[सच्चितपुटवि-आऊ-तेऊ-हरिदं च बीय-तसजीवा । जं तेसिमुवरि ठविदं
णिक्खित्तं होदि छब्भेयं । (मूला. 6-46).]

निक्खेव : (nikkhev) Positing a meaning, determination of a meaning, placing, putting. **निक्षेप**

निक्खेव : (nikkhev) Positing a meaning, determination of a meaning; placing, putting. **निक्षेप**

ñicchaye ñiṇṇaye khivadi tti ñikkhevo . (dhav. pu. 1. pr. 10).

[भिच्छये णिणये खिवदि त्ति णिक्खेवो । (धव. पु. 1. पृ. 10).]

निगमण : (nigamaṇ) Conclusion. **nigaman**

nigamaṇaṃ nām jatth pasāhie atthe ajjhatthaheūṇaṃ puṇo kahaṇaṃ kajjai eyaṃ nigamaṇaṃ . (daśavai. cū. 1, pr. 39).

[निगमणं नाम जत्थ पसाहिए अत्थे अज्जत्थहेऊणं पुणो कहणं कज्जइ एयं निगमणं । (दशवै. चू. 1, पृ. 39).]

निगोय : (nigoy) A vegetation in the lowest form of life. **निगोद**

nigodā jīvāśrayaviśeṣāḥ . (jīvājī. malay. vr. 5, 2, 238, pr. 423).

[निगोदा जीवाश्रयविशेषः । (जीवाजी. मलय. वृ. 5, 2, 238, पृ. 423).]

निगंठ : (niggaṇṭh) One devoid of a knot, one without possessions, unattached, passionless, an ascetic, a monk.

निर्ग्रन्थ

etthavi ñiggaṇṭhe---ñiggaṇṭhetti vacce . (sūtrak. sū. 1, 16, 4, pr. 273-74).

[एत्थवि णिगन्थे---णिगन्थेत्ति वच्चे । (सूत्रक. सू. 1, 16, 4, पृ. 273-74).]

निगंठधम्म : (niggaṇṭhadhamm) Jainism. **nirgranthadharm**

निगंठपवयण : (niggaṇṭhapavayaṇ) Jain scriptures.

निर्ग्रन्थप्रवचन

निगंठी : (niggaṇṭhī) A nun. **nirgranthī**

निगंय : (niggaṇṭh) One devoid of a knot, one without possessions, unattached, passionless, an ascetic, a monk.

निर्ग्रन्थ

etthavi ñiggaṇṭhe---ñiggaṇṭhetti vacce . (sūtrak. sū. 1, 16, 4, pr. 273-74).

[एत्थवि णिगन्थे---णिगन्थेत्ति वच्चे । (सूत्रक. सू. 1, 16, 4, पृ. 273-74).]

निगंयधम्म : (niggaṇṭhadhamm) Jainism. **nirgranthadharm**

निर्गन्धपवयण : (nigganthapavayaṇ) Jain scriptures.

निर्ग्रन्थप्रवचन

निर्गन्धी : (nigganthī) A nun. **nirgranthī**

निग्राह : (niggah) Preventing sinful activity. **nigrah**
svapakṣasiddhirekasy nigrahonyavādinah . (nyāvavi.
vi. 2-212, pr. 243).

[स्वपक्षसिद्धिरेकस्य निग्रहोऽन्यवादिनः । (न्याववि. वि. 2-212,
पृ. 243).]

निगोहपरिमंडल : (niggohaparimaṇḍal) The upper part of a
body to be symmetrical and not the lower. **न्यागोहपरिमंडल**
ṇāggoho vaḍarukkho---ṇaggohaparimaṇḍalasarīrasaṇṭhāṇaṃ, (dhav.
pu. 6, pr. 71).

[णाम्गोहो वडरुक्खो---णगोहपरिमंडलसरीरसंठाणं, (धव. पु. 6, पृ.
71).]

निच्च : (nicc) Permanent, eternal, constant,
parpetual. **नित्य**

tadbhāvāvyayaṃ nityam . (t. sū. 5, 31).

[तद्भावाऽव्ययं नित्यम् । (त. सू. 5, 31).]

निच्चभक्त : (niccabhatt) Daily meal. **nityabhakt**

निच्चवाय : (niccavāy) Eternalism. **nityavād**

निच्चवास : (niccavās) Living in one place permanently.

नित्यवास

निच्चा निच्च : (niccānicc) Permanent as well as
impermanent. **नित्यानित्य**

निच्चेहिगोत्त : (niccehiṅgott) Inferior heredity.

नीचैर्गोत्र

निच्चेहिगोत्त : (niccehiṅgott) Inferior heredity.

नीचैर्गोत्र

निच्चय : (nicchay) Continued cognition. **niścay**

निच्चयनय : (nicchayanay) Real viewpoint, essential
standpoint. **निश्चयनय**

śuddhadravyanirūpaṇātmako niścayanayaḥ . (prav. sā. amṛ
t. vṛ. 2-97).

[शुद्धद्रव्यनिरूपणात्मको निश्चयनयः । (प्रव. सा. अमृत. वृ.
2-97).]

निचलपय : (nicchalapay) Salvation. **niścalapad**

निज्जर : (nijjarā) Dissociation of karmas, destruction of karmas. **निर्जर**

baddhapadesaggalaṇaṃ nijjaraṇaṃ idi jīṇehi paṇṇattaṃ . (dv ādaśānu. 66).

[बद्धपदेसगलणं निज्जरणं इदि जिणेहि पण्णत्तं । (द्वादशानु. 66).]

निज्जाण : (nijjāṇ) Emancipation. **niryāṇ**

निज्जुति : (nijjutti) Determination of the relevant meaning of a word. **निर्युक्ति**

jutti tti uvāyatti y nīravayavā hodi nijjutti . (mūlā. 7-14).

[जुति ति उवायत्ति य निरवयवा होदि निज्जुति । (मूला. 7-14).]

निदा : (niddā) Ordinary sleep. **nidrā**

niddāe tivvodaṇṇ appakālaṃ suvai, utthāvijjanto lahuṃ utthedi, appasadden vi cegrai . (dhav. pu. 6, pr. 32).

[निदाए तिब्बोदण्ण अप्पकालं सुवइ, उट्ठाविज्जंतो लहुं उट्ठेदि, अप्पसद्धेण वि चेग्रइ । (धव. पु. 6, पृ. 32).]

निदाणिदा : (niddāniddā) Deep sleep.

निदानिदा

niddāniddāe tivvodaṇṇ rukkhagge visamabhūmīe jatth v ā tatth vā dese ghoranto adhoranto vā nibbharaṃ sovadi . (dhav. pu. 6, pr. 31).

[निदाणिदाए तिब्बोदण्ण रुक्खगगे विसमभूमीए जत्थ वा तत्थ वा देसे घोरंतो अधोरंतो वा निब्भरं सोवदि । (धव. पु. 6, पृ. 31).]

निदानिदा : (niddāniddā) Deep sleep.

निदानिदा

niddāniddāe tivvodaṇṇ rukkhagge visamabhūmīe jatth v ā tatth vā dese ghoranto adhoranto vā nibbharaṃ sovadi . (dhav. pu. 6, pr. 31).

[निदाणिदाए तिब्बोदण्ण रुक्खगगे विसमभूमीए जत्थ वा तत्थ वा देसे घोरंतो अधोरंतो वा निब्भरं सोवदि । (धव. पु. 6, पृ. 31).]

निबन्ध : (nibandh) Operation, binding. **nibandh**

नियाग : (niyāg) Emancipation. **niyāg**

niyāgamityāmantritasy piṇḍasy grahaṇaṃ nityam, n
tvanāmantritasy . (daśavaī. sū. hari. vṛ. 3-2, pṛ. 1
16).

[नियागमित्यामन्त्रितस्य पिण्डस्य ग्रहणं नित्यम्, न
त्वनामन्त्रितस्य । (दशवै. सू. हरि. वृ. 3-2, पृ. 116).]

नियाप : (niyāṇ) Desire for worldly gain as a reward for
austerities. **निदान**

nidānaṃ viṣay-bhogākāṅkṣā . (s. si. 7-18).

[निदानं विषय-भोगाकांक्षा । (स. सि. 7-18).]

निरवज्ज : (niravajj) Sinless. **niravady**

निरामगंध : (nirāmagandh) Faultless. **nirāmagandh**

निरुवक्कम : (niruvakkam) Irreducible, inevitable.

निरुपक्रम

निरोह : (niroh) Cessation, prevention. **nirodh**

निल्लंछण : (nillañchaṇ) Emasculation, castration.

निल्लंछन

निव्वट्टणा : (nivvaṭṭaṇā) Construction. **nirvartanā**

निव्वत्तणा : (nivvattaṇā) Construction. **nirvartanā**

निव्वय : (nivvay) Perfect, emancipated, free from the
cycle of birth and death. **निर्वृत**

निव्वाण : (nivvāṇ) Perfection, emancipation. **nirvāṇ**

निव्विइ : (nivvii) Emancipation. **nirvṛti**

निव्विकप्प : (nivvikapp) Indeterminate. **nirvikalp**

निव्विकप्पय : (nivvikappay) Indeterminate.

निर्विकल्पक

निव्विगप्प : (nivvigapp) Indeterminate. **nirvikalp**

निव्विगप्पय : (nivvigappay) Indeterminate.

निर्विकल्पक

निव्वित्तिबादरसंपराय : (nivvittibādarasamparāy)

Apurvakarana, a spiritual attainment not experienced before,
a stage of spiritual development attained for the first time.

निव्वित्तिबादरसम्पराय

निव्वेग : (nivveg) Disgust with the world. **nirveg**

निव्वेद : (nivved) Disgust with the world. **nirved**

निब्बेय : (nivvey) Disgust with the world. **nirveg**

निब्बेय : (nivvey) Disgust with the world. **nirved**

निसग्ग : (nisagg) Operation, giving away. **nisarg**

nisargah svabhāv ityarthah . (s. si. 1-3).

[निसर्गः स्वभाव इत्यर्थः । (स. सि. 1-3).]

निसग्गकिरिया : (nisaggakiriya) Approval of an evil act.

निसर्गक्रिया

pāpādānādi pravṛttiviśeṣābhyanu jñānam nisargakriyā

. (s. si. 6-5).

[पापादानादिप्रवृत्तिविशेषाभ्यनुज्ञानं निसर्गक्रिया । (स. सि.

6-5).]

निसग्गरुइ : (nisaggarui) Intuitive belief. **nisargaruci**

निसज्जा : (nisajjā) A seat, a sitting place. **niṣadyā**

niṣadyā samasphigniveśan paryāññakabandhādi . (t. bhā. s

iddh. vr. 7-16, pr. 93).

[निषद्या समस्फिग्नवेशन पर्याञ्चकबन्धादि । (त. भा. सिद्ध. वृ.

7-16, पृ. 93).]

निसिट्ठ : (nisiṭṭh) Manifest. **niḥsṛt**

निसीयण : (nisiyaṇ) Act of sitting. **niśīdan**

निसीहिया : (nisihiyā) A place for study or meditation.

निसीधिका

निसीहिया : (nisihiyā) Nisithika, a place for study or

meditation. **निषीधिका**

eggantā sālogā ṇādivikiṭṭhā ṇ cāvi āsaṇṇā . vitthi

ṇṇā viddhattā niśīhiyā dūramāgāḍhā . (bh.ā. 1968).

[एगन्ता सालोगा णादिविकिट्ठा ण चावि आसण्णा । वित्थिण्णा

विद्धत्ता निसीहिया दूरमागाढा । (भ.आ. 1968).]

निसेहिया : (nisehiyā) Naisedhiki, a word of negation.

निषेधिका

निस्सा : (nissā) Dependence. **niśrā**

निस्सास : (nissās) Exhalation. **niḥśvās**

निसिसय : (nissiy) Dependent. **niśrit**

niśrito liṅgapramitobhidhīyate . (t. bhā. siddh. vr

. 1, 16).

[निश्रितो लिङ्गप्रमितोऽभिधीयते । (त. भा. सिद्ध. वृ. 1, 16).]

निस्सेयस : (nisseyas) Salvation. **niḥāreyas**

निह : (nih) Deceitful. **niḥ**

निहति : (nihatti) Incapability of all the process of karma other than increased realisation and decreased realisation. **निघति**

jaṃ padesaggaṃ ṇ sakkamudae dādum aṇṇapayaḍim vāsaṅkāmedum taṃ nighattaṃ nām . (dhav. pu. 9, pr. 235).

[जं पदेसगं ण सक्कमुदए दादुं अण्णपयडिं वासंकामेदुं तं निघत्तं णाम । (धव. पु. 9, पृ. 235).]

निहव्व : (nihavv) One who conceals the truth and propounds a false doctrine, a schismatic. **निहव**

निहा : (nihā) Deceit. **niḥā**

नीइ : (nīi) A standpoint, a viewpoint, Naya. **nīti**

नीयगोत्त : (nīyagott) Inferior heredity. **nīcagotr**
jass kammass udaem jīvāṇaṃ nīcagodaṃ hodi taṃ nīcagodaṃ ṇ ām . (dhav. pu. 6, pr. 78).

[जस्स कम्मस्स उदएम जीवाणं नीचगोदं होदि तं नीचगोदं णाम । (धव. पु. 6, पृ. 78).]

नीयगोत्तकम्म : (nīyagottakamm) Inferior heredity-determining karma. **नीचगोत्रकर्म**

नीललेसा : (nīlalessā) Blue thought-tint, the second of the six kinds of lesya. **नीललेस्या**

dāvaṇṇādisu pādavavivajjiyaṃ nīvviṇṇāṇaṃ nībbuddhiṃ māṇ-māyabahulaṃ nīddāluam salohaṃ hīṃsādisu majjhimajjh vasāyaṃ kuṇai nīlalessā . (dhav. pu. 16, pr. 490).

[दावण्णादिसु पादवविवज्जियं निव्विण्णाणं निब्बुद्धिं माण-मायबहुलं निदालुअं सलोहं हिंसादिसु मज्झिमज्झवसायं कुणइ नीललेस्सा । (धव. पु. 16, पृ. 490).]

नीललेस्सा : (nīlalessā) Blue thought-tint, the second of the six kinds of lesya. **नीललेस्या**

dāvaṇṇādisu pādavavivajjiyaṃ nīvviṇṇāṇaṃ nībbuddhiṃ māṇ-māyabahulaṃ nīddāluam salohaṃ hīṃsādisu majjhimajjh vasāyaṃ kuṇai nīlalessā . (dhav. pu. 16, pr. 490).

[दावण्णादिसु पादवविवज्जियं निव्विण्णाणं निब्बुद्धिं माण-मायबहुलं निदालुअं सलोहं हिंसादिसु मज्झिमज्झवसायं कुणइ नीललेस्सा । (धव. पु. 16, पृ. 490).]

नीसास : (nīsās) Exhalation. **nīśāvās**

नीसेयस : (nīseyas) Salvation. **nīśāreyas**

नीहरण : (nīharaṇ) Cremation. **nīrharan**

नूम : (nūm) Deceit, darkness; covering. **nūm**

नेगमणय : (negamaṇay) The non-distinguished standpoint.

नेगमनय

ṇegehiṃ māṇehiṃ miṇaittī negamass nerutti . (āv. n i. 755).

[जेगेहिं माणेहिं मिणइत्ती नेगमस्स नेरुत्ती । (आव. नि. 755).]

नेगमनय : (negamanay) The non-distinguished standpoint.

नेगमनय

ṇegehiṃ māṇehiṃ miṇaittī negamass nerutti . (āv. n i. 755).

[जेगेहिं माणेहिं मिणइत्ती नेगमस्स नेरुत्ती । (आव. नि. 755).]

नेच्छइय : (necchaiy) Real. **naīścayik**

tatr naiścayiko nām sāmānyaparicchedaḥ, s caikasāmayik ś āstrebbhihitaḥ . (t. bhā. siddh. vṛ. 1-16).

[तत्र नैश्चयिको नाम सामान्यपरिच्छेदः, स चैकसामयिक

शास्त्रेऽभिहितः । (त. भा. सिद्ध. वृ. 1-16).]

नेरइय : (neraiy) Naraka, related to inferior, hellish.

नैरथिक

नेसेहिई : (nesehiī) Reciting a word suggestive of negation. **नैवेधिकी**

āvassiyam c---ṇiyamā āvassae jutto . (āv. bhā. 120-22 , pr. 266-67).

[आवस्सियं च---णियमा आवस्सए जुत्तो । (आव. भा. 120-22, पृ. 266-67).]

नोइन्दिय : (noindiy) Mind. **noīndriy**

नोकम्म : (nokamm) Quasi-karmic matter, sub-karmic matter. **नोकर्म**

śārīr-paryāptiyogyapudgalādānaṃ nokarm . (nyāyaku. 74, pr. 807).

[शरीर-पर्याप्तियोग्यपुद्गलादानं नोकर्म । (न्यायकु. 74, पृ. 807).]

नोकसाय : (nokasāy) A quasi-passion, sub-passion.

नोकषय

śārīr-paryāptiyogyapudgalādānaṃ nokarm . (nyāyaku. 74, pr. 807).

[शरीर-पर्याप्तियोग्यपुद्गलादानं नोकर्म । (न्यायकु. 74, पृ.

807).]

नोतस-नोथावर : (notas-nothāvar) A liberated soul.

नोत्रसनोस्यावर

नोतस-नोथावर : (notas-nothāvar) A liberated soul.

नोत्रसनोस्यावर

पंचकमण : (pañcakamaṇ) Moving of the knees. **pañcakramaṇ**

पंचकल्लाण : (pañcakallāṇ) Five auspicious events in the life of a Tirthankara. **पंचकल्याण**

पंचजाम : (pañcajām) Five vows. **pañcayām**

पंचत्थिकाय : (pañcatthikāy) Five extensive substances.

पंचास्तिकाय

पंचिन्द्रिय : (pañcindiya) A five-senses being, with five senses, viz. touch, taste, smell, light and hearing.

पंचेन्द्रिय

sur-ṇar ṇāray-tiriya vaṇṇ-ras-phās-gandh-saddaṇhū . jalacar -thalacar-khacarā baliyā pañcediyā jīvā . (pañcā. kā. 117).

[सुर-णर णारय-तिरिया वण्ण-रस-फास-गंध-सदण्हू । जलचर-थलचर-स्रचरा बलिया पंचेदिया जीवा । (पंचा. का. 117).]

पंडग : (paṇḍag) A eunuch. **paṇḍak, napuṃsak**

पंडियमरण : (paṇḍiyamaṇ) Wise death, peaceful death, voluntary death. **पण्डितमरण**

paṇḍitāṇ maraṇaṇ paṇḍitamaraṇaṇ, viratānamityarthaḥ . (uttarā . cū. pr. 128).

[पंडिताण मरणं पंडितमरणम्, विरतानमित्यर्थः । (उत्तरा. चू. पृ. 128).]

पंतउल : (pantaul) A low family. **prāntakul**

पंतकुल : (pantakul) A low family. **prāntakul**

पंतजीवी : (pantaḥjīvī) One who lives on coarse or dry food. **प्रान्तजीवी**

पंताहार : (pantāhār) Coarse or dry food; remnants of food. **प्रान्ताहार**

पइठ्ठा : (paiṭṭhā) Fixing. **pratiṣṭhā**

pratitiṣṭhanti vināsen vinā asyāārthā iti pratiṣṭhā . (dhav. pu. 13, pr. 243).

[प्रतितिष्ठन्ति विनाशेन विना अस्याअर्था इति प्रतिष्ठा । (धव. पु. 13, पृ. 243).]

पइडि : (paidi) Nature of karma. **prakṛti**

payadī sīlaṃ sahāvo icceyaṭṭho . (dhav. pu. 12, pr. 478)

[पयडी सीलं सहावो इच्चेयट्ठो । (धव. पु. 12, पृ. 478).]

पइडिबन्ध : (paidibandh) Bondage of karmic nature.

प्रकृतिबन्ध

avisesiyarasapagaīu pagaivandho muṇeyavvo . (karmapr. 1-24, pr. 66).

[अविसेसियरसपागईउ पगइवंधो मुणैयव्वो । (कर्मप्र. 1-24, पृ. 66).]

पइण्ण : (painṇ) Miscellaneous canonical texts.

प्रकीर्ण

पइण्णग : (painṇag) Miscellaneous canonical texts.

प्रकीर्णक

prakīṃakāḥ paur-jānapadakalpāḥ . (s. si. 4-4).

[प्रकीर्णक पौर-जानपदकल्पा । (स. सि. 4-4).]

पइण्णा : (painṇā) A thesis. **pratiñā**

sādhyanirdeśaḥ pratiñā . (pramāṇamī. 2, 1, 11).

[साध्यनिर्देश प्रतिज्ञा । (प्रमाणमी. 2, 1, 11).]

पइसुण्ण : (paisuṇṇ) Slander, back-biting. **paśuṇy**

prṣṭhato doṣāviṣkaraṇaṃ paśūnyam . (t. vā. 1, 20, 12, pr. 75).

[पृष्ठतो दोषाविष्करणं पैशून्यम् । (त. वा. 1, 20, 12, पृ. 75).]

पडम : (pauṃ) A period consisting of eighty-four lakhs of Padmangas (measurement of time). **पद्म**

caturaśītapadmāṅgaśatasahasrāṇyekaṃ padm . (jyotiṣk. malay. vr. 67).

[चतुरशीतपद्माङ्गशतसहस्राण्येकं पद्म । (ज्योतिष्क. मलय. वृ. 67).]

पडमंग : (paumaṅg) A period consisting of eighty-four lakhs of Utpalas (measurement of time). **पद्ममङ्ग**

caturaśītimahānalinaśatasahasrāṇyekaṃ padmāṅgam . (jyotiṣk. malay. vr. 67).

[चतुरशीतिमहानलिनशतसहस्राण्येकं पद्ममङ्गम् । (ज्योतिष्क. मलय. वृ. 67).]

पडमलेस : (paumalesā) Pink thought-tint, the fifth of the six kinds of lesya. **पद्मलेस्या**

cāī bhaddo cakkho ujjuyakammo y khamai bahuyam pi . sāhu -gurupūyaṇirao lakkhaṇameyam tu paumass . (prā. pañcasam. 1 -151).

[चाई भदो चोक्खो उज्जुयकम्मो य खमइ बहुयं पि । साहु-गुरुपूयणिरओ लक्खणमेयं तु पउमस्स । (प्रा. पंचसं. 1-151).]

पउमलेस्सा : (paumalessā) Pink thought-tint, the fifth of the six kinds of lesya. **पद्मलेस्या**

cāi bhaddo cakkho ujjuyakammo y khamai bahuyam pi . sāhu -gurupūyaṇirao lakkhaṇameyam tu paumass . (prā. pañcasam. 1 -151).

[चाई भदो चोक्खो उज्जुयकम्मो य खमइ बहुयं पि । साहु-गुरुपूयणिरओ लक्खणमेयं तु पउमस्स । (प्रा. पंचसं. 1-151).]

पएस : (paes) A particle; an indivisible part a partless part; a space-point. **प्रदेश**

jāvadiyam āyāsam avibhāgīpuggalāṇuvatṭhaddham . tam khu pade sam jāṇe savvāṇutṭhāṇadāṇariham . (dravyasam. 27).

[जावदियं आयासं अविभागीपुगलानुवट्ठद्धं । तं खु पदेसं जाणे सव्वाणुट्ठाणदानरिहं । (द्रव्यसं. 27).]

पएसबंध : (paesabandh) Bondage of karmic particles.

प्रदेशबन्ध

suhame jogavisesen egakhattāvagāḍhathidiyāṇam . ekkekke du padese kammapadesā aṇantā du . (mūlā. 12-204).

[सुहमे जोगविसेसेण एगखेत्तावगाटठिदियाणं । एक्केक्के दु पदेसे कम्मपदेसा अणंता दु । (मूला. 12-204).]

पओग : (paog) Activity. **prayog**

maṇ-vaci-kāyajogā pao . (dhav. pu. 12, pr. 286).

[मण-वचि-कायजोगा पओओ । (धव. पु. 12, पृ. 286).]

पओगकिरिया : (paogakiriya) Bodily operation.

प्रयोगक्रिया

prayogakriyā vicitraḥ kāyādivyāpāro vacanādiḥ (t. bh ā. hari. vr. 6-6).

[प्रयोगक्रिया विचित्र कायादिव्यापारो वचनादिः (त. भा. हरि. वृ. 6-6).]

पओगबंध : (paogabandh) Bondage due to activity. **prayogabandh**

jīvavāvāreṇ jo samuppaṇṇo bandho so paoovandho ṇām . (dhav . pu. 14, pr. 37).

[जीववावारेण जो समुप्पण्णो बंधो सो पओओवंधो णाम । (धव. पु. 14, पृ. 37).]

पओगमइ : (paogamai) Intellectual activity. **prayogamati**

पओगय : (paogay) Produced by an effort. **prayoga**

पओगसंपया : (paogasampayā) The power to debate.

प्रयोगसम्पत

पक्खा : (pakkhā) A thesis, an abode. **pakṣ**

paṇṇaras ahorattā pakkho . (bhagavatī. 6, 7, 4, pr. 825).

[पण्णरस अहोरत्ता पक्खो । (भगवती. 6, 7, 4, पृ. 825).]

पक्खेवाहार : (pakkhevāhār) Eating in mouthfuls.

प्रक्षेपाहार

pakkhevāhāro puṇ kāvalio hoi nāyavvo . (sūtrak. ni.

2, 3, 171).

[पक्खेवाहारो पुण कावलिओ होइ नायव्वो । (सूत्रकृ. नि. 2, 3,

171).]

पगप्प : (pagapp) Excellent conduct. **prakaip**

पगरण : (pagaraṇ) An explanatory text. **prakaraṇ**

पचला, पयला : (pacalā, payalā) Sleeping while sitting or standing. **प्रचला**

payalā hoi ṭhiyassā---. (brhatk. 2400).

[पयला होइ ठियस्सा---। (बृहत्क. 2400).]

पचलापचला : (pacalāpacalā) Sleeping while walking.

प्रचलाप्रचला

saiv punaḥ punarāvartamānā pracalāpracalā . (s. si. 8-7)

[सैव पुनः पुनरवर्तमाना प्रचलाप्रचला । (स. सि. 8-7).]

पच्चक्ख : (paccakkh) Perception, direct

cognition, immediate knowledge. **प्रत्यक्ष**

jaṃ peccchado amuttaṃ muttesu adindiyam c pacchannaṃ .

sakalam sagam c idaram tam nāṇam havadi paccakkham . (prav. sā.

1-54).

[जं पेच्छदो अमुत्तं मुत्तेसु अदिदियं च पच्छण्णं । सकलं समं च

इदरं तं णाणं हवदि पच्चक्खं । (प्रव. सा. 1-54).]

पच्चक्खाण : (paccakkhāṇ) Abandonment, renouncement.

प्रत्याख्यान

nāṇam savve bhāve paccakkhādi y paretti nādūṇ . tamhā

paccakkhāṇam nāṇam ṇiyamā muṇedabvam . (samayapr. 39).

[णाणं सव्वे भावे पच्चक्खादि य परेत्ति णादूण । तम्हा पच्चक्खाणं

णाणं णियमा मुणेदब्बं । (समयप्र. 39).]

पच्चक्खाणावरण : (paccakkhāṇāvaraṇ) A group of passions hindering total renunciation. **प्रत्याख्यानवरण**
paccakkhāṇaṃ---koh-māṇ-māyā-lohā . (dhav. pu. 6, pr. 4 4).

[पच्चक्खाणं---कोह-माण-माया-लोहा । (धव. पु. 6, पृ. 44).]

पच्चभिण्णाय : (paccabhiṇṇāṇ) Recognition.

प्रत्यभिज्ञान

vastunaḥ pūrvāparakālavṛtyāptijñānam pratyabhiññānam . (ā. mī. vasu. vr. 56).

[वस्तुनः पूर्वापरकालव्याप्तिज्ञानं प्रत्यभिज्ञानम् । (आ. मी. वसु. वृ. 56).]

पच्चभिज्ञाय : (paccabhinñāṇ) Recognition.

प्रत्यभिज्ञान

vastunaḥ pūrvāparakālavṛtyāptijñānaṃ pratyabhiññānaṃ . (ā. mī. vasu. vr. 56).

[वस्तुनः पूर्वापरकालव्याप्तिज्ञानं प्रत्यभिज्ञानम् । (आ. मी. वसु. वृ. 56).]

पच्चावत्तपया : (paccāvattaṇayā) Repeated determination.

प्रत्यावर्तनता

पच्छण्णपडिसेवी : (pacchaṇṇapaḍisevī) A secret sinner.

प्रच्छन्नप्रतिसेवी

पच्छाकम्म : (pacchākamm) A sin due to washing of utensils etc. with water having life after giving food to an ascetic. **पश्चात्तकर्म**

पच्छायणी : (pacchāyaṇī) An upper garment. **pācchādanī**

पजुय : (pajuy) A period equal to eighty-four lakhs of Prayutangas (measurement of time). **प्रयुत**
caturaśītiḥ prayutaṅgaśatasahasrāṇi ekaṃ prayutam . (jīv ājī. malay. vr. 3, 2, 178).

[चतुरशीतिः प्रयुताङ्गशतसहस्राणि एकं प्रयुतम् । (जीवाजी. मलय. वृ. 3, 2, 178).]

पजुयंग : (pajuyang) A period equal to eighty-four lakhs of Ayutas (measurement of time). **प्रयुताङ्ग**
caturaśītirayutaśatasahasrāṇi ekaṃ prayutaṅgam . (jīvājī. malay. vr. 3, 2, 178).

[चतुरशीतिरयुतशतसहस्राणि एकं प्रयुताङ्गम् । (जीवाजी. मलय. वृ. 3, 2, 178).]

पज्जति : (pajjati) Full development, completion.

पर्याप्ति

āhār-śarīrendriyānāpān-bhāṣā-manah-śaktinām niṣpatti
eḥ kāraṇam paryāptiḥ . (dhav. pu. 1, pr. 256).

[आहार-शरीरेन्द्रियानापान-भाषा-मनः-शक्तिनां निष्पत्ते कारणं

पर्याप्ति । (धव. पु. 1, पृ. 256).]

पज्जत्त : (pajjatt) A developed living being.

पर्याप्त

pajjattaṇāmakammodayavanto jīvā pajjattā . (dhav. pu. 3,
pr. 331).

[पज्जत्तणामकम्मोदयवन्तो जीवा पज्जत्ता । (धव. पु. 3, पृ. 331).]

पज्जत्तग : (pajjattag) A developed living being.

पर्याप्तक

pajjattaṇāmakammodayavanto jīvā pajjattā . (dhav. pu. 3,
pr. 331).

[पज्जत्तणामकम्मोदयवन्तो जीवा पज्जत्ता । (धव. पु. 3, पृ. 331).]

पज्जव : (pajjav) A developed living being. **pariyav**

पज्जाय : (pajjāy) A mode, a condition, a form, a state.

पर्याय

jaṃ puṇṇaṃ kameṇ uppādatṭhidi-bhaṅgillam so pajjāo . (dhav.
pu. 4, pr. 337).

[जं पुण कमेण उप्पादट्ठिदि-भंगिल्लं सो पज्जाओ । (धव. पु. 4, पृ.
337).]

पज्जायजेत्ठ : (pajjāyajetṭh) Senior in initiation.

पर्यायज्येष्ठ

पज्जायत्थिय : (pajjāyatthiy) Modal, particular,
specific. **पर्यायार्थिक**

jo sāhedi bisese bahuvihasāmaṇṇasañjude savve . sāhaṇali
ṃgavasādo pajjayavisao ṇao hodi . (kārtike. 270).

[जो साहेदि बिसेसे बहुविहसामण्णसंजुदे सब्बे । साहणलिंगवसादो
पज्जयविसओ णओ होदि । (कार्तिके. 270).]

पज्जायत्थिय : (pajjāyatthiy) Modal, particular,
specific. **पर्यायस्तिक**

paryāy evāsti---paryāyāstikah . (t. vā. 1, 33, 1)

[पर्याय एवास्ति---पर्यायस्तिकः । (त. वा. 1, 33, 1).]

पज्जायत्थियणय : (pajjāyatthiyanay) Modal standpoint, particular viewpoint. **पर्यायार्थिकनय**

पज्जायत्थियनय : (pajjāyatthiyanay) Modal standpoint, particular viewpoint. **पर्यायार्थिकनय**

पज्जायथेर : (pajjāyather) An ascetic after twenty years of consecration, dedication. **पर्यायस्थविर**
viṃśativāṣaparyāyaḥ paryāyasthaviraḥ . (vyav. bhā. malay. vṛ. 10-46).

[विंशतिवर्षपर्याय पर्यायस्थविर । (व्यव. भा. मतय. वृ. 10-46).]

पज्जावसह : (pajjāvasah) A monastery. **paryāvasth**

पज्जुवासणा : (pajjuvāsaṇā) Service, devotion.

पर्युपासना

पज्जुसण : (pajjusaṇ) Residence in a place during the rainy season. **पर्युषण**

पज्जुसणकप्प : (pajjusaṇakapp) Mansoon-rules, i.e. prescribed rules which the ascetic has to observe during the rainy season. **पर्युषणकल्प**

pajjosavaṇākappopevaṃ---ukkosao cev . (pañcās. 17, 8 32-33).

[पज्जोसवणाकप्पोपेवं---उक्कोसओ चैव । (पंचाश. 17, 832-33).]

पज्जुसणा : (pajjusaṇā) Residence in a place during the rainy season. **पर्युषणा**

पट्ठाविय : (paṭṭhāviy) Beginning of an expiation.

प्रस्थापित, प्रायश्चित्त

पडिकुट्ठ : (paḍikutṭṭh) Forbidden. **pratikruṣṭ**

पडिककंत : (paḍikkant) one who has repented (thought) for his faults. **प्रतिक्रान्त**

kammaṃ jaṃ puvvakayaṃ suhāsuhamañeyavittaravisesaṃ . tato ñi yattade appayaṃ tu jo so paḍikkamaṇaṃ . (samayaprā. 403).

[कम्मं जं पुव्वकयं सुहासुहमणेयवित्तरविसेसं । ततो णियत्तदे अप्पयं तु जो सो पडिक्कमणं । (समयप्रा. 403).]

पडिक्कमण : (paḍikkamaṇ) Repentance. **pratikramaṇ**

kammaṃ jaṃ puvvakayaṃ suhāsuhamañeyavittaravisesaṃ . tato ñi yattade appayaṃ tu jo so paḍikkamaṇaṃ . (samayaprā. 403).

[कम्मं जं पुव्वकयं सुहासुहमणेयवित्तरविसेसं । ततो णियत्तदे अप्पयं तु जो सो पडिक्कमणं । (समयप्रा. 403).]

पडिग्गह : (paḍiggah) A bowel, tendency of storing.

परिग्रह

पडिणारयण : (paḍiṇārāyaṇ) The enemy of a Vasudeva.

प्रतिनारयण

पडिनारयण : (paḍiṇārāyaṇ) The enemy of a Vasudeva.

प्रतिनारयण

पडिपुच्छा : (paḍipucchā) Asking permission again; questioning in order to clear a doubt. **प्रतिपुच्छा**

jaṃ kiñci mahākajjaṃ karaṇīyaṃ pucchiuṇ guraādī . puṇaravi pucchadi sāhū taṃ jāṇasu hodi paḍipuccā . (mūlā. 4-1 36).

[जं किञ्चि महाकज्जं करणीयं पुच्छिऊण गुरुआदी । पुणरवि पुच्छदि साहू तं जाणसु होदि पडिपुच्चा । (मूला. 4-136).]

पडिपुच्छा : (paḍipucchā) Asking permission again; questioning in order to clear a doubt. **प्रतिपुच्छा**

jaṃ kiñci mahākajjaṃ karaṇīyaṃ pucchiuṇ guraādī . puṇaravi pucchadi sāhū taṃ jāṇasu hodi paḍipuccā . (mūlā. 4-1 36).

[जं किञ्चि महाकज्जं करणीयं पुच्छिऊण गुरुआदी । पुणरवि पुच्छदि साहू तं जाणसु होदि पडिपुच्चा । (मूला. 4-136).]

पडिपुण्णपोसह : (paḍipunṇaposah) Self-observation for a day and night. **प्रतिपुण्णपौषध**

पडिभा : (paḍibhā) A particular vow or penance. **pratiṃ**

पडिमा : (paḍimā) A particular vow or penance. **pratiṃ** pratiṃ yāvajjīvaṃ niyamasy sthiraṇaṇapratijñā . (ā. di. pr. 51).

[प्रतिमा यावज्जीवं नियमस्य स्थिरीकरणप्रतिज्ञा । (आ. दि. पृ. 51).]

पडिमाण : (paḍimāṇ) Weight. **pratiṃ**

se kiṃ paḍimāṇe---se taṃ dāvvaṇamāṇe . (anuyo. sū. 132 , pr. 155).

[से किं पडिमाणे---से तं दव्वपमाणे । (अनुयो. सू. 132, पृ. 155).]

पडिरुवगववहार : (paḍirūvagavavahār) Dealing in counterfeit commodities. **प्रतिरूपकव्यवहार**

kṛtramaīrhirāṇyādibhirvacananāpūrvako vyavahāraḥ pratir ūpakavyavahāraḥ . (s. si. 7-27).

[कृत्रमैरिहिरण्यादिभिर्वचननापूर्वको व्यवहारः प्रतिरूपकव्यवहारः । (स. सि. 7-27).]

पठिलेहण : (paḍilehaṇ) Inspection. **pratilekhan**
etaduktam bhavati-āgamānusāreṇ yā nirūpaṇā kṣetrādeḥ s
ā pratilekhaneti . (oghani. vṛ. 3, pr. 55).

[एतदुक्तं भवति-आगमानुसारेण या निरूपणा क्षेत्रादेः सा
प्रतिलेखनेति । (ओघनि. वृ. 3, पृ. 55).]

पठिलेहण : (paḍilehaṇā) Inspection. **pratilekhanā**
etaduktam bhavati-āgamānusāreṇ yā nirūpaṇā kṣetrādeḥ s
ā pratilekhaneti . (oghani. vṛ. 3, pr. 55).

[एतदुक्तं भवति-आगमानुसारेण या निरूपणा क्षेत्रादेः सा
प्रतिलेखनेति । (ओघनि. वृ. 3, पृ. 55).]

पठिवति : (paḍivatti) Continued cognition. **pratipatti**
śravaṇendriyāvadhānenopadeśagrahaṇam pratipattiḥ . (t.
bhā siddh. 7-6, pr. 59).

[श्रवणेन्द्रियावधानेनोपदेशग्रहणं प्रतिपत्तिः । (त. भा सिद्ध.
7-6, पृ. 59).]

पठिवाई : (paḍivāi) Fallible, passing. **pratipāti**
pratipattitum śīlam yasy tat pratipāti . (dhav. pu. 1
3, pr. 83).

[प्रतिपत्तितुं शीलं यस्य तत् प्रतिपाति । (धव. पु. 13, पृ. 83).]

पठिवासुदेव : (paḍivāsudev) The enemy of a Vasudeva.

प्रतिवासुदेव

पठिसंलीपय : (paḍisaṃlīṇayā) Staying at a lonely place,
living alone. **प्रतिसंलीनता**

पठिसल्लीपय : (paḍisaṃlīṇayā) Staying at a lonely place,
living alone. **प्रतिसंलीनता**

पठिसुत्त : (paḍisutt) The enemy of a Vasudeva.

प्रतिशनु

पठिसेवण : (paḍisevaṇā) Incurring a fault. **pratisevaṇā**

पठिसेव : (paḍisevā) Incurring a fault. **pratisevā**
pratisevā sacittācitt-miśradravāśrayadoṣaniṣevanam
. (prāyaścittas. pū. 2-3).

[प्रतिसेवा सचित्ताचित्त-मिश्रद्रव्याश्रयदोषनिषेवणम् ।
(प्रायश्चित्तस. टी. 2-3).]

पठिहा : (paḍihā) Grasp. **pratibhā**

पणिहण : (paṇihāṇ) Concentration. **pranidhān**
pranidhānam viśiṣṭaścetodharmaḥ . (daśavai. ni. hari. vṛ.
1-23, pr. 24).

[प्रणिधानं विशिष्टचेतोधर्मः । (दशवै. नि. हरि. वृ. 1-23, पृ.
24).]

पनिहि : (paṇihi) Concentration. **praṇidhi**

praṇidhiḥ vratāpariṇatāvāsaktiḥ praṇidhānam . (t. bhā. siddh. vr. 8-10, pr. 146).

[प्रणिधि व्रतापरिणतावासक्तिः प्रणिधानम् । (त. भा. सिद्ध. वृ. 8-10, पृ. 146).]

पणीयरसमोयण : (paṇīyarasamoyaṇ) Delicious food.

प्रणीतरसमोजन

पण्णति : (paṇṇatti) Explanation, exposition.

प्रज्ञति

पण्णवण : (paṇṇavaṇā) Explanation, exposition.

प्रज्ञापन

jīvādīnāṃ prajñāpanaṃ prajñāpanā . (nandī. hari. vr. pr. 90).

[जीवादीनां प्रज्ञापनं प्रज्ञापना । (नन्दी. हरि. वृ. पृ. 90).]

पण्ण : (paṇṇā) Reasoning. **prajñā**

ūhāpohātmikā prajñā . (an. dh. 3-3).

[ऊहापोहात्मिका प्रज्ञा । (अन. ध. 3-3).]

पण्हावण्ह : (paṇhāvaṇh) Stating to both who asks and does not ask. **प्रश्नाप्रश्न**

pasiṇāpasiṇaṃ sumiṇe vijjāsittṭhaṃ kahei annass . ahavā āiṅkhiniyā ghaṇṭiyasittṭhaṃ parikahei . (brhatk. bhā. 1312).

[पसिणापसिणं सुमिणे विज्जासिट्ठं कहेइ अन्नस्स । अहवा आईखिनिया घंटियसिट्ठं परिकहेइ । (बृहत्क. भा. 1312).]

पत्तेय : (pattey) one body having one soul, an individual body. **प्रत्येक**

पत्तेयपयडी : (patteyapayaḍī) An individual type of body making karma. **प्रत्येकप्रकृति**

पत्तेयबुद्ध : (patteyabuddh) One who attains enlightenment by means of something. **प्रत्येकबुद्ध**

patteyaṃ ṇiyamā vihāro jamhā tamhā y te patteyabuddhā , jadhā karakaṇḍumādato . (nandī. cū. pr. 19).

[पत्तेयं नियमा विहारो जम्हा तम्हा य ते पत्तेयबुद्धा, जघा करकंडुमादतो । (नन्दी. चू. पृ. 19).]

पत्तेयसरीर : (patteyasārīr) One body having one soul, an individual body. **प्रत्येकशरीर**

pratyekaṃ prthak śārīraṃ yeṣāṃ te pratyekaśārīrāḥ khadiri ādayo vanaspatayaḥ . (dhav. pu. 1, pr. 238).

[प्रत्येकं पृथक् शरीरं येषां ते प्रत्येकशरीरा खदिरादयो]

वनस्पतयः । (धव. पु. 1, पृ. 238).]

पथ : (patth) One-fourth of Drona. **prasth**
catuḥkuḍavaḥ prasthaḥ . (t. vā. 3, 38, 3).

[चतुःकुडवः प्रस्थः । (त. वा. 3, 38, 3).]

पथाविय : (patthāviy) Beginning of an expiation.

प्रस्थापित

पदतथ : (padatth) Concentration upon holy chants, A substance, an object. **पदस्थ**

jaṃ jhāijjai uccāriṇ parametṭhimant-payamamalaṃ . eyakkharād
ibibihaṃ payatthajhāṇaṃ muṇeyavvaṃ . (vasu. śrā. 464).

[जं झाइज्जइ उच्चारिऊण परमेट्ठिमंत-पयममलं । एयक्खरादिबिबिहं
पयतथझाणं मुणैयव्वं । (वसु. श्रा. 464).]

पदतथ : (padatth) Concentration upon holy chants, A substance, an object. **पदार्थ**

पदेस : (paddes) Aversion. **pradveṣ**

iṣṭadār-vittaharaṇādinimittaḥ kopaḥ pradveṣaḥ . (bh. ā . vijayo. 807).

[इष्टदार-वित्तहरणादिनिमित्तः कोपः प्रद्वेषः । (भ. आ. विजयो.
807).]

पदेसिई : (paddesii) A sin incurred by jealousy.

प्राद्वेषिकी

pradveṣo matsarasten nirvṛttā prādvēṣikī . (sam
vā. abhay. vṛ. 5).

[प्राद्वेषो मत्सरस्तेन निर्वृत्ता प्राद्वेषिकी । (समवा. अभय. वृ.
5).]

पदेसिगी : (paddesigī) A sin incurred by jealousy.

प्राद्वेषिकी

pradveṣo matsarasten nirvṛttā prādvēṣikī . (sam
vā. abhay. vṛ. 5).

[प्राद्वेषो मत्सरस्तेन निर्वृत्ता प्राद्वेषिकी । (समवा. अभय. वृ.
5).]

पत्रत्ति : (pannatti) Explanation, exposition.

प्रजप्ति

पप्पकारिया : (pappakāriyā) Coming in close contact.

प्राप्यकारिता

पप्फोदण : (papphodaṇa) A fault incurred by an ascetic jerking clothes. **प्रस्फोटन**

पभवण : (pabhāvaṇa) Propagation of the law. **prabhāvaṇa** dhammakahākaṇaṇeṇ---dayāṇukampāe . (mūlā. 5-67).

[धम्मकहाकहणेण---दयाणुकंपाए । (मूला. 5-67).]

पमज्जन : (pamajjan) Sweeping, brushing, cleaning.

प्रमार्जन

pramārjanam mṛdunopakaraṇeṇ pratilekhanam . (sā. dh. svo . pī. 5-40).

[प्रमार्जनं मृदुनोपकरणेन प्रतिलेखनम् । (सा. ध. स्वो. टी.

5-40).]

पमतसंजय : (pamattasañjay) An ascetic having some negligence. **प्रमतसंजय**

vattāvattapamāe jo vasai pamattasañjao hoi . sayalaguṇ-sīlakali o mahavvaī cittalāyaraṇo . (prā. pañcasam. 1-14).

[वत्तावत्तपमाए जो वसइ पमतसंजओ होइ । सयलगुण-सीलकलिओ महव्वई चित्तायरणो । (प्रा. पंचसं. 1-14).]

पमण : (pamāṇ) An organ of knowledge, a means of cognition; right knowledge, valid cognition; complete judgment

प्रमाण

tattvajñānam pramāṇam te yugapatsarvabhāsanam . (āpatmī . 101).

[तत्त्वज्ञानं प्रमाणं ते युगपत्सर्वभासनम् । (आपत्मी. 101).]

पमाणगुल : (pamāṇaṅgul) A measure equal to eight thousand barley. **प्रमाणगुल**

पमाय : (pamāy) Negligence, carelessness. **pramāḍ**

ko pamādo ṇām ? cadusañjalaṇ-ṇavaṇokasāyāṇāṇam tibbodaḍo . (dh v. pu. 7, pr. 11).

[को पमादो णाम चदुसंजलण-णवणोकसायणां तिब्बोदओ । (धव. पु. 7, पृ. 11).]

पमोक्ख : (pamokkh) Emancipation. **pramokṣ**

bandhavioo pamokkho du . (dhav. pu. 8, pr. 3).

[बंधविओओ पमोक्खो दु । (धव. पु. 8, पृ. 3).]

परंगवीक्षिया : (payaṅgavīhiyā) Begging alms without any order. **पतंगवीक्षिका**

yasyāṃ tu tri-caturāḍīni---pataṅgavīthiketi bhāvah . (b ṛhatk. kṣe. vṛ. 1649).

[यस्यां तु त्रि-चतुरादीनि---पतङ्गवीथिकेति भावः । (बृहत्क. श्लो. वृ. 1649).]

पयडि : (payaḍi) Nature of karma. **prakṛti**

payaḍī sīlaṃ sahāvo icceyaṭṭho . (dhav. pu. 12, pr. 478)

[पयडी सीलं सहावो इच्चेयट्ठो । (धव. पु. 12, पृ. 478).]

पयडिबंध : (payaḍibandh) Bondage of karmic nature.

प्रकृतिबन्ध

avisesiyarasapagañu pagaivandho muṇeyavvo . (karmapr. 1-24, pr. 66).

[अविसेसियरसपगईउ पगइवंधो मुणेयव्वो । (कर्मप्र. 1-24, पृ. 66).]

पयत्थ : (payatth) Concentration upon holy chants, A substance, an object. **पदस्य**

jaṃ jhāijjai uccāriṇṇ parametṭhimant-payamamalaṃ . eyakkharād ibibihaṃ payatthajhāṇaṃ muṇeyavvaṃ . (vasu. śrā. 464).

[जं झाइज्जइ उच्चारिण्ण परमेट्ठिमंत-पयममलं । एयक्खरादिबिबिहं पयत्थझाणं मुणेयव्वं । (वसु. श्रा. 464).]

पयत्थ : (payatth) Concentration upon holy chants, A substance, an object. **पदार्थ**

पयर : (payar) A layer. **pratar**

pratrobhrapaṭalādīnām . (s. si. 5, 24).

[प्रतरोऽभ्रपटलादीनाम् । (स. सि. 5, 24).]

पयलापयला : (payalāpayalā) Sleeping while walking.

प्रचलाप्रचला

saiv punaḥ punarāvartamānā pracaḷāpracaḷā . (s. si. 8-7)

[सैव पुनः पुनरावर्तमाना प्रचलाप्रचला । (स. सि. 8-7).]

पयाण : (payāṇ) Dreaming at length. **pratān**

परंपर : (parampar) With intervening space or time; succession. **परम्पर**

परंपरागम : (paramparāgam) Scriptures received in succession. **परम्परागम**

परत्त : (paratt) Priority, precedence. **paratv**

परत्थापुमाण : (paratthānumāṇ) Syllogistic inference.

परार्थनुमान

parārth tu tadarthaparāmarśivacanājjātam . tadvacanamapi tad dhetutvāt . (parīkṣā. 3, 50-51).

[परार्थं तु तदर्थपरामर्शिवचनाज्जातम् । तद्वचनमपि तद्वेतुत्वात् ।

(परीक्षा. 3, 50-51).]

परमंग : (paramaṅg) A way to salvation. **paramāṅg**

परमत्त : (paramattā) A liberated soul. **paramātmā**

kammakalaṅkavimukko paramappā bhaṇṇae devo . (moksapra. 5).

[कम्मकलंकविमुक्को परमप्पा भण्णए देवो । (मोक्षप्रा. 5).]

परमत्थ : (paramatth) Emancipation. **paramārth**

परमपय : (paramapay) Salvation. **paramapad**

परमाणु : (paramāṇu) An atom, an indivisible part of matter. **परमाणु**

attādi attamajjhaṃ attantaṃ nev indiye gejjhaṃ . avibh āgī jaṃ davvaṃ paramāmum taṃ viāṇāhi . (ni. sā. 26).

[अत्तादि अत्तमज्झं अत्तंतं नेव इंदिये गेज्झं । अविभागी जं दव्वं परमामुं तं विआणाहि । (नि. सा. 26).]

परमाणुपुगल : (paramāṇupuggal) Paramanu, an atom.

परमाणुपुद्गत

परमयय : (paramāyay) Salvation. **paramāyat**

परमेद्वी : (parametthī) The supreme divinity. **parameṣṭhi**
jo miccu-jarārahido mad-vibbhamased-khed-parihīṇo . upp
tti-radivihūṇo so parametthī viyāṇāhi . (jaṃ. dī. p.
13-86).

[जो मिच्चु-जरारहिदो मद-विब्वमसेद-खेद-परिहीणो ।

उप्पत्ति-रद्विविहूणो सो परमेद्वी विआणाहि । (जं. दी. प. 13-86).]

परलोकभय : (paralogabhay) Fear produced by another class of beings. **परलोकभय**

paralokabhayaṃ parabhavāt (yat prāpyate) . (āv. bhā. hari. v
r. 184, pr. 483).

[परलोकभयं परभवात् (यत् प्राप्यते) । (आव. भा. हरि. वृ. 184, पृ.
483).]

परलोकभयसंस : (paralogabhayasamsā) Other-worldly desire.

परलोकभयसं

परव्यवपस : (paravvavaes) To say about one's own possession that it belongs to someone else. **परव्यपदेश**

anyadātrdeyārpaṇaṃ paravyapadeśaḥ . (s. si. 7-36).

[अन्यदातृदेयार्पणं परव्यपदेशः । (स. सि. 7-36).]

परसंग्रह : (parasaṅgah) The ultimate generic viewpoint.

परसंग्रह

aśeṣaviseṣeśvaudāsīnyaṃ bhajamānaḥ śuddhadraavyaṃ sanmāt
ramabhimanyamānaḥ parasaṅgrahaḥ . (pr. n. t. 7-15).

[अशेषविशेषैश्वीदासीन्यं भजमान् शुद्धद्रव्यं सन्मतमभिमन्यमान्

परसंग्रहः । (प्र. न. त. 7-15).]

परघाय : (parāghāy) Superiority over others. **parāghāt**
tay-vis-dantavisāi āṅgāvayavo y jo u annessim . jīvāṇ k
uṇai ghāyaṃ so paraghāyass u vivāgo . (karmavi. g. 120).
[तय-विस-दंतविसाई अंगवयवो य जो उ अन्नेसि । जीवाण कुणइ घायं सो
परघायस्स उ विवागो । (कर्मवि. ग. 120).]

परिकुंचण : (parikuñcaṇ) Deceit, fraud. **parikuñcan**

परिगोव : (parigov) greed. **parigop**

परिगह : (pariggah) Possession, possessiveness.

परिग्रह

mūrcchā parigrahaḥ (t. sū. 7-17).

[मूर्च्छा परिग्रहः (त. सू. 7-17).]

परिगहपरिमाण : (pariggahaparimāṇ) Limited possessions.

परिग्रहपरिमाण

परिगहविरमण : (pariggahaviramaṇ) Abstinence from
possessions, non-possessiveness. **परिग्रहविरमण**

परिगहसण्णा : (pariggahasannā) Desire for possessions,
acquisitive instinct. **परिग्रहसंज्ञा**

ubayaṇadamsaṇeṇ y tassuvaogeṇ mucchiyāe y . lohassudīraṇ
āe pariggahe jāyade saṇṇā . (prā. pañcasam. 1-55).

[उबयरणदंसणेण य तस्सुवओणेण मुच्छियाए य । लोहस्सुदीरणए परिगहे
जायदे सण्णा । (प्रा. पंचसं. 1-55).]

परिगहसंज्ञा : (pariggahasannā) Desire for possessions,
acquisitive instinct. **परिग्रहसंज्ञा**

ubayaṇadamsaṇeṇ y tassuvaogeṇ mucchiyāe y . lohassudīraṇ
āe pariggahe jāyade saṇṇā . (prā. pañcasam. 1-55).

[उबयरणदंसणेण य तस्सुवओणेण मुच्छियाए य । लोहस्सुदीरणए परिगहे
जायदे सण्णा । (प्रा. पंचसं. 1-55).]

परिचाराणा : (paricāraṇā) Sexual enjoyment. **paricāraṇā**

परिट्ठावण : (pariṭṭhāvaṇ) Abandoning or throwing with
care. **परिस्थापन**

परिणइ : (pariṇai) Modification, transformation, change,
inherent nature or capacity. **परिणति**

परिणाम : (pariṇām) Modification, transformation, change,
inherent nature or capacity. **परिणाम**

tadbhāvaḥ pariṇāmaḥ . (t. sū. 5, 41).

[तद्भावः परिणामः । (त. सू. 5, 41).]

परिणामीमिच्चत्त : (pariṇāmīniccatt) Permanence in the midst of changes. **परिणामीनित्यत्व**

परिणामीनिच्चत्त : (pariṇāmīniccatt) Permanence in the midst of changes. **परिणामीनित्यत्व**

परिमिष्वाण : (pariṇivvāṇ) Perfection, salvation.

परिनिर्वाण

bhavabandhanamuktasya yā vasthā paramātmanah . parinirvṛti riṣṭā sā param nirvāṇamiṣyate . (m. pu. 39-206).

[भवबन्धनमुक्तस्य या स्वस्था परमात्मनः । परिनिर्वृतिरिष्टा सा परं निर्वाणमिष्यते । (म. पु. 39-206).]

परिण्णा : (pariṇṇā) Abandoning after a thorough understanding. **परिज्जा**

pariḥ samantājjhānaṃ pāpaparityāgen pariññāsāmāyikami ti . (āv. hari. vṛ. pr. 834).

[परि समन्ताज्ज्ञानं पापपरित्यागेन परिज्ञासामाधिकमिति । (आव. हरि. वृ. पृ. 834).]

परिदेवण : (paridevaṇ) Bewailing. **paridevan**

saṅkleśapravaṇah sv-parānugrahanāthanamanukampāprāyaṃ parid evanam . (t. bhā. siddh. vṛ. 6-13).

[संक्लेशप्रवणः स्व-परानुग्रहनाथनमनुकम्पाप्रायं परिदेवनम् । (त. भा. सिद्ध. वृ. 6-13).]

परिमिष्वाण : (pariṇivvāṇ) Perfection, salvation.

परिनिर्वाण

bhavabandhanamuktasya yā vasthā paramātmanah . parinirvṛti riṣṭā sā param nirvāṇamiṣyate . (m. pu. 39-206).

[भवबन्धनमुक्तस्य या स्वस्था परमात्मनः । परिनिर्वृतिरिष्टा सा परं निर्वाणमिष्यते । (म. पु. 39-206).]

परिज्जा : (pariṇṇā) Abandoning after a thorough understanding. **परिज्जा**

pariḥ samantājjhānaṃ pāpaparityāgen pariññāsāmāyikami ti . (āv. hari. vṛ. pr. 834).

[परि समन्ताज्ज्ञानं पापपरित्यागेन परिज्ञासामाधिकमिति । (आव. हरि. वृ. पृ. 834).]

परिभोग : (paribhog) Enjoyment of a thing that can be used repeatedly or externally. **परिभोग**

ācchādan-prāvaraṇālaṅkāra-śayanaśan-grh-yān-vāhanādiḥ . (s . si. 7-21).

[आच्छादन-प्रावरणालंकार-शयनाशन-गृह-यान-वाहनादिः । (स. सि. 7-21).]

परिमंथ : (parimanth) Destruction, obstruction. **parimanth**

परिवट्ट : (parivaṭṭ) A period consisting of infinite years (Utsarpinis and Avasarpinis) change. **परिवर्त** vṛiḥyannādyen śālyannādyupāttam parivartitam .

(an. dh. 5-14).

[श्रीत्यन्नाद्येन शाल्यन्नाद्युपात्तं परिवर्तितम् । (अन. घ. 5-14).]

परिवट्टणा : (parivaṭṭaṇā) Revision, repetition.

परिवर्तना

pariyaṭṭaṇam nām pariyaṭṭaṇanti vā abbhasaṇanti vā guṇaṇanti vā egaṭṭhā . (daśavai. cū. pr. 28).

[परियट्टणं नाम परियट्टणंति वा अब्भसणंति वा गुणंति वा एगट्ठा ।

(दशवै. चू. पृ. 28).]

परिवट्टपरिहार : (parivaṭṭaparihār) Entering another's dead body. **परिवर्तपरिहार**

परिवट्टिय : (parivaṭṭiy) A fault connected with giving of food etc. too anascetic after changing or exchanging.

परिवर्तित

ṇayacchālyodanādi kodravādinā prātiveśikagṛhe parivar ty dadāti tatparivartitam . (ācār. sū. śī. vṛ. 2, 1 , 266, pr. 317).

[णयच्छाल्योदनादि कोद्रवादिना प्रातिवेशिकगृहे परिवर्त्य ददाति तत्परिवर्तितम् । (आचार. सू. शी. वृ. 2, 1, 266, पृ. 317).]

परिवत्त : (parivatt) A period consisting of infinite years (Utsarpinis and Avasarpinis) change. **परिवर्त** vṛiḥyannādyen śālyannādyupāttam parivartitam .

(an. dh. 5-14).

[श्रीत्यन्नाद्येन शाल्यन्नाद्युपात्तं परिवर्तितम् । (अन. घ. 5-14).]

परिवत्तणा : (parivattaṇā) Revision, repetition.

परिवर्तना

pariyaṭṭaṇam nām pariyaṭṭaṇanti vā abbhasaṇanti vā guṇaṇanti vā egaṭṭhā . (daśavai. cū. pr. 28).

[परियट्टणं नाम परियट्टणंति वा अब्भसणंति वा गुणंति वा एगट्ठा ।

(दशवै. चू. पृ. 28).]

परिवत्तपरिहार : (parivattaparihār) Entering another's dead body. **परिवर्तपरिहार**

परिवर्तिय : (parivattiy) A fault connected with giving of food etc. to an ascetic after changing or exchanging.

परिवर्तित

ṇayacchālyodanādi kodravādinā prātivesīkagṛhe parivar ty dadāti tatparivartitam . (ācār. sū. śī. vṛ. 2, 1 , 266, pr. 317).

[णयच्छाल्योदनादि कोदवादिना प्रातिवेशिकगृहे परिवर्त्य ददाति तत्परिवर्तितम् । (आचार. सू. शी. वृ. 2, 1, 266, पृ. 317).]

परिवाय : (parivāy) Blame, accusation, censure. **parivād** parivādo mithyopadeśobhyuday-niḥśreyasārtheṣu kriy āviśeṣeṣvanyasyānyathā pravartanam . (ratnak. ṭī. 3-10).

[परिवादो मिथ्योपदेशोऽभ्युदय-निःश्रेयसार्थेषु क्रियाविशेषेष्वन्यस्यान्यथा प्रवर्तनम् । (रत्नक. टी. 3-10).]

परिसप्प : (parisapp) A reptile. **parisarp**

परिस्सव : (parissav) The cause of destroying karmas, destruction of bondage. **परिसव**

परिहरण : (pariharaṇ) Using, utilising. **pariharaṇ**

परिहारविसुद्धि : (parihāravisuddhi) Purity attained by a particular penance lasting for eighteen months, an expiatory catharsis, purification. **परिहारविसुद्धि**

परीय : (parīy) Numerable, limited; separte, independent; little, small. **परीत**

परीयकाय : (parīyakāy) One body with one soul. **parītakāy**

परीयजीव : (parīyajīv) A soul with a separate body.

परीतजीव

परीयसंसारि : (parīyasamsārī) One who has to wander in this world for a short time. **परीतसंसारि**

परीसह : (parīśah) A trouble, an affliction. **parīśah** parīśahāḥ kṣuttrṭṣāitoṣṇādayaḥ . (mūlā. vṛ. 5, 198)

[परीषहः क्षुत्तृषीतोष्णादयः । (मूला. वृ. 5, 198).]

परीसहजय : (parīśahajay) Conquest of troubles, endurance of afflictions. **परीषहजय**

teṣāṃ kṣudhādi---s parīśahajayaḥ . (br. dravyasaṃ. ṭī. 3 5).

[तेषां क्षुधादि---स परीषहजयः । (बृ. द्रव्यसं. टी. 35).]

परुवणा : (parūvaṇā) Explanation, exposition. **prarūpaṇā** oghādesehi---parūvaṇā ṇām . (dhav. pu. 2, pr. 411)h.
[ओघादेसेहि---परुवणा णाम । (धव. पु. 2, पृ. 411)ः.]

परोक्ख : (parokkh) Indirect knowledge, non-perceptual cognition, meditate knowledge. **परोक्ष**
jaṃ parado viṇṇāṇaṃ taṃ tu parokkhaṃ ti bhaṇidamatthesu . (p
rav. sã. 1-58).
[जं परदो विण्णाणं तं तु परोक्खं ति भणिदमट्ठेसु । (प्रव. सा.
1-58).]

पलालग : (palālag) A straw-bed, yellow. **palālak**
पलिय : (paliy) A wicked deed; karmic particles. **palit**
पल्ल : (pall) An innumerable quantity of years, i.e. a
number of years crossing seventy-seven cyphers. **पल्य**
yojanavistīm yojanocchrāyaṃ vṛttaṃ palyam . (t. bhā
. 4-15).

[योजनविस्तीर्णं योजनोच्छ्रायं वृत्तं पल्यम् । (त. भा. 4-15).]
पल्लोवम : (pallovam) An innumerable quantity of years,
i.e. a number of years crossing seventy-seven cypher
पल्योपम

jaṃ joṇavittthiṇṇaṃ---paliovamaṃ ekkam . (paumac. 20, 65-
66).

[जं जोणपवित्थिण्णं---पलिओवमं एककं । (पउमच. 20, 65-66).]

पवत्तग : (pavattag) One who causes monks of observe
asceticism, the administrative head of a group of monks.
प्रवर्तक

पवत्तय : (pavattay) One who causes monks of observe
asceticism, the administrative head of a group of monks.

प्रवर्तक

पवत्तिणी : (pavattiṇī) A chief nun who causes others to
observe asceticism, the female administrative head of a group
of nuns. **प्रवर्तिनी**

पवत्ती : (pavattī) One who causes monks of observe
asceticism, the administrative head of a group of monks.
प्रवर्ति

पवयण : (pavayaṇ) Scripture, sermon, Order, doctrine,
creed. **प्रवचन**

pravacanam śrutajñānam tadupayogānanyatvādvā saṅgh itī
. (āv. ni. hari. vṛ. 179).

[प्रवचनं श्रुतज्ञानं तदुपयोगानन्यत्वाद्वा सङ्घ इति । (आव. नि.

हरि. वृ. 179).]

पवयपमाइ : (pavayaṇamāi) The mother of scriptures.

प्रवचनमातृ

पवाई : (pavāi) A heretic. **pravādi**

पवाउग : (pavāug) An opponent. **pravāduk**

पवाउय : (pavāuy) An opponent. **pravāduk**

पवीयार : (pavīyār) Sexual enjoyment. **pravīcār**

pravīcaraṇaṃ pravīcaro maithunopasevanam . (t. ślo. 4-7).

[प्रवीचरणं प्रवीचरो मैथुनोपसेवनम् । (त. श्लो. 4-7).]

पव्वइय : (pavvaiy) An ascetic. **pravrajit**

prakarṣeṇ vrajati gataḥ pravrajitaḥ, ārambhaparigrahāditi
gamyate . (daśavai. ni. hari. vr. 2, 158).

[प्रकर्षेण व्रजति गतः प्रव्रजितः, आरम्भपरिग्रहादिति गम्यते ।

(दशवै. नि. हरि. वृ. 2, 158).]

पव्वज्जा : (pavvajjā) Initiation, consecration.

प्रवज्जा

āh viraipariṇāmo pavvajjā bhāvaṃ jīṇāeso . (pañcav. 164)

[आह विरइपरिणामो पव्वज्जा भावओ जिणाएसो । (पंचव. 164).]

पस्सत्ता : (passattā) Apprehension, vision. **paśyatā**

पस्सवण : (passavaṇ) Urine. **prasravaṇ**

पहावणा : (pahāvaṇā) Propagation of the law. **prabhāvaṇā**
dhammakahākaṇeṇ---dayāṇukampāe . (mūlā. 5-67).

[धम्मकहाकहणेण---दयाणुकंपाए । (मूला. 5-67).]

पहिय : (pahiy) An ascetic who tells the good or evil
result of a question. **प्राश्निक**

पाउकरण : (pāukaraṇ) A fault incurred by giving food to an
ascetic by lighting a lamp. **प्रादुष्करण**

sādhūnuddiśy---prāduṣkaraṇam . (ācārā. sū. śī. vr.
. 2, 1, 266, pr. 317).

[साधूनुदिश्य---प्रादुष्करणम् । (आचारा. सू. शी. वृ. 2, 1, 266,
पृ. 317).]

पाउक्करण : (pāukaraṇ) A fault incurred by giving food
to an ascetic by lighting a lamp. **प्रादुष्करण**

sādhūnuddiśy---prāduṣkaraṇam . (ācārā. sū. śī. vr.
. 2, 1, 266, pr. 317).

[साधूनुदिश्य---प्रादुष्करणम् । (आचारा. सू. शी. वृ. 2, 1, 266,
पृ. 317).]

पाओग : (pāogg) Reduction of karmic effect.

प्रायोग्य

पाओवगमण : (pāovagamaṇ) Meeting death voluntarily in a tree-like motionless state. **पाओपगमन**

पासंड : (pākhaṇḍ) Heresy. **pāṣaṇḍ**

पासंडी : (pākhaṇḍī) A heretic. **pāṣaṇḍī**

पाडिच्चिई : (pāḍicciī) A sin owing to external things.

प्रात्ययिकी

apūrvadhikaraṇotpādanāt prātyayikī kriyā . (s. si. 6-5).

[अपूर्वधिकरणोत्पादनात् प्रात्ययिकी क्रिया । (स. सि. 6-5).]

पाडिहारिय : (pāḍihāriy) Returnable. **prāṭihārik**

पाडिहेर : (pāḍiher) A majestic occurrence, a miraculous happening. **प्रतिहार्य**

पाण : (pāṇ) A drink. **pān**

पाण : (pāṇ) A vitality, a life-principle, a vital element, life; out-breath, exhalation, a measure of time equal to breath. **प्राण**

haṭṭhass aṇavagallass niruvakkiṭṭhass jantuṇo . ege ūs ās-nīśāse es pāṇutti vuccai . (bhagavati. pr. 824).

[हट्ठस्स अणवगल्लस्स निरुवक्किट्ठस्स जंतुणो । एगे ऊसास-णीसासे एस पाणुत्ति वुच्चइ । (भगवती. पृ. 824).]

पाणग : (pāṇag) A drink. **pānak**

पाणपुण्य : (pāṇapunya) A virtue acquired by giving water out of compassion. **पानपुण्य**

पाणमोयण : (pāṇamoyaṇ) Food and drink. **pāṇabhojan**

पाणववरोवण : (pāṇavavaroṇ) Destruction of life, severance of a vitality. **प्राणव्यपरोपण**

पाणवह : (pāṇavah) Destruction of life, severance of a vitality. **प्राणवध**

पाणाइवाय : (pāṇāivāy) Injury to vitality, destruction of life, killing violence. **प्राणातिपात**

pāṇādivādo---hiṃsāvisayajīvavāvāro . (dhav. pu. 12, p.2 75-76).

[पाणादिवादो---हिंसाविसयजीववावरो । (धव. पु. 12, प.275-76).]

पापाइवायविरमण : (pāṇāivāyaviraṃaṇ) Non-violence, non-killing, non-injuring, abstinence from violence, refraining from killing or injuring. **प्रापातिपातविरमण**

suhumādījīvaṇaṃ---hoi mūlaguṇo . (dharmasaṃ. hari. 858).

[सुहमादीजीवाणं---होइ मूलगुणो । (धर्मसं. हरि. 858).]

पाणी : (pāṇī) A sentient being, a living being, an animate being. **प्राणी**

pāṇā eyass santi tti pāṇī . (dhav. pu. 1, pr. 119).

[पाणा एयस्स संति त्ति पाणी । (धव. पु. 1, पृ. 119).]

पामण्य : (pāmaṇṇ) Validity. **प्रामाण्य**

jñānasy prameyāvyabhicāritvaṃ prāmāṇyam . (pr . n. t. 1-18).

[ज्ञानस्य प्रमेयाव्यभिचारित्वं प्रामाण्यम् । (प्र. न. त. 1-18).]

पामिच्च : (pāmicc) Borrowing for an ascetic.

प्राप्त्य

pāmiccam---vatthamāisu . (piṇḍani. 316).

[पामिच्चं---वत्थमाईसु । (पिण्डनि. 316).]

पायच्छित्त : (pāyacchitt) An expiation, an atonement.

प्रायश्चित्त

pāyacchittam tti tavo jeṇ visujjhadi hu puṇṇakayapāvaṃ . pāyacchittam patto tti teṇ vuttaṃ dasavihaṃ tu . (m ūlā. 5-164).

[पायच्छित्तं त्ति तवो जेण विसुज्झदि हु पुण्णकयपावं ।

पायच्छित्तं पत्तो त्ति तेण वुत्तं दसविहं तु । (मूला. 5-164).]

पायपुञ्छण : (pāyapuñṇaṇ) A piece of cloth to wipe the feet. **पादप्रोज्जन**

पायवोवगमण : (pāyavovagamaṇ) Meeting death voluntarily in a tree-like motionless state. **पादपोपगमन**

tatrānaśaninaḥ---pādapopagamanamiti . (daśavai. ni. hari. vṛ. 1-47, pr. 26).

[तत्रानाशनिनः---पादपोपगमनमिति । (दशवै. नि. हरि. वृ. 1-47, पृ. 26).]

पारंघि : (pārañci) Expulsion from the Order. **पारंघिक**

jo so pārañcio---puṇṇaharaṇaṃ hodi . (dhav. pu. 13, pr. 62-63).

[जो सो पारंघिओ---पुण्णहराणं होदि । (धव. पु. 13, पृ. 62-63).]

पारंघिय : (pārañciy) Expulsion from the Order.

पाराञ्चिक

jo so pārañcio---puvvaharāṇaṃ hodi . (dhav. pu. 13, p. 62-63).

[जो सो पारंघिओ---पुव्वहराणं होदि । (धव. पु. 13, पृ. 62-63).]

पारण : (pāraṇ) Breaking a fast. **pāraṇ**

पारणग : (pāraṇag) Breaking a fast. **pāraṇak**

पारणा : (pāraṇā) Breaking a fast. **pāraṇā**

पारमत्थिय : (pāramatthiy) Real, transcendental.

पारमार्थिक

पारिग्गहिई : (pāriggahiī) A sin due to an attachment to property. **पारिग्रहिकी**

parigrahāvināśārthā pārigrahikī kriyā . (s. si. 6-5).

[परिग्रहाविनाशार्था पारिग्रहिकी क्रिया । (स. सि. 6-5).]

पारिणमिई : (pāriṇāmiī) Mature intelligence.

पारिणामिकी

ṇiy-ṇiyajādiviseṣe uppaṇṇā pāraṇāmikī ṇāmā . (ti. p. 4, 1020).

[णिय-णियजादिविसेसे उप्पण्णा पारणामिकी णामा । (ति. प. 4, 1020).]

पारिणामिय : (pāriṇāmiy) Inherent, natural. **pāriṇāmik**

bhāvāntaropādānaṃ---pāriṇāmikaḥ . (t. vṛtti śrut. 5-37).

[भावान्तरोपादानं---पारिणामिकः । (त. वृत्ति श्रुत. 5-37).]

पारियावणिया : (pāriyāvaṇiyā) A sin incurred by troubling others. **पारितापनिका**

duḥkhotpattitantratvāt pāritāpikī kriyā . (s. s. i. 605).

[दुःखोत्पत्तितन्त्रत्वात् पारितापिकी क्रिया । (स. सि. 605).]

पारिहारिय : (pārihāriy) An ascetic who accepts food avoiding all faults; a performer of a particular penance for a period of eighteen months. **पारिहारिक**

पाव : (pāv) Evil karma, sinful karma, evil, sin. **pāp**
sammatten sudeṇ y viradīe kasāyaṇiggahagūṇehiṃ . jo par
iṇado s puṇṇo tattivārīdeṇ pāvaṃ tu . (mūlā. 5-37).

[सम्मत्तेण सुदेण य विरदीए कसायणिग्गहगुणेहिं । जो परिणदो स
पुण्णो तत्त्विवरीदेण पावं तु । (मूला. 5-37).]

पावग : (pāvag) Sinful, wicked. **pāpak**

पावचणिय : (pāvacaṇiy) A preceptor well-versed in scriptures. **प्रावचनिक**

पावपइडि : (pāvapaiḍi) A species of sinful karma.

पापप्रकृति

pāpaprakṛtaḥ kaṭukarasā aśubhā ucyante . (śatak. de. svo . vr. 1).

[पापप्रकृत कटुकरसा अशुभा उच्यन्ते । (शतक. दे. स्त्रो. वृ. 1).]

पावपयडि : (pāvapayaḍi) A species of sinful karma.

पापप्रकृति

pāpaprakṛtaḥ kaṭukarasā aśubhā ucyante . (śatak. de. svo . vr. 1).

[पापप्रकृत कटुकरसा अशुभा उच्यन्ते । (शतक. दे. स्त्रो. वृ. 1).]

पावयणिय : (pāvayaṇiy) A preceptor well-versed in scriptures. **प्रावचनिक**

पासंड : (pāsaṇḍ) Heresy. **pāṣaṇḍ**

पासंडी : (pāsaṇḍī) A heretic. **pāṣaṇḍī**

पासत्थ : (pāsath) An ascetic fallen from right conduct.

पाशस्य

पासत्थ : (pāsath) An ascetic fallen from right conduct.

पाशस्य

pāsotti bandhaṇanti y egaṭṭhaṃ bandhaheyavo pāsā . pāsātthi o pāsatto---. (vyav. bhā. 1-229, pr. 111).

[पासोति बंधणंति य एगट्ठं बंधहेयवो पासा । पासत्थिओ

पासत्थो---। (व्यव. भा. 1-229, पृ. 111).]

पासुग : (pāsug) Lifeless. **prāsuk**

pagadā osaridā āsavā jamhā taṃ pāsuam, adhavaḥ jaṃ ṇiravajjaṃ taṃ pāsuam . (dhav. pu. 8, pr. 87)

[पगदा ओसरिदा आसवा जम्हा तं पासुअं, अधवा जं णिरवज्जं तं पासुअं ।

(धव. पु. 8, पृ. 87)]

पासुय : (pāsuy) Lifeless. **prāsuk**

pagadā osaridā āsavā jamhā taṃ pāsuam, adhavaḥ jaṃ ṇiravajjaṃ taṃ pāsuam . (dhav. pu. 8, pr. 87)

[पगदा ओसरिदा आसवा जम्हा तं पासुअं, अधवा जं णिरवज्जं तं पासुअं ।

(धव. पु. 8, पृ. 87)]

पाहुड : (pāhuḍ) A chapter; a quarrel; a present.

प्राभृत

jamhā padehi pudam (phuḍam) tamhā pāhuḍam . (k. pā. cū. pr. 29).

[जम्हा पदेहि पुदं (फुडं) तम्हा पाहुडं । (क. पा. चू. पृ. 29).]

पाहुडपाहुड : (pāhuḍapāhuḍ) A sub-chapter.

प्राभृतप्राभृत

saṅkhejjāṇi aṇiyogaddārāṇi ghattūṇ egam pāhuḍapāhuḍasu daṇṇaṇam hodi . (dhav. pu. 13, pr. 270).

[संखेज्जाणि अणियोगदाराणि घेतूण एगं पाहुडपाहुडसुदणणं होदि ।

(धव. पु. 13, पृ. 270).]

पाहुडिया : (pāhudiya) A fault incurred by offering food etc. to an ascetic as a gift. **प्राभृतिका**

prakaraṇasy sādharvathamutsarpanamavasarpāṇam vā prābhṛtikā . (ācā. śī. v. 2, 1, 266, pr. 317).

[प्रकरणस्य साध्वर्यमुत्सर्पणमवसर्पणं वा प्राभृतिका । (आचा. शी.

वृ. 2, 1, 266, पृ. 317).]

पिंडत्थ : (piṇḍatth) Concentration upon certain material objects. **पिण्डस्य**

पिंडपइडी : (piṇḍapaiḍi) A collective type of body-making karma. **पिण्डप्रकृति**

evamedāo (gadi-jāḍipahuḍio) yāo bādālīsaṃ piṇḍayaḍīo . k o piṇḍo ṇās ? bahūṇaṃ payaḍīṇaṃ sandoho piṇḍo. (dhav. pu. 13, p-. 336).

[एवमेदाओ (गदि-जादिपहुडिओ) या ते बादालीसं पिंडयडीओ । को पिंडो णास ? बहूणं पयडीणं संदोहो पिंडो. (धव. पु. 13, प-. 336).]

पिंडपयडी : (piṇḍapayaḍi) A collective type of body-making karma. **पिण्डप्रकृति**

evamedāo (gadi-jāḍipahuḍio) yāo bādālīsaṃ piṇḍayaḍīo . k o piṇḍo ṇās ? bahūṇaṃ payaḍīṇaṃ sandoho piṇḍo. (dhav. pu. 13, p-. 336).

[एवमेदाओ (गदि-जादिपहुडिओ) या ते बादालीसं पिंडयडीओ । को पिंडो णास ? बहूणं पयडीणं संदोहो पिंडो. (धव. पु. 13, प-. 336).]

पिंडलग : (piṇḍalag) One who lives on alms. **piṇḍalak**

पिंडवाय : (piṇḍavāy) Alms. **piṇḍapāt**

पिण्डविसुद्धि : (piṇḍavisuddhi) Purity of food.

पिण्डविक्षुद्धि

पिण्डेसणा : (piṇḍesaṇā) Search of food. **piṇḍaiṣaṇā**

पिहिय : (pihiy) A fault incurred by an ascetic by accepting food covered with an animate thing. **पिहित** saccitten v pihidaṃ athavā acittagurugapihidaṃ c . taṃ chaṇḍiy jaṃ deyaṃ pihidaṃ taṃ hodi bodhavvo . (mūlā. 6-47).

[सञ्चित्तेप व पिहिदं अथवा अचित्तगुरुगपिहिदं च । तं छंडिय जं देयं पिहिदं तं होदि बोधव्वो । (मूला. 6-47).]

पीतलेसा : (piyalesā) Yellow thought-tint. **pītalesyā** pītavarṇadravyaṅvaṣṭambhāt pītalesyā . (t. bhā. siddh . v. 2-6).

[पीतवर्णद्रव्यावष्टम्भात् पीतलेस्या । (त. भा. सिद्ध. व. 2-6).]

पीतलेस्सा : (piyalessā) Yellow thought-tint.

पीतलेस्या

pītavarṇadravyaṅvaṣṭambhāt pītalesyā . (t. bhā. siddh . v. 2-6).

[पीतवर्णद्रव्यावष्टम्भात् पीतलेस्या । (त. भा. सिद्ध. व. 2-6).]

पुंवेय : (puṃvey) Masculine desire. **puṃved**

पुक्खरिणी : (pukharinī) A lotus-pond. **puṣṭakarīṇī**

पुगल : (puggal) Matter; flesh. **pudgal**

khandhā des-padesā aṇu tti vi y poggalā rūvī . (mūlā. 5-35).

[खंघा देस-पदेसा अणु ति वि य पोगला रूवी । (मूला. 5-35).]

पुगलत्थिकाय : (puggalatthikāy) An extensive substance in the form of matter. **पुद्गलास्तिकाय**

पुगलपक्खेव : (puggalapakkhev) Throwing of pebbles(transperent crystals) etc. **पुद्गलप्रक्षेप**

loṣṭhādinipātaḥ pudgalakṣepaḥ . (s. si. 7-31).

[लोष्टादिनिपात पुद्गलक्षेप । (स. सि. 7-31).]

पुगलपरवट्ट : (puggalaparāvatt) A period required by a soul for absorbing all the material particles of the universe as gross body etc. **पुद्गलपरवर्त**

osappiṇī aṇantā poggalapariyaṭṭao muṇeyavvo . te ṇant ā tīyaddhā aṇāgayaddhā aṇantaguṇā . (prav. sāro. 162).

[ओसप्पिणी अणंता पोगलपरियट्टओ मुण्यव्वो । ते णंता तीयद्धा अणागयद्धा अणंतगुणा । (प्रव. सारो. 162).]

पुगलपरिवत्त : (puggalaparāvatt) A period required by a soul for absorbing all the material particles of the universe as gross body etc. **पुद्गलपरिवर्त**

osappiṇi aṇantā poggalapariyaṭṭao muṇeyavvo . te ṇant ā tiyaddhā aṇāgayaddhā aṇantaguṇā . (prav. sāro. 162).

[ओसप्पिणी अणन्ता पोगलपरियट्ठओ मुणेयव्वो । ते णन्ता तीयद्धा अणागयद्धा अणन्तगुणा । (प्रव. सारो. 162).]

पुगलपरिवट्ट : (puggalaparivatt) A period required by a soul for absorbing all the material particles of the universe as gross body etc. **पुद्गलपरिवर्त**

पुगलपरिवत्त : (puggalaparivatt) A period required by a soul for absorbing all the material particles of the universe as gross body etc. **पुद्गलपरिवर्त**

पुच्छणा : (pucchanā) Enquiring. **प्रच्छना**

pucchanā suttass atthass vā bhavati . (daśavai cū. pr. 2 8).

[पुच्छणा सुत्तस्स अत्थस्स वा भवति । (दशवै चू. पृ. 28).]

पुढक्क : (puḍhakk) From two to nine. **प्रथक्त्व**

पुढक्कवियक्क : (puḍhakkaviyakk) Meditating upon the difference among the modes of a substance according to scriptural knowledge. **पृथक्त्ववितर्क**

पुढविकाय : (puḍhavikāy) An earth-bodied soul. **प्रथविकाय** kāyaḥ śārīram, prthivīkāyajīparityaktaḥ prthvīkāyaḥ . (s . si. 2-13).

[कायः शरीरम्, पृथिवीकायजीपरित्यक्तः पृथ्वीकायः । (स. सि. 2-13).]

पुढविसिलापट्टग : (puḍhavisilāpaṭṭag) An earthen slab as a plank. **पृथ्वीसिलापट्टक**

पुढवीकाय : (puḍhavīkāy) An earth-bodied soul. **प्रथवीकाय** kāyaḥ śārīram, prthivīkāyajīparityaktaḥ prthvīkāyaḥ . (s . si. 2-13).

[कायः शरीरम्, पृथिवीकायजीपरित्यक्तः पृथ्वीकायः । (स. सि. 2-13).]

पुणभव : (puṇabbhav) Rebirth. **पुनर्भव**

पुण्ण : (puṇṇ) Good karma, virtuous karma, good virtue. **पुण्य**

suhapayaḍḍio puṇṇam . (dhav. pu. 13, pr. 352).

[सुहपयड्डीओ पुण्णं । (धव. पु. 13, पृ. 352).]

पुण्यपइडि : (puṇṇapaidi) A species of virtuous karma.

पुण्यप्रकृति

puṇyaprakṛtayo jīvāhlādaajanakāḥ śubhā ucyante . (śatak. de. svo. vr. 1).

[पुण्यप्रकृतयो जीवाह्लादजनकाः शुभा उच्यन्ते । (शतक. दे. स्वो. व. 1).]

पुण्यपयडि : (puṇṇapayaḍi) A species of virtuous karma.

पुण्यप्रकृति

puṇyaprakṛtayo jīvāhlādaajanakāḥ śubhā ucyante . (śatak. de. svo. vr. 1).

[पुण्यप्रकृतयो जीवाह्लादजनकाः शुभा उच्यन्ते । (शतक. दे. स्वो. व. 1).]

पुराकम्म : (purākamm) A sin due to washing of hands etc. before giving food to an ascetic. **पुराकर्म**

पुरसवेय : (purusavey) Masculine desire. **purusaṃved**

purisavedodaṇ purisavedo . (dhav. pu. 7, pr. 79).

[पुरिसवेदोदण पुरिसवेदो । (धव. पु. 7, पृ. 79).]

पुरसादामिज्ज : (purusādāṇijj) Honourable, respectable, reversed. **पुरुषादानिय**

पुरोकम्म : (purokamm) A sin due to washing of hands etc. before giving food to an ascetic. **पुरकर्म**

पुव्व : (puvv) A period equal to eighty-four lakhs of Purvanga; a scripture that was composed first, 84x84=7356 lakh years. **पूर्व**

caupāsītīpuvvaṅgasayasahassāṃ se ege puve . (bhagavati. 6, 7, 4, pr. 826).

[चउपासीतिपुव्वंगसयसहस्साइं से एगे पुव्वे । (भगवती. 6, 7, 4, पृ. 826).]

पुव्वभव : (puvvabhav) Previous birth, former life.

पूर्वभव

पुव्वयर : (puvvayar) Predecessor. **pūrvacar**

पुव्वरय : (puvvaray) Sexual enjoyments earlier experienced. **पूर्वरत**

पुव्ववं : (puvvavaṃ) Inference by precedence. **pūrvavat**

पुव्ववंग : (puvvavaṅg) A period equal to eighty-four lakhs of years. **पूर्वाङ्ग**

पुव्वविअ : (puvvia) One versed in the Purva texts.

पुर्वविद

पुव्वविद : (puvavid) One versed in the Purva texts.

पुर्वविद

पुव्वहर : (puvvahar) One versed in the Purva texts.

पुर्वघर

पुव्वी : (puvvi) One versed in the Purva texts.

पुर्वी

पूइकम्म : (pūikamm) Mixing of pure food with the impure. **पूतिकर्म**

appāsueṇ missaṃ pāsuyadavvaṃ tu pūdikammaṃ taṃ . (mūl ā. 6-9).

[अप्पासुएण मिस्सं पासुयदव्वं तु पूदिकम्मं तं । (मूला. 6-9).]

पेक्खा : (pekkhā) Reflection, inspection. **prekṣā**

पेय, पेअ : (pey, pea) Attachment. **preyas**

पेसपओग : (pesapaog) Sending a servant outside the prescribed sphere. **प्रेयसप्रयोग**

पेसपरिच्छाग : (pesapariccāg) A vow in which the lay-votary does not ask his servant to do any work.

प्रेयसपरित्याग

पेसपरिच्छाग : (pesapariccāg) A vow in which the lay-votary does not ask his servant to do any work.

प्रेयसपरित्याग

पेसपरिच्छाय : (pesapariccāy) A vow in which the lay-votary does not ask his servant to do any work.

प्रेयसपरित्याग

पेसुण्ण : (pesuṇṇ) Slander, back-biting. **paśūny**

pr̥sthato doṣāviṣkaraṇaṃ paśūnyam . (t. vā. 1, 20, 12 , pr. 75).

[पृष्ठतो दोषविष्करणं पैशून्यम् । (त. वा. 1, 20, 12, पृ. 75).]

पेस्सपरिच्छाय : (pessapariccāy) A vow in which the lay-votary does not ask his servant to do any work.

प्रेयसपरित्याग

पोगलिय : (poggaliy) Material. **paudgalik**

पोयग : (poyag) A cotton cloth. **poṭak**

पोयज : (poyaj) One born in a bare state. **poṭaj**

पोयय : (poyay) One born in a bare state. **poṭaj**

पोरुसी : (porusī) A watch, a quarter of a day or night.

पौरुषी

पोसह : (posah) Self-observation, spiritual activity.

पोषध

पोसह : (posah) Self-observation, spiritual activity.

पौषध

पोसहसाला : (posahasālā) A place for observing spiritual activity. **पौषधशाला**

पोसहोववास : (posahovavās) Fasting combined with self-observation. **पौषधोपवास**

paṣadhapavāsaḥ aṣṭamyādiparvadineṣūpavasanaṁ, āhārādityāg ityarthah . (aupapā. abhay. vṛ. 40, pṛ. 101).

[पौषधपवासे अष्टम्यादिपर्वदिनेषूपवसनम्, आहारादित्याग इत्यर्थः ।

(औपपा. अभय. वृ. 40, पृ. 101).]

फंदण : (phandaṇ) Vibration. **spandan**

फड्ड : (phaḍḍ) A group of karmic particles. **sparddhak**
phaddayaparūvaṇāe asaṅkhejjāo vaggaṇāo seḍḍhīe asakhejjadibhāg mettīyo tamegaṁ phaddayaṁ hodi . (ṣaṭkhaṁ. 4, 2, 4, 182)

[फडयपरूवणाए असंखेज्जाओ वगणाओ सेटीए असखेज्जदिभागमेत्तीयो तमेगं फडयं होदि । (षट्खं. 4, 2, 4, 182).]

फड्डग : (phaḍḍag) A group of karmic particles.

स्पन्दक

phaddayaparūvaṇāe asaṅkhejjāo vaggaṇāo seḍḍhīe asakhejjadibhāg mettīyo tamegaṁ phaddayaṁ hodi . (ṣaṭkhaṁ. 4, 2, 4, 182)

[फडयपरूवणाए असंखेज्जाओ वगणाओ सेटीए असखेज्जदिभागमेत्तीयो तमेगं फडयं होदि । (षट्खं. 4, 2, 4, 182).]

फड्डुग : (phaḍḍug) A group of karmic particles.

स्पन्दक

phaddayaparūvaṇāe asaṅkhejjāo vaggaṇāo seḍḍhīe asakhejjadibhāg mettīyo tamegaṁ phaddayaṁ hodi . (ṣaṭkhaṁ. 4, 2, 4, 182)

[फडयपरूवणाए असंखेज्जाओ वगणाओ सेटीए असखेज्जदिभागमेत्तीयो तमेगं फडयं होदि । (षट्खं. 4, 2, 4, 182).]

फास : (phās) Touch. **spars**

फासण : (phāsaṇ) The tactile sense-organ. **sparsaṇ**

ātmanā sprśyateneneti sparsaṇam, sprśatīti sparśaṇam . (s. si. 2-19).

[आत्मना स्पृश्यतेऽनेनेति स्पर्शनम्, स्पृशतीति स्पर्शनम् । (स. सि. 2-19).]

फासपिन्दिय : (phāsaṇindiy) The tactile sense-organ.

स्पर्शेन्द्रिय

ātmanā sprśyateneneti sparsaṇam, sprśatīti sparśaṇam . (s. si. 2-19).

[आत्मना स्पृश्यतेऽनेनेति स्पर्शनम्, स्पृशतीति स्पर्शनम् । (स. सि. 2-19).]

फासपेन्द्रिय : (phāsaṇendiy) The tactile sense-organ.

स्पर्शेन्द्रिय

ātmanā sprśyateneneti sparsaṇam, sprśatīti sparśaṇam . (s. si. 2-19).

[आत्मना स्पृश्यतेऽनेनेति स्पर्शनम्, स्पृशतीति स्पर्शनम् । (स. सि. 2-19).]

फोडकम्म : (phoḍakamm) Livelihood from hewing. **sphoṭakarm**

phoḍikamm udattenam haleṇ vā bhūmīphoḍaṇam . (āv. hari. v. 6-7, pr. 829).

[फोडिकम्म उदत्तेण हलेण वा भूमीफोडणं । (आव. हरि. वृ. 6-7, पृ. 829).]

बंध : (bandh) Bondage of karmas; binding. **bandh**

jaṃ suhamasuhamudiṇṇam bhāvaṃ ratto karedi jadi appā . so teṇ havadi bandho poggalakammen viविहेṇ . (pañcā. kā. 1

47).

[जं सुहमसुहमुदिणं भावं रत्तो करेदि जदि अप्पा । सो तेण हवदि बंधो पोगलकम्मेण विविहेण । (पंचा. का. 147).]

बंधण : (bandhaṇ) Binding, bondage. **bandhan**

bandhanaṃ samyamanam rajjunigaḍāḍibhiḥ . (dhyānaś. hari. v. 19). badhyateṣṭaparakāram karm yen tadbandhanaṃ . (kar mapr. malay. v. 2, pr. 19).

[बन्धनं संयमनं रज्जुनिगडादिभिः । (ध्यानश. हरि. वृ. 19).

बध्यतेऽष्टप्रकारं कर्म येन तद्बन्धनम् । (कर्मप्र. मलय. वृ. बं. क. 2, पृ. 19).]

बंभचेर : (bambhacer) Celibacy, continence. **brahmacary**
vrataparipālānāy jñānābhivṛddhaye kaṣāyaparipākāy c guruk
ulavāso brahmacaryam . (t. bhā. 9-6-207)

[व्रतपरिपालनाय ज्ञानाभिवृद्धये कषायपरिपाकाय च गुरुकुलवासो
ब्रह्मचर्यम् । (त. भा. 9-6-207)]

बंभण : (bambhaṇ) Celibacy, salvation, self-knowledge,
self-restraint. **ब्रह्मण**

jo loe bambhaṇo---taṃ vayaṃ būm māhaṇaṃ . (pāṭhā. 27).
[जो लोए बंभणो---तं वयं बूम माहणं । (पाठा. 27).]

बाउस : (baus) An ascetic who cares for the adornment of
his body and implements and whose mind is spotted by
infatuation, a spotted ascetic. **बकुश, मूढता, कलंकित**

uvagaraṇ---vāusā bhaṇiyā . (dharmaratnapr. 135, pr. 84).
[उवगरण---वाउसा भणिया । (धर्मरत्नप्र. 135, पृ. 84).]

बागुस : (bagus) An ascetic who cares for the adornment of
his body and implements and whose mind is spotted by
infatuation, a spotted ascetic. **बकुश, मूढता, कलंकित**

uvagaraṇ---vāusā bhaṇiyā . (dharmaratnapr. 135, pr. 84).
[उवगरण---वाउसा भणिया । (धर्मरत्नप्र. 135, पृ. 84).]

बद्धपिठ : (baddhapitṭh) Closely touched. **baddhasprṣṭ**

बलदेव : (baladev) The elder brother of a Vasudeva.

बलदेव

बलभद्र : (balabhadd) Baldeva. **balabhadr**

बाह्योवहि : (bahiovahi) External alien belongings.

बाह्योपाधि

बाहिमुह : (bahimuh) Extrovert. **bahirmukh**

बाह्यातव : (bahiyātav) External austerity, physical
penance. **बाह्यातप**

so nām bāhiratavo jeṇ maṇo dukkaḍaṃ ṇ utṭhedi . jeṇ y
saddhā jāyadi jeṇ y jogā ṇ hīyante . (mūlā. 5-161).

[सो नाम बाहिरतवो जेण मणो दुक्कडं ण उट्ठेदि । जेण य सद्धा जायदि
जेण य जोगा ण हीयंते । (मूला. 5-161).]

बाह्यावति : (bahiyāvatti) External concomitance.

बाह्यव्यप्ति

pakṣādananyatr vyāptiḥ bahirvyāptiḥ . (siddhivi.

vr. 6-5, pr. 382).

[पक्षादन्यत्र व्याप्तिः बाह्यव्यप्तिः । (सिद्धिवि. वृ. 6-5,

पृ. 382).]

बहिरत्ता : (bahirattā) Exterior self. **bahirātmā**

antar-bāhirajappe jo vaṭṭai so havei bahirappā . (ni. s ā. 150).

[अंतर-बहिरजप्पे जो वट्टइ सो हवेइ बहिरप्पा । (नि. सा. 150).]

बहिरमुह : (bahiramuh) Extrovert. **bahirmukh**

बहिव्यति : (bahivatti) External concomitance.

बहिव्यप्ति

pakṣādanyatr vyāptiḥ bahirvyāptiḥ . (siddhivi.

vr. 6-5, pr. 382).

[पक्षादन्यत्र व्याप्तिः बहिव्यप्तिः । (सिद्धिवि. वृ. 6-5.

पृ. 382).]

बहुबीयग : (bahubīyag) Having numerous seeds. **bahubījak**

atthiy tendu---bahubīyagā, settam rukkhā . (prajñāp . sū. 23, gā. 15-17).

[अट्ठिय तेंदु---बहुबीयगा, सेत्तं रुक्खा । (प्रज्ञाप. सू. 23, गा. 15-17).]

बहुरय : (bahuray) A doctrine which holds that an act takes many a moment for its performance. **बहुरत**

बहुसुय , बहुस्सुय : (bahusuy , bahussuy) One versed in many scriptures, a very learned person. **बहुश्रुत**
bahuśrutatā yugapradhānāgamatā . (uttarā. ni. śā. vr. 5 8, pr. 39).

[बहुश्रुतता युगप्रधानागमता । (उत्तरा. नि. शा. वृ. 58, पृ. 39).]

बादर : (bādar) Gross. **bādar**

bādarasābdaḥ sthūlaparyāyah . (dhav. pu. 1, pr. 249).

[बादरशब्दः स्थूलपर्यायः । (धव. पु. 1, पृ. 249).]

बादरकाय : (bādarakāy) A gross-bodied being. **bādarakāy**

बादरणाम : (bādaraṇām) A kind of body-making karma which causes gross body. **बादरन्नाम**

jass kamamss udaeṇ jīvā bādarā honti taṃ bādaraṇām . (dh v. pu. 13, pr. 365).

[जस्स कमस्स उदएण जीवा बादरा होति तं बादरणाम । (धव. पु. 13, पृ. 365).]

बादरन्नाम : (bādaraṇām) A kind of body-making karma which causes gross body. **बादरन्नाम**

jass kamamss udaeṇ jīvā bādarā honti taṃ bādaraṇām . (dh v. pu. 13, pr. 365).

[जस्स कमस्स उदएण जीवा बादरा होति तं बादरणाम । (धव. पु. 13, पृ. 365).]

बादरसम्पराय : (bādarasamparāy) One in whom passions occur in a gross form. **बादरसम्पराय**

sāmparāyaḥ kaṣāyaḥ bādarah sāmparāyo yasy s vādarasāmparā yaḥ . (s. si. 9, 12).

[साम्परायः कषायः बादरः साम्परायो यस्य स बादरसाम्परायः । (स. सि. 9, 12).]

बालतप : (bālatav) An ignorant practice of penance, childish penance. **बालतप**

bālo mūḍhaḥ ityanarthāntaram, tasy tapo bālatapaḥ . (t. bh ā. 6-20).

[बालो मूढः इत्यनर्थान्तरम्, तस्य तपो बालतपः । (त. भा. 6-20).]

बालपिंडिय : (bālapinḍiy) A lay-votary, one with partial renunciation. **बालपिंडित**

बालमरण : (bālamaraṇ) Foolish death, an ignorant form of death, childish death. **बालमरण**

bālamaraṇ asañjamamaraṇamityarthaḥ . (uttarā. cū. pr. 128).

[बालमरण असंजममरणमित्यर्थः । (उत्तरा. चू. पृ. 128).]

बीजबुद्धि : (bīibuddhi) One having intellect like a seed which leads him to many meanings from a word having one meaning. **बीजबुद्धि**

bījapadasarūvāvagamo bījabuddhī . (dhav. pu. 9, pr. 59).

[बीजपदसरूवावगमो बीजबुद्धी । (धव. पु. 9, पृ. 59).]

बुद्ध : (buddh) Omniscient, Tirthankara; enlightened, earned. **बुद्ध**

evalajñānādyanantagūṇasahitatvād buddhaḥ . (br. drav rasam. ṭī. 27).

केवलज्ञानाद्यनन्तगुणसहितत्वाद् बुद्धः । (बृ. द्रव्यसं. टी. 27).]

बुद्धि : (buddhi) Intelligence, intellect; vivid determination. **बुद्धि**

बुद्धि : (bondi) Body. **bondī**

बोध : (bodh) Comprehension. **bodh**

tmaparijñānamīṣyate bodhaḥ . (pu. si. 216).

आत्मपरिज्ञानमिष्यते बोधः । (पु. सि. 216).]

बोधि : (bodhi) Right belief. **bodhi**

prāptānām hi samyagdarśanādīnām prāptirbodhiḥ (ratnak. ṭī. 2-2).

अप्राप्तानां हि सम्यग्दर्शनादीनां प्राप्तिर्बोधिः । (रत्नक.

[. 2-2).]

बोधिदुल्लहत्त : (bodhidullahatt) Rarity of right belief.

बोधिदुर्लभत्व

बोह : (boh) Comprehension. **bodh**

ātmaparijñānamisṣyate bodhaḥ . (pu. si. 216).

[आत्मपरिज्ञानमिष्यते बोधः । (पु. सि. 216).]

बोहि : (bohi) Right belief. **bodhi**

aprāptānām hi samyagdarśanādīnām prāptirbodhiḥ . (ratnak. ṭī. 2-2).

[अप्राप्तानां हि सम्यग्दर्शनादीनां प्राप्तिर्बोधिः । (रत्नक. टी. 2-2).]

बोहिदुल्लहत्त : (bohidullahatt) Rarity of right belief.

बोधिदुर्लभत्व

भंग : (bhaṅg) A division, a fold. **bhaṅg**

भंगिय : (bhaṅgiy) A cloth of flax. **bhāṅgik**

भज्ज : (bhajj) Optional, contingent, indefinite. **bhājy**

भट्ट : (bhaṭṭ) An honourable one. **bhaṭṭ**

भट्टारग : (bhaṭṭārag) A venerable one. **bhaṭṭārak**

bhaṭṭān paṇḍitān arayati prerayatīti bhaṭṭārakah . (jin sah. āśā. ṭī. 3-9, pr. 155).

[भट्टान् पण्डितान् अरयति प्रेरयतीति भट्टारकः । (जिनसह. आशा. टी. 3-9, पृ. 155).]

भक्तकथा : (bhattakahā) A talk about food. **bhaktakathā**

bhaktasy kathā---bhaktakathāḥ . (mūlā. vṛ. 9-89).

[भक्तस्य कथा---भक्तकथाः । (मूला. वृ. 9-89).]

भत्तपच्चक्खाण : (bhattapaccakkhāṇ) Fasting.

भक्तप्रत्याख्यान

bhattapaccakkhāṇaṃ ṇaṃ kevalamev bhattaṃ paccakkhātaṃ, ṇ tu caṅkamaṇādikriyā, pāṇaṃ vā ṇ ṇirumbhati . (uttarā. cū. pr. 129).

[भत्तपच्चक्खाणं णाम केवलमेव भत्तं पच्चक्खातं, ण तु चंक्रमणादिक्रिया, पाणं वा ण निरुंभति । (उत्तरा. चू. पृ. 129).]

भत्तपरिण्णा, भत्तपरिज्जा : (bhattapariṇṇā, bhattaparinṇā)

Abandoning of food for ever. **bhattaparijñā**

bhaktaparijñā---yathāsamādhibhāvatovagantavyā . (daśavai. ni . hari. vṛ. 47).

[भक्तपरिज्जा---यथासमाधिभावतोऽवगन्तव्या । (दशवै. नि. हरि. वृ. 47).]

भक्षपाण : (bhattapāṇ) food and water. **bhaktapāṇ**

भदन्त : (bhadant) Respectable revered. **bhadant**

भद्धा : (bhaddā) A penance to be performed in a particular posture for two days. **भद्धा**

भद्धोत्तरा : (bhaddottarā) A particular penance.

भद्धोत्तरा

भन्ति : (bhanti) Lapse of memory. **bhrānti**

sadrśadarśanādviparyayañānam bhrāntiḥ . (kāvyānu. 6 , pr. 284).

[सदृशदर्शनाद्विपर्ययज्ञानं भ्रान्तिः । (काव्यानु. 6, पृ. 284).]

भय : (bhay) A deluding karma that causes fear. **bhay**
jass kammass udaṇṇ jīvass satt bhayāṇi samuppajjanti t
ṁ kammaṁ bhayaṁ ṇām . (dhav. pu. 13, pr. 361).

[जस्स कम्मस्स उदण्ण जीवस्स सत्त भयाणि समुप्पज्जन्ति तं कम्मं भयं
णाम । (धव. पु. 13, पृ. 361).]

भयणा : (bhayaṇā) Option, contingency, idenfiniteness.

भयना

भयमिज्ज : (bhayaṇijj) Optional, contignet, indefinite.

भयनीय

भयसण्णा : (bhayaṣaṇṇā) The instinct of fear. **bhayasaṇṇ jñā**
aibhīmadamsaṇeṇ y tassuvaogeṇ ūṇasatteṇ . bhayakammudīraṇāe
bhayaṣaṇṇā jāyade cauhiṁ . (go. jī. 135).

[अइभीमदंसणेण य तस्सुवओगेण ऊणसत्तेण । भयकम्मुदीरणाए भयसण्णा
जायदे चउहि । (गो. जी. 135).]

भयसन्ना : (bhayaṣannā) The instinct of fear. **bhayasaṇṇ jñā**
aibhīmadamsaṇeṇ y tassuvaogeṇ ūṇasatteṇ . bhayakammudīraṇāe
bhayaṣaṇṇā jāyade cauhiṁ . (go. jī. 135).

[अइभीमदंसणेण य तस्सुवओगेण ऊणसत्तेण । भयकम्मुदीरणाए भयसण्णा
जायदे चउहि । (गो. जी. 135).]

भवण : (bhavaṇ) A type of residential quarters meant for gods. **भवण**

valahi-kūḍavivajjiyā sur-ṇarāvāsā bhavaṇāṇi ṇām . (dhav. pu . 14, pr. 495).

[वलहि-कूडविवज्जिया सुर-णरावासा भवणाणि णाम । (धव. पु. 14, पृ. 495).]

भवपवइ : (bhavaṇavai) A residential god. **bhavanapati**
भवपवासी : (bhavaṇavāsī) A residential god. **bhavanavāsī**
 bhavaneṣu vasantītyevaṃ śīlā bhavanavāsinaḥ . (s. si. 4-10)

[भवनेषु वसन्तीत्येवं शीला भवनवासिन् । (स. सि. 4-10).]

भवन्तर : (bhavantar) Another life. **bhavāntar**

भवपच्चय : (bhavapaccay) Owing to birth. **bhavapratyay**

भवबंभण : (bhavabambhaṇ) Wandering in the worldly life.

भावशमण

भवविरह : (bhavavirah) The end of worldly existence.

भवविरह

भवसिद्धिय : (bhavasiddhiy) A soul fit to attain
 emancipation. **भवसिद्धिक**

भविय : (bhaviy) Capable of salvation. **bhavik**

भवियत्ता : (bhaviyattā) A meritorious man, a virtuous
 soul. **भावितात्म**

भव्व : (bhavv) Capable of salvation. **bhavy**

bhavyā siddhirasyāsau bhavyaḥ . (t. bhā. siddh. vṛ. 2
 -7).

[भव्या सिद्धिर्यस्यासौ भव्वः । (त. भा. सिद्ध. वृ. 2-7).]

भाडगकम्म : (bhāḍagakamm) Livelihood from letting beasts of
 burden etc. on hire. **भाटककर्म**

bhāḍīkammaṃ---baladde y n deti . (āv. 6, pṛ. 829).

[भाडीकम्मं---बलदे य न देति । (आव. 6, पृ. 829).]

भाव : (bhāv) State, mode, modification, condition,
 inclination, intention, thought, nature, quality, psyche, mind,
 object, thing, actuality, reality. **भाव**

bhāvaḥ aupāsamikādilakṣaṇaḥ . (s. si. 1-8).

[भावः औपशमिकादिलक्षणः । (स. सि. 1-8).]

भावणा : (bhāvaṇā) Contemplation, reflection, thought,
 disposition, intention, mentality, attitude. **भावना**
 bhāvayate iti bhāvanā, bhāvanā dhyānābhyāsakriyatarthah .
 (dhyānaś. haṛi. vṛ. 2).

[भाव्यते इति भावना, भावना ध्यानाभ्यासक्रियत्यर्थः । (ध्यानश.
 हरि. वृ. 2).]

भावबन्ध : (bhāvabandh) Psychical bondage. **bhāvabandh** uvaogamao jīvo mujjhadi rajjedi vā padussedi . pappā v ididhe visae jo hi puṇo tehiṃ sambandho . (prav. sā. 2-83).

[उवओगमओ जीवो मुज्झदि रज्जेदि वा पदुस्सेदि । पप्पा विविधे विसए जो हि पुणो तेहि संबन्धो । (प्रव. सा. 2-83).]

भावविसुद्धि : (bhāvavisuddhi) Purity of thought, mental purity. **भावविसुद्धि**

bhāvāviśuddhimīṣakalmaṣatā, dharmasāadhanāmātrāsvapi anabh iṣvaṅgaḥ . (t. bhā. 9-6, pr. 195).

[भावविसुद्धिर्निषकल्मषता, धर्मसाधनामात्रास्वपि अनभिष्वङ्गः । (त. भा. 9-6, पृ. 195).]

भावसाधु : (bhāvasāhu) A real ascetic. **bhāvasādhū** je nivvānasāhae joge sādhayanti te bhāvasādhavo bhaṇṇanti . (daśavai. cū. pr. 261).

[जे णिव्वाणसाहए जोगे साधयंति ते भावसाधवो भण्णन्ति । (दशवै. चू. पृ. 261).]

भावसुय : (bhāvasuy) Scriptural knowledge. **bhāvasārut** khayovasamaladdhī bhāvasutaṃ . (nandī. cū. pr. 34).

[खयोवसमलद्धी भावसुतं । (नन्दी. चू. पृ. 34).]

भावस्सुय : (bhāvassuy) Scriptural knowledge. **bhāvasārut** khayovasamaladdhī bhāvasutaṃ . (nandī. cū. pr. 34).

[खयोवसमलद्धी भावसुतं । (नन्दी. चू. पृ. 34).]

भासापरिणइ : (bhāsāpariṇai) Modification of material particles in the form of speech. **भाषापरिणति**

भासासमिइ : (bhāsāsamii) Carefulness in speaking.

भाषासमिति

pesuṇṇ-hās-kakkas-parañindapp-pasaṃsiyaṃ vayaṇaṃ . paricatt ā s-parahiyaṃ bhāsāsamidī vadantass . (ni. sā. 62).

[पेसुण्ण-हास-कक्कस-परणिदप्प-पसंसियं वयणं । परिचत्ता स-परहियं भासासमिदी वदंतस्स । (नि. सा. 62).]

भिक्षाचरिया : (bhikkhācariyā) Begging alms. **bhikṣācariyā**

भिक्षायारी : (bhikkhāyārī) Begging alms. **bhikṣācārī**

भिक्षुचरिया : (bhikkhucariyā) The conduct of an ascetic.

भिक्षुचर्या

भिक्षुणी : (bhikkhunī) A nun. **bhikkhunī**

भिक्षुपट्टिमा : (bhikkhupadimā) A particular penance or vow observed by the ascetic. **भिक्षुपट्टिमा**

भुयपरिसप्प : (bhuyaparisapp) A reptile moving on the arms. **भुयपरिसर्प**

भूय : (bhūy) A living being. **bhūt**

āyumnāmakarmodayavaśād bhavanād bhūtāni sarvai prāṇināḥ . (t. ślo. 6-12).

[आयुर्नामकर्मोदयवशाद् भवनाद् भूतानि सर्वे प्राणिनः । (त. श्लो. 6-12).]

भूयत्य : (bhūyatth) Real, truth. **bhūtārth**

भूयवाद : (bhūyavād) Realism. **bhūtavād**

भूयवाय : (bhūyavāy) Realism. **bhūtavād**

भेय : (bhey) Division, dissociation, difference, distinction. **भेद**

samaṇiddhadā samalhukkhadā bhedo . (ṣaṭkham. 5, 6, 33-pu. 14, pr. 30).

[समणिद्धदा समल्लुक्खदा भेदो । (षट्खं. 5, 6, 33-पु. 14, पृ. 30).]

भेयण : (bheyāṇ) Destruction. **bhedan**

भेयाभेयवाद : (bheyābheyavād) The doctrine of identity-cum-difference. **भेदाभेदवाद**

भेयाभेयवाय : (bheyābheyavāy) The doctrine of identity-cum-difference. **भेदाभेदवाद**

भोग : (bhog) Enjoyment of things. **bhog**

sakāḍ bhuḍiyat iti bhogaḥ . (t. bhā. hari. vr. 2-4).

[सकृद् भुज्यत इति भोगः । (त. भा. हरि. वृ. 2-4).]

भोगन्तराय : (bhogantarāy) A variety of power obstructing karma by the rise of which one cannot enjoy (non-consumable) things. **भोगान्तराय**

jass kammass udaṇṇ bhogass vigghaṇṇ hodi taṃ bhogantarāyāṃ . (dhav. pu. 6, pr. 78).

[जस्स कम्मस्स उदण्ण भोगस्स विग्घं होदि तं भोगन्तरायं । (धव. पु. 6, पृ. 78).]

भोगभूमि : (bhogabhūmi) A region of enjoyment, a land of inaction. **भोगभूमि**

भोगोवभोग : (bhogovabhog) Non-consumable and consumable things. **भोगोपभोग**

भोगोवभोगपरिमाण : (bhogovabhogaparimāṇ) Limiting consumable and non-consumable things. **भोगोपभोगपरिमाण**

jānittā sampatti bhoyaṇ-tambol-vatthamādiṇaṃ . jaṃ parimāṇaṃ kīradi bhovabhoyaṃ vayaṃ tass . (kārtike. 350).

[जाणित्ता संपत्ती भोग्य-तंबोल-वत्थमादीणं । जं परिमाणं कीरदि भोउवभोगं वयं तस्स । (कार्तिके. 350).]

भोमेज्ज : (bhomejj) A residential god. **bhaumey**

भोमेयग : (bhomeyag) A residential god. **bhaumey**

मंख : (maṅkh) A wandering beggar earning his livelihood by showing pictures. **मइख**

मंडलग : (maṇḍalag) A weight equal to 120 grains (twelve Karmamasakas). **मइगलक**

मइ : (mai) Intelligene, intellect, determination, decision. **मत्ति**

idiyapaccakkhampi y aṇumāṇaṃ uvamayaṃ c maināṇaṃ . (jīvas. 142).

[इदिउपच्चक्खं पि य अणुमाणं उवमयं च मइनाणं । (जीवस. 142).]

मइणाण : (maināṇ) Sensory knowledge. **matijñāṇ**

idiyapaccakkhampi y aṇumāṇaṃ uvamayaṃ c maināṇaṃ . (jīvas. 142).

[इदिउपच्चक्खं पि य अणुमाणं उवमयं च मइनाणं । (जीवस. 142).]

मइणाणावरण : (maināṇāvaraṇ) A kind of karma obscuring sensory knowledge (Matijnana). **मत्तिज्ञानावरण**

tass (madiṇāṇass) āvaraṇaṃ madiṇāṇāvaraṇaṃ . (dhav. pu. 7, p 67).

[तस्स (मदिणाणस्स) आवरणं मदिणाणावरणं । (धव. पु. 7, पृ. 67).]

मइनाण : (maināṇ) Sensory knowledge. **matijñāṇ**

idiyapaccakkhampi y aṇumāṇaṃ uvamayaṃ c maināṇaṃ . (jīvas. 142).

[इदिउपच्चक्खं पि य अणुमाणं उवमयं च मइनाणं । (जीवस. 142).]

मइणाणावरण : (maināṇāvaraṇ) A kind of karma obscuring sensory knowledge (Matijnana). **मत्तिज्ञानावरण**

tass (madiṇāṇass) āvaraṇaṃ madiṇāṇāvaraṇaṃ . (dhav. pu. 7, p 67).

[तस्स (मदिणाणस्स) आवरणं मदिणाणावरणं । (धव. पु. 7, पृ. 67).]

मइयणाप : (maiyaṇāṇ) Wrong sensory knowledge. **matyaṇāṇ**
vis-jant-kuḍ-pañjar-bandhādisu aṇuvaesakaraṇem . jā khalu pavat
tae māi maiyaṇāṇantti ṇaṃ vinti . (prā. pañcasam. 1-11
8).

[विस-जंत-कुड-पंजर-बंधादिसु अणुवएसकरणेम । जा खलु पवत्तए मई
मइअण्णाणंति णं विंति । (प्रा. पंचसं. 1-118).]

मइयणाप : (maiyaṇāṇ) Wrong sensory knowledge. **matyaṇāṇ**
vis-jant-kuḍ-pañjar-bandhādisu aṇuvaesakaraṇem . jā khalu pavat
tae māi maiyaṇāṇantti ṇaṃ vinti . (prā. pañcasam. 1-11
8).

[विस-जंत-कुड-पंजर-बंधादिसु अणुवएसकरणेम । जा खलु पवत्तए मई
मइअण्णाणंति णं विंति । (प्रा. पंचसं. 1-118).]

मक्कडबंध : (makkaḍabandh) A weak joining of bones.

मर्कटबन्ध

मक्खिय : (makhiy) A fault incurred by an ascetic by
accepting food etc. smeared with an animate thing. **यधित**
sasiṇiddheṇ y deyaṃ hattheṇ y bhāyaṇeṇ dāvviē . eso mak
khidadoso parihaḍavvo sadā muṇiṇā . (mūlā. 6-45).

[ससिणिद्धेण य देयं हत्थेण य भायणेण दव्वीए । एसो मक्खिददोसो
परिहरदव्वो सदा मुणिणा । (मूला. 6-45).]

मग्गणया : (maggaṇayā) Searching. **mārgaṇā**
jesu jīvā maggijjanti tesim maggaṇāo idi saṇaṇā . (dhav
. pu. 7, pr. 7).

[जेसु जीवा मग्गिज्जंति तेसिं मग्गणाओ इदि सणणा । (धव. पु. 7; पृ.
7).]

मग्गणा : (maggaṇā) Searching. **mārgaṇā**

मच्चणाप : (maccanāṇ) Wrong sensory knowledge.

मत्तज्जन

vis-jant-kuḍ-pañjar-bandhādisu aṇuvaesakaraṇem . jā khalu pavat
tae māi maiyaṇāṇantti ṇaṃ vinti . (prā. pañcasam. 1-11
8).

[विस-जंत-कुड-पंजर-बंधादिसु अणुवएसकरणेम । जा खलु पवत्तए मई
मइअण्णाणंति णं विंति । (प्रा. पंचसं. 1-118).]

मच्चनान : (maccanāṇ) Wrong sensory knowledge.

मत्तज्जन

vis-jant-kuḍ-pañjar-bandhādisu aṇuvaesakaraṇem . jā khalu pavat
tae māi maiyaṇāṇantti ṇaṃ vinti . (prā. pañcasam. 1-11
8).

[विस-जंत-कुड-पंजर-बंधादिसु अणुवएसकरणेम । जा खलु पवत्तए मई

मइअण्णाणंति णं विंति । (प्रा. पंचसं. 1-118).]

मज्झत्य : (majjhatth) Indifference. **mādhyasth**

rāg-dveṣapūrvakapakṣapātābhāvo mādhyastham . (s. si. 7-11).

[राग-द्वेषपूर्वकपक्षपताभावो माध्यस्थम् । (स. सि. 7-11).]

मज्झलोग : (majjhalog) Middle world. **madhyalok**

मण : (maṇ) Mind. **man**

manaśc manovargaṇāpariṇatirūpaṃ dravyendriyam . (t. bh ā. siddh. vṛ. 1-6).

[मनश्च मनोवर्गणापरिणतिरूपं द्रव्येन्द्रियम् । (त. भा. सिद्ध. वृ. 1-6).]

मणपज्जयणाण : (maṇapajjayaṇāṇ) Telepathy, direct knowledge of mental modes. **मन्त्रपर्ययज्ञान**

maṇapajjayaṇāṇaṃ puṇ jaṇamaṇaparacintiatthapāgaḍaṇaṃ . māṇusakhitt nibaddhaṃ guṇapaccaiyam carittavao . (nandī. gā. 57, pṛ. 102).

[मणपज्जवणाणं पुण जणमणपरचित्तिअत्यपागडणं । माणुसखित्तिबद्धं गुणपच्चइयं चरित्तवओ । (नन्दी. गा. 57, पृ. 102).]

मणपज्जययणाण : (maṇapajjayanāṇ) Telepathy, direct knowledge of mental modes. **मन्त्रपर्ययज्ञान**

maṇapajjayaṇāṇaṃ puṇ jaṇamaṇaparacintiatthapāgaḍaṇaṃ . māṇusakhitt nibaddhaṃ guṇapaccaiyam carittavao . (nandī. gā. 57, pṛ. 102).

[मणपज्जवणाणं पुण जणमणपरचित्तिअत्यपागडणं । माणुसखित्तिबद्धं गुणपच्चइयं चरित्तवओ । (नन्दी. गा. 57, पृ. 102).]

मणपज्जययणाणावरण : (maṇapajjayanāṇāvaraṇ) A kind of karma obscuring direct knowledge of mental modes. **मन्त्रपर्ययज्ञानावरण**

maṇapajjayaṇāṇass āvaraṇaṃ maṇapajjayaṇāṇāvaraṇīyam . (dhav. pu. 6, pṛ. 29).

[मणपज्जवणाणस्स आवरणं मणपज्जवणाणावरणीयम् । (धव. पु. 6, पृ. 29).]

मणपज्जवणाण : (maṇapajjayaṇāṇ) Telepathy, direct knowledge of mental modes. **मन्त्रपर्ययज्ञान**

मणपज्जवणाणावरण : (maṇapajjayaṇāṇāvaraṇ) Telepathy-obscuring karma. **मन्त्रपर्ययज्ञानावरण**

maṇapajjayaṇāṇass āvaraṇaṃ maṇapajjayaṇāṇāvaraṇīyam . (dhav. pu. 6, pṛ. 29).

[मणपज्जवणाणस्स आवरणं मणपज्जवणाणावरणीयम् । (धव. पु. 6, पृ. 29).]

मणपज्जवणाव : (maṇapajjavaṇāv) Telepathy, direct knowledge of mental modes. **मन्त्पर्ययज्ञान**

maṇapajjavaṇāṇaṃ puṇ jaṇamaṇaparacintiatthapāgaḍaṇaṃ . māṇusakhitt nibaddhaṃ guṇapaccaiyaṃ carittavao . (nandī. gā. 57, pr. 102).

[मणपज्जवणाणं पुण जणमणपरचित्तिअत्यपागडणं । माणुसखित्तिनिबद्धं गुणपच्चइयं चरित्तवओ । (नन्दी. गा. 57, पृ. 102).]

मणपज्जवणाण : (maṇapajjavaṇāṇ) Telepathy, direct knowledge of mental modes. **मन्त्पर्ययज्ञान**

maṇapajjavaṇāṇaṃ puṇ jaṇamaṇaparacintiatthapāgaḍaṇaṃ . māṇusakhitt nibaddhaṃ guṇapaccaiyaṃ carittavao . (nandī. gā. 57, pr. 102).

[मणपज्जवणाणं पुण जणमणपरचित्तिअत्यपागडणं । माणुसखित्तिनिबद्धं गुणपच्चइयं चरित्तवओ । (नन्दी. गा. 57, पृ. 102).]

मणपज्जवणाण : (maṇapajjavaṇāṇ) Telepathy, direct knowledge of mental modes. **मन्त्पर्ययज्ञान**

मणपज्जवणाणावरण : (maṇapajjavaṇāṇāvaraṇ) Telepathy-obscuring karma. **मन्त्पर्ययज्ञानावरण**

maṇapajjavaṇāṇass āvaraṇaṃ maṇapajjavaṇāṇāvaraṇīyaṃ . (dhav. pu. 6, pr. 29).

[मणपज्जवणाणस्स आवरणं मणपज्जवणाणावरणीयम् । (धव. पु. 6, पृ. 29).]

मणुस्सगइ : (maṇussagai) The human state of existence.

मनुष्यगति

मणोओग : (maṇoog) Mental activity. **manoyog**

bhāvamanasaḥ samutpattiyarthaḥ prayatno manoyogaḥ (dhav. pu. 1, pr. 279).

[भावमनसः समुत्पत्त्यर्थः प्रयत्नो मनोयोगः (धव. पु. 1, पृ. 279).]

मणोगुत्ति : (maṇogutti) Mental control. **manogutti**

jā rāyādiṇīyattī maṇass jāṇīhi tammanogutti . (ni. sā. 69).

[जा रायादिणीयत्ती मणस्स जाणीहि तम्मणोगुत्ती । (नि. सा. 69).]

मणोजोग : (maṇojog) Mental activity. **manoyog**

bhāvamanasaḥ samutpattiyarthaḥ prayatno manoyogaḥ (dhav. pu. 1, pr. 279).

[भावमनसः समुत्पत्त्यर्थः प्रयत्नो मनोयोगः (धव. पु. 1, पृ. 279).]

मणोण : (maṇoṇ) An ascetic of high reputation. **mano jñ**
mano jño lokasammataḥ . (s. si. 9-24). viparītaṃ mano jñas
y . (t. sū. 9-31).

[मनोज्ञो लोकसम्मतः । (स. सि. 9-24). विपरीतं मनोज्ञस्य । (त. सू.
9-31).]

मणोणाप : (maṇoṇāṇ) Telepathy, direct knowledge of mental
modes. **मनोज्ञान**

मणोदुष्प्राणिहाण : (maṇoduppāṇihāṇ) Improper mental act.

मनोदुष्प्रणिधान

manasonarpitatvaṃ manoduhṣṣṇāṇidhānam . (cā. sā. pr. 1
1).

[मनसोऽनर्पितत्वं मनोदुष्प्रणिधानम् । (चा. सा. पृ. 11).]

मणोनाप : (maṇoṇāṇ) Telepathy, direct knowledge of mental
modes. **मनोज्ञान**

मदव : (maddav) Modesty, mildness. **mārdav**

kul-rūp-jādi-buddhisu tav-sud-sīlesu gāravaṃ kiñci .

jo ṇ vi kuvvadi samaṇo maddavadhammaṃ have tass . (dvādaś
ānu. 72).

[कुल-रूप-जादि-बुद्धिसु तव-सुद-सीलेसु गारवं किञ्चि । जो ण वि
कुव्वदि सम्मणो मदवधम्मं हवे तस्स । (द्वादशानु. 72).]

मधुगर : (madhugar) Bee. **madhukar**

मधुगरउट्टि : (madhugarautṭi) Begging food like a bee.

मधुकरवृत्ति

मधुगरवित्ति : (madhugaravitti) Begging food like a bee.

मधुकरवृत्ति

मधुगरी : (madhugarī) Begging of alms. **madhukarī**

मयाई : (mayāi) One who eats lifeless things. **mṛtādi**

मरणासंसा : (maraṇāsamsā) To wish for death. **marañāsamsā**
rugādibhīterjīvasyāsankleśen maraṇe manoratho marañāsamsā
. (t. vṛtti 7-37).

[रुगादिभीतेर्जीवस्यासंक्लेशेन मरणे मनोरथो मरणासंसा । (त. वृत्ति
7-37).]

मसिद्ध : (masiddh) Liberated, emancipated. **siddh**

ṇatṭhatṭhakammabandhā aṭṭhamahāguṇasamaññiya paramā . loyaggaṭṭhi
dā niccā siddhā je erisā honti . (ni. sā. 72).

[णट्ठट्ठकम्मबंधा अट्ठमहागुणसमण्णिया परमा । लोयगट्ठिदा णिच्चा
सिद्धा जे एरिसा होति । (नि. सा. 72).]

महक्खंद : (mahakkhand) The biggest physical aggregate.

महास्कंध

mahākandhavaggaṇā ṇām taṅkapavvay-kūḍādīṇ assiyā poggalā
mahākhandhā vuccanti . (karmapr. cū. 1-18, p. 43).

[महाकंधवग्गणा णाम टंकपव्वय-कूड़ादीण अस्सिया पोगला महाखंधा
वुच्चंति । (कर्मप्र. चू. 1-18, पृ. 43).]

महत्तर : (mahattar) A chief monk. **mahattar**

gambhīro maddavito, kusalo jāivīṇayasampanno . juvaraṇṇāe
sahito pecchai kajjāim mahattarao . (vyav. bhā. (tr. vi.
) p. 129).

[गंभीरो मदवितो, कुसलो जाइविणयसंपन्नो । जुवरणाए सहितो पेच्छइ
कज्जाइं महत्तरओ । (व्यव. भा. (तृ. वि.) पृ. 129).]

महत्तरा : (mahattarā) A chief nun. **mahattarā**

gambhīro maddavito, kusalo jāivīṇayasampanno . juvaraṇṇāe
sahito pecchai kajjāim mahattarao . (vyav. bhā. (tr. vi.
) p. 129).

[गंभीरो मदवितो, कुसलो जाइविणयसंपन्नो । जुवरणाए सहितो पेच्छइ
कज्जाइं महत्तरओ । (व्यव. भा. (तृ. वि.) पृ. 129).]

महत्तरिया : (mahattariyā) A chief nun. **mahattarikā**

महरिसी : (maharisi) A Tirthanakra. **maharṣi**

महव्वई : (mahavvai) An ascetic who observes great vows.

महाप्रती

महव्वय : (mahavvay) A great vow, a complete vow.

महाप्रत

sāhanti jaṃ mahallā āyariyaṃ jaṃ mahallapuvvehiṃ . jaṃ c m
hallāṇi tado mahallayā ittahe yāim . (cāritraprā. 30
) .

[साहंति जं महल्ला आयरियं जं महल्लपुव्वेहि । जं च महल्लाणि तदो
महल्लया इत्तहे याइं । (चारित्रप्रा. 30).]

महासिलाकंटग : (mahāsilaṇṭag) A battle in which a pebble
becomes a huge stone. **महाशीलाकण्टक**

महुआसव : (mahuāsav) One possessed of sweet speech like
honey. **मध्वासाव**

muṇikaraṇikkhattāṇiṃ---mahuvāsavi riddhī . (ti. p. 4,
1082-83).

[मुणिकरणिक्खित्ताणि---महुवासवी रिद्धी । (ति. प. 4, 1082-83).]

महुगर : (mahugar) Bee. **madhukar**

महुगरउट्टि : (mahugarauṭṭi) Begging food like a bee.

मधुकरवृत्ति

महुगरवित्ति : (mahugaravitti) Begging food like a bee.

मधुकरवृत्ति

महुगरी : (mahugarī) Begging of alms. **madhukarī**

महुयर : (mahuyar) Bee. **madhukar**

महुयरउट्टि : (mahuyarauṭṭi) Begging food like a bee.

मधुकरवृत्ति

महुयरवित्ति : (mahuyaravitti) Begging food like a bee.

मधुकरवृत्ति

महुयरी : (mahuyarī) Begging of alms. **madhukarī**

माईगाम : (māigām) Women. **māṭṭgrām**

माण : (māṇ) Pride, a means of measurement, a means of knowledge, honour, respect. **मान**

prasthādi mānam . (t. vā. 7, 27, 4). māno garvaḥ s

tabdhamityekorthaḥ . (dhav. pu. 6, pr. 41).

[प्रस्थादि मानम् । (त. वा. 7, 27, 4). मानो गर्वः

स्तब्धमित्येकोऽर्थः । (धव. पु. 6, पृ. 41).]

माया : (māyā) Deceit. **māyā**

māyā svapnedrajālādih . (ā. mī. vasu. vṛ. 84).

[माया स्वप्नेद्रजालादिः । (आ. मी. वसु. वृ. 84).]

मायामरिसा : (māyāmarisā) Falsehood together with deceit.

मायामृषा

veśāntar-bhāṣāntarakaraṇen yatparavañcan tanmāyāmṛṣāvādaḥ

. (aupapā. abhay. vṛ. 34, pr. 79).

[वेषान्तर-भाषान्तरकरणेन यत्परवञ्चन तन्मायामृषावादः । (औपपा.

अभय. वृ. 34, पृ. 79).]

मारणन्तिय : (māraṇantiy) To be done when death approaches. **मरणान्तिक**

मालावहट, मालावहय : (mālāvahaḍ, mālāvahay) Brought down from an upper storey. **मालापहृत**

yatkaradurgṛāhyam mālādibhy uttāry grhī datte tan

mālāpahṛtam . (gu. gu. ṣaṭ. svo. vṛ. 20, pr. 49).

[यत्करदुर्ग्राह्यं मालादिभ्य उत्तार्य गृही दत्ते तन्मालापहृतम्

। (गु. गु. षट्. स्वो. वृ. 20, पृ. 49).]

मासकप्प : (māsakapp) A rule that an ascetic should not stay at a place for more than a month except in the rainy season. **मासकल्प**

मासक्खमण : (māsakkhamañ) Fasting for a month. **māsakṣaman**

मासियमत्त : (māsiyamatt) Fasting for a month.

मालिकभरु

मिच्छ : (micch) Anarya. **micch**

se kiṃ taṃ milikkhū---settaṃ milikkhū . (prajñāp.

1-37, pr. 55).

[से किं तं मिलिक्खू---सेत्तं मिलिक्खू । (प्रज्ञाप. 1-37, पृ.

55).]

मिच्छत्त : (micchatt) Delusion, wrong or false belief.

मिथ्यात्व

arihantavuttaatthesu vimoho hoi micchattaṃ . (mūlā. 5-40).

[अरिहंतवुत्तअत्थेसु विमोहो होइ मिच्छत्तं । (मूला. 5-40).]

मिच्छत्तमोहमिज्ज : (micchattamohaṇijj) A kind of belief deluding karma which produces wrong belief. **मिथ्यात्वमोहनीय**

मिच्छादिदिठ : (micchaddiṭṭhi) One who possesses wrong belief. **मिथ्यादृष्टि**

micchādiṭṭhī ṇām kathaṃ bhavadi ? micchattakammass udaṇ . (ṣaṭkhaṃ. 2, 1, 80-81).

[मिच्छादिदृठी णाम कथं भवदि ? मिच्छत्तकम्मस्स उदण । (षट्खं. 2, 1, 80-81).]

मिच्छागार : (micchāgār) Repentance. **mithyākār**

micchākāro tahev avarāhe . (mūlā. 4-5).

[मिच्छाकारो तहेव अवराहे । (मूला. 4-5).]

मिच्छादंसण : (micchādamsaṇ) Wrong or false belief, delusion. **मिथ्यादर्शन**

micchatt-sammāmicchattāṇi micchamsaṇam . (dhav. p. 12, pr. 286).

[मिच्छत्त-सम्मामिच्छत्ताणि मिच्छंसणम् । (धव. प. 12, पृ. 286).]

मिच्छादिदृठी : (micchādiṭṭhī) One who possesses wrong belief. **मिथ्यादृष्टि**

micchādiṭṭhī ṇām kathaṃ bhavadi ? micchattakammass udaṇ . (ṣaṭkhaṃ. 2, 1, 80-81).

[मिच्छादिदृठी णाम कथं भवदि ? मिच्छत्तकम्मस्स उदण । (षट्खं. 2, 1, 80-81).]

मिच्छायार : (micchāyār) Repentance. **mithyākār**

micchākāro tahev avarāhe . (mūlā. 4-5).

[मिच्छाकारो तहेव अवरहे । (मूला. 4-5).]

मिलिक्ख : (milikkh) Anarya. **mlecch**

se kiṃ taṃ milikkhū---settaṃ milikkhū . (prajñāp.

1-37, pr. 55).

[से किं तं मिलिक्खू---सेत्तं मिलिक्खू । (प्रज्ञाप. 1-37, पृ.

55).]

मितेच्छ : (milecch) Anarya. **mlecch**

se kiṃ taṃ milikkhū---settaṃ milikkhū . (prajñāp.

1-37, pr. 55).

[से किं तं मिलिक्खू---सेत्तं मिलिक्खू । (प्रज्ञाप. 1-37, पृ.

55).]

मिसा : (misā) False. **mṛṣā**

मिसावाय : (misāvāy) A lie, falsehood. **mṛṣāvād**

asantavayaṇaṃ musāvādo . kimasantavayaṇaṃ ? micchattāsañjamakaṣāy

-paramādutṭhāviyo vayaṇakalāvo . (dhav. pu. 12, pr. 279).

[असंतवयणं मुसावादो । किमसंतवयणं ?

मिच्छत्तासंजमकषाय-परमादुट्ठावियो वयणकलावो । (धव. पु. 12, पृ.

279).]

मिसावायविरमण : (misāvāyaviramaṇ) Abstinence from

falsehood, non-falsehood. **मुषावादविरमण**

ahāvare ducce---musāvāyāo veramaṇaṃ . (daśavai. sū. 4-4,

pr. 146).

[अहावरे दुच्चे---मुसावायाओ वेरमणं । (दशवै. सू. 4-4, पृ. 146).]

मिस्सजाय : (missajāy) A fault incurred by an ascetic by

accepting food prepared for both, the ascetic and the

householder. **मिश्रजात**

miśrajātaṃ c-ādīt ev grhasaṃyat-miśropaskṛtarūpam . (d

śavai. gā. hari. vṛ. 55, pr. 174).

[मिश्रजातं च-आदित एव गृहसंयत-मिश्रोपस्कृतरूपम् । (दशवै. गा.

हरि. वृ. 55, पृ. 174).]

मुच्छा : (mucchā) Attachment. **mūrcchā**

मुनि : (muṇi) An ascetic. **muni**

मुण्डकेवली : (muṇḍakevalī) An ordinary omniscient

person. **मुण्डकेवली**

मुत्त : (mutt) Liberated, emancipated. **mukt**

sayalakammavajjiyo aṇantaṇāṇ-damsaṇ-vīriy-caraṇ-suh-sammattā
diguṇagaṇāiṇṇo nīrāmao nīraṇjaṇo nicco kayakicco mutt
o ṇām . (dhav. pu. 16, pr. 338).

[सयलकम्मवज्जियो

अपंतपाप-दंसण-वीरिय-चरण-सुह-सम्मत्तादिगुणगणाइण्णो निरामओ निरंजणो
निच्चो कयकिच्चो मुत्तो णाम । (धव. पु. 16, पृ. 338).]

मुत्त : (mutt) Having a form, i.e. touch, taste, smell
and colour. **मूर्त**

मुत्ति : (mutti) Liberation, salvation, emancipation.

मुक्कि

mukki lohass niggaho . (gu. gu. ṣaṭ. svo. vr. pr.
. 38).

[मुक्की लोहस्स निग्गहो । (गु. गु. षट्. स्वो. वृ. पृ. 38).]

मुध : (mudhā) Non-attachment. **mudhā**

मुसल : (musal) A measure equal to four cubits. **mūsāl**

मुहपोइय : (muhapoiyā) A piece of cloth to cover the
mouth. **मुखपोइय**

मुहपोत्ति : (muhapotiyā) A piece of cloth to cover the
mouth. **मुखपोत्ति**

मुहपोत्ति : (muhapottiyā) A piece of cloth to cover
the mouth. **मुखपोत्ति**

मुहवत्ति : (muhavattiyā) A piece of cloth to cover the
mouth. **मुखवत्ति**

मुहवास : (muhavās) Anything to scent the mouth. **mukhavās**

मुहान्तग : (muhāṇtag) A piece of cloth to cover mouth.

मुखानन्तक

मुहुत्त : (muhutt) A period equal to seventy-seven
lavas, i.e. forty-eight minutes. **मुहूर्त**

मूल : (mūl) Root; reordainment in monkhood. **mūl**

मूलकम्म : (mūlakamm) Securing food by causing abortion
etc. **मूलकर्म**

मूलगुण : (mūlaguṇ) A fundamental or primary duty, a
basic virtue. **मूलगुण**

मूलपइडि : (mūlapaiḍi) A fundamental type of karma, a
basic division of karma. **मूलप्रकृति**

saṅgahiyaśesaviyappā davvaṭṭhiyaṇayaṇibandhaṇā mūlapayaḍī ṇām
(dhav. pu. 6, pr. 5).

[संगहिषासेसवियप्पा दव्वट्ठियणयणिबंधणा मूलपयडी णाम । (धव. पु. 6,

पृ. 5).]

मूलपयडी : (mūlapaiḍī) A fundamental type of karma, a basic division of karma. **मूलप्रकृति**

saṅgahiyāsesaviyappā davvatṭhiyaṇaṇibandhaṇā mūlapayaḍī ṇām .
(dhav. pu. 6, pr. 5).

[संगहियासेसवियप्पा दव्वट्ठियणयणिबंधणा मूलपयडी णाम । (धव. पु. 6, पृ. 5).]

मूलपयडि : (mūlapayaḍi) A fundamental type of karma, a basic division of karma. **मूलप्रकृति**

saṅgahiyāsesaviyappā davvatṭhiyaṇaṇibandhaṇā mūlapayaḍī ṇām .
(dhav. pu. 6, pr. 5).

[संगहियासेसवियप्पा दव्वट्ठियणयणिबंधणा मूलपयडी णाम । (धव. पु. 6, पृ. 5).]

मूलपयडी : (mūlapayaḍī) A fundamental type of karma, a basic division of karma. **मूलप्रकृति**

saṅgahiyāsesaviyappā davvatṭhiyaṇaṇibandhaṇā mūlapayaḍī ṇām .
(dhav. pu. 6, pr. 5).

[संगहियासेसवियप्पा दव्वट्ठियणयणिबंधणा मूलपयडी णाम । (धव. पु. 6, पृ. 5).]

मूलबीज : (mūlabīy) A kind of vegetation whose roots serve as seeds. **मूलबीज**

मूलवय : (mūlavay) A fundamental or basic vow. **mūlavrat**

मूलव्यय : (mūlavvay) A fundamental or basic vow.

मूलव्रत

मूलसुत्त : (mūlasutt) An original canonical text, a fundamental canonical text. **मूलसूत्र**

मेघा : (medhā) Retentiveness. **medhā**

pāṭhagrahaṇaśaktirmedhā . (an. dh. svo. ṭī. 3-4).

[पाठग्रहणशक्तिर्मेघा । (अन. ध. स्वी. टी. 3-4).]

मेढा : (mehā) Retentiveness. **medhā**

pāṭhagrahaṇaśaktirmedhā . (an. dh. svo. ṭī. 3-4).

[पाठग्रहणशक्तिर्मेघा । (अन. ध. स्वी. टी. 3-4).]

मेहुण : (mehuṇ) Copulation, coition. **maithun**

tthī-purisavisaṇavāvaro maṇ-vayaṇ-kāyasarūvo mehuṇam . (dhav . pu. 12, pr. 282).

[त्थी-पुरिसविसयवावारो मण-वयण-कायसरूवो मेहुणम् । (धव. पु. 12, पृ. 282).]

मेहुणविरमण : (mehuṇaviraṇ) Abstinence from copulation, non-copulation. **मैयुनविरमण**

मेहुणसण्णा : (mehuṇasaṇṇā) Sexual desire. **maithunasaṇṇā** paṇīdarasabhoyaṇeṇ y tassuvaogeṇ kusīlasevāe . vedassudīraṇ āe mehuṇasaṇṇā havadi evaṃ . (prā. pañcasam. 1-54).
[पणिदरसभोयणेण य तस्सुवओगेण कुसीलसेवाए । वेदस्सुदीरणाए मेहुणसण्णा हवदि एवं । (प्रा. पंचसं. 1-54).]

मेहुणसन्ना : (mehuṇasannā) Sexual desire. **maithunasaṇṇā** paṇīdarasabhoyaṇeṇ y tassuvaogeṇ kusīlasevāe . vedassudīraṇ āe mehuṇasaṇṇā havadi evaṃ . (prā. pañcasam. 1-54).
[पणिदरसभोयणेण य तस्सुवओगेण कुसीलसेवाए । वेदस्सुदीरणाए मेहुणसण्णा हवदि एवं । (प्रा. पंचसं. 1-54).]

मोक्ख : (mokkh) Emancipation, liberation, salvation.

मोक्ष

bandhahetvabhāva-nirjarābhyāṃ kṛtsnākarmavipramokṣo mokṣaḥ . (t. sū. di. 10-2).

[बन्धहेत्वभाव-निर्जराभ्यां कृत्स्नकर्मविप्रमोक्षो मोक्षः । (त. सू. दि. 10-2).]

मोग : (mog) Urine. **mok**

मोण : (moṇ) Asceticism; silence. **maun**

मोय : (moy) Urine. **mok**

मोह : (moh) Delusion, infatuation. **moh**

mohaścājjñānam . (t. vā. 1, 1, 44).

[मोहश्चाज्ञानम् । (त. वा. 1, 1, 44).]

मोहज्ज : (mohajj) Talkativeness. **maukhary**

maukharyamasambaddhabahupralāpitvam . (t. bhā. 7-27).

[मौखर्यमसंबद्धबहुप्रलापित्वम् । (त. भा. 7-27).]

मोहपिज्ज : (mohaṇijj) Deluding karma. **mohaṇīy**

vimohaśahāvaṃ jīvaṃ mohedi tti mohaṇīyaṃ . (dhav. pu. 13, pr. 208).

[विमोहसहावं जीवं मोहेदि त्ति मोहणीयं । (धव. पु. 13, पृ. 208).]

रइ : (rai) Liking. **raṭi**

jesiṃ kammakkhandhānamudaṇeṇ davv-khett-kāl-bhāvesu raṭī s muppajjai tesiṃ radi tti saṇṇā . (dhav. pu. 6, pr. 4 7).

[जेसिं कम्मक्खंधाणमुदणं दव्व-खेत्त-काल-भावेसु रदी सम्पुज्जइ तेसिं रदि त्ति सण्णा । (धव. पु. 6, पृ. 47).]

रइमोहणिज्ज : (raimohaṇijj) A kind of deluding karma which produced liking. **रत्तिमोहनीय**

रओहरण : (raoharaṇ) A broom. **rajoharaṇ**

रज्जू : (rajju) 1/7 of the total height of the universe, i.e. innumerable yojanas. **रज्जू**

jagaseḍḍhīe sattamabbhāgo rajjū pabhāsante . (ti. p. 1-132).

[जगसेढीए सत्तमभागो रज्जू पभासंते । (ति. प. 1-132).]

रत्तिभत्त : (rattibhatt) Taking food at night.

रत्तिभक्त

रत्तिभोयण : (rattibhoyaṇ) Taking food at night.

रत्तिभोजन

रत्तिभोयणविरमण : (rattibhoyaṇaviramaṇ) Avoidance of night-eating, abstinence from taking food at night.

रत्तिभोजनविरमण

रणतय : (rayanaṭay) The three jewels, viz. right belief, right knowledge, and right conduct. **रत्नत्रय**

रणनावली : (rayanāvalī) A penance to be performed for five years, two months and twenty-eight days. **रतनावलि**

रणनाहिय : (rayanāhiy) Senior in initiation; superior in merit. **रतनाधिक**

रणणि : (rayaṇi) A cubit. **ratani**

रणत्ताण : (rayattāṇ) A covering for vessels. **rajastrāṇ**

रस : (ras) Taste, intensity. **ras**

raso bhukt-pītāṇṇ-pānapariṇāmajo nisyandaḥ . (yogaśā. 4-72).

[रसो भुक्त-पीतान्न-पानपरिणामजो निस्थन्दः । (योगशा. 4-72).]

रसण : (rasaṇ) The gustatory sense-organ, the tongue.

रसन

rasyate āsvādyaterthoneṇeti rasanam, rasayatyarthami ti vā rasanam . (t. vṛtti śrut. 2-19).

[रस्यते आस्वाद्यतेऽर्थोऽनेनेति रसनम्, रसयत्यर्थमिति वा रसनम् । (त. वृत्ति श्रुत. 2-19).]

रसणा : (rasaṇā) The gustatory sense-organ, the tongue.

रसना

रसनिन्दिय : (rasaṇindiy) The gustatory sense-organ, the tongue. **रसनेन्द्रिय**

रसपेन्द्रिय : (rasaṇendiy) The gustatory sense-organ, the tongue. **रसनेन्द्रिय**

रसपरिच्चाग : (rasapariccāg) Abandonment of stimulating or delicious food. **रसपरित्याग**

khīr-dahi-sappi-tel-guḍ-lavaṇaṃ c jaṃ pariccayaṇaṃ . titt-kaḍu-kasāyaṃvil-madhurarasāṇaṃ c jaṃ cayaṇaṃ . (mūlā. 5-155).
[खीर-दहि-सप्पि-तेल-गुड-लवणं च जं परिच्छयणं ।

तित्त-कडु-कसायविल-मधुररसाणं च जं चयणं । (मूला. 5-155).]

रसपरिच्चाय : (rasapariccāy) Abandonment of stimulating or delicious food. **रसपरित्याग**

khīr-dahi-sappi-tel-guḍ-lavaṇaṃ c jaṃ pariccayaṇaṃ . titt-kaḍu-kasāyaṃvil-madhurarasāṇaṃ c jaṃ cayaṇaṃ . (mūlā. 5-155).
[खीर-दहि-सप्पि-तेल-गुड-लवणं च जं परिच्छयणं ।

तित्त-कडु-कसायविल-मधुररसाणं च जं चयणं । (मूला. 5-155).]

रसबंध : (rasabandh) Bondage of karmic intensity. **rasabandh**

रसवाणिज्य : (rasavāṇijj) Trade in alcohol. **rasavāṇijj**
navanīt-vasā-kṣaudr-mady-prabhṛtīvikrayaḥ dvipāccatuṣ
pādavikrayo vāṇijyaṃ ras-keśayoh . (yogaśā. 3-109).
[नवनीत-वसा-क्षौद्र-मद्य-प्रभृतिविक्रयो द्विपाच्चतुष्पादविक्रयो
वाणिज्यं रस-केशयोः । (योगशा. 3-109).]

रहमुसल : (rahamusal) A battle in which a club is tied at the back of a chariot. **रथमुसल**

रहरेणु : (rahareṇu) A molecule of eight part of a hair-tip Trasareṇu. **रथरेणु**

aṭṭh taraseṇūo sā egā rahareṇū . (anuyo. sū. pr. 162).
[अट्ठ तरसेणुओ सा एगा रहरेणु । (अनुयो. सू. पृ. 162).]

रहस्सम्भक्खण : (rahassabbhakkhāṇ) Revealing a secret.

रहस्याभ्याख्यान

rahaḥ ekāntastatr bhavaṃ rahasyam, ten tasmin vā abhyā
khyāṇaṃ rahasyābhyākhyāṇaṃ . (āv. a. 6, hari. vr. pr.
821).

[रहः एकान्तस्तत्र भवं रहस्यम्, तेन तस्मिन् वा अभ्याख्यानं
रहस्याभ्याख्यानम् । (आव. अ. 6, हरि. वृ. पृ. 821).]

रहस्सभेय : (rahassabhey) Revealing a secret. **rahasyabhed**

रहोभ्यक्खण : (rahobbhakkhāṇ) Revealing a secret.

रहोऽभ्याख्यान

rahaḥ ekāntastatr bhavaṃ rahasyam, ten tasmin vā abhyā
khyāṇaṃ rahasyābhyākhyāṇaṃ . (āv. a. 6, hari. vr. pr.
821).

[रहः एकान्तस्तत्र भवं रहस्यम्, तेन तस्मिन् वा अभ्याख्यानं
रहस्याभ्याख्यानम् । (आव. अ. 6, हरि. वृ. पृ. 821).]

राइभक्त : (rāibhatt) Taking food at night. **rātribhakt**

राइभोयण : (rāibhoyaṇ) Taking food at night. **rātribhojan**

राइभोयणविरमण : (rāibhoyaṇaviramaṇ) Avoidance of
night-eating, abstinence from taking food at night.

रात्रिभोजनविरमण

राग : (rāg) Attachment. **rāg**

māyā-lobh-hass-radi-tivedāṇaṃ dāvvaṇṇammodaya jaṇidapariṇāmo
rāgo . (dhav. pu. 14, pr. 11).

[माया-लोभ-हस्स-रदि-तिवेदाणं दव्वकम्मोदयजणिदपरिणामो रागो । (धव.
पु. 14, पृ. 11).]

रागदेस : (rāgades) Attachment and aversion. **rāgadveṣ**

रायणिय : (rāyaṇiy) Senior in initiation; superior in
merit. **रात्निक**

रायपिंड : (rāyapiṇḍ) King's food. **rājapiṇḍ**

रासिजुम्म : (rāsijumm) An even quantity. **rāsīyugm**

राहावेह : (rāhāveh) Shooting a doll's eye with an
arrow. **राघावेध**

रुइ : (rui) Belief, faith. **rucl**

रुक्ख : (rukkh) Rough touch. **rukṣ**

rūkṣaṇād rūkṣaṇ . (s. si. 5-33).

[रूक्खाद् रुक्ख । (स. सि. 5-33).]

रुव : (rūv) Form **rūp**

रुवत्तज्झाण : (rūvatthajjhāṇ) Concentration on the form
of the Jina. **रूपस्यध्यान**

jārisao dehattho---phurantaviteyasaṅkāso . (bhāvasaṃ. de. 62
3-25).

[जारिसओ देहत्यो---फुरंतवितेयसंकासो । (भावसं. दे. 623-25).]

रुवाईयज्झाण : (rūvāīyajjhāṇ) Concentration on the
formless Siddha. **रूपातीतध्यान**

vaṇṇ-ras-gandh-phāsehiṃ vajjio ṇāṇ-damasaṇasarūo . jaṃ jhāij
jai evaṃ taṃ jhāṇaṃ rūvarahiyaṃ ti (vasu. śrā. 476).

[वण्ण-रस-गंध-फासेहिं वज्जिओ णाण-दंसणसरूओ । जं झाइज्जइ एवं तं
झाणं रुवरहिंयं ति (वसु. श्रा. 476).]

रुवाणुवाय : (rūvāṇuvāy) Making a bodily gesture.

रूपानुपात

svavīgrahadarśanam rūpānupātaḥ . (s. si. 7-31).

[स्वविग्रहदर्शनं रूपानुपातः । (स. सि. 7-31).]

रूवी : (rūvī) With form, having form, possessing form.

रूपी

guṇāvibhāgapadīcchedehi samāṇā je ṇiddh-lhukkhaḡaṇajut

tapoggalā te rūviṇo ṇām . (dhav. pu. 14, pr. 31-32).

[गुणाविभागपट्टिच्छेदेहि समाना जे णिद्ध-ल्लुक्खगुणजुत्तपोगला ते

रूविणो णाम । (धव. पु. 14, पृ. 31-32).]

रौदज्जाप : (roddajjhāṇ) Cruel contemplation.

रौद्रध्यान

rudraḥ krūrāśayaḥ, tasya karm tatḥ bhavaṃ vā raudram .

(s. si. 9-28).

[रुद्रः क्रूराशयः, तस्य कर्म तत्र भवे वा रौद्रम् । (स. सि.

9-28).]

रोमाहार : (romāhār) Taking food from air etc. through

hair. **रोमाहार**

रोयग : (royag) Belief in right conduct. **rocak**

लंगलिय : (laṅgaliy) A motion with two curves. **laṅgalikā**

लक्खावाणिज्य : (lakkhāvāṇijj) Trade in lac.

लाशावाणिज्य

lākṣā-maṇaḥsilā-nīlī-dhātakī-ṭaṅkaṇādinah . vikrayaḥ pāpas

danam lākṣāvāṇijyamucyate . (yogaśā. 3-108).

[लाशा-मनशिला-नीली-धातकी-टंकणादिना । विक्रयः पापसदनं

लाशावाणिज्यमुच्यते । (योगशा. 3-108).]

लज्जा : (lajjā) Self-restraint. **lajjā**

लद्धक्खर : (laddhakkhar) Capacity to follow the meaning of

the letters and their combinations. **लद्धक्खर**

लद्धि : (laddhi) Attainment of capacity; attainment of

supernormal power. **लब्धि**

lambhanam labdhiḥ . kā punarasau ? jñānāvaraṇakṣayopasamaviśeṣ

ḥ . (s. si. 2-18).

[लम्भनं लब्धिः । का पुनरसौ ? ज्ञानावरणक्षयोपशमविशेषः । (स. सि.

2-18).]

लयण : (layaṇ) A place of rest, a house. **layan**

लव : (lav) A period equal to forty-nine breaths; a karma. **लव**

sattahi tthovehiṃ lavo ṇām kālo hodi . (dhav. pu. 4, p 1. 318).

[सत्तहि त्थोवेहि लवो णाम कालो होदि । (धव. पु. 4, पृ. 318).]

लवालव : (lavālav) Observance of right conduct every moment. **लवालव**

लहु : (lahu) Light. **laghu**

लाभन्तराय : (lābhantarāy) A kind of power-obstructing karma which hinders gaining. **लाभान्तराय**

jass kammass udaṇ lāhass vigghaṃ hodi taṃ lābhantarāiyam . (dhav. pu. 6, pr. 78).

[जस्स कम्मस्स उदण लाहस्स विग्घं होदि तं लाभन्तरायं । (धव. पु. 6, पृ. 78).]

लाहन्तराय : (lāhantarāy) A kind of power-obstructing karma which hinders gaining. **लाभान्तराय**

jass kammass udaṇ lāhass vigghaṃ hodi taṃ lābhantarāiyam . (dhav. pu. 6, pr. 78).

[जस्स कम्मस्स उदण लाहस्स विग्घं होदि तं लाभन्तरायं । (धव. पु. 6, पृ. 78).]

लिङ्ग : (liṅg) A sign, a mark. **liṅg**

aṇṇāhāṇuvavattilakkhaṇaṃ liṅgaṃ . (dhav. pu. 13, pr. 245).

[अण्णाहाणुववत्तिलक्खणं लिङ्गं । (धव. पु. 13, पृ. 245).]

लिक्खा : (likkhā) A molecule equal to eight tips of hair. **लिखा**

tāḥ (keśāgrakotyah) aṣṭau samhatāḥ ekā likṣā bhavati . (t. vā. 3, 38, 67).

[तः केशाग्रकोट्यः अष्टौ संहताः एका लिखा भवति । (त. वा. 3, 38, 67).]

लुण्ण : (luṇṇaṇ) Plucking out of hair. **luṇṇan**

लुण्णिय : (luṇṇiy) One whose hair are plucked out.

लुण्णित

लुसग : (lūsag) Cruel; destroyer. **lūsak**

लेसा : (lesā) Temperamental thought-tint, mentality; light, luster. **लेस्या**

lippi appikīrai eyāe ñiyayapunnāpāvaṃ c . jīvo tti
hoi lessā lessāguṇajāṇayakkhāyā . (prā. pañcasam. 1-1
42)

[लिप्पइ अप्पिकीरइ एयाए णिययपुण्णपावं च । जीवो ति होइ लेस्सा
लेस्सागुणजाणयक्खाया । (प्रा. पंचसं. 1-142)]

लेस्सा : (lessā) Temperamental thought-tint, mentality; light, luster. **लेस्या**

lippi appikīrai eyāe ñiyayapunnāpāvaṃ c . jīvo tti
hoi lessā lessāguṇajāṇayakkhāyā . (prā. pañcasam. 1-1
42)

[लिप्पइ अप्पिकीरइ एयाए णिययपुण्णपावं च । जीवो ति होइ लेस्सा
लेस्सागुणजाणयक्खाया । (प्रा. पंचसं. 1-142)]

लोइय : (loiya) Ordinary, worldly . **laukk**

लोग : (log) The universe, the world. **lok**

loyādi āloyadi paloyadi salloyadi tti egattho . jamhā
jīṇehi kaṣiṇ teṇeso vuccade loo . (mūlā. 7-43).

[लोयादि आलोयदि पलोयदि सल्लोयदि ति एगतथो । जम्हा जिणेहि कसिण
तेणेसो वुच्चदे लोओ । (मूला. 7-43).]

लोगग : (logagg) The tip of the universe. **lokāgr**

लोगवाई : (logavāi) A believer in the world. **lokavādi**

loyapasiddhi satthā pañcālī pañcapaṇḍavatthī hī . saiutṭhiyā
ṇ rujjhai milidehiṃ surehiṃ duvvārā . (aṅgap. 2-33
, p. 282).

[लोयपसिद्धी सत्था पंचाली पंचपंडवत्थी ही । सइउट्ठिया ण रुज्झइ
मिलिदेहिं सुरेहिं दुव्वारा । (अंगप. 2-33, पृ. 282).]

लोगसण्णा : (logasaṇṇā) Worldly desire. **lokasaṇ jñā**

लोगागास : (logāgās) The universe-space, the space within the universe. **लोकाकाश**

poggal-jīvaṇibaddho dhammādhammātthikāy-kāladḍho . vaṭṭ
di āyāse jo logo so savvakāle du . (prav. sā. 2-36)

[पोगल-जीवणिबद्धो धम्माधम्मत्थिकाय-कालड्ढो । वट्ठदि आयासे जो
लोगो सो सव्वकाले दु । (प्रव. सा. 2-36).]

लोगालोग : (logālog) The universe and the non-universe.

लोकालोक

लोगौत्तर : (logottar) Extra-ordinary. **lokottar**

लोमाहार : (lomāhār) Taking food from air etc. through hair. **लोमाहार**

tayā y phāsem lomaāhāro . (sūtrakṛ. ni. 171).

[तथा य फासेम लोमआहारो । (सूत्रकृ. नि. 171).]

लोय : (loy) Plucking out of hair. **loc**

viy-tiy-caukkamāse loco ukkass-majjhim-jahaṇṇo . sapaḍ
ikkamaṇe divase uvavāseṇev kāyavvo . (mūlā. 1-29).

[विद्य-तिद्य-चउक्कमासे लोचो उक्कस्स-मज्झिम-जहण्णो । सपडिक्कमणे
दिवसे उववासेणव कायव्वो । (मूला. 1-29).]

लोह : (loh) Greed. **lobh**

bajjhatthesu mamedambhāvo lobho . (dhav. pu. 12, pr. 284).

[बज्जत्तेसु ममेदंभावो लोभो । (धव. पु. 12, पृ. 284).]

वक्कगइ , वंकगइ : (vakkagai , vaṅkagai) Curved motion.

वक्कगति

वगणा : (vagganā) A group of material particles.

वर्गण

samāṇajogasavvaṇṇāvivapadesāvibhāgapadīcchedāṇaṃ c vagganā tti
saṇṇā siddhā . (dhav. pu. 10, pr. 450).

[समाणजोगसव्वजीवपदेसविभागपडिच्छेदाणं च वगणा ति सण्णा सिद्धा
। (धव. पु. 10, पृ. 450).]

वज्जमज्जा : (vajjamajjhā) A penance having the form of
the middle part of the thunder-bolt. **वज्जमज्जा**

वज्जरिसहणारय : (vajjarisahanārāy) An excellent joining of
the body in which the bones are hooked into one another.

वज्जरिभनारय

jass kammaṣṣ---uttam hodi . (dhav. pu. 6, pr. 73).

[जस्स कम्मस्स---उत्तं होदि । (धव. पु. 6, पृ. 73).]

वज्जरिसहणारय : (vajjarisahanārāy) An excellent joining of
the body in which the bones are hooked into one another.

वज्जरिभनारय

jass kammaṣṣ---uttam hodi . (dhav. pu. 6, pr. 73).

[जस्स कम्मस्स---उत्तं होदि । (धव. पु. 6, पृ. 73).]

वट्टणा : (vaṭṭaṇā) Gradual change, incessant change.

वर्तना

vṛtemijantāt---vartanā iti . (s. si. 5-22)

[वृतेर्णिजन्तात्---वर्तना इति । (स. सि. 5-22)]

वणकम्म : (vaṇakamm) Livelihood from wood. **vanakarm**

jo vaṇaṃ kiṇati, pacchā rukkhe chindittuṃ mullen jīvat.

i . (āv. cū. pr. 829).

[जो वणं किणति, पच्छा रुक्खे छिदित्तुं मुल्लेण जीवति । (आव. चू.

पृ. 829).]

वणकाय : (vaṇakāy) A plant-bodied soul. **vanakāy**

वणप्पइकाइय : (vaṇappaikāiy) A plant-bodied soul.

वनस्पतिकायिक

udaye du vaṇaphphadikammass y jīvā vaṇaphphadī honti . (go. jī. 185).

[उदये दु वणप्फदिकम्मस्स य जीवा वणप्फदी होति । (गो. जी. 185).]

वणप्पइ : (vaṇapphai) Vegetation, plants. **vanaspati**

udaye du vaṇaphphadikammass y jīvā vaṇaphphadī honti . (go. jī. 185).

[उदये दु वणप्फदिकम्मस्स य जीवा वणप्फदी होति । (गो. जी. 185).]

वणप्पइकाय : (vaṇappaikāy) A plant-bodied soul.

वनस्पतिकाय

udaye du vaṇaphphadikammass y jīvā vaṇaphphadī honti . (go. jī. 185).

[उदये दु वणप्फदिकम्मस्स य जीवा वणप्फदी होति । (गो. जी. 185).]

वणीवग : (vaṇīvag) Accepting alms by showing misery.

वनीपक

वणीवय : (vaṇīvay) Accepting alms by showing misery.

वनीपक

वण्ण : (vaṇṇ) Colour. **vaṇṇ**

vaṇyante alaṅkriyate śaṇīramaneneti vaṇṇaḥ . (prajñāp.

malay. vṛ. 293, pr. 573).

[वण्यन्ते अलंक्रियते शरीरमनेनेति वर्णः । (प्रज्ञाप. मलय. वृ.

293, पृ. 573).]

वण्णवाय : (vaṇṇavāy) Praise, glorify. **vaṇṇavād**

वत्तणा : (vattaṇā) Gradual change, incessant change.

वर्तना

vṛtemijantāt---vartanā iti . (s. si. 5-22)

[वृतेर्णिजन्तात्---वर्तना इति । (स. सि. 5-22)]

वक्तव्य : (vattavv) Expressible, describable. **vaktavy**

वद्धमाण : (vaddhamāṇ) The increasing one. **vardhamāṇ**
utpatterārābhy---iti vardhamāṇaḥ . (yogāśā. svo. viv
. 3-124).

[उत्पत्तेशरभ्य---इति वर्धमानः । (योगशा. स्त्रो. विव. 3-124).]

वय : (vay) Speech. **vacas**

वयण : (vayaṇ) Speech. **vacan**

वयणगुप्ति : (vayaṇagutti) Control of speech. **vacanagupti**

वयणजोग : (vayaṇajog) Vocal activity. **vacanayog**

वयणदंड : (vayaṇadaṇḍ) Sinful speech. **vacanadaṇḍ**

वयणदंड : (vayaṇadaṇḍ) Sinful speech. **vacanadaṇḍ**

वयणदुष्पणिहाण : (vayaṇaduppanihāṇ) Improper speech.

वचनदुष्पणिधान

वयणसमिय : (vayaṇasamiy) Careful in speech. **vacanasamit**

वयमिज्ज : (vayaṇijj) Censurable. **vacanīy**

वरगइ : (varagai) Liberation. **varagati**

वरणाण : (varaṇāṇ) Omniscience. **varaṇjñān**

वरनाण : (varanāṇ) Omniscience. **varaṇjñān**

वरिस : (varis) A region, a country, an year. **varṣ**

dvādaśamāsaṃ varṣam . (dhav. pu. 4, pr. 320).

[द्वादशमासं वर्षम् । (धव. पु. 4, पृ. 320).]

वलपमरण : (valaṇamaraṇ) Death after falling from
self-restraint. **वलपमरण**

वसत्तमरण : (vasattamarāṇ) Death caused by the subjection of
senses. **वर्शर्तमरण**

indiyavisajavasagayā maranti je taṃ vasattam tu . (prav. sāro
. 1010, pr. 298).

[इन्दियविसजवसगया मरन्ति जे तं वसट्ठं तु । (प्रव. सारो. 1010, पृ.
298).]

वस्स : (vass) A region, a country, an year. **varṣ**

dvādaśamāsaṃ varṣam . (dhav. pu. 4, pr. 320).

[द्वादशमासं वर्षम् । (धव. पु. 4, पृ. 320).]

वस्सहर : (vassahar) A mountain which forms boundary of a
particular region or country. **वर्षघर**

वह : (vah) Killing, injuring, beating. **vadh**

āyurindriy-balaṇṇaviyogakaraṇaṃ vadaḥ . (s. si 6-11).

[आयुरिन्द्रिय-बलप्राणवियोगकरणं वधः । (स. सि 6-11).]

वाई : (vāi) A disputant. **vādī**

vādi-prativādī---vadatīti vādī . (yogaśā. svo. viv.

2-16, pr. 185).

[वादि-प्रतिवादी---वदतीति वादी । (योगशा. स्त्रो. विव. 2-16, पृ. 185).]

वाउकाइय : (vāukāiy) An air-bodied soul. **vāyukāyik**

vāyuh kāyatven grhīto yen saḥ vāyukāyikaḥ kathyate . (

t. vṛtti śrut. 2-13).

[वायुः कायत्वेन गृहीतो येन स वायुकायिकः कथ्यते । (त. वृत्ति श्रुत. 2-13).]

वाउकाय : (vāukāy) An air-bodied soul. **vāyukāy**

vāyukāyikajīvaparihṛtaḥ sadā vilodito vāyurvāyukāyaḥ kath

yate . (t. vṛtti śrut. 2, 13).

[वायुकायिकजीवपरिहृत सदा विलोडितो वायुर्वायुकायः कथ्यते । (त. वृत्ति श्रुत. 2, 13).]

वामण : (vāmaṇ) Dwarf. **vāman**

वाय : (vāy) Speech. **vāc**

वाय : (vāy) Debate. **vād**

vād ev ekaḥ kathāviśeṣaḥ tattvādhyavasāyasamrakṣaṇaphalaḥ lābh-pūjā-khyātihetuḥ--(nyāyaku. 2, 7, pr. 339).

[वाद एव एकः कथाविशेषः तत्त्वाध्यवसायसंरक्षणफल

लाभ-पूजा-ख्यातिहेतुः--(न्यायकु. 2, 7, पृ. 339).]

वायग : (vāyag) A reader, a teacher. **vācak**

dvādaśāṅgavid vācakaḥ . (dhav. pu. 14, pr. 22).

[द्वादशाङ्गविद् वाचकः । (धव. पु. 14, पृ. 22).]

वायणा : (vāyaṇā) Reading, teaching. **vācanā**

tatth paresiṃ vakkhāṇaṃ vāyaṇā . (dhav. pu. 14, pr. 9).

[तत्थ परेसिं वक्खणं वायणा । (धव. पु. 14, पृ. 9).]

वायवलय : (vāyavalay) Circular air. **vātavalay**

वासणा : (vāsaṇā) Impression. **vāsanā**

vāsanāyogastadāvaraṇakṣayopāśam ityarthamḥ . (viśeṣā. svo . pr. 291).

[वासनायोगस्तदावरणक्षयोपशम इत्यर्थः । (विशेषा. स्त्रो. वृ. 291).]

वासहर : (vāsaḥar) A mountain which forms boundary of a particular region or country. **वर्षघर**

वासुदेव : (vāsudev) The sovereign king of the half of a country. **वासुदेव**

vāsavādyaiḥ---vāsudevastato hi saḥ . (āptasv. 32).

[वासवादैः---वासुदेवस्ततो हि सः । (आप्तस्व. 32).]

विउट्टणा : (viuṭṭaṇā) Pain due to beating in various ways. **विकुट्टणा**

विउव्वणा, विकुव्वणा : (viuvvaṇā, vikuvvaṇā)

Transformation. **vikurvaṇā**

विकड : (vikaḍ) An object that causes passion e.g. milk etc. **विकृत**

विकाल : (vikāl) Evening. **vikāy**

विकिरिया : (vikiriya) Transformation. **vikriyā**

vividhakaraṇaṃ vikriyā . (t. vā. 2, 47, 4).

[विविधकरणं विक्रिया । (त. वा. 2, 47, 4).]

विकसेवणा : (vikkhevaṇā) Expanding; expounding.

विशेषणा

विकसेवणी : (vikkhevaṇī) A kind of religious story which expounds different doctrines. **विशेषणी**

विगम : (vigam) Destruction. **vigam**

विगह : (viggah) Body, curve, bend, obstruction; quarrel. **विग्रह**

aparādhho vighrahaḥ . (nītivā. 28-44, pr. 324).

[अपराधो विग्रहः । (नीतिवा. 28-44, पृ. 324).]

विगहगइ : (viggahagai) Transmigratory motion.

विग्रहगति

vighraho dehaḥ---vighrahagatiḥ . (s. si. 2-25).

[विग्रहो देहः---विग्रहगतिः । (स. सि. 2-25).]

विचय : (vicay) Contemplation. **vicay**

vicayanaṃ vicayo viveko vicāraṇamatyarthah . (s. si. 9-36)

[विचयनं विचयो विवेको विचारणमत्यर्थः । (स. सि. 9-36).]

विचार : (vicār) Transition. **vicār**

vicārorth-vyañjanayogasaṅkrāntiḥ . (t. sū. (śve.

) 9-46).

[विचारोऽर्थ-व्यञ्जनयोगसंक्रान्तिः । (त. सू. (श्वे.) 9-46).]

विचारभूमि : (vicārabhūmi) A place for voiding stools.

विचारभूमि

विचिगिच्छा : (vicigicchā) Inconstancy; disgust.

विकित्सा

vicikitsā cittaviluptirvidvajjugupsā vā . (sū
trakṛ. sū. śī. vr. 10-3, pr. 189).

[विकित्सा चित्तविलुप्तिर्विद्वज्जुगुप्सा वा । (सूत्रक. सू.

शी. वृ. 10-3, पृ. 189).]

विचेल : (vicol) Naked. **vicol**

विज्जापिण्ड : (vijjāpiṇḍ) Securing food by showing the
application of a lore. **विद्यापिण्ड**

vidyāṃ (mantram cūṛṇ yogam c) bhikṣārth prayuñjān
sy oṭvāro vidyādipinḍaḥ . (yogaśā. svo. viv. 1
-38).

[विद्यां (मंत्रं चूर्णं योगं च) भिक्षार्थं प्रयुज्जानस्य चत्वारो

विद्यादिपिण्डाः । (योगशा. स्वो. विव. 1-38).]

विज्जाचारण : (vijjāyāraṇ) An ascetic who can move the
sky through the power of his lore. **विद्याचारण**

ye puvarvidyāvaśataḥ samutpannagamanāgamanaḥ labdhayaste vidyā
ācāraṇāḥ . (āv. ni. malay. vr. 69, pr. 78).

[ये पुर्वविद्यावशतः समुत्पन्नगमनागमनलब्धयस्ते विद्याचारणाः ।

(आव. नि. मलय. वृ. 69, पृ. 78).]

विज्जाहर : (vijjāhar) A person who can fly in the sky
through the power of his lore. **विद्याघर**

kule vidyādhara jāta vidyādharaṇayogataḥ . (padmapu. 6-21
1).

[कुले विद्याघरा जाता विद्याघरणयोगतः । (पद्मपु. 6-21).]

विडंड : (viḍaṇḍ) A staff as high as the armpit. **viḍaṇḍ**

विणय : (viṇay) Veneration, reverence. **vinay**

jambhā viṇedi kammaṃ atṭhavihaṃ cāuraṅgamokkho y . tamhā
vadanti viduso viṇao tti vilīṇasamsārā . (mūlā. 7-81)

[जम्भा विणेदि कम्मं अट्ठविहं चाउरंगमोक्खो य । तम्हा वदंति

विदुसो विणओ ति विलीणसंसार । (मूला. 7-81).]

विणयवाई : (viṇayavāī) Veneratic (Vainayika). **vinayavāī**

विषयवाय : (viṇayavāy) Doctrine of non-discrimination.

विनयवाद

विण्णाप : (viṇṇāṇ) Determination, cognition. **viññāṇ**

वितक्क, वियक्क : (vitakk, viyakk) Scriptural knowledge.

वितर्क

vitarkah śrutam dvādaśāṅgam . (dhav. pu. 13, pr. 77)

[वितर्कः श्रुतं द्वादशाङ्गम् । (धव. पु. 13, पृ. 77).]

वितत्थि : (vitatthi) A measure equal to twelve fingers.

वितस्ति

विदण्ड : (vidaṇḍ) A staff as high as the armpit. **vidaṇḍ**

विज्जाप : (vinnāṇ) Determinate cognition. **viññāṇ**

विप्पओग : (vipphaog) Removal. **viprayog**

विभज्जवाय : (vibhajjavāy) Conditional expression, explanation by making divisions. **विभज्जवाद**

विभस्स : (vibhass) Enquiry. **vimarś**

vimarśanaṃ vimarśaḥ---iti sampratyaṃ . (āv. ni. malay. v. 12, pr. 38).

[विमर्शनं विमर्शः---इति सम्प्रत्ययः । (आव. नि. मलय. वृ. 12, पृ. 38).]

विमाण : (vimāṇ) A heavenly abode; a celestial car.

विमान

valahi-kudāsamaṇṇidā pāsādā vimāṇāṇi ṇām . (dhav. pu. 14, pr. 495).

[वतहि-कुडसमण्णिदा पासादा विमाणाणि णाम । (धव. पु. 14, पृ. 495).]

विमाणवासी : (vimāṇavāsī) Living on a celestial car

(Vaimanika). **विमानवासी**

विमाणावास : (vimāṇavās) A celestial abode. **vimāṇavās**

विमुत्त : (vimutt) Emancipated, released. **vimukt**

विमुत्ति : (vimutti) Salvation, release, emancipation.

विमुक्कि

विमोक्ख : (vimokkh) Salvation, release, emancipation.

विमोस

वियट्ठि : (viyaṭṭi) A stick lower by four fingers than one's own body. **वियट्ठि**

वियट्ठ : (viyaṭṭhi) A stick lower by four fingers than one's own body. **वियट्ठि**

वियड : (viyaḍ) Water. **vikat**

वियडण : (viyaḍaṇā) Confession. **vikatāṇā**

वियडभोई : (viyaḍabhoī) One who eats in the daytime.

विकटभोगी

वियट्ठिय : (viyaṭṭhi) A measure equal to twelve fingers.

वितस्ति

वियय : (viyay) Sound produced by a stringed instrument.

वितत

vitado ṇām bherī-mudiṅg-paṭahādisamubbhūdo saddo . (dhav. pu. 13, pr. 221).

[वितदो णाम भेरी-मुदिंग-पटहादिसमुब्भूदो सद्धो । (धव. पु. 13, पृ. 221).]

वियलएस : (vialāes) Partial statement. **vikalādeś**

vikalādeśo nayādhīnaḥ . (s. si. 1-6).

[विकलादेशो नयाधीन । (स. सि. 1-6).]

वियलेन्दिय : (viyalendiy) A living being having two,

three or four senses. **विकलेन्दिय**

विचार : (viyār) Transition. **vicār**

vicārorth-vyañjanayogasaṅkrāntiḥ . (t. sū. (śve.) 9-46).

[विचारोऽर्थ-व्यञ्जनयोगसंक्रान्ति । (त. सू. (श्वे.) 9-46).]

विचारणकिरिय : (viyāraṇakiriya) Proclaiming others' sins.

विदर्पक्रिय

विचारभूमि : (viyārabhūmi) A place for voiding stools.

विचारभूमि

वियल : (viyāl) Evening. **vikāy**

विरय : (viray) An ascetic. **virat**

विरयसम्मदिट्ठ : (virayasammadiṭṭhi) An ascetic with right belief. **विरतसम्यग्दृष्टि**

विरयसम्मदिट्ठी : (virayasammādiṭṭhī) An ascetic with right belief. **विरतसम्यग्दृष्टि**

विरयविरय : (virayāviray) A lay-votary, the laity (Desavirata). **विरतविरत**

jo tasabāhāu virado aviradao tah y thāvaravahādo . ekkasamayam hi jīvo viradāvirado jiṇekkamaī . (go. 31).

[जो तसबाहाउ विरदो अविरदओ तह य थावरवहादो । एक्कसमयमिह जीवो विरदाविरदो जिणेक्कमई । (गो. 31).]

विवज्जय : (vivajjay) Wrong, false. **viparyay**

viparītaikakoṭiṇīscayo viparyayaḥ . (nyāyadī. pr. 9).

[विपरीतैककोटिनिश्चयो विपर्ययः । (न्यायदी. पृ. 9).]

विवाग : (vivāg) Fruit, fruition. **vipāk**

kammāṇamudao udīraṇā vā vivāgo ṇām . (dhav. pu. 14, pr. 10).

[कम्माणमुदओ उदीरणा वा विवागो णाम । (धव. पु. 14, पृ. 10).]

विवागविचार : (vivāgaviyār) Contemplation of fruition of karmas. **विपाकविचार**

विवुलमइ : (vivulamai) Complex telepathy. **vipulamati**

ujjugamaṇujjugam---atthe jāṇadi . (ṣaṭkham, 5, 5, 70-72).

[उज्जुगमणुज्जुगं---अत्थे जाणदि । (षट्खं, 5, 5, 70-72).]

विहंगणप : (vihaṅgaṇā) False clairvoyance. **viḥhaṅga jñān**

vivaṇīy ohīṇāṇaṃ khaovasamiy c kammavījaṃ c . vebhaṅgo tti y vuccai samattaṇāṇīhi samayamhi . (prā. pañcasam. 1-120).

[विवरीय ओहिणाणं खओवसमिय च कम्मवीजं च । वेभंगो ति य वुच्चइ समत्तणाणीहि समयमिह । (प्रा. पंचसं. 1-120).]

विहंगणप : (vihaṅgaṇā) False clairvoyance. **viḥhaṅga jñān**

vivaṇīy ohīṇāṇaṃ khaovasamiy c kammavījaṃ c . vebhaṅgo tti y vuccai samattaṇāṇīhi samayamhi . (prā. pañcasam. 1-120).

[विवरीय ओहिणाणं खओवसमिय च कम्मवीजं च । वेभंगो ति य वुच्चइ समत्तणाणीहि समयमिह । (प्रा. पंचसं. 1-120).]

विहज्जवय : (vihajjavāy) Conditional expression, explanation by making divisions. **विभज्जवाद**

विहाण : (vihāṇ) Division, classification. **vidhān**

विहिकपण : (vihikappaṇā) Positive aspect. **vidhikappaṇā**

वडह : (vḍḍah) Hump-backed. **vatabh**

संकप : (saṅkapp) Intention. **saṅkalp**

vyāpādanābhisandhiḥ saṅkalpaḥ . (śrā. pr. tī. 107).

[व्यापादनाभिसंधि संकल्प । (श्रा. प्र. टी. 107).]

संकमण : (saṅkamaṇ) Transformation. **saṅkramaṇ**

tatthath pagati-tṭhitiṇubhāg-padesāṇaṃ aṇṇahābhāvaparīṇāmaṇaṃ aṇṇapagatiparīṇāmaṇaṃ ih vā saṅkamaṇakaraṇaṃ . (karmapr. cū. 2).

[तत्तथ पगति-ट्ठितिअणुभाग-पदेसाणं अण्णहाभावपरिणामणं

अण्णपगतिपरिणामणं इह वा संकमणकरणं । (कर्मप्र. सू. 2).]

संकर : (saṅkar) Confusion, mixture. **saṅkar**

संकलण : (saṅkalan) Synthetic judgment, contact, junction.

संकलन

संक्लिष्ट : (saṅkiliṭṭh) Malevolent. **saṅkliṣṭ**

pūrvajanmani---saṅkliṣṭāḥ . (s. si. 3-5).

[पूर्वजन्मनि---संक्लिष्टः । (स. सि. 3-5).]

संखडि : (saṅkhaḍi) Feast. **saṅkhaḍi**

saṅkhaḍayante prāṇināmāyūṃṣi yasyāṃ prakaraṇakriyāyāṃ s

ā saṅkhaḍi . (daśavai. sū. hari. vṛ. 36, pṛ. 219).

[संखडयन्ते प्राणिनामायुंषि यस्यां प्रकरणक्रियायां सा संखडी ।

(दशवै. सू. हरि. वृ. 36, पृ. 219).]

संखादत्तिय : (saṅkhādattiy) An ascetic who accepts food

according to a number of Dattis. **संख्यादत्तिक**

संखिज्ज : (saṅkhiḥji) Numerable. **saṅkhyey**

ahavā jaṃ saṅkhāṇaṃ pañcindiyaṇisaṃ saṅkhejjaṃ nāṃ . (dhav.

pu. 3, pṛ. 267).

[अहवा जं संखाणं पंचिदियविसओ तं संखेज्जं णाम । (धव. पु. 3, पृ.

267).]

संखेज्ज : (saṅkhejji) Numerable. **saṅkhyey**

ahavā jaṃ saṅkhāṇaṃ pañcindiyaṇisaṃ saṅkhejjaṃ nāṃ . (dhav.

pu. 3, pṛ. 267).

[अहवा जं संखाणं पंचिदियविसओ तं संखेज्जं णाम । (धव. पु. 3, पृ.

267).]

संग : (saṅg) Attachment, bondage. **saṅg**

संगहणय : (saṅgahaṇay) Generic viewpoint. **saṅgrahaṇay**

jaṃ sāmānaggāhī saṅgiṇhai teṇ saṅgaho niyayaṃ . (viśeṣā

. bhā. 76).

[जं सामान्रगाही संगिण्हइ तेण संगहो निययं । (विशेषा. भा. 76).]

संगहणयाभास : (saṅgahaṇayābhās) Fallacy of the generic view

point. **संग्रहणयाभास**

brahmavādaṣṭadābhāsaḥ svārthabhedanirākṛteḥ . (laghīy. 38

).

[ब्रह्मवादस्तदाभासः स्वार्थभेदनिराकृतेः । (तथीय. 38).]

संगहणयाहास : (saṅgahaṇayāhās) Fallacy of the generic view

point. **संग्रहणयाभास**

brahmavādaṣṭadābhāsaḥ svārthabhedanirākṛteḥ . (laghīy. 38

).

[ब्रह्मवादस्तदाभासः स्वार्थभेदनिराकृतेः । (तथीय. 38).]

संघ : (saṅgh) A religious order, an order of monks, nuns, laymen and laywomen, church. **संघ**

saṅgho guṇasaṅghāo saṅgho y vimocao y kammāṇaṃ . dāṃsaṇ-ṇāṇ-c
ritte saṅghāyanto have saṅgho . (bh. ā. 714).

[संघो गुणसंघाओ संघो य विमोचओ य कम्माणं । दंसण-णण-चरित्ते
संघायंतो हवे संघो । (भ. आ. 714).]

संघंस : (saṅghams) Sound produced by rubbing. **saṅgharṣ**

संघट्ट : (saṅghatt) Touch. **saṅghatt**

संघरिस : (saṅgharis) Sound produced by rubbing. **saṅgharṣ**

संघाडग : (saṅghādag) A group. **saṅghāṭak**

संघाडी : (saṅghāḍi) An upper garment used for covering.

संघाटी

संघाय : (saṅghāy) Union, fusion, association, combination. **संघात**

paramāṇupoggalasamudayasamāgamo saṅghādo ṇām . (dhav. pu. 14,
pṛ. 121).

[परमाणुपोगलसमुदयसमागमो संघादो णाम । (धव. पु. 14, पृ. 121).]

संघायण : (saṅghāyaṇ) Union, fusion, association, combination. **संघातन**

संजई : (sañjai) A nun. **samyatī**

संजम : (sañjam) Self-restraint. **samyam**

vay-samidi-kasāyāṇaṃ daṇḍāṇaṃ indiyāṇ pañcaṇhaṃ . ghāraṇ-pāl
n-niggah-cāy-jao sañjamo bhaṇiṇo . (prā. pañcasam. 1-127).

[वय-समिदि-कसायाणं दंडाणं इंदियाण पंचणहं ।

घारण-पालन-णिगह-चाय-जओ संजमो भणिओ । (प्रा. पंचसं. 1-127).]

संजमासंजम : (sañjamāsañjam) Partial self-restraint.

संयमासंयम

viratāviratatven samyamāsamyamaḥ smṛtaḥ (t. sā. 2-85).

[विरतविरतत्वेन संयमासंयमः स्मृतः (त. सा. 2-85).]

संजय : (sañjay) An ascetic, a monk. **samyat**

pañcasamido tigutto pañcendiyasambuḍo jidakasāo . dāṃsaṇ-ṇ
āṇasamaggo samaṇo so sañjado bhaṇido . (prav. sā. 3-40).

[पंचसमिदो तिगुत्तो पंचेन्दिद्यसंबुडो जिककसाओ । दंसण-णणसमगो

समणो सो संजदो भणिदो । (प्रव. सा. 3-40).]

संजयासंजय : (sañjayāsañjay) A lay-votary. **samyatāsamyat**

samyatāśc te ayatāśc samyatāsamyatāḥ . (dhav. pu. 1, pṛ.
173).

[संयताश्च ते अयताश्च संयतासंयताः । (धव. पु. 1, पृ. 173).]

संयुक्ताहिकरण : (sañjuttāhigaraṇ) Combining destructive instruments. **संयुक्तधिकरण**

saṃyuktādhikaraṇam---tadadhikaraṇam ceti samāsaḥ . (āv. hari. vṛ. a. 6, pṛ. 831).

[संयुक्तधिकरणम्---तदधिकरणं चेति समासः । (आव. हरि. वृ. अ. 6, पृ. 831).]

संजेलन : (sañjelaṇ) A group of passions preventing perfect conduct. **संज्वलन**

samekībḥāve vartate, saṃyamen sahāvasthānādekībḥūy (t. vā. dekībḥūtāḥ) jvalanti saṃyamo vā jvalatyēsu satsavapīti sañjvalanāḥ krodh-mān-māyā-lobhāḥ . (s. si. 8-9ḥ).

[समेकीभावे वर्तते, संयमेन सहावस्थानादेकीभूय (त. वा. देकीभूतः)]

ज्वलन्ति संयमो वा ज्वलत्येषु सत्सवपीति संज्वलनः

क्रोध-मान-माया-लोभाः । (स. सि. 8-9ः).]

संजोगी : (sañjogī) Having the activities of mind, speech and body. **सयोजी**

संजोयणा : (sañjoyaṇā) A fault incurred by an ascetic by combining different things to create taste. **संयोजना**

sayojaṇā y doso jo sajoedi bhatt-pāṇam tu . (mūlā. 6-57).

[संयोजना य दोसो जो सजोएदि भत्त-पाणं तु । (मूल. 6-57).]

संजोयणाहिकरण : (sañjoyaṇāhigaraṇ) Combining destructive instruments **संयोजनाधिकरण**

yatpūrv nirvartitayoḥ---saṃyojanādhikaraṇikī . (sthān ām. abhay. vṛ. 60).

[यत्पूर्व निर्वर्तितयोः---संयोजनाधिकरिणिकी । (स्थानां. अभय. वृ. 60).]

संठाण : (saṇṭhāṇ) Figure, institute. **saṃstḥāṇ**

jesiṃ kammakkhandhāṇamudaen jāikammodayaparatanen saṇṭhāṇ s mṭhāṇam kirade taṃ saṇṭhasaṇṭhāṇam ṇām . (dhav. pu. 6, pṛ. 53).

[जेषि कम्मक्खंधाणमुदएण जाइकम्मोदयपरतंतेण सरीरस्स संठाणं कीरदे तं सरीरसंठाणं णाम । (धव. पु. 6, पृ. 53).]

संठाणविचय : (saṇṭhāṇavicay) Contemplation of the structure of the universe. **संस्थानविचय**

tiṇṇam logāṇam saṇṭhāṇ-pamāṇāuyādicintaṇam saṇṭhāṇavicayaṇ ṇā m cautthaṇ dhammajjhāṇam . (dhav. pu. 13, pṛ. 72).

[तिण्णं लोगाणं संठाण-पमाणाउयादिचित्ताणं संठाणविचयं णाम चउत्थं

धम्मज्झाणं । (धव. पु. 13, पृ. 72).]

संतिण : (santiṇṇ) Liberated. **santīṇ**

संथाण : (santhāṇ) Figure, institute. **samsthān**

jesiṃ kammakkhandhāṇamudaṇṇaṇ jāikammodayaparatanṇeṇ sarīrass s
mthāṇaṇ kīrade taṃ sarīrasanthāṇaṇ ṇāṃ . (dhav. pu. 6, pr. 53
) .

[जैसे कम्मक्खंधाणमुदण्ण जाइकम्मोदयपरतंतेण सरीरस्स संठाणं कीरदे
तं सरीरसंठाणं णाम । (धव. पु. 6, पृ. 53).]

संथाणविचय : (santhāṇavicay) Contemplation of the structure
of the universe. **संस्थानविचय**

tiṇṇaṇ logāṇaṇ saṇthāṇ-pamāṇāyādicintaṇaṇ saṇthāṇavicayaṇ ṇā
m cautthaṇ dhammajjhāṇaṇ . (dhav. pu. 13, pr. 72).

[तिण्णं लोगाणं संठाण-पमाणाउयादिचित्तं संठाणविचयं णाम चउत्थं
धम्मज्झाणं । (धव. पु. 13, पृ. 72).]

संथार : (santhār) A bed. **samstār**

saṃstāryate yaḥ pratipannapauṣadhopavāsen darbh-kuś-kambal
-vastrādiḥ s saṃstārakaḥ . (śrā. pr. 11. 323).

[संस्तीर्यते यः प्रतिपन्नपौषधोपवासेन दर्भ-कुश-कम्बल-वस्त्रादिः
स संस्तारकः । (श्रा. प्र. टी. 323).]

संथारग : (santhārag) A bed. **samstārak**

saṃstāryate yaḥ pratipannapauṣadhopavāsen darbh-kuś-kambal
-vastrādiḥ s saṃstārakaḥ . (śrā. pr. 11. 323).

[संस्तीर्यते यः प्रतिपन्नपौषधोपवासेन दर्भ-कुश-कम्बल-वस्त्रादिः
स संस्तारकः । (श्रा. प्र. टी. 323).]

संथोह : (santhoh) Transformation. **sastobh**

संपओग : (sampaog) Contact. **samprayog**

संपराय : (samparāy) Passion, transmigration. **samparāy**

samantātparābhav ātmanaḥ samparāyaḥ . karmabhiḥ samantādāt
manaḥ parābhavobhibhavaḥ samparāy ityucyate . (t. vā. 6,
4, 4).

[समन्तात्पराभव आत्मनः सम्परायः । कर्मभिः समन्तादात्मनः
पराभवोऽभिभवः सम्पराय इत्युच्यते । (त. वा. 6, 4, 4).]

संपाइम : (sarpāim) A flying insect. **samparātim**

संबाहा : (sambāhā) Pain, connected. **sambaddh**

संबोहि : (sambohi) Right knowledge, enlightenment.

सम्बोधि

संभिण्णसोर : (sambhinṇasou) One who possesses the power of hearing through any part of the body. **संभिन्नश्रोत्र**

संभोइय : (sambhoiy) Ascetics of the same state of conduct wherein they can interdine etc. **सम्भोगिक**

sambhogah sādḥūnām samānasāmācārīkatayā parasparamupadhyādidā n-grahaṇasamṇvyavahāralakṣaṇaḥ s vidyate yasy s sāmhbogikaḥ . (sthānā. sū. abhay. vṛ. 3, 3, 173, pṛ. 139).

[सम्भोगे साधूनां समानसामाचारीकतया

परस्परमुपध्यादिदान-ग्रहणसंव्यवहारलक्षणं स विद्यते यस्य स

सम्भोगिकः । (स्थाना. सू. अभय. वृ. 3, 3, 173, पृ. 139).]

संभोग : (sambhog) Intercourse, interdining etc. **sambhog**

sādḥūnām samānasāmācārīkatayā parasparamupadhyādidān-grahaṇas mṇvyavahāralakṣaṇaḥ . (sthānām. abhay. br. 173).

[साधूनां समानसामाचारीकतया

परस्परमुपध्यादिदान-ग्रहणसंव्यवहारलक्षणं । (स्थानां. अभय. वृ.

173).]

संभोय : (sammoy) Intercourse, interdining etc. **sambhog**

sādḥūnām samānasāmācārīkatayā parasparamupadhyādidān-grahaṇas mṇvyavahāralakṣaṇaḥ . (sthānām. abhay. br. 173).

[साधूनां समानसामाचारीकतया

परस्परमुपध्यादिदान-ग्रहणसंव्यवहारलक्षणं । (स्थानां. अभय. वृ.

173).]

संयसंबुद्ध : (saṃyasambuddh) One who becomes enlightened by himself without the aid of anybody, self-enlightened.

स्वयंसम्बुद्ध

svayam ātmanaiv samyagvarabodhiprāptyā buddhā mithy

ātv-nidrāpagamasambodhen svayaṃ sambuddhāḥ . (laliṭ. v

i. pṛ. 20).

[स्वयम् आत्मनैव सम्यगवरबोधिप्राप्त्या बुद्धा

मिथ्यात्व-निद्रापगामसम्बोधेन स्वयं सम्बुद्धाः । (ललित. वि. पृ.

20).]

संरंभ : (saṃrambh) Sinful planning. **saṃrambh**

saṃrambho saṅkappo---. (bh. ā. 812).

[संरम्भो संकप्पो---। (भ. आ. 812).]

संलिङ्गी : (saṃliṅgī) A Jaina ascetic. **svaliṅgī**

संलेहण : (saṃlehaṇā) Voluntary death, making the body and passions thin, passionless end. **संलेखना**

saṃlikhyate śaṇṛakaṣāyādi yayā tapaḥkriyā sā saṃlekhana . (pañcav. svo. vṛ. 2).

[संलिख्यते शरीरकषायादि यया तपःक्रिया सा संलेखना । (पंचव. स्वो. वृ. 2).]

संवर : (saṃvar) Stoppage of the influx of karma. **saṃvar** jass jadā khalu puṇṇaṃ jode pāvaṃ c naṭṭhi viradass . saṃvaraṇaṃ tass tadā suhāsuhakadass kamma . (pañcā. kā. 143).

[जस्स जदा खलु पुण्णं जोदे पावं च णत्थि विरदस्स । संवरणं तस्स तदा सुहासुहकदस्स कम्मस्स । (पंचा. का. 143).]

संववहारिय : (saṃvavahāriy) Empirical, practical.

संव्यवहारिक

saṃcīno vyavahāraḥ saṃvyavahāraḥ, pravṛtti-nivṛttīlakṣaṇaḥ saṃvyavahāro bhāṇyate . (br. dravyasaṃ. pī. 5).

[समीचीनो व्यवहारः संव्यवहारः, प्रवृत्ति-निवृत्तिलक्षणः संव्यवहारो भण्यते । (बृ. द्रव्यसं. टी. 5).]

संविभाग : (saṃvibhāg) Proper sharing. **saṃvibhāg**

संवृत् : (saṃvud) An ascetic. **saṃvṛt**

samyagvṛtaḥ saṃvṛtaḥ, saṃvṛt iti durupalakṣyapradeś uc yate . (s. si. 2-32).

[सम्यग्वृत्तः संवृत्तः, संवृत्त इति दुरुपलक्ष्यप्रदेश उच्यते । (स. सि. 2-32).]

संवृत्तसंवृत् : (saṃvudāsaṃvud) A lay-votary. **saṃvṛtāsaṃvṛt**

संवेग : (saṃveg) Desire for emancipation. **saṃveg**

siddhī y devalogo sukuluppattī y hoi saṃvego . (daśav ai. ni. 203).

[सिद्धी य देवलोगो सुकुलुप्पत्ती य होइ संवेगो । (दशवै. नि. 203).]

संवेय : (saṃvey) Desire for emancipation. **saṃveg**

siddhī y devalogo sukuluppattī y hoi saṃvego . (daśav ai. ni. 203).

[सिद्धी य देवलोगो सुकुलुप्पत्ती य होइ संवेगो । (दशवै. नि. 203).]

संसय : (saṃsay) Doubt. **saṃśay**

saṃśayo nāmānavadhāritārthajñānam . (sūryapr. malay. ११. 2, pr. 5).

[संशयो नामानवधारितार्थज्ञानम् । (सूर्यप्र. मलय. वृ. 2, पृ. 5).]

संसेइम : (saṃseim) Water in which or with which something is boiled or washed. **संसवेदिम**

संसेदय : (saṃseday) A living being born in sweat.

संसवेदच

संसेदिम : (saṃsedim) Water in which or with which something is boiled or washed. **संसवेदिम**

संसेयय : (saṃseyay) A living being born in sweat.

संसवेदच

संहड : (saṃhaḍ) A fault incurred by an ascetic by accepting food from a vessel besmeared with a living thing.

संहृत

संहणप : (saṃhaṇaṇ) Bone-Structure. **saṃhaṇan**

jass kammass udaṇ sarīre haḍḍaṇippattī hodi taṃ sarīr saṅghaḍaṇaṃ ṇām . (dhav. pu. 13, pr. 364).

[जस्स कम्मस्स उदण्ण सरीरे हड्डणिप्पत्ती होदि तं सरीरसंघडणं णाम । (धव. पु. 13, पृ. 364).]

संहय : (saṃhay) A fault incurred by an ascetic by accepting food from a vessel besmeared with a living thing.

संहृत

सइ : (sai) In some respect, from a certain point of view, under a certain condition, relatively, memory. **स्मृति**
ditṭh-sudāṇubhūdatṭhavisayaṇāṇavisesida jīvo sadi ṇām . (dhav . pu. 13, pr. 333).

[दिट्ठ-सुदाणुभूदट्ठविसयणाणविसेसिदजीवो सदी णाम । (धव. पु. 13, पृ. 333).]

सकाममरण : (sakāmamaraṇ) Voluntary death, wise death.

सकाममरण

सग : (sagg) A heaven. **svarg**

सचित्त : (sacitt) Having life, living. **sacitt**

sah citten vartat iti sacittaṃ cetanāvad dravyam . (s. si. 7-35).

[सह चित्तेन वर्तत इति सचित्तं चेतनावद् द्रव्यम् । (स. सि. 7-35).]

सचित्तपिक्खेव : (sacittanikkhev) Placing a thing on what possesses life. **सचित्तनिषेप**

सचित्ततिहाप : (sacittatihāṇ) Covering a thing by what possesses life. **सचित्तपिधान**

sacittenāvaraṇaṃ sacittapidhānam . (cā. sā. pr. 14).

[सचित्तेनावरणं सचित्तपिधानम् । (चा. सा. पृ. 14).]

सचित्तपडिबद्ध : (sacittapaḍibaddh) A thing connected with what possesses life. **सचित्तप्रतिबद्ध**

सचित्तसंबद्ध : (sacittasambaddh) A thing connected with what possessed life. **सचित्तसंबद्ध**

सचित्तसम्मिस्स : (sacittasammiss) A thing mixed with what possesses life. **संचित्तसम्मित्र**

सचित्तसम्मिस : (sacittasammīs) A thing mixed with what possesses life. **सचित्तसम्मित्र**

सचित्ताहार : (sacittāhār) Food having life.

सचित्ताहार

cetanāvad dravyaṃ sacittaṃ haritakāyaḥ, tadabhyavaharaṇaṃ sacittāhāraḥ (cā. sā. pr. 13).

[चेतनावद् द्रव्यं सचित्तं हरितकाय, तदभ्यवहरणं सचित्ताहार (चा. सा. पृ. 13).]

सचेल : (sacel) One wearing garments. **sacel**

सचेलग : (sacelag) One wearing garments. **sacelak**

सच्च : (sacc) True, truth, truthfulness. **saty**

parasantāvayakāramavayaṇaṃ mottūṇ s-par-hidavayaṇaṃ . jo vadadi bhi kkhu turiyo tass du dhammo have saccam . (dvādaśānu. 74).

[परसंतावयकारमवयणं मोत्तूण स-पर-हिदवयणं । जो वददि भिक्खु तुरियो तस्स दु धम्मो हवे सच्चं । (द्वादशानु. 74).]

सजीव : (sajīv) Living. **sajīv**

सजोग , **सओग** : (sajog , saog) Having the activities of mind, speech and body. **सयोग**

सजोगकेवली , **सओगकेवली** : (sajogakevalī , saogakevalī) An omniscient having activities of mind, speech and body.

सयोगकेवली

kevalaṇāṇ---sajoiijīṇo aṇāi-ṇihaṇārise vutto . (prā. pañcasam. 1-27, 29).

[केवलपाण---सजोइजिणो अणाइ-णिहणारिसे वुत्तो । (प्रा. पंचसं. 1-27, 29).]

सज्जेमिय : (sajoniy) A worldly soul. **sayonik**

सज्जेतण : (sajjelaṇ) Angry. **sajjalan**

सज्ज : (sajjh) Probandum; end, goal. **sādhy**
avyutpattisaṃsay-viparyāsa viśaṣṭorthaḥ sādhyah . (p
ramāṇasaṃ. svo. viv. 20).

[अव्युत्पत्तिसंशय-विपर्ययसविशष्टोऽर्थे साध्यः । (प्रमाणसं.

स्वो. विव. 20).]

सज्जहाय : (sajjhāy) Self-study, study of scriptures.

स्वाध्याय

jñānabhāvanālasatyāgah svādhyāyah . (s. si. 9-20
).

[ज्ञानभावनाऽऽलस्यत्यागः स्वाध्यायः । (स. सि. 9-20).]

सद्धणुमान : (saṭṭhānumāṇ) Subjective inference,

inference for oneself. **स्वार्थानुमान**

svayamev niścītāt---svārthānumānamityarthah . (ny
āyadī. pr. 71-72).

[स्वयमेव निश्चितात्---स्वार्थानुमानमित्यर्थः । (न्यायदी. पृ.

71-72).]

सण्णक्खर : (saṇṇakkhar) The script or alphabet.

संज्ञाक्षर

akkharass saṇṭhāṇāgī, settam sannakkharam . (nandī. s.
38, pr. 187).

[अक्षरस्स संठाणागिई, सेत्तं सन्नक्खरं । (नन्दी. स. 38, पृ.
187).]

सण्ण : (saṇṇā) Instinct, desire, recognition,

knowledge, rationality, reason. **संज्ञ**

jeṇ saddakalāveṇ attho paḍivajjāvijjadi so saddakalāo s
ṇṇā ṇām . (dhav. pu. 13, pr. 333).

[जेण सदकलावेण अत्थो पडिवज्जाविज्जदि सो सदकलाओ सण्णा णाम ।
(धव. पु. 13, पृ. 333).]

सण्णि : (saṇṇi) A rational being. **सांज्ञी**

śīkṣā-kriyālāpagrahī sañjñī . (t. vā. 9, 7, 11).

[शिक्षा-क्रियालापग्राही संज्ञी । (त. वा. 9, 7, 11).]

सत्त : (satt) A living being. **सत्त्व**

सत्तभंगी : (sattabhaṅgī) Sevenfold predication, sevenfold

judgment, sevenfold proposition, sevenfold statement.

सप्तभङ्गी

vihi-ñisehāvattavvabhaṅgāṇaṃ patteyadusañjoy-tisañjoyajādā
ṇaṃ tiṇṇi tiṇṇi egasambhoyāṇaṃ melāṇaṃ saptabhaṅgī . (aṅgap

. pr. 288).

[विहि-णिसेहावत्तव्वभंगाणं पत्तेयदुसंजोय-तिसंजोयजादाणं तिण्णि
तिण्णि एगसंभोयाणं मेलणं सप्तभंगी । (अंगप. पृ. 288).]

सत्तसत्तमिया : (sattasattamiyā) A penance extending upto seven weeks. **सप्तसप्तमिका**

सत्ता : (sattā) Endurance, existence. **sattā**

sattā savvapayatthā savissarūvā aṇantapajjāyā . bhaṅguppā
d-dhuvattā sappadivakkhā havadi ekkā . (pañcā. kā. 8).

[सत्ता सव्वपयत्था सविस्सरूवा अणंतपज्जाया । भंगुप्पाद-धुवत्ता
सप्पडिवक्खा हवदि एक्का । (पंचा. का. 8).]

सत्यानुमान : (satthānumāṇ) Subjective inference, inference for oneself. **स्वार्थानुमान**

svayamev niścītāt---svārthānumānamityarthah . (ny
āyadī. pr. 71-72).

[स्वयमेव निश्चितात्---स्वार्थानुमानमित्यर्थः । (न्यायदी. पृ.
71-72).]

सदारमंतभेय : (sadāramantabhey) Exposing the secret of one's own life. **स्वदारमंत्रभेद**

svadāramantrabhedam c strakalatraviśrabdhabbhāṣitānyakathanam
cetyarthah . (śrā. pr. 263).

[स्वदारमन्त्रभेदं च स्त्रकलत्रविश्रब्धभाषितान्यकथनं चेत्यर्थः ।
(श्रा. प्र. टी. 263).]

सन्त : (sant) Having an end. **sānt**

सन्तरेत्तर : (santarottar) An under and upper garment.

सन्तरेत्तर

सपक्ख : (sapakkh) Homologous, relative position. **sapakṣ**
sādhyasajātīyadharmā dharmī sapakṣah . (nyāyadī. pr. 83).

[साध्यसजातीयधर्मा धर्मी सपक्षः । (न्यायदी. पृ. 83).]

सपज्जवसिय : (sapajjavasiy) Having an end. **saparyāvasit**

सप्पवीयार : (sappavīyār) One who is given to sexual enjoyment. **सप्रवीचार**

सम्भूय : (sabbhūy) Real, true. **sambhūt**

समचतुरस्स : (samacaurass) The entire body to be symmetrical. **समचतुरस्र**

समपक्क : (samanakk) One possessed of mind. **samanask**
saññīnaḥ samanaskāḥ . (t. sū. di. 2-24).

[संज्ञिनः समनस्कः । (त. सू. दि. 2-24).]

समपुण्य : (samaṇuṇṇ) One who observes similar conduct.

समनोज्ञ

sambhogayuktāḥ samanojñāḥ (t. bhā. 9-24).

[सम्भोगयुक्तः समनोज्ञः (त. भा. 9-24).]

समणोण्य : (samaṇoṇṇ) One who observe similar conduct.

समनोज्ञ

sambhogayuktāḥ samanojñāḥ (t. bhā. 9-24).

[सम्भोगयुक्तः समनोज्ञः (त. भा. 9-24).]

समन्तापुवाय : (samantāṇuvāy) Leaving excrements in places frequented by men etc. **समन्तानुपात**

समभाव : (samabhāv) Equanimity. **samabhāv**

समभिरुद्ध : (samabhirūḍḥ) Conventional view-point. **samabhirūḍḥ** vatthūo saṅkamaṇaṃ hoi avatthū nae samabhirūḍḥe . (anuyo. gā. 139, pr. 264).

[वत्थुओ संकमणं होइ अवत्थू नए समभिरुद्धे । (अनुयो. गा. 139, पृ. 264).]

समभिरुद्धाभास : (samabhirūḍḥābhās) Fallacy of the conventional viewpoint. **समभिरुद्धाभास**

paryāyanānātvamantareṇāpīndrādibhedakathanam tadābhāsah . (prameyar. 6-74).

[पर्यायनानात्वमन्तरेणापीन्द्रादिभेदकथनं तदाभासः । (प्रमेयर. 6-74).]

समभिरुद्धास : (samamirūḍḥāhās) Fallacy of the conventional viewpoint. **समभिरुद्धाभास**

paryāyanānātvamantareṇāpīndrādibhedakathanam tadābhāsah . (prameyar. 6-74).

[पर्यायनानात्वमन्तरेणापीन्द्रादिभेदकथनं तदाभासः । (प्रमेयर. 6-74).]

समय : (samay) The minimum time-unit, moment, an instant, a doctrine, a precept, a scripture, sign, convention, self, soul. **समय**

paramāṇuss ṇiyatṭhidagayamapadesassadikkamaṇametto . jo kāl o avibhāgi hodi puḍḥaṃ samayaṇāmā so . (t. p. 4-285).

[परमाणुस्स णियट्ठिदगयमपदेसस्सदिवक्कमणमेत्तो । जो कालो अविभागी होदि पुटं समयणामा सो । (त. प. 4-285).]

समयखेत्त : (samayakhatt) The human region where time is measured by the movements of sun etc. **समयखेत्र**

aḍḍhāijjā dīvā do y samuddā es ñaṃ evaie samayakkhatt e tti pavuccati . (bhagavatī 2, 9, 52, pr. 303).

[अड्ढाइज्जा दीवा दो य समुद्धा एस णं एवइए समयक्खेत्ते ति पवुच्चति । (भगवती 2, 9, 52, पृ. 303).]

समया : (samayā) Equanimity. **samatā**

sattu-mitt-maṇi-pāhāṇ-suvaṇṇ-maṭṭiyāsu rāg-dosābhāv o samadā ñām . (dhav. pu. 8, pr. 84).

[सत्तु-मित्त-मणि-पाहाण-सुवण्ण-मट्ठियासु राग-दोसाभावो समदा णाम । (धव. पु. 8, पृ. 84).]

समसेणि : (samaseṇi) An even row. **samaśreṇi**

समहिरूढ : (samahirūḍh) Conventional view-point. **samabhirūḍh**
vatthūo saṅkamaṇaṃ hoi avatthū nae samabhirūḍhe . (anuyo. gā. 139, pr. 264).

[वत्तुओ संकमणं होइ अवत्तू नए समभिरूढे । (अनुयो. गा. 139, पृ. 264).]

समहिरूढाभास : (samahirūḍhābhās) Fallacy of the conventional viewpoint. **समभिरूढाभास**

pariyāyanānātvamantareṇāpīndrādibhedakathanam tadābhāsaḥ . (prameyar. 6-74).

[पर्यायनानात्वमन्तरेणापीन्द्रादिभेदकथनं तदाभासः । (प्रमेयर. 6-74).]

समहिरूढाहास : (samahirūḍhāhās) Fallacy of the conventional viewpoint. **समभिरूढाभास**

pariyāyanānātvamantareṇāpīndrādibhedakathanam tadābhāsaḥ . (prameyar. 6-74).

[पर्यायनानात्वमन्तरेणापीन्द्रादिभेदकथनं तदाभासः । (प्रमेयर. 6-74).]

समा : (samā) An era. **samā**

समाएस : (samāes) A fault incurred by reserving particular food for ascetics. **समादेश**

niggaṇthāṇaṃ samāesaṃ . (piṇḍani. 230).

[निगंथाणं समाएसं । (पिंडनि. 230).]

समादाण : (samādāṇ) Violation of vows. **samādāṇ**

समाय : (samāy) Attainment of equanimity. **samāy**

समायाण : (samāyāṇ) Violation of vows. **samāḍān**

समाचार : (samāyār) Right conduct. **samācār**

samadā sāmācāro sammācāro samo v ācāro . savvesiṃ sam māṇaṃ sāmācāro du ācāro . (mūlā. 4-2, pr. 110).

[समदा सामाचारो सम्माचारो समो व आचारो । सव्वेसिं सम्मानं सामाचारो दु आचारो । (मूला. 4-2, पृ. 110).]

समायारी : (samāyārī) Conduct of an ascetic, proper conduct. **समाचारी**

समारम्भ : (samārambh) Sinful preparation. **samārambh**

samārabhaṇaṃ nām tass saṅghaṭṭaṇādiḍaṇḍass pavattaṇaṃ . (daśavai. cū. pr. 142).

[समारम्भं नाम तस्स संघट्टणादिडंडस्स पवत्तणं । (दशवै. चू. पृ. 142).]

समाहि : (samāhi) Peace of mind, easement. **samādhī**

daṃsaṇ-ṇāṇ-carittesu sammamavaṭṭhāṇaṃ samāhī ṇām . (dhav. p u. 8, pr. 88).

[दंसण-णाण-वरित्तेसु सम्ममवट्ठाणं समाही णाम । (धव. पु. 8, पृ. 88).]

समाहिमरण : (samāhīmaraṇ) Peaceful death. **samādhīmaraṇ**

samādhīmaraṇaṃ ratnatrayaikaḡratayā prāṇatyāgaḡ . (sā. dh. svo. pū. 7-58).

[समाधिमरणं रत्नत्रयैकाग्रतया प्राणत्यागः । (सा. ध. स्वी. टी. 7-58).]

समाहिय : (samāhiy) Pacified, tranquil. **samāhit**

समिइ : (samii) Carefulness, cautionness. **samiti**

prāṇipīḍāparihārārth samyagayanaṃ samitiḡ . (s. si. 9-2).

[प्राणिपीडापरिहारार्थ सम्यगयनं समिति । (स. सि. 9-2).]

समिय : (samiiy) Careful, cautions. **samitā**

समुग्घाय : (samugghāy) Emanation of soul particles from the body to destroy some karmas. **समुद्घात**

mūlasarīramachandiy uttaradehass jīvapiṇḍass . ṇiggamaṇaṃ de hādo hodi samugghādaṇāmaṃ tu . (go. jī. 668).

[मूलसरीरमच्छिद्य उत्तरदेहस्स जीवपिंडस्स । णिगमणं देहादो होदि समुग्घादणामं तु । (गो. जी. 668).]

समुच्छिन्नकिरियानिवृत्ति : (samucchiṇṇakiriyānivritti)

Away from the worldly actions Vyuparatakriyanivritti.

समुच्छिन्नक्रियानिवृत्ति

tassev y selesīgayass selo vv ṇippakampass . vocchi
nnakiriyamappaḍivāijjhāṇaṃ paramasukkaṃ . (dhyānaś. 82).

[तस्सेव य सेलेसीगयस्स सेलो व्व णिप्पकंपस्स ।

वोच्छिन्नकिरियमप्पडिवाइज्झाणं परमसुक्कं । (ध्यानश. 82).]

समुच्छिन्नकिरियानिवृत्ति : (samucchiṇṇakiriyānivritti)

Away from the worldly actions Vyuparatakriyanivritti.

समुच्छिन्नक्रियानिवृत्ति

tassev y selesīgayass selo vv ṇippakampass . vocchi
nnakiriyamappaḍivāijjhāṇaṃ paramasukkaṃ . (dhyānaś. 82).

[तस्सेव य सेलेसीगयस्स सेलो व्व णिप्पकंपस्स ।

वोच्छिन्नकिरियमप्पडिवाइज्झाणं परमसुक्कं । (ध्यानश. 82).]

समुच्छेय : (samucchey) Momentariness. **samucched**

ekajātyavirodhini kramabhuvāṃ bhāvānāṃ santāne pūrvabhāvav
ināsaḥ samucchedaḥ . (pañcā. kā. amṛt. vṛ. 10).

[एकजात्यविरोधिनि क्रमभुवां भावानां संताने पूर्वभावविनाशः

समुच्छेदः । (पंचा. का. अमृत. वृ. 10).]

समुच्छेयवाई : (samuccheyavāi) One who holds the doctrine
of momentariness. **समुच्छेदवादी**

समुत्थित : (samutthiy) Ready to observe self-restraint.

समुदाण : (samudāṇ) Begging, seeking alms. **samudāṇ**

समुद्देश : (samuddes) Teaching, food, a sub-chapter.

समुद्देश

samuddeso vyākhyā, arthapradānamiti bhāvaḥ . (vyav. bh
ā. malay. vṛ. pī. 1-115, pṛ. 40).

[समुद्देशो व्याख्या, अर्थप्रदानमिति भावः । (व्यव. भा. मलय. वृ.

पी. 1-115, पृ. 40).]

समुद्देशकाल : (samuddesaṇakāl) Teaching time.

समुद्देशनकाल

समुद्देशिय : (samuddesiy) A sin incurred by an ascetic
by accepting the food etc. specially prepared for him

(Auddesika). **समुद्देशिक**

समुयाण : (samuyāṇ) Begging, seeking alms. **samudāṇ**

समोसय : (samosay) Arrived, reached. **samavasṛt**

समोसरण : (samosaraṇ) An assembly, a conference, a gathering, a meeting, arriving, coming. **समवसरण**

समोसिय : (samosiy) Arrived, reached. **samavasṛt**

सम्म : (sammam) Right, true. **samyak**

samañcati gacchati vyāpnoti sarvāṇaṁ dravyabhāvanīti samyak . (t. bhā. siddh. vṛ. 1-1, pṛ. 30).

[समञ्जति गच्छति व्याप्नोति सर्वान् द्रव्यभावानिति सम्यक् । (त.

भा. सिद्ध. वृ. 1-1, पृ. 30).]

सम्मचारित्त : (sammacāritt) Right conduct.

सम्यक्चारित्र

cārittam samabhāvo viṣayesu virūḍhamaggāṇam . (pañcā. kā. 107).

[चारित्तं समभावो विषयेषु विरूढमग्गाणं । (पंचा. का. 107).]

सम्मणाय : (sammaṇāṇ) Right knowledge. **samyagjñān**

सम्मत्त : (sammatt) Righteousness, right belief, right faith. **सम्यक्त्व**

sammattam saddahaṇam bhāvāṇam---. (pañcā. kā. 107).

[सम्मत्तं सदहणं भावाणं--- । (पंचा. का. 107).]

सम्मत्तमोहमिज्ज : (sammattamohaṇijj) A kind of deluding karma causing right belief in a preliminary degree.

सम्यक्त्वमोहनीय

attāgamapadatthasaddhāe jassodaṇe sithilattam hodi tam sammattam . (dhav. pu. 6, pṛ. 39).

[अत्तागमपदत्थसद्धाए जस्सोदण सित्थितत्तं होदि तं सम्मत्तं । (धव. पु. 6, पृ. 39).]

सम्मदंसण : (sammadaṁsaṇ) Right belief, right faith.

सम्यग्दर्शन

tattvārthasāradhāṇam samyagdarśanam . (t. sū. 1-2).

[तत्त्वार्थश्रद्धानं सम्यग्दर्शनम् । (त. सू. 1-2).]

सम्मदिट्ठि : (sammadiṭṭhi) One having right belief, one possessing right faith. **सम्यग्दृष्टि**

bhūdatthamassido khalu sammādiṭṭhi havadi jīvo . (samayapā . 13).

[भूदत्थमस्सिदो खलु सम्मादिट्ठी हवदि जीवो । (समयप्रा. 13).]

सम्मनाय : (sammanāṇ) Right knowledge. **samyagjñān**

सम्ममिच्छत्तदंसण : (sammamicchattadaṃsaṇ) Mixed i.e. right and wrong belief. **सम्यमिध्यात्वदर्शन**

tadev mithyātvam---samyāṇamithyātvamiti yāvat . (s. s i. 8-9).

[तदेव मिध्यात्वं---सम्यङमिध्यात्वमिति यावत् । (स. सि. 8-9).]

सम्ममिच्छत्तदिट्ठ : (sammamicchattaditṭhi) One having right and wrong, i.e. mixed belief. **सम्यमिध्यादृष्टि**

सम्ममिच्छत्तमोहमिज्ज : (sammamicchattamohaṇijj) A kind of deluding karma causing right and wrong i.e. mixed belief.

सम्यमिध्यात्वमोहनीय

सम्मादिट्ठ : (sammāditṭhi) One having right belief, one possessing right faith. **सम्यग्दृष्टि**

bhūdatthamassido khalu sammāditṭhī havadi jīvo . (samayaprā . 13).

[भूदत्तमस्सिदो खलु सम्मादिट्ठी हवदि जीवो । (समयप्रा. 13).]

सम्मुच्छण : (sammucchaṇ) Spontaneous generation.

सम्मूर्च्छन

triṣu lokeṣūrdhvamadhastiryak c dehass samantato mūr cchanam sammūrcchanamavayavaprakalpanam . (s. si. 2-31).

[त्रिषु लोकेषुर्ध्वमधस्तिर्यक् च देहस्स समन्ततो मूर्च्छनं

सम्मूर्च्छनमवयवप्रकल्पनम् । (स. सि. 2-31).]

सय : (say) Existent, being, real, true, good. **sat** uttpād-vyay-dhrauavyayuktaṃ sat . (t. sū. 5-30).

[उत्पाद-व्यय-धौव्ययुक्तं सत् । (त. सू. 5-30).]

सयंबुद्ध : (sayambuddh) One who becomes enlightened by himself without the aid of anybody, self-enlightened.

स्वयंबुद्ध

svayam ātmanaiiv samyagvarabodhiprāptyā buddhā mithy ātv-nidrāpagamasambodhen svayaṃ sambuddhāḥ . (lalit. v i. pr. 20).

[स्वयम् आत्मनैव सम्यगवरबोधिप्राप्त्या बुद्धा

मिध्यात्व-निद्रापगमसम्बोधेन स्वयं सम्बुद्धाः । (तलित. वि. पृ. 20).]

सयलाएस : (sayalāes) A synthetic statement, a complete judgement. **सकलादेश**

सयारमंतभेय : (sayāramantabhey) Exposing the secret of one's own life. **स्वदारमन्त्रभेद**

svadāramantrabhedam c strakalatraviśrabdhabhāṣitānyakathanam cetyarthah . (śrā. pr. pū. 263).

[स्वदारमन्त्रभेदं च स्त्रकलत्रविश्रब्धभाषितान्यकथनं चेत्यर्थः ।

(श्रा. प्र. टी. 263).]

सरण : (saraṇ) Recollection. **amarāṇ**

diṭṭh-sudāṇubhūdaṭṭhavisayaṇāṇavisēsida jīvo sadī ṇām . (dhav pu. 13, pr. 333).

[दिट्ठ-सुदाणुभूदट्ठविसयणाणविसेसिदजीवो सदी णाम । (धव. पु. 13, पृ. 333).]

सरग : (sarāg) Passionate, having passions. **sarāg**

saṃsārakāraṇanivṛttim pratyāgūṃkṣāśāyāḥ sarāg i tyucyate . (s. si. 6-12).

[संसारकारणनिवृत्तिं प्रत्यागूर्णोऽक्षीणाशयः सरग इत्युच्यते ।

(स. सि. 6-12).]

सरीसय : (sarīsay) A reptile. **sarīsarṇ**

सरीसव : (sarīsav) A reptile. **sarīsarp**

सरुवी : (sarūvī) A worldly soul. **sarūpī**

सरोसोसण : (sarososaṇ) Drawing off the water from lakes etc. **सट्ठोषण**

सलिंग : (saliṅg) One's own garb. **svaliṅg**

rajoḥaraṇ-mukhavastrikā-colapaṭṭakādi svaliṅgam . (t. bh ā. siddh. vṛ. 10-7).

[रजोहरण-मुखवस्त्रिका-चोलपट्टकादि स्वलिङ्गम् । (त. भा. सिद्ध. वृ. 10-7).]

सलिंगसिद्ध : (saliṅgasiddh) One who attains liberation in the garb of a Jain ascetic. **स्वलिंगसिद्ध**

svaliṅgen rajoḥaraṇādīnā dravyaliṅgen siddhāḥ svali ṅgasiddhāḥ . (yogaśā. svo. viv. 3-124).

[स्वलिङ्गेन रजोहरणादिना द्रव्यलिङ्गेन सिद्धः स्वलिङ्गसिद्धः ।

(योगशा. स्वो. विव. 3-124).]

सलेस : (sales) A soul with a thought-tint. **saleśy**

सलेस्स : (saless) A soul with a thought-tint. **saleśy**

सल्लेहण : (sallehaṇā) Voluntary death, making the body and passions thin, passionless end. **सलेखन**

saṃlikhyate śārīrakaśāyādi yayā tapaḥkriyā sā saṃlekhanā . (pañcav. svo. vṛ. 2).

[संलिख्यते शरीरकषायादि यया तपःक्रिया सा सलेखन । (पंचव. स्वो.

वृ. 2).]

सल्लेहण : (sallehaṇā) Voluntary death, making the body and passions thin, passionless end. **सल्लेखना**

sallekhanā kāyass kaṣāyāṇāṃ c samyakkr̥ṣīkaraṇam . (an. dh. svo. pī. 7-98).

[सल्लेखना कायस्स कषायाणां च सम्यक्कृशीकरणम् । (अन. घ. खो. टी. 7-98).]

सवक्ख : (savakkh) Homologous, relative position. **sapakṣ** sādhyaśajātiyadharmā dharmī sapakṣaḥ . (nyāyadī. pr. 83).

[साध्यसजातीयधर्मा धर्मो सपक्ष । (न्यायदी. पृ. 83).]

सवज्जवसिय : (savajjavasiy) Having an end. **saparyāvasit**

सवियार : (saviyār) Having transition, with shifting.

सविचार

atthāṇ vañjaṇāṇ y jogāṇ y saṅkamo hu vīcāro . tass y bh āveṇ tayaṃ sutte uttaṃ savīcāraṃ . (bh. ā. 1882).

[अत्याण वंजणाण य जोगाण य संकमो हु वीचारो । तस्स य भावेण तयं सुत्ते उत्तं सवीचारं । (भ. आ. 1882).]

सविसेस : (savises) A little more. **savīśeṣ**

सवेय : (savey) A person with sexual desire. **saved**

सव्वओभद : (savvaobhadd) A kind of meditation lasting for ten days; a kind of penance lasting for 100 days or for 245 days. **सर्वतोभद**

सव्वग : (savvag) Omnipresent. **sarvag**

सव्वगय : (savvagay) Omnipresent. **sarvagat**

सव्वघाई : (savvagghāi) Completely obscuring karmic particles. **सर्वघाती**

सव्वण्ण : (savvaṇṇ) Omniscient, one who possesses perfect comprehension. **सर्वज्ञ**

so jāṇādi paccakkhaṃ tiyālaguṇapajjaehiṃ sañjuttam . loy āloyam sayalam so savvaṇhū have deo . (kārtike. 302).

[जो जाणादि पच्चक्खं तियालगुणपज्जएहिं संजुत्तं । लोयालोयं सयलं सो सव्वण्हू हवे देओ । (कार्तिके. 302).]

सव्वण्णत्त : (savvaṇṇatt) Omniscience. **sarvajñatv**

सव्वदंसी : (savvadaṃsī) Omniscient, one who possesses perfect apprehension. **सर्वदर्शी**

सव्वज्ज : (savvann) Omniscient, one who possesses perfect comprehension. **सर्वज्ञ**

jo jāṇādi paccakkham tiyālaguṇapajjaehim sañjuttam . loy āloyam sayalam so savvaṇhū have deo . (kārtike. 302).

[जो जाणादि पच्चक्खं तियालगुणपज्जएहि संजुत्तं । लोयालोयं सयलं सो सव्वण्हू हवे देओ । (कार्तिके. 302).]

सव्वज्जत्त : (savvannatt) Omniscience. **sarvajñatv**

सव्वभद्दा : (savvabhaddā) A penance of 392 fasts and 49 break-fasts. **सर्वभद्दा**

सव्वविरइ : (savvavirai) Complete renunciation.

सर्वविरति

sthūlānāmitareṣāṃ c hiṃsādīnām vivarjanam . siddhisau dhaikasaraṇiḥ sā sarvaviratistathā . (tri. ś. pu. c. 1, 1, 195).

[स्पूलानामितरेषां च हिंसादीनां विवर्जनम् । सिद्धिसौधैकसरणिः सा सर्वविरतिस्तथा । (त्रि. श. पु. च. 1, 1, 195).]

सव्वहा : (savvahā) Absolutely. **sarvathā**

सव्वेज्ज : (savvej) A kind of feeling-producing karma which causes pleasure, pleasure-producing karma. **सदेय**
yadudayād devādigatiṣu śārīramānasasukhaprāptistat sad vedyam . (s. si. 8-8).

[यदुदयाद् देवादिगतिषु शारीरमानससुखप्राप्तिस्तत् सदेयम् ।

(स. सि. 8-8).]

सहभावी : (sahabhāvī) Simultaneous, co-existent. **sahabhāvī**

सहयार : (sahayar) Concomitant. **sahacar**

सहसब्भक्खाण : (sahasabbhakkhāṇ) Speaking thoughtlessly.

सहसाभ्याख्यान

sahasā anālocy abhyākhyānam sahasābhyākhyānam . (āv. hari. v. a. 6, p. 821).

[सहसा अनालोच्य अभ्याख्यानं सहसाऽभ्याख्यानम् । (आव. हरि. वृ. अ. 6, पृ. 821).]

साइ : (sāi) The body below the navel to be symmetrical, having a beginning. **सादि**

साइज्ज : (sāijj) All that is relished. **svādīm**

साइम : (sāim) All that is relished. **svādīm**

साइय : (sāiy) The body below the navel to be symmetrical, having a beginning. **सादिक**

साइरेय : (sāirey) A little more. **sāitirek**

सागर : (sāgar) A period equal to more than ten crore years. **सागर**

das koḍākoḍīo pallāṇaṃ sāgaraṃ havai ekkam . (paumac. 20-67).

[दस कोडाकोडीओ पल्लानं सागरं हवइ एक्कं । (पउमच. 20-67).]

सागरोवम : (sāgarovam) A period equal to more than ten crore years. **सागरोपम**

das koḍākoḍīo pallāṇaṃ sāgaraṃ havai ekkam . (paumac. 20-67).

[दस कोडाकोडीओ पल्लानं सागरं हवइ एक्कं । (पउमच. 20-67).]

सागार : (sāgār) A householder, with an exception.

सागार

sāgāraṇuvrato---kathañcan . (h. pu. 58, 136-37).

[सागारोऽनुव्रतो---कर्यचन । (ह. पु. 58, 136-37).]

सागारमन्त्रभेय : (sāgāramantabhey) Divulging someone's secret. **साकारमन्त्रभेद**

sākāramantrabhedah paisūnyaṃ guhyamantrabhedas . (t. bhā. 7-21).

[साकारमन्त्रभेदः पैशून्यं गुह्यमन्त्रभेदश्च । (त. भा. 7-21).]

सागारिय : (sāgāriy) A householder. **sāgārik**

agamakaraṇādagāraṃ tassahajogeṇ hoi sāgārī . (bṛhatk. 3522).

[अगमकरणादगारं तस्सहजोगेण होइ सागारी । (बृहत्क. 3522).]

सागारिया : (sāgāriyā) A housewife. **sāgarikā**

सागारी : (sāgārī) A householder. **sāgārī**

सागारोवओग : (sāgārovaog) Determinate knowledge.

साकारोपयोग

kamm-kattārabhāvo āgāro, teṇ āgāreṇ sah vaṭṭamāṇo uvajo go sāgaro tti . (dhav. pu. 13, p. 207).

[कम्म-कत्तारभावो आगारो, तेण आगारेण सह वट्टमाणो उवजोगो सागरो ते । (धव. पु. 13, प. 207).]

सापग : (sāṇag) A flaxen cloth. **sānak**

साता : (sātā) Pleasure. **सत्ता**

सातावेयमिज्ज : (sātāveyañijj) A kind of feeling producing karma which causes pleasure, pleasure-producing karma. **सातावेदनीय**

sādaṃ suhaṃ, taṃ vedāvedī bhuñjāvedī tti sādāvedaṇīyaṃ . (dhav. pu. 6, pr. 35).

[सादं सुहं, तं वेदावेदि भुंजावेदि त्ति सादावेदणीयं । (धव. पु. 6, पृ. 35).]

सामण्य : (sāmaṇṇ) Generality. **sāmāny**

sāmānyaṃ bhinneṣvabhinnakāraṇaṃ . (ā. mī. vasu. vr. 6 5).

[सामान्यं भिन्नेष्वभिन्नकारणम् । (आ. मी. वसु. वृ. 65).]

सामाइय : (sāmāiy) A vow pertaining to the attainment of equanimity, abandoning all sinful acts. **सामायिक**

jīvid-marāṇe lābhālābhe sañjoy-vippaoge y . bandhuri-suh-dukkhādisu samadā sāmāiyaṃ ṇaṃ . (mūlā. 1-23).

[जीविद-मरणे लाभालाभे संजोय-विप्पओगे य । बंधुरि-सुह-दुक्खादिसु समदा सामाइयं णाम । (मूला. 1-23).]

सामाय : (sāmāy) A vow pertaining to the attainment of equanimity, abandoning all sinful acts. **सामाय**

सामायारी : (sāmāyārī) Conduct of an ascetic, proper conduct. **सामाचारी**

सामुच्छेइय : (sāmuccheiy) One who holds the doctrine of momentariness. **सामुच्छेदिक**

सायर : (sāyar) A period equal to more than ten crore years. **सागर**

das koḍākoḍīo pallāṇaṃ sāgaraṃ havai ekkam . (paumac. 20-6 7).

[दस कोडाकोडीओ पल्लानं सागरं हवइ एक्कं । (पउमच. 20-67).]

सायरोवम : (sāyarovam) A period equal to more than ten crore years. **सागरोपम**

das koḍākoḍīo pallāṇaṃ sāgaraṃ havai ekkam . (paumac. 20-6 7).

[दस कोडाकोडीओ पल्लानं सागरं हवइ एक्कं । (पउमच. 20-67).]

साया : (sāyā) Pleasure. **सत्ता**

सायार : (sāyār) A householder, with an exception.

सागार

sāgāraṇuvrato---kathañcan . (h. pu. 58, 136-37).

[सागारेऽणुव्रतो---कर्यचन । (ह. पु. 58, 136-37).]

सायारिय : (sāyāriy) A householder. **sāgarik**

agamakaraṇādagāraṃ tassahajogeṇ hoi sāgārī . (bṛhatk. 3522).

[अगमकरणादगारं तस्सहजोगेण होइ सागारी । (बृहत्क. 3522).]

सायारिया : (sāyāriyā) A housewife. **sāgarikā**

सायारी : (sāyārī) A householder. **sāgārī**

सायावेयमिज्ज : (sāyāveyañijj) A kind of feeling

producing karma which causes pleasure, pleasure-producing karma. **सातवेदनीय**

sāṭṭhaṃ suhaṃ, taṃ vedāvedī bhuñjāvedī tti sādāvedaṇīyaṃ . (dhav. pu. 6, pr. 35).

[सादं सुहं, तं वेदावेदि भुंजावेदि ति सादावेदणीयं । (धव. पु. 6, पृ. 35).]

सावज्ज : (sāvajj) Sinful. **sāvady**

सासायणसम्मदिट्ठि : (sāsāyaṇasammadiṭṭhi) One who has a slight taste of right belief. **सास्वादनसम्यग्दृष्टि**

sammacc-ayaṇapavvayasihārādo micchabhāvasamabbhimuho . ṇāsiyas mmatto so sāsāṇaṇāmo muṇeyavvo . (prā. pañcasam. 1-9)

[सम्मच्च-रणपव्वयसिहारादो मिच्छभावसमभिमुहो । णसियसम्मत्तो सो सासणणामो मुणेयव्वो । (प्रा. पंचसं. 1-9).]

साहण : (sāhaṇ) Probans, means. **sāadhan**

sāadhanamutpattinimittam . (s. si. 1-7).

[साधनमुत्पत्तिनिमित्तम् । (स. सि. 1-7).]

साहम्म : (sāhamm) Homogeneity. **sādharmy**

sādharmy nām sādhyādhikaraṇavṛttitven niścitatvam . (saptabham. pr. 53).

[साधर्म्यं नाम साध्याधिकरणवृत्तित्वेन निश्चितत्वम् । (सप्तभं. पृ. 53).]

साहम्मिय : (sāhammiy) Co-religionist. **sādharmik**

sādharmikāḥ samānadharmiṇo dvādaśavidhasambhogavantaśc . (y ogaśā. svo. viv. 4-90).

[साधर्मिकाः समानधर्मिणो द्वादशविधसम्भोगवन्तश्च । (योगशा. स्वी. विव. 4-90).]

साहम्मि : (sāhammī) Co-religionist. **sādharmī**

साहारण : (sāhāraṇ) Common body of several souls.

साधारण

bahūṇaṃ jīvāṇaṃ jamegaśarīraṃ taṃ sāhāraṇasaṃrīraṃ ṇāṃ . (dhav. p u. 14, pr. 225).

[बहुणं जीवाणं जमेगशरीरं तं साहारणसरीरं णाम । (धव. पु. 14, पृ. 225).]

साहारणसरीर : (sāhāraṇasaṃrī) Common body of several souls.

साधारणसरीर

bahūṇaṃ jīvāṇaṃ jamegaśarīraṃ taṃ sāhāraṇasaṃrīraṃ ṇāṃ . (dhav. p u. 14, pr. 225).

[बहुणं जीवाणं जमेगशरीरं तं साहारणसरीरं णाम । (धव. पु. 14, पृ. 225).]

साहिय : (sāhiy) A little more. **sādhik**

साहु : (sāhu) A monk. **sādhū**

mahugārasamā buddhā je bhavanti aṇissiyā . nāṇāpiṇḍarayaṃ dantā teṇ vuccanti sāhuṇo . (daśavai. sū. 1-5, pr. 72)

[महुगारसमा बुद्धा जे भवन्ति अणिस्सिया । नाणापिण्डरया दन्ता तेण वुच्चन्ति साहुणो । (दशवै. सू. 1-5, पृ. 72).]

साहुई : (sāhuī) A nun. **sādhvī**

साहुणी : (sāhuṇī) A nun. **sādhvī**

सिआवाय : (siāvāy) Relativism, non-absolutism.

स्यादाद

astītyādisaptabhaṅgamayo vādaḥ syādvādaḥ . (laghīy. abh y. br. 51, pr. 74).

[अस्तीत्यादिसप्तभङ्गमयो वादः स्यादादः । (लघीय. अभय. बृ. 51, पृ. 74).]

सिद्धगइ : (siddhagai) Liberation. **siddhagati**

jāi-jarā-maraṇa-bhayā sañjoyavīy-dukkhasaṇṇāo . rogādigā y jisse ṇ santi sā hodi siddhagāi . (prā. pañcasam. 1-6 4).

[जाइ-जरा-मरण-भया संजोयविओय-दुक्खसण्णाओ । रोगादिगा य जिस्से ण संति सा होदि सिद्धगई । (प्रा. पंचसं. 1-64).]

सिद्धत्य : (siddhatth) Salvation. **siddhārth**

सिद्धन्त : (siddhant) A scripture; a doctrine.

सिद्धन्त

सिद्धसिला : (siddhasilā) A place where liberated souls reside. **सिद्धसिला**

सिद्धाययण : (siddhāyayaṇ) A Jina temple. **siddhāyatan**

सिद्धि : (siddhi) Liberation, salvation, emancipation.

सिद्धि

savvaṃ paratthasāhagarūvaṃ puṇ hoi siddhitti . (yogavi. 6).

[सर्वं परत्थसाहगरूवं पुण होइ सिद्धिती । (योगवि. 6).]

सिन्दिय : (sindiy) Having senses. **sindriy**

सिय : (siy) In some respect, from a certain point of view, under a certain condition, relatively. **स्यात्**
ṇiyamaṇisehaṇasīlo ṇipādaṇādo y jo hū khalu siddho . so s
iyasaddo bhaṇiyo jo sāvekkhaṃ pasāhedi . (dravyasv. p
r. nayac. 253).

[णियमणिसेहणसीलो णिपादणादो य जो हू खलु सिद्धो । सो सियसदो
भणियो जो सावेक्खं पसाहेदि । (द्रव्यस्व. प्र. नयच. 253).]

सिया : (siyā) In some respect, from a certain point of view, under a certain condition, relatively. **स्यात्**
ṇiyamaṇisehaṇasīlo ṇipādaṇādo y jo hū khalu siddho . so s
iyasaddo bhaṇiyo jo sāvekkhaṃ pasāhedi . (dravyasv. p
r. nayac. 253).

[णियमणिसेहणसीलो णिपादणादो य जो हू खलु सिद्धो । सो सियसदो
भणियो जो सावेक्खं पसाहेदि । (द्रव्यस्व. प्र. नयच. 253).]

सियावाय : (siyāvāy) Relativism, non-absolutism.

स्यादाद

astītyādisaptabhaṅgamayo vādaḥ syādvādaḥ . (laghīy. abh
y. br. 51, pr. 74).

[अस्तीत्यादिसप्तभङ्गमयो वादः स्याद्वादः । (लघीय. अभय. बृ. 51,
पृ. 74).]

सीयण : (siyaṇ) Negligence. **śīdan**

सीहणिकीलिय : (sīhaṇikīliy) A kind of penance in which fasting gradually increases and decreases.

सिंहनिषक्कीडित

सीहनिक्कीलिय : (sīhanikkīli) A kind of penance in which fasting gradually increases and decreases.

सिंहनिक्कीलित

सीहविककीलिय : (sīhavikkīli) A kind of penance in which fasting gradually increases and decreases.

सिंहविककीलित

सुइप्प : (suinṇ) Rightly done. **sucīm**

सुइप्पकम्म : (suinṇakamm) A good deed. **sucīmākamm**

सुओग : (suog) A good activity. **suyog**

सुकठ : (sukaḍ) A virtue, a good act. **sukṛt**

सुकय : (sukay) A virtue, a good act. **sukṛt**

सुजोग : (sujog) A good activity. **suyog**

सुत्त : (sutt) A scripture (text); An aphorism; a thread. **सूत्र**

suttam gaṇadharakadhidaṃ tahev patteyabuddhikathidaṃ c . sudakev liṇā kadhidaṃ abhinṇadasapuvvakadhidaṃ c . (mūlā. 5-80).

[सुत्तं गणधरकथिदं तहेव पत्तेयबुद्धिकथिदं च । सुदकेवलिणा कथिदं अभिण्णदसपुव्वकथिदं च । (मूला. 5-80).]

सुत्तिन्दिय : (suttindiy) The sense of hearing, the ear, the auditory organ. **श्रोतेन्द्रिय**

phāsindiyāvaraṇass---sodindiyamuppajjadi teṇ---. (dhav. pu. 7, pr. 65-66).

[फासिदियावरणस्स---सोदिंदियमुप्पज्जदि तेण---। (धव. पु. 7, पृ. 65-66).]

सुत्तेन्दिय : (suttendiy) The sense of hearing, the ear, the auditory organ. **श्रोतेन्द्रिय**

phāsindiyāvaraṇass---sodindiyamuppajjadi teṇ---. (dhav. pu. 7, pr. 65-66).

[फासिदियावरणस्स---सोदिंदियमुप्पज्जदि तेण---। (धव. पु. 7, पृ. 65-66).]

सुमरण : (sumaraṇ) Recollection. **amaran**

ditṭh-sudāṇubhūdaṭṭhavisayaṇāṇavisesidajīvo sadi ṇām . (dhav . pu. 13, pr. 333).

[दिट्ठ-सुदाणुभुदट्ठविसयणविसेसिदजीवो सदी णाम । (धव. पु. 13, पृ. 333).]

सुय : (suy) Scripture. **śrut**

maḍiṇaṇeṇ gahidatthādo jamuppajjadi aṇṇesu atthesu nā
ṇaṃ taṃ sudaṇṇaṇaṃ ṇāṃ . (dhav. pu. 13, pṛ. 210).

[मदिणाणेण गहिदत्थादो जमुप्पज्जदि अण्णेषु अत्थेषु पाणं तं
सुदणाणं णाम । (धव. पु. 13, पृ. 210).]

सुयकेवली : (suyakevalī) Perfect in scripture.

श्रुतकेवली

सुयखंध : (suyakhandh) A section. **śrutakandh**

सुयण्ण : (suyaṇṇ) Scriptural knowledge, verbal
knowledge. **श्रुतज्ञान**

maḍiṇaṇeṇ gahidatthādo jamuppajjadi aṇṇesu atthesu nā
ṇaṃ taṃ sudaṇṇaṇaṃ ṇāṃ . (dhav. pu. 13, pṛ. 210).

[मदिणाणेण गहिदत्थादो जमुप्पज्जदि अण्णेषु अत्थेषु पाणं तं
सुदणाणं णाम । (धव. पु. 13, पृ. 210).]

सुयण्णवरण : (suyaṇṇāvaraṇ) A kind of karma obscuring
scriptural knowledge (Srutajana). **श्रुतज्ञानवरण**

सुयणिसिंय : (suyaṇissiy) Backed by scriptural
knowledge. **श्रुतनिसुत**

सुयथेर : (suyather) Well-versed in scriptures.

श्रुतस्थविर

śrutasthaviraḥ samavāyadharah . (āv. ni. malay. vṛ. 176).

[श्रुतस्थविरः समवायधरः । (आव. नि. मलय. वृ. 176).]

सुयण्ण : (suyaṇṇ) Scriptural knowledge, verbal
knowledge. **श्रुतज्ञान**

maḍiṇaṇeṇ gahidatthādo jamuppajjadi aṇṇesu atthesu nā
ṇaṃ taṃ sudaṇṇaṇaṃ ṇāṃ . (dhav. pu. 13, pṛ. 210).

[मदिणाणेण गहिदत्थादो जमुप्पज्जदि अण्णेषु अत्थेषु पाणं तं
सुदणाणं णाम । (धव. पु. 13, पृ. 210).]

सुयण्णवरण : (suyaṇṇāvaraṇ) A kind of karma obscuring
scriptural knowledge (Srutanjana). **श्रुतज्ञानवरण**

सुयणिसिंय : (suyaṇissiy) Backed by scriptural
knowledge. **श्रुतनिसुत**

सुयहर : (suyahar) Versed in scripture. **śrutadhar**

सुयण्ण : (suyāṇṇ) Wrong scriptural knowledge.

श्रुतज्ञान

ābhīyamāsurakkhā bhārah-rāmāyaṇādi uvaesā . tucchā asāhaṇī
yā suyaṇṇaṇ tti ṇaṃ vinti . (prā. pañcasam. 1-119).

[आभीयमासुरक्खा भारह-रामायणादि उवएस । तुच्छा असाहणीया सुयअण्णाण
ति णं विंति । (प्रा. पंचसं. 1-119).]

सुयानाण : (suyāṇaṇ) Wrong scriptural knowledge.

श्रुताज्ञान

ābhīyamāsurakkhā bhārah-rāmāyaṇādi uvaesā . tucchā asāhaṇī yā suyaanṇāṇ tti ṇaṇ vinti . (prā. pañcasam. 1-119).

[आभीयमासुरक्खा भारह-रामायणादि उवएसा । तुच्छा असाहणीया सुयअण्णाण ति णं विति । (प्रा. पंचसं. 1-119).]

सुर : (sur) A god. **sur**

ahimsādyanuṣṭhānaratayaḥ surā nām . (dhav. pu. 13, pr. 3 91).

[अहिंसाद्यनुष्ठानरतयः सुरा नाम । (धव. पु. 13, पृ. 391).]

सुरहिगंध : (surahigandh) Good smell, fragrance.

सुरभिगन्ध

jass kammass udaeṇ saṇīrapoggalā suandhā honti taṇ surah igandhaṇ nām . (dhav. pu. 6, pr. 75).

[जस्स कम्मस्स उदएण सरीरपोगला सुअंधा होति तं सुरहिगंधं णाम । (धव. पु. 6, पृ. 75).]

सुवण्ण : (suvaṇṇ) A weight of gold equal to 160 grains(sixteen Karmamasakas). **सुवर्ण**

सुसमदुस्समा : (susamadussamā) Happy-cum-miserable era.

सुषमादुषमा

do sāgarovamakoḍākoḍīo kālo susamadusamā . (bhagavati 6, 7, 5).

[दो सागरोवमकोडाकोडीओ कालो सुसमदुसमा । (भगवती 6, 7, 5).]

सुसमसुसमा : (susamasusamā) Exceedingly happy era.

सुषमासुषमा

eeṇaṇ sāgarovamapamāṇeṇaṇ cattāri sāgarovamakoḍākoḍīo kālo susam-susamā . (bhagavati 6, 7, 5).

[एएणं सागरोवमपमाणेणं चत्तारि सागरोवमकोडाकोडीओ कालो सुसम-सुसमा । (भगवती 6, 7, 5).]

सुसमा : (susamā) Happy era. **susamā**

susamammi tiṇṇi jalahiuvamāṇaṇ honti koḍakoḍīo . (ti. p . 4-318).

[सुसममि तिण्णि जलहीउवमाणं होति कोडकोडीओ । (ति. प. 4-318).]

सुस्सर : (sussar) Sweet voice. **susvar**

jassodaṇ jīvāṇaṇ mahurasaro hodi taṇ kammaṇ sussaraṇ nām . (dhav.pu. 6, pr. 65).

[जस्सोदएण जीवाणं महुरसरो होदि तं कम्मं सुस्सरं णाम । (धव.पु. 6, पृ. 65).]

सुह : (suh) Pleasure, happiness, bliss. **sukh**

sukhamindriyārthānubhavaḥ . (s. si. 4, 20).

[सुखमिन्द्रियार्थानुभवः । (स. सि. 4, 20).]

सुहग : (suhag) Fortunate. **subhag**

सुहम : (suhum) Subtle. **sūkṣm**

sūkṣmatvepi hi karaṇānupalabhyāḥ karmavargaṇādayaḥ sūkṣmāḥ . (pañcā. kā. amṛt. vṛ. 76).

[सूक्ष्मत्वेऽपि हि करणानुपलभ्याः कर्मवर्गणादयः सूक्ष्माः ।

(पंचा. का. अमृत. वृ. 76).]

सुहमकाय : (suhumakāy) A subtle-bodied being.

सूक्ष्मकाय

सुहमकिरियापटिवाई : (suhumakiriyāpaṭivāi) An infalliable state of pure meditation in which subtle bodily activities occur. **सूक्ष्मक्रियाप्रतिपाती**

suhumakiriyam sa jogi jhāyati jhānam tadiyasukkam tu . (mūlā . 5-208).

[सुहमकिरियं सजोगी ज्ञायति ज्ञानं तदियसुक्कं तु । (मूला. 5-208).]

सुहमणाम : (suhumaṇām) A kind of body-making karma which causes subtle body. **सूक्ष्मनाम**

सुहमसंपरय : (suhumasamparāy) One in whom passions occur in a subtle form. **सूक्ष्मसम्परय**

lobhānū veyanto jo khalu ubasāmao v khavao vā . so suhumasamparāo ahakhāyā ūṇao kiñci . (bhagavatī 25, 7, 6, pṛ. 262).

[लोभाणू वेयंतो जो खलु उबसामओ व खवओ वा । सो सुहमसंपराओ अहखाया ऊणओ किञ्चि । (भगवती 25, 7, 6, पृ. 262).]

सूरप्पमाणभोई : (sūrappamāṇabhoī) One who eats from morning to evening. **सूत्रप्रमाणभोजी**

सेइया : (seyiā) A measure equal to two handfuls.

सेतिका

सेणि : (seṇi) A row, a class, a ladder. **śreṇi**

seḍḍhī sattarajjumettāyāmo . (dhav. pu. 3, pṛ. 33).

[सेदी सत्तरज्जुमेत्तायामो । (धव. पु. 3, पृ. 33).]

सेन्दिय : (sendiy) Having senses. **sendriy**

सेयम्बर : (seyambar) White-clad. **śvetāmbar**

सेवट्टसंहरण : (sevaṭṭasaṃharaṇ) A weak joining of the body in merely touch one another. **सेवार्तसंहनन**

yatr punaḥ---saṃhananānāmāpi . (prajñāp. malay. vṛ. 293, pṛ. 472).

[यत्र पुनः---संहनननामापि । (प्रज्ञाप. मलय. वृ. 293, पृ. 472).]

सेवत्तसंहरण : (sevattasamharaṇ) A weak joining of the body in merely touch one another. **सेवर्तसंहनन**

yatr punaḥ---samhanananāmāpi . (prajñāp. malay. vr. 293, pr. 472).

[यत्र पुनः---संहनननामापि । (प्रज्ञाप. मलय. वृ. 293, पृ. 472).]

सोइन्दिय : (soindiy) The sense of hearing, the ear, the auditory organ. **श्रोतेन्द्रिय**

phāsindiyāvaraṇass---sodindiyamuppajjadi teṇ---. (dhav. pu. 7, pr. 65-66).

[फासिदिद्यावरणस्स---सोदिन्दियमुप्पज्जदि तेण---। (धव. पु. 7, पृ. 65-66).]

सोएन्दिय : (soendiy) The sense of hearing, the ear, the auditory organ. **श्रोतेन्द्रिय**

phāsindiyāvaraṇass---sodindiyamuppajjadi teṇ---. (dhav. pu. 7, pr. 65-66).

[फासिदिद्यावरणस्स---सोदिन्दियमुप्पज्जदि तेण---। (धव. पु. 7, पृ. 65-66).]

सोवक्कमाउक्क : (sovakkamāukk) One whose life term can be reduced (Apavartyayus). **सोपक्रमायुक्क**

upakramyat iti---iti sopakramāyuh . (mūlā. vr. 12-83).

[उपक्रम्यत इति---इति सोपक्रमायुः । (मूला. वृ. 12-83).]

हत्य : (hatth) A cubit. **hast**

vehi vihatthiḥim tahā hattho puṇ hoi nāyabbo . (jaṃ. d i. p. 13-32).

[वेहि विहत्थीहिं तहा हत्यो पुण होइ नायब्बो । (जं. दी. प. 13-32).]

हत्यकम्म : (hatthakamm) Masturbation. **hastakamm**

हत्यग : (hatthag) A broom, a brush. **hastak**

हरिय : (hariy) Vegetation. **harit**

हरियकाय : (hariyakāy) Vegetables, Vanaspatikaya.

हरितकाय

हस्स : (hass) Laughter. **hāsy**

jass kammass udaṇ aṇeyaviho hāso samuppajjadi taṃ kam maṃ hassaṃ ṇām . (dhav. pu. 13, pr. 361).

[जस्स कम्मस्स उदण अणेयविहो हासो समुप्पज्जदि तं कम्मं हस्सं णाम । (धव. पु. 13, पृ. 361).]

हायमाण : (hāyamāṇag) Decreasing. **hāyamānak**

हास : (hās) Laughter. **hās**

हास : (hās) Laughter. **hāsy**

jass kammass udaeṇ aṇeyaviho hāso samuppajjati taṃ kam
maṃ hassaṃ nām . (dhav. pu. 13, pr. 361).

[जस्स कम्मस्स उदएण अणेयविहो हासो समुप्पज्जति तं कम्मं हस्सं णाम
। (धव. पु. 13, पृ. 361).]

हिंसा : (hiṃsā) Injury, hurt, harm, violence, killing.

हिंसा

hiṃsādo aviramaṇaṃ vahapariṇāmo y hoi hiṃsā hu . tamhā p
mattajoge pāṇavvavarovao niccaṃ . (bh. ā. 801).

[हिंसादो अविमणं वहपरिणामो य होइ हिंसा हु । तम्हा पमत्तजोगे
पाणव्ववरोवओ निच्चं । (भ. आ. 801).]

हिंसापयाण : (hiṃsāpayāṇ) Giving a hurtful thing.

हिंसाप्रदान

viṣ-śastrāgni-rajju-kaśā-daṇḍādihiṃsopakaraṇapradān h
iṃsāpradānam . (cā. sā. pr. 10).

[विष-शस्त्राग्नि-रज्जु-कशा-दण्डादिहिंसोपकरणप्रदान हिंसाप्रदानम्
। (चा. सा. पु. 10).]

हिज्जमाण : (hijjamāṇ) Decreasing. **hīyamān**

kiṇhapakkhacandamaṇḍalaṃ v jamohiṇāṇamuppaṇṇaṃ santaṃ vadḍhi-a
vaṭṭhāṇehi viṇā hāyamāṇaṃ cev hodūṇ gacchadi jāv nisse
saṃ viṇaṭṭhaṃ ti taṃ hāyamāṇaṃ nām . (dhav.pu.13 pr. 293).

[किण्हपक्खचंदमंडलं व जमोहिणाणमुप्पण्णं संतं वड्ढि-अवट्ठाणेहि
विणा हायमाणं चैव होदूण गच्छदि जाव निस्सेसं विणट्ठं ति तं
हायमाणं णाम । (धव.पु.13 पृ. 293).]

हूहुग, हूहुण, हूहुय : (hūhug, hūhuṇ, hūhuy) A period
consisting of more than eighty-four lakh years. **हूहुक**

हूहुगंग, हूहुअंग : (hūhugaṅg, hūhuaṅg) A period
consisting of more than eighty-four lakh years. **हूहुकांग**

हेउ : (heu) Reason, cause, mark. **hetu**

hetuḥ sādhyāvinābhāvi liṅgam, anyathānupatyekalakṣaṇ
opalakṣitaḥ . (dhav. pu. 13, pr. 287).

[हेतुः साध्याविनाभावि लिङ्गम्, अन्यथानुपत्येकलक्षणोपलक्षितः ।
(धव. पु. 13, पृ. 287).]

उआहास : (heuāhās) Fallacious reason. **hetvābhās**
etulakṣaṇarahitā hetuvadavabhāsamānā hetvābhāsāḥ . (nyāy
ī. pu. 99-100).

हेतुलक्षणरहिता हेतुवदवभासमाना हेत्वाभासाः । (न्यायदी. पु.
9-100).]

हेतुवदसंज्ञा : (heuṽāyasaṇṇā) A discriminated cognition.

हेतुवादसंज्ञा

hinoti gamayati paricchinattiyarthamātmānaṃ ceti pramāṇap
īcakaṃ vā hetuḥ, s ucyate kathyate aneneti hetuvādaḥ ś
utajñānam . (dhav. pu. 13, pr. 287).

[हिनोति गमयति परिच्छिनत्त्यर्थमात्मानं चेति प्रमाणपञ्चकं वा
हेतुः, स उच्यते कथ्यते अनेनेति हेतुवादः श्रुतज्ञानम् । (धव. पु.
13, पृ. 287).]

हेतुवदसंज्ञा : (heuṽāyasaṇṇā) A discriminated cognition.

हेतुवादसंज्ञा

hinoti gamayati paricchinattiyarthamātmānaṃ ceti pramāṇap
īcakaṃ vā hetuḥ, s ucyate kathyate aneneti hetuvādaḥ ś
rutajñānam . (dhav. pu. 13, pr. 287).

[हिनोति गमयति परिच्छिनत्त्यर्थमात्मानं चेति प्रमाणपञ्चकं वा
हेतुः, स उच्यते कथ्यते अनेनेति हेतुवादः श्रुतज्ञानम् । (धव. पु.
13, पृ. 287).]

हेतुवदसंज्ञा : (heuṽāesii) A discriminated cognition.

हेतुपदेशिकी

ABOUT THE AUTHOR

Dr. MUKUL RAJ MEHTA, born in 1960. Completed his School, Bachelor of Arts, Master of Arts (Indian Philosophy & Religion, Securing Gold Medal from Department of Philosophy & Religion) and Ph. D. from Banaras Hindu University, Varanasi. In 1988, he taught in Panjab University, Chandigarh for 1.1/2 years. From 1990 onwards, he is working in the Deptt. of Philosophy & Religion. B. H. U. presently as Research Scientist B (Reader). His specialization is in Jainism. He has produced Ph. D. scholars and many research papers with already published one book. He has delivered lectures in more than ten Universities abroad. He is member of several academic bodies.

KALA PRAKASHAN

**B. 33/33- A-1- New Saket Colony
B.H.U., Varanasi-221005**